

Засновники журналу:
Подільський державний
аграрно-технічний університет
ПВНЗ «Хмельницький економічний
університет»
ПП «Інститут економіки, технологій
і підприємництва»,
Тернопільська державна
сільськогосподарська дослідна
станція Інституту кормів та
сільського господарства Поділля
НААН

Головний редактор:
Стельмашук А.М.,
д.е.н., професор

Заступник головного редактора:
Волощук К.Б., д.е.н.

Відповідальний секретар:
Печенюк А.В., к.е.н., доцент

Редакційна рада:
Кулик С.М.
Рудик В.К.
Смоленюк Р.П.
Стельмашук А.М.

Редакційна колегія:
Варченко О.М., д.е.н., проф.
Губені Ю.Е., д.е.н., проф.
Дем'яненко М.Я., д.е.н., проф., акад. НААН
Доманчук Д.П., д.е.н., проф.
Зінчук Т.О., д.е.н., проф.
Лаврук В.В., д.е.н.
Лотоцький І.І., д.е.н., проф.
Лучик С.Д., д.е.н., проф.
Мазур Н.А., д.е.н.
Малік М.Й., д.е.н., проф., акад. НААН
Пуцентейло П.Р., д.е.н.
Саблук П.Т., д.е.н., проф., акад. НААН
Ульянченко О.В., д.е.н., проф., чл.-кор.
НААН
Чикуркова А.Д., д.е.н.

Зарубіжні вчені

Павлов К.В., д.е.н., проф. (Росія)
Пармакли Д.М., д.е.н., проф. (Молдова)
Усенко Л.М., д.е.н., проф. (Росія)
Шмарловська Г.О., д.е.н., проф. (Білорусь)
Горнович Мірослав, хаб. д.е.н., проф.
(Польща)
Маркс-Бельська Рената, хаб. д.е.н.,
(Польща)

Наукові редактори:

Загнітко Л.А., к.е.н., доцент
Корженівська Н.Л., к.е.н., доцент
Пастух Ю.А., к.е.н., доцент
Петрушенко О.О., к.філ.н.
Сава А.П., к.е.н., с.н.с.
Сидорук Б.О., к.е.н.
Ящук Т.С., к.с.-г.н.

ІННОВАЦІЙНА ЕКОНОМІКА

НАУКОВО-ВИРОБНИЧИЙ ЖУРНАЛ

10'2013 (48)

Зміст

I. Економіка та інноваційний розвиток національного господарства

Дубик В.Я. ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ ЯК ФАКТОР АКТИВІЗАЦІЇ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ.....	5
Марків Г.В. РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ З МІЖНАРОДНИМ ВАЛЮТНИМ ФОНДОМ.....	11

II. Економіка та конкурентоспроможність підприємств

Дулеба Н. В. МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОЦІНКИ СТАНУ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АВТОТРАНСПОРТНОГО ПІДПРИЄМСТВА ЯК СКЛАДОВОЇ ЙОГО ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ	16
Сумець О.М. КЛЮЧОВІ ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ВИБІР МІСЦЯ РОЗТАШУВАННЯ ОБ'ЄКТІВ ЛОГІСТИЧНОЇ СИСТЕМИ ГОСПОДАРСЬКОГО АГРОПРОМИСЛОВОГО ФОРМУВАННЯ.....	22
Фаріон В.Я. АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ ТА РЕНТАБЕЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ.....	27
Бержанір І.А. ДІАГНОСТИКА ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ.....	34
Любченко Н.Л. СИСТЕМА КОМУНІКАЦІЙНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВА.....	40
Станко Г.В. МЕХАНІЗМИ ПОКРАЩЕННЯ ТЕХНІКО- ТЕХНОЛОГІЧНОЇ БАЗИ АГРОПІДПРИЄМСТВ БУКОВИНИ.....	46

III. Економічна політика регіонального розвитку і місцевого самоврядування

Витвицька О.Д. ІНТЕГРАЛЬНА ОЦІНКА МОЖЛИВОСТЕЙ РОЗВИТКУ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗЕРНОВИРОБНИЦТВА ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	52
Талах В.І. ФОРМИ ПРОЯВУ КРИЗИ В РЕГІОНАЛЬНИХ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМАХ	60
Дронь Є.В., Паламарюк Ю.М. ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ РЕГІОНУ	66
Цопа М.Б. АНАЛІЗ РИНКУ БЕЗАЛКОГОЛЬНОЇ ПРОДУКЦІЇ У ВІННИЦЬКІЙ ОБЛАСТІ. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ.....	70

IV. Економіка природокористування та екологізація навколишнього середовища

Галюк І.Б. ЕНЕРГІЯ РОЗВИТКУ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ СИСТЕМ...	76
Кошель А.О. МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ РОЗРОБКИ РОБОЧИХ ПРОЕКТІВ ЗЕМЛЕУСТРОЮ ЩОДО ЗНЯТТЯ, ПЕРЕНОСЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ РОДЮЧОГО ШАРУ ҐРУНТУ.....	82

V. Демографія, зайнятість населення і соціально – економічна політика

Плотнікова М.Ф. БАГАТОФУНКЦІОНАЛЬНИЙ РОЗВИТОК СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ	86
--	----

VI. Маркетинг і ринкові відносини

Ковтуненко К.В., Гутарева Ю.В. КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЯ ЯК ПРОЦЕС ВПРОВАДЖЕННЯ І ПІДТРИМКИ ІННОВАЦІЙНИХ РОЗРОБОК	93
---	----

Редактор: Довгань О.М. Рекомендовано до друку Вченою Радою Подільського державного аграрно- технічного університету, протокол № 3 від 31.10. 2013 р. Виходить 1 раз на місяць Реєстраційне посвідчення Серія KB № 11715-586P від 08.08.2006 р. Перереєстровано: Реєстраційне посвідчення Серія KB № 19945-9745ПР від 28.05.2013 р. <i>Затверджено:</i> <i>Постановою Президії ВАК України</i> <i>від 14 червня 2007 р.</i> <i>№1-05/6 як наукове фахове видання</i> <i>України</i> <i>Постановою Президії ВАК України</i> <i>від 10 березня 2010 р. № 1-05/2 як</i> <i>наукове фахове видання України</i> Журнал 19 серпня 2013 р. зареєстровано в Міжнародному центрі періодичних видань (ISSN International Centre. Paris, France) ISSN 2309-1533 Підписано до друку 05.11.2013 р. Формат 70х108/16. Папір офсетний. Друк офсетний. Ум. друк арк. 13,1 Тираж 300 прим. Віддруковано з готових діапозитивів в СМП «ТАЙП» вул. Чернівецька, 44 б, м. Тернопіль, 46000 тел. 38(0352) 52-75-00; 38(0352) 52-61-61 Автори статей несуть відповідальність за достовірність наведеної інформації (точність наведених у статті даних, цитат, статистичних матеріалів тощо) та за порушення прав інтелектуальної власності інших осіб. Висловлені авторами думки можуть не співпадати з точкою зору редакції і не покладають на неї жодних зобов'язань. Передрук дозволяється лише зі згоди автора.	Давлетбаева Н.Б. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ КОМПЛЕКСНОЙ ОЦЕНКИ ПРОЕКТОВ СОЗДАНИЯ ИНТЕГРИРОВАННЫХ КОРПОРАТИВНЫХ СТРУКТУР.....	98
	Лаврів Л.А. БІЗНЕС-ПЛАНУВАННЯ У ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ: БАЗОВІ ПРОЦЕДУРИ ТА ОСНОВНІ МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ.....	104
	Драбаніч А.В., Немировський В.Д. ЯКІСТЬ ПРОДУКЦІЇ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ЦІНУ.....	112
	VII. Фінансово-кредитна і грошова політика Кульчицька Н.Є. ОЦІНКА РІВНЯ ПОДАТКОВОГО НАВАНТАЖЕННЯ: ВІТЧИЗНЯНІ РЕАЛІЇ ТА ЗАРУБІЖНА ПРАКТИКА.....	118
	Колач С.М. ГРОШІ ЯК ЕКОНОМІЧНИЙ ТА ПСИХОЛОГІЧНИЙ ФЕНОМЕН СУСПІЛЬСТВА.....	124
	VIII. Статистика, облік, аналіз та аудит Манухіна М.Ю. ОСОБЛИВОСТІ АУДИТУ ОПЕРАЦІЙ З ОСНОВНИМИ ЗАСОБАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ	128
	Сп'як Г.І., Сас Б.Б. РЕВІЗІЯ ЯК ФОРМА ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ В УСТАНОВАХ БАНКІВ УКРАЇНИ (НА ПРИКЛАДІ АТ "ОЩАДБАНК").....	133
	Романків І.Я. ОСОБЛИВОСТІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ І ЕКОНОМІЧНОГО КОНТРОЛЮ ВИТРАТ ВИРОБНИЦТВА.....	141
	Юрчишена Л.В., Цимбал Н.В. ЗАСТОСУВАННЯ МАТРИЧНОГО ПІДХОДУ ДО ОЦІНКИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	147
	Неміш Ю.В. МЕТОДИ ТА ПІДХОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ ОСНОВНИМИ ЗАСОБАМИ.....	152
	IX. Інформаційні технології та економічна безпека Ляхович Л.А. ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИМИ ПРОЕКТАМИ ПІДПРИЄМСТВА.....	157
	Ilienکو O.V. SIMULATION OF INTERNATIONAL BUSINESS SECURITY SPACE.....	163
	Гладчук О.О. ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ СУЧАСНИХ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ЕКОНОМІЧНОМУ АНАЛІЗІ.....	167
	Реферати	175
	АВТОРИ НОМЕРА.....	216

Founders of the journal:
 Podolskyi State Agrarian and Technical University
 Private Institution of Higher Education "Khmelnyskyi economical University"
 Private enterprise "Institute of Economics, Technologies and Entrepreneurship"
 Ternopil State Agricultural Experimental Station of the Institute of Feeds Research and Agriculture of Podillya of NAAS

Chief editor:
 Stelmashchuk A.M.,
 Dr.econ.sci., prof.

Deputy chief editor:
 Voloschuk K.B.,
 Dr.econ.sci.

Executive Secretary:
 Pechenuk A.V.,
 Candidate of Economic Sciences,
 associate professor

Editorial Council
 Kulyk S.M.
 Rudyk V.K.
 Smolenuk R.P.
 Stelmashchuk A.M.

Editorial Board:
 Varchenko O.M., Dr.econ.sci., prof.
 Hubeni Yu.E., Dr.econ.sci., prof.
 Demianenko M.Y., Dr.econ.sci., prof., acad. of NAAS
 Domanchuk D.P., Dr.econ.sci., prof.
 Zinchuk T.O., Dr.econ.sci., prof.
 Lavruk V.V., Dr.econ.sci.
 Lototskyi I.I., Dr.econ.sci., prof.
 Luchyk S.D., Dr.econ.sci., prof.
 Mazur N.A., Dr.econ.sci.
 Malik M.Y., Dr.econ.sci., prof., acad. of NAAS
 Putsenteilo P.R., Dr.econ.sci.
 Sabluk P.T., Dr.econ.sci., prof., acad. of NAAS
 Ulianchenko O.V., Dr.econ.sci., prof.,
 corresponding member of NAAS
 Chykurkova A.D., Dr.econ.sci.

Foreign scientists
 Pavlov K.V., Dr. econ.sci., prof. (Russia)
 Parmakli D.M., Dr. econ.sci., prof. (Moldova)
 Usenko L.M., Dr. econ.sci., prof. (Russia)
 Shmarlovska G.O., Dr.econ.sci., prof. (Belarus)
 Gornowicz Mirosław, Dr hab., prof. UWM (Poland)
 Marks-Bielska Renata, Dr habil (Poland)

Scientific editors:
 Zahnitko L.A., Cand. Sci. (Econ.), Assoc. Prof.
 Korzhenivska N.L., Cand. Sci. (Econ.), Assoc. Prof.
 Pastuh Yu.A., Cand. Sci. (Econ.), Assoc. Prof.
 Petruschenko O.O., Cand. Sci. (Philological)
 Assoc. Prof.
 Sava A.P., Cand. Sci. (Economic)
 Sydoruk B.O., Cand. Sci. (Economic)
 Yashchuk T.S., Cand. Sci. (Agricultural)

INNOVATIVE ECONOMY

SCIENTIFIC AND PRODUCTION JOURNAL

10'2013 (48)

Contents

I. Economy and innovative development of the national economy

Dubyk V.Ya. INCREASING THE COMPETITIVENESS OF THE NATIONAL ECONOMY AS A FACTOR PROMOTING ITS EUROPEAN INTEGRATION PROCESS.....

5

Markiv H.V. REALITIES AND PROSPECTS OF UKRAINE COOPERATION WITH INTERNATIONAL MONETARY FUND.....

11

II. Economy and competitiveness of the enterprises

Duleba N.V. METHODOLOGICAL FUNDAMENTALS OF ASSESSMENT OF TRUCKING COMPANIES BUSINESS AS A COMPONENT OF ITS ECONOMIC SECURITY

16

Sumets O.M. KEY FACTORS AFFECTING THE CHOICE OF OBJECT LOCATION OF LOGISTICS SYSTEM OF ECONOMIC AGROINDUSTRIAL FORMING

22

Farion V.Ya. ANALYTICAL ASSESSMENT OF BUSINESS ACTIVITY AND PROFITABILITY OF ENTERPRISES.....

27

Berzhanir I.A. THE ANALYSIS OF FINANCIAL STABILITY OF ENTERPRISES OF UKRAINE.....

34

Liubchenko N.L. THE SYSTEM OF COMMUNICATION MANAGEMENT OF THE ENTERPRISE.....

40

Stanko H.V. MECHANISMS OF IMPROVED TECHNICAL AND TECHNOLOGICAL BASE OF THE AGRICULTURAL ENTERPRISE BUKOVINA.....

46

III. The economic policy of regional development and local government

Vytyvtska O.D. INTEGRAL EVALUATION OF OPPORTUNITIES OF INVESTMENT SUPPORT OF GRAIN PRODUCTION IN TERNOPIL REGION

52

Talakh V.I. FORMS OF CRISIS MANIFESTATION IN REGIONAL SOCIAL AND ECONOMIC SYSTEMS.....

60

Dron Ye.V., Palamariuk Yu.M. INVESTMENT ACTIVITY AS A FACTOR OF THE DEVELOPMENT OF REGIONAL ENTERPRISES..

66

Tsopa M.B. MARKET ANALYSIS OF SOFT DRINKS IN VINNITSA REGION. PROSPECTS OF DEVELOPMENT.....

70

IV. Environmental economics and ecologization of the environment

Haliuk I.B. ENERGY OF DEVELOPMENT THE ORGANIZATIONAL SYSTEMS.....

76

Koshel A.O. THE METHODOLOGICAL BASIS OF THE DEVELOPMENT OF THE WORKING DRAFT LAND ON REMOVAL, TRANSFER AND USE OF TOPSOIL.....

82

V. Demography, population employment and social - economic policy

Plotnikova M.F. MULTIFUNCTIONAL RURAL DEVELOPMENT...

86

VI. Marketing and market relations

Kovtunenکو K.V., Gutareva Yu.V. COMMERCIALIZATION AS A PROCESS OF IMPLEMENTATION AND SUPPORT INNOVATIONS..

93

Davletbayeva N.B. THEORETICAL AND METHODOLOGICAL BASIS OF COMPREHENSIVE EVALUATION OF PROJECTS OF CREATING INTEGRATED CORPORATE STRUCTURE.....

98

Lavriv L. A. THE BUSINESS PLANNING IN THE ACTIVITIES OF ORGANIZATION: THE BASIC PROCEDURES AND METHODICAL APPROACHES.....

104

Editor: Dovhan O.M. The collection is recommended to the type by the Scientific Council of Podilskyi State Agrarian and Technical University, protocol № 3 from 31.10.2013 Periodicity - once a month Licence of government registration of printed mass media KB № 11715-586P from 08.08.2006 Re-registered: Licence of government registration of printed mass media KB № 19945-9745IIP from 28.05.2013 Approved: as a scientific professional editions of Ukraine (Resolution of the Presidium of the Higher Attestation Commission of Ukraine: № 1-05/6; issued 14.06.2007) as a scientific professional editions of Ukraine (Resolution of the Presidium of the Higher Attestation Commission of Ukraine: № 1-05/2; issued 10.03.2010) ISSN 2309-1533 (Print) ISSN 2310-4864 (Online) Signed for printing 05.11.2013 Format 70x108/16. Offset paper. Printing is offset. Con. print pages 13.1 Circulation is 300 copies. It has been printed from ready slides in SMP «TYPE» str. Chernivetska, 44, Ternopil, 46000 phone 38(0352) 52-75-00; 38(0352) 52-61-61 The authors of the articles are responsible for the authenticity of the information (the accuracy of the presented information in the article, quotations, statistical materials, etc.) and for violation of intellectual property rights of others. Opinions expressed by the authors may not reflect the views of the editors and do not impose any obligations on the Editorial Board. Reprinting is permitted only with the consent of the author.	Drabanich A.V., Nemyrovskiy V.D. PRODUCT QUALITY AND ITS INFLUENCE ON THE PRICE.....	112
	VII. Financial-credit and monetary policy Kulchytska N.Ye. ASSESSMENT TAX BURDEN: DOMESTIC AND FOREIGN REALITY PRACTICE	118
	Kolach S.M. MONEY AS AN ECONOMIC AND PSYCHOLOGICAL PHENOMENON OF SOCIETY.....	124
	VIII. Statistics, accounting, analysis and audit Manuchina M.Yu. FEATURES OF AUDIT OF OPERATIONS WITH THE FIXED ASSETS ON ENTERPRISE.....	128
	Spiak H.I., Sas B.B. AUDIT AS A FORM OF INTERNAL CONTROL IN BANKS OF UKRAINE (ON THE EXAMPLE OF JSC "SAVINGS BANK").....	133
	Romankiv I.Ya. PECULIARITIES OF ACCOUNTING AND ECONOMICAL CONTROL OF PRODUCTION COSTS.....	141
	Yurchyshena L.V., Tsymbal N.V. USAGE OF MATRIX APPROACH TO EVALUATION OF FINANCIAL STABILITY OF ENTERPRISE.....	147
	Nemish Yu.V. METHODS AND APPROACHES OF RESEARCH OF THE PROCESS OF ASSETS MANAGEMENT.....	152
	IX. Information technology and economic security Liakhovych L.A. MANAGEMENT SYSTEM INFORMATIONAL SUPPORT THE OF ENTERPRISE INVESTMENT PROJECTS.....	157
	Iliencko O.V. SIMULATION OF INTERNATIONAL BUSINESS SECURITY SPACE.....	163
	Hladchuk O.O. PECULIARITIES OF IMPLEMENTATION OF MODERN COMPUTER TECHNOLOGIES IN ECONOMIC ANALYSIS	167
	ABSTRACTS	175
	INFORMATION ABOUT THE AUTHORS.....	216

ЕКОНОМІКА ТА ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

УДК 339.13:339.91

Дубик В.Я.,
к.е.н., доцент кафедри економіки,
менеджменту та державного управління
Львівська державна фінансова академія

ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ ЯК ФАКТОР АКТИВІЗАЦІЇ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ

Dubyk V.Ya.,
Cand. Sci. (Econ.), associate professor of the department
economics, management and public administration
Lviv State Academy of finance

INCREASING THE COMPETITIVENESS OF THE NATIONAL ECONOMY AS A FACTOR PROMOTING ITS EUROPEAN INTEGRATION PROCESS

Постановка проблеми. Рух України шляхом інтеграції мусить обов'язково кореспондуватися із сучасними глобальними процесами, враховувати їх основні тенденції, позитивні сторони та суперечності. Сучасні інтеграційні процеси потрібно розглядати як об'єктивний, незворотний процес розвитку світової економіки, який потребує врахування багатьох обставин. Єдиним комплексним шляхом до взаєморозуміння між країнами, суспільством є конструктивний діалог з урахуванням того, що в ідеалі практично неможливо досягти одночасного порозуміння сучасних цивілізацій.

Реальний вплив на формування нинішньої економічної структури та майбутнього господарського середовища Європи Україна може здійснити шляхом динамічного розвитку, підвищення конкурентоспроможності економіки та перехід на інноваційний шлях розвитку. Це повинно бути ключовим завданням державної економічної політики, головною метою якої є створення передумов до вступу України в ЄС. Саме тому сьогодні актуальним є дослідження конкурентоспроможності національної економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зазначимо, що питанню вивчення конкурентоспроможності національної економіки на міжнародній арені присвячено чимало праць зарубіжних та українських економістів. Серед зарубіжних авторів, що досліджують проблему конкурентоздатності можна виділити Д. Дайнена, М. Портера, А. Томпсона, Р. Фатхутдинова, а вітчизняних – М. Войнаренка, Б. Кваснюка, В. Лагутіна, А. Пересаду, І. Сіваченка, С. Сокаленка, В. Сухарського, А. Філіпенка та ін. Зокрема в їхніх наукових доробках розглядаються проблеми формування оптимальної конкурентоспроможної політики України, чинники підвищення конкурентоздатності вітчизняних товарів та аналізуються різні підходи до побудови стратегії інтеграції української економіки у світову спільноту. Однак і донині залишається багато питань щодо підвищення конкурентоспроможності української економіки на міжнародних ринках, які потребують дальшого дослідження.

Постановка завдання. Виходячи з теоретичної, практичної та наукової актуальності даної теми, автор ставить мету узагальнити та проаналізувати причини низької конкурентоспроможності національної економіки та визначити шляхи її підвищення в умовах сучасних трансформаційних, глобалізаційних і євроінтеграційних процесів.

Виклад основного матеріалу дослідження. На думку багатьох економістів, в Україні є достатні стартові умови для того, щоб поступово інтегруватися в загальносвітові процеси. Вона має потужний науково-технічний, інтелектуальний потенціал, висококваліфіковану робочу силу і розташована у надзвичайно вигідному місці геополітичного простору, що є визначальним у системі сучасного виробництва. Адміністративно-командні механізми значною мірою підірвані, що створює можливість остаточного й швидкого скасування тоталітарної системи і побудови сучасних економічних форм та управлінських механізмів, не обтяжених минулим.

Участь України у євроінтеграційному процесі та розширення на цій основі зовнішньоторговельного обігу дають їй можливість ефективно вирішувати багато проблем. При цьому наголосимо, що, саме економічні та політичні інтереси Заходу у контексті інтеграції дозволяють Україні зосередити увагу розвинутих країн на своїх соціально-економічних негараздах, а відтак розраховувати на фінансову і економічну допомогу. Країни Європейського Союзу зацікавлені в українському ринку, який має велику ємність і являє собою винятковий синтез дешевої, але висококваліфікованої робочої сили та вигідного економічного положення.

Отже, виходячи з вищезазначеного, в Україні необхідним є розробка напрямів підвищення її глобальної конкурентоспроможності.

Конкурентоспроможність залежить від здатності держави створювати економіко-правове середовище, яке сприяє стійкому процесу створення доданої вартості. Останній підкреслює стабільність конкурентоспроможності країни в майбутньому. Тому й оцінка конкурентоспроможності країни передбачає не тільки міжнародний успіх вітчизняних фірм, а й характер інвестиційних процесів, розвиток науково-технічного потенціалу країни.

Відтак, для досягнення підвищення конкурентоспроможності країни на світовому ринку в першу чергу розглядаються її конкурентні переваги. Окремі вітчизняні економісти зосереджують увагу на конкурентні позиції участі національної економіки у міжнародній торгівлі за такими показниками, як питома вага країни на світових ринках, імпорتنі квоти тощо, аргументуючи це тим, що завоювання країною значної частини ринку певного товару підвищує її конкурентні переваги. Але ні позитивне чи негативне сальдо, ні обсяг експортного ринку чи курс обміну національної валюти самі по собі не можуть дати вичерпної інформації стосовно динаміки конкурентоспроможності [1, с. 44].

За методикою оцінки конкурентоспроможності економік країн світу Всесвітнього Економічного Форуму, станом на 2012-2013 роки групу лідерів в Глобальному рейтингу представляють Швейцарія, Сінгапур, Фінляндія, Швеція, Нідерланди, Німеччина, Сполучене Королівство, США, Гонконг і Японія [5; 9]. На пострадянському просторі лідером залишається Естонія, хоча й опустилася з 33 на 34 місце. Аналогічна ситуація спостерігається й щодо Литви. При цьому найкраща динаміка була у Казахстану, якому вдалося піднятися з 72 на 51 місце, Грузії – з 88 на 77 місце, Латвії – з 64 на 55 місце, Азербайджану – з 55 на 46 місце та в Молдови – з 93 на 87. Росія погіршила свій результат, опустившись з 66 на 67 місце [5; 9]. Щодо України, то за рівнем Індексу глобальної конкурентоспроможності Україна посіла 73 місце (між Чорногорією та Уругваєм) серед 144 країн світу і поліпшила свої позиції відразу на 9 пунктів. Позиція України підвищується другий рік поспіль (після падіння на 17 пунктів у 2009-2010 роках) і досягла докризового рівня [3; 9]. Динаміка України у Глобальному індексі конкурентоспроможності представлена на рисунку 1.

Якщо оцінити розподіл країн за рівнем конкурентоспроможності економік в світі, то перелік конкурентних переваг економіки України, які характеризують розвиток соціальної і виробничої інфраструктури, темпи економічного розвитку галузей народного господарства, важку промисловість, освіту та спорт можна представити наступним чином (табл. 1).

Рис. 1. Місце України у Глобальному індексі конкурентоспроможності у 2001-2012 роках

Джерело: [3]

Таблиця 1

Основні конкурентні переваги економіки України

Конкурентні переваги	Рейтингова оцінка
Якість початкової освіти	47
Здатність до інновацій	39
Якість залізничної інфраструктури	30
Участь жінок у трудовій діяльності	35
Відношення продуктивності праці до рівня її оплати	35
Державний борг	18
Доступ до вищої освіти	18
Витрати на звільнення персоналу	18
Практика наймання та звільнення робітників	16

Джерело: складено автором на основі [5]

Також, до основних конкурентних порівняльних переваг економіки України можна віднести: природно-сировинну базу; значні потужності видобувної та обробної промисловості; розвинуту транспортну інфраструктуру; досить високий рівень кваліфікації робочої сили при невисокому рівні її оплати; вигідне економічно-географічне положення країни та інші [8, с. 51]. Отже, відповідно до концепції М. Портера про “стадії конкурентного розвитку”, Україна щодо більшості своєї продукції знаходиться на тій стадії конкурентного розвитку, що зумовлена природними факторами. Тому, для підвищення конкурентоздатності вітчизняної економіки потрібно якомога швидше перейти до наступних стадій конкурентного розвитку, які зумовлюються капіталовкладеннями та інноваціями [7, с. 588-598].

Проте Україна все ще залишається у групі країн із середнім показником конкурентоспроможності, і значно відстає від розвинених держав. Враховуючи, що економіка України є промислово-аграрною, і, для задоволення суспільних потреб має забезпечувати виробництво продукції з переважно високою часткою доданої вартості – такий стан є неприйнятним.

На основі аналізу складових рейтингу та результатів опитування керівників компаній усіх галузей економіки можна визначити рейтинг конкурентних недоліків економіки України, що представлено у таблиці 2.

Таблиця 2

Рейтинг конкурентних недоліків економіки України

Конкурентні недоліки	Рейтингова оцінка
Податковий тягар	120
Торгові бар'єри	120
Якість автомобільних доріг	115
Темпи поширення ВІЛ-СНІД	107
Інфляція	105
Обмеження на рух капіталу	100
Ефективність антимонопольної політики	95
Відтік кваліфікованих кадрів	90
Середня тривалість життя	87
Темпи поширення туберкульозу	85

Джерело: складено автором на основі [5]

Проведений аналіз показав, що найбільшими проблемами, які стримують зростання конкурентоспроможності національної економіки є: висока вартість кредитних ресурсів; надмірне загальне податкове навантаження; непрозора система формування тарифів на послуги природних монополій та інфраструктурні послуги, які впливають на ціноутворення в інших галузях економіки; незабезпечення покриття цінами і тарифами економічно обґрунтованих витрат на виробництво продукції, надання послуг та інвестиційної складової; висока енергоємність виробництва та споживання енергоресурсів, значна частка яких імпортується в Україну; погіршення умов розвитку кластерної кооперації між виробництвами у країні; скорочення використання дешевої робочої сили та сировини, як основних конкурентних переваг на зовнішніх ринках; низький рівень інноваційної активності суб'єктів господарювання внаслідок не сформованості економічних стимулів щодо залучення інвестиційних ресурсів в інноваційні та модернізаційні процеси; низька ефективність державної підтримки національної економіки; недостатня розвиненість малого і середнього підприємництва; низька етичність поведінки компаній на зовнішніх ринках; непрозорість ухвалення урядових рішень; недовіра суспільства до політиків; неефективність корпоративного управління; високий рівень організованої злочинності.

Відтак, розглянувши конкурентоспроможність національної економіки у світовому господарстві, можна виділити основні причини та наслідки диспропорцій чинників конкурентоспроможності української економіки у ході економічної трансформації та під впливом процесу євроінтеграції (рис. 2).

Отже, для усунення негативних проявів зниження конкурентоспроможності вітчизняної економіки на світовому ринку необхідне системне застосування важелів розбудови соціально-економічного середовища, сприятливого для становлення сучасних чинників конкуренції та конкурентоспроможності. Таке середовище передбачає активізацію економічних інтересів суб'єктів господарювання, що ґрунтуються на підвищенні продуктивності використання ресурсів, насамперед – праці. Підвищення рівня конкурентоспроможності національного промислового виробництва пов'язане з реформуванням усієї економіки і має спрямовуватися на усунення чинників, які негативно впливають на економічну ситуацію і зумовлюють кризові процеси.

В останні роки в Україні відбулася активізація конкурентної політики, однак частка монопольного сектора економіки у ВВП сягає більше ніж 40% (нормальним вважається рівень 10-12%). Основними факторами, що стримують дані процеси є утрудненість доступу до капіталу; низькі стимули до інвестицій; нерівні умови конкуренції; низький рівень якості

управління на підприємствах; недостатній рівень інтеграції у світову економічну систему; недостатня гнучкість ринку праці [4, с. 17].

Рис. 2. Причини та наслідки деформації чинників конкурентоспроможності економіки України в умовах євроінтеграції

Джерело: складено автором

Відтак, завдання державної політики щодо ефективного формування стратегії досягнення міжнародної конкурентоспроможності національної економіки в умовах євроінтеграції повинні передбачати: удосконалення чинних тарифних систем у сферах природних монополій; забезпечення підтримки оптимального рівня інфляції, який не перешкоджатиме економічному розвитку країни; стимулювання зниження готівки в структурі грошового обігу та дедоларизація економіки; забезпечення збалансованості державних фінансових ресурсів із реальними можливостями національної економіки; забезпечення фінансової стабільності; детінізація економіки; зниження адміністративних бар'єрів для розвитку підприємництва; удосконалення процедур отримання документів дозвільного характеру; зменшення втручання контролюючих органів у господарську діяльність; нормативно-правове регулювання сфери ігрового бізнесу; підвищення рівня відповідальності роботодавців за порушення трудового законодавства та умов оплати праці; формування механізму та процедури проведення оцінки стану і перспектив розвитку малого та середнього підприємництва та рівня ефективності державної підтримки; розроблення та впровадження новітніх технологій, спрямованих на розвиток внутрішнього виробництва та інноваційної економіки; створення банку розвитку з метою стимулювання та підтримки розвитку пріоритетних сфер економіки, інвестиційних та інноваційних проектів, залучення для їх фінансування довгострокових зовнішніх інвестицій в економіку держави.

Окремо наголосимо на важливості активізації інноваційних процесів у підвищенні конкурентоспроможності економіки України. На жаль, останніми роками понад 80% промислових підприємств не займаються інноваційною діяльністю через відсутність державної фінансової підтримки.

Сьогодні понад 90% продукції, яка виробляється в Україні, не має відповідного науково-технологічного забезпечення. Як наслідок, вітчизняна продукція стає все менш конкурентоспроможною, а в експорті зростає частка мінеральної сировини і продукції, отриманої після його первинної переробки.

Фахівці стверджують, що для створення реальних умов переходу економіки України на інноваційну модель розвитку, державі доцільно звернути увагу на створення механізмів покриття інноваційних ризиків. З цією метою на державному рівні необхідно розробити такі заходи: створити умови для капіталізації інтелектуальної власності; створити систему стимулів, яка сприяла б, залученню капіталів вітчизняних і зарубіжних інвесторів, а також великих підприємств до інвестування засобів в розвиток венчурних (ризикованих) інноваційних фірм і проектів; розробити чітку систему надання державних гарантій кредитуванню перспективних інноваційних проектів [2, с. 44].

За умов реформування економіки України перехід на інноваційну модель розвитку означає передусім пошук нових джерел фінансування для активізації інноваційної діяльності. Оптимальним варіантом розвитку інноваційної складової в економіці країни має бути створення нових господарсько-територіальних утворень (технопарків, бізнес-інкубаторів, регіональних інноваційних фондів, венчурних фірм), які сприятимуть залученню приватного бізнесу до фінансування науково-дослідних розробок і процесу впровадження нових технологій у виробництво.

Висновки та подальші дослідження. Таким чином, конкурентоспроможність є ключовим чинником відтворення національної економічної системи. Саме від рівня конкурентоспроможності національної економіки залежить, чи буде збільшення норми споживання (як через безпосереднє підвищення заробітної плати, так і через фіскальний перерозподіл коштів на споживання) спроможне забезпечити кумулятивний позитивний ефект у вигляді зростання активності економічних суб'єктів, що, зокрема, генеруватиме додаткові інвестиційні ресурси для конкурентної боротьби.

На нашу думку, є достатні підстави для висновку про те, що Україна має шанси для поліпшення своїх позицій на світовому ринку. Досягнення цього можливе лише за умови проведення конкурентної державної політики, яка передбачає: розвиток потенційних експортних галузей економіки відповідно до тенденцій на світовому ринку; активізацію інвестиційно-інноваційної діяльності в регіонах України; впровадження у виробництво ресурсо-, енерго- та екологоефективних технологій; підтримку науково-технічного розвитку; стимулювання та підтримку високотехнологічного експорту; вивчення та сприйняття передового досвіду інших розвинених країн у реалізації політики підвищення конкурентоспроможності економіки.

Література

1. Гончарова Н. Концептуальные параметры конкурентоспособности национальной экономики / Н. Гончарова // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – № 8. – С. 43–53.
2. Гончарова Н. Инновационность конкурентных факторов экономического развития / Н. Гончарова // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – № 3. – С. 43–51.
3. Державна програма активізації розвитку економіки на 2013 – 2014 роки (затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 27 лютого 2013 р. № 187) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=246247059
4. Довбенко В.І. Чинники підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств за умов глобалізації / В.І. Довбенко // Зовнішня торгівля: право та економіка. – 2007. – №4. – С. 15-21.
5. Индекс глобальной конкурентоспособности 2012 – 2013 // Український національний глід. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ung.in.ua/ua/news/62/>
6. Концепція Державної програми підвищення конкурентоспроможності національної економіки на 2007 – 2015 роки. – К. : НАН України, 2007 – 220 с.

7. Портер М. Международная конкуренция : пер. с англ. / М. Портер ; под. ред. и с предисловием В.Д. Щетинина. – М. : Междунар. отношения, 1993. – 896 с.

8. Радзієвська С.О. Участь України в регіональних інтеграційних процесах і її вплив на підвищення конкурентоспроможності національної економіки // Зовнішня торгівля: право та економіка. – 2007. – № 1. – С. 49-55.

9. Рейтинг конкурентоспроможності України // Цінні папери України. – № 34(731). – 13 вересня 2012. – С. 1

References

1. Goncharova, N. (2006), "Conceptual parameters of competitiveness of the national economy", *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 8, pp. 43-52.

2. Goncharova, N. (2007), "Innovation competitive factors of economic development", *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 3, pp. 43- 51.

3. State program enhance economic development in the 2013 - 2014 years (approved by the Cabinet of Ministers of Ukraine on February 27, 2013 № 187), available at: http://kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=2462470594.

4. Dovbenko, V. (2007), "Factors increasing the competitiveness of domestic enterprises in the conditions of globalization", *Zovnishnia torhivlia: pravo ta ekonomika*, no. 4, pp. 15-21.

5. Global Competitiveness Index 2012 – 2013 / Ukrainian National Grid, available at: <http://ung.in.ua/ua/news/62/>

6. Concept of the State competitiveness of the national economy for 2007 - 2015 years, Kyiv: National Academy of Sciences of Ukraine, 2007, 220 p.

7. Porter, M. (1990), *Competitive Advantage of Nations*, New York: Free Press, 896 p.

8. Radzievska, S. (2007), "Ukraine's participation in the regional integration process and its impact on the competitiveness of the national economy", *Zovnishnia torhivlia: pravo ta ekonomika*, no. 1, p. 49-55.

9. "Rating competitiveness of Ukraine" (2012), *Securities Ukraine*, no. 34(731) p. 1.

УДК 339.732.4(477)

Марків Г.В.,

к.е.н., в.о. доцента кафедри фінансів і кредиту
Львівський національний аграрний університет

РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ З МІЖНАРОДНИМ ВАЛЮТНИМ ФОНДОМ

Markiv H.V.,

Cand. Sci. (Econ.), acting assistant professor
of department of Finance and Credit
Lviv National Agricultural University

REALITIES AND PROSPECTS OF UKRAINE COOPERATION WITH INTERNATIONAL MONETARY FUND

Постановка проблеми. Трансформаційні процеси в Україні супроводжувалися глибокою економічною кризою. У зв'язку з цим різко загострилися питання ресурсного забезпечення економічного розвитку, особливо його фінансової складової. Розбалансованість фінансової системи, платіжна криза спричинена насамперед переходом до світових цін на енергоносії, відсутність необхідних внутрішніх нагромаджень об'єктивно обумовили потребу в зовнішніх коштах для відновлення господарської рівноваги, забезпечення сталого економічного зростання. Тому для подолання цих негативних тенденцій в розвитку економіки країни актуальним є співпраця України з міжнародними фінансовими організаціями, зокрема Міжнародним валютним фондом (МВФ).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемні питання співпраці України з Міжнародним фінансовими організаціями, механізм та умови надання кредитів Міжнародним валютним фондом висвітлені у працях: Т. Вахненка, В. Кабанова, С. Круглика, Т. Ткачука, М. Савостьяненко та інших. Однак стратегічно важливим завданням у сфері здійснення зовнішніх запозичень з боку МВФ є прогнозування можливостей згладжування існуючих пікових навантажень із відповідним урахуванням дотримання граничних значень фінансових індикаторів фінансової безпеки.

Постановка завдання. Метою написання статті є дослідження тенденцій та перспектив розвитку фінансових відносин України з Міжнародним валютним фондом.

Виклад основного матеріалу дослідження. Важлива роль в системі міжнародних фінансів належить залученню фінансових ресурсів інших країн та міжнародних фінансових організацій. Вони використовуються з метою сприяння підприємницької діяльності, залучення коштів для фінансування дефіциту державного бюджету та платіжного балансу, проведення структурних перебудов в економіці, реалізації окремих цільових соціально-економічних програм та забезпечення інших напрямів розвитку.

Міжнародний валютний фонд є міжнародною фінансовою організацією, яка була заснована в 1944 році. Згідно зі Статутом Фонду, його кредити спрямовуються на підтримку курсу національної валюти, міжнародних резервів держави та активних позицій платіжного балансу. Отримувачами кредитів МВФ є центральні банки країн, які зараховують їх у власні резерви і використовують виключно для інтервенцій на валютному ринку на вказані цілі. У 2009 році до складу МВФ входило 186 країн-членів [7].

Офіційною метою фонду, починаючи з 1944 року, є "укріплення міжнародного економічного співробітництва та сприяння створенню більш стабільної та процвітаючої світової економіки".

Кредити МВФ надаються на вирішення проблем платіжного балансу у тих випадках, коли держава не може отримати достатнього фінансування на прийнятних умовах для покриття чистих міжнародних платежів.

Відповідно до Закону України "Про вступ України до Міжнародного валютного фонду, Міжнародного банку реконструкції та розвитку, Міжнародної фінансової корпорації, Міжнародної асоціації розвитку та Багатостороннього агентства по гарантіях інвестицій", Україна стала членом МВФ у 1992 році.

У співробітництві України з МВФ в межах кредитних програм можна виділити кілька етапів.

Перший етап (1994-1995 роки). У цей період Україні було надано фінансову допомогу у вигляді системної трансформаційної позики (STF-Systemic Transformation Facility) на суму 498,7 млн. СПЗ або 763,1 млн. дол. США для підтримки платіжного балансу України. Проте, через невиконання Україною ряду умов програму було завершено завчасно.

За період з 1995 по 1998 роки (другий етап) Україна отримала від МВФ кредити на загальну суму 1318,2 млн. СПЗ. (1935 млн. дол. США.) за трьома річними програмами "Стенд-бай" (Stand-By). Головною метою цих кредитів була підтримка курсу національної валюти і фінансування дефіциту платіжного балансу України.

Третій етап (1998-2002 роки). Програма розширеного фінансування (EFF-Extended Fund Facility), передбачала надання Україні кредиту на загальну суму 2,6 млрд. дол. США. У грудні 2000 року термін дії Програми EFF було продовжено до вересня 2002 року, проте МВФ так і не надав Україні залишкової суми кредитів (визнавши негативними висновки останнього перегляду ходу виконання програми). Таким чином, Україна отримала у рамках Програми EFF 1193,0 млн. СПЗ (1591,0 млн. дол. США.), які були спрямовані на поповнення валютних резервів Національного банку України.

Четвертий етап (2004-2005 роки). Після завершення співробітництва за Програмою EFF уряд України серед прийнятних форм подальшого співробітництва України з Міжнародним валютним фондом на безкредитній основі обрав попереджувальну програму "Стенд-бай".

29 березня 2004 року Радою Директорів МВФ було прийнято позитивне рішення щодо започаткування програми "попереджувальний стенд-бай". Укладення угоди між Україною та МВФ строком на 12 місяців фактично надало можливість отримати від МВФ зарезервованій кредит у сумі еквівалентній 411,6 млн. СПЗ (30% квоти України) у випадку погіршення ситуації з платіжним балансом або валютними резервами країни.

Заходи програми були спрямовані на проведення зваженої бюджетної політики, удосконалення податкового законодавства, фінансовому оздоровленню ПЕК та системних перетворень в агропромисловому комплексі, реформування житлово-комунального господарства, покращення інвестиційного клімату, завершення переговорного процесу щодо вступу до СОТ [1, 154].

Протягом 2005-2007 років Україну відвідували повномасштабні місії з метою надання технічної допомоги в сфері управління державним боргом та розвитку внутрішнього ринку цінних паперів, митного адміністрування, монетарної та податкової політики.

П'ятий етап розпочався з затвердження Радою директорів МВФ (5 листопада 2008 року) щорічної програми Stand-By обсягом близько 16,4 млрд. дол. США, терміном на 24 місяці для надання допомоги Україні у забезпеченні фінансової та економічної стабільності. Впровадження програми направлене на макроекономічну стабільність, зниження рівня інфляції, стабілізацію вітчизняної фінансової системи в умовах глобальної кризи, довіри на фінансових ринках та структурній перебудові в економіці в умовах погіршення зовнішньоекономічної кон'юнктури [5].

10 травня 2009 року МВФ надав перший транш кредиту розміром 4,5 млрд. дол. США. 12 травня 2009 року до України надійшли 2,8 млрд. дол. США другого траншу кредиту МВФ. Частина другого траншу розміром 1,5 млрд. дол. США була витрачена на фінансування зовнішніх боргових зобов'язань уряду. 28 липня 2009 року Рада директорів МВФ схвалила надати Україні третій транш кредиту розміром 3,3 млрд. дол. США. Кошти третього траншу кредиту надійшли до України 31 липня. При цьому Україна взяла на себе зобов'язання відмінити ПДВ для сільськогосподарських підприємств, здійснити рекапіталізацію постраждалих від кризи банків, два роки не збільшувати мінімальну зарплату до рівня прожиткового мінімуму, переглянути умови індексації соціальних виплат і не підвищувати зарплати працівникам бюджетної сфери. Проте вимоги, які були висунуті МВФ перед Україною не були виконані повною мірою. У листопаді 2009 року МВФ призупинило співпрацю з Україною, тому четвертий транш кредиту так і не було отримано.

Більша частина суми угоди Stand-By була спрямована на погашення зовнішніх зобов'язань уряду, підтримку фінансової стійкості "Нафтогазу", покриття касових розривів для виплат зарплат і пенсій, рекапіталізацію та рефінансування банківської системи і на підтримку обсягів золотовалютних резервів Нацбанку [9].

З метою забезпечення своєчасного погашення наданих позик МВФ було розроблено програму, за якою Україна зобов'язана повернути кредит протягом 2010-2014 років (рис. 1).

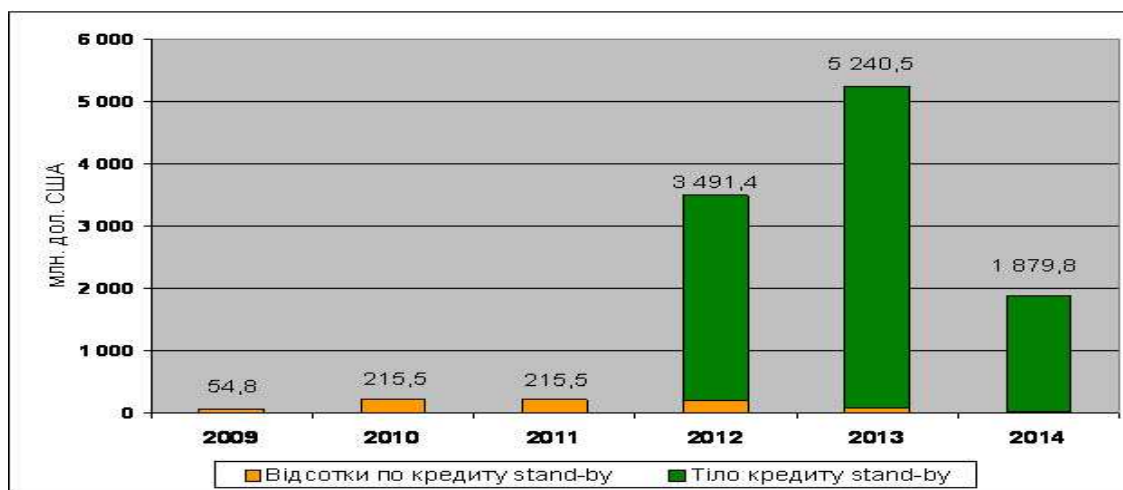

Рис. 1. Графік погашення Україною кредиту від МВФ протягом 2010-2014 рр., млн. дол. США

Джерело: [8]

Як видно з рис. 1, кредити від МВФ є порівняно дешевим, оскільки передбачають виплату відсотків у розмірі близько 2% річних від загальної суми боргу. Погашення основної суми боргу передбачено здійснювати з 2012 по 2014 роки [7].

Продовження співпраці України з Міжнародним валютним фондом може принести користь економіці країни, але при цьому присутні й деякі ризики. Продовження співпраці з МВФ має стати гарантією проведення структурних реформ в українській економіці. Другий позитивний момент — внутрішня і зовнішня стабільність, підтримка курсу, покриття дефіциту бюджету. Разом із тим, робота програми МВФ означає можливість появи ризиків, зокрема кошти від МВФ можуть бути витрачені не на структурні реформи. Другим ризиком є збільшення державного боргу. Сумарний борг України наразі становить близько 38 млрд. дол., зовнішній борг 14,9 млрд. дол. США. За Бюджетним кодексом рівень державного боргу не може становити більше 60% від ВВП. Із залученням кредиту від МВФ та інших міжнародних фінансових інституцій він не може скласти більше 40-45% ВВП.

З метою забезпечення виконання умов з надання позик МВФ органи державного регулювання та управління України повинні здійснити низку заходів. Так, у сфері стабілізації валютних ринків першочерговими заходами є [6, 64]:

- усунення дисбалансів, пов'язаних зі збільшенням гнучкості обмінного курсу до ринкової ситуації;

- проведення регулярних валютних інтервенцій у формі аукціонів;

- підвищення відсоткових ставок, що відіграють роль інструмента монетарної політики, зокрема ставок рефінансування;

- запровадження прозорості операцій із рефінансування та припинення заставного забезпечення власних акцій банків;

- скасування податку в пенсійних фонд на валютні операції тощо.

У сфері політики та структурних реформ доцільним було б [6, 65]:

- прийняття Національним банком України нормативних документів щодо запровадження гнучкого обмінного валютного курсу гривні до провідних валют;

- ухвалення законодавчих та нормативних документів щодо вирішення питань проблемних банків та надання фінансової підтримки банківським установам шляхом рефінансування на основі принципів рівності та прозорості;

- своєчасне проведення діагностики проблемних банків;

- розширення, відповідно до міжнародної практики, обсягів регулярного висвітлення для громадськості й ринків деталізованої фінансової інформації про функціонування банківської системи, засновників і акціонерів банків, які мають вагому частку, принципи роботи, кредитну й депозитну політику, доходи тощо.

Таким чином, для подальшої співпраці України з МВФ необхідно впроваджувати різні організаційно-економічні заходи, внести зміни до існуючого законодавства, підвищити стимулюючу роль держави через удосконалення податкового законодавства тощо. Крім того, слід провести ретельний аналіз необхідного обсягу та умови отримання і погашення міжнародних кредитів, які планує залучити Україна з метою нівелювання індексу прострочення за даними кредитами, тобто здійснювати прогнозування тих результатів, які буде мати економіка України від залучення кредитів на міжнародному ринку і впроваджувати ефективні інвестиційні проекти щодо їх залучення.

Висновки та подальші дослідження. Отже, співробітництво з міжнародними фінансово-кредитними організаціями є досить важливим для України, яка вирішує завдання не тільки інтеграції у світову економіку, а й зміцнення економічної безпеки. Кредити, що залучаються від МВФ, використовуються для підтримки курсу національної валюти та для фінансування дефіциту платіжного балансу України і покликані пом'якшити економічні труднощі у процесі проведення економічних реформ, які дають змогу забезпечити у перспективі економічне зростання у країні.

Для того, щоб позичкові кошти постійно не нагромаджувалися і не перетворювалися у додатковий тягар, Україні необхідно перейти до реалізації якісно нової боргової стратегії, яка має орієнтуватися на задіяння інвестиційно-інноваційних факторів економічного зростання. Система управління державним боргом України повинна скеровуватися на обслуговування перспективних інвестиційних проектів. Переорієнтація боргової політики держави на вирішення стратегічних завдань розвитку національної економіки потребує першочергового фінансування з позичкових джерел пріоритетних проектів загальнонаціонального значення в галузях енергетичної і транспортної інфраструктури, надання підтримки розвитку експортних і високотехнологічних виробництв.

Література

1. Бідник Н.Б. Співпраця України з міжнародними фінансовими організаціями як чинник економічного розвитку держави / Н.Б. Бідник // Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – № 19.3. – С. 153-157.
2. Вахненко Т. П. Особливості формування державного боргу та управління його складовими в період фінансової кризи / Т. П. Вахненко // Фінанси України. – 2009. – № 6. – С. 14-29.
3. Круглик С. Міжнародний валютний фонд перед новими викликами / С. Круглик, О. Єременко // Вісник Національного банку України. – 2008. – № 3. – С. 8-13
4. Кабанов В.Г. Діяльність міжнародних фінансових організацій на вітчизняному ринку фінансового капіталу / В.Г. Кабанов // Фінанси України. – 2009. – № 9. – С. 98-107.
5. Савостьяненко М.В. Інвестиційні проекти міжнародних фінансових організацій в Україні / М.В. Савостьяненко // Наукові праці НДФІ. – 2008. – № 1(42). – С. 128-137.
6. Салтинський В.В. Особливості організації кредитування національних економік Міжнародним валютним фондом / В.В. Салтинський // Фінанси України. – 2009. – № 2. – С. 60-65
7. Ткачук В. Г. Становлення та сучасний стан міжнародних фінансових організацій, їх роль у регулюванні світових процесів / Т. Ткачук // Вісник Національного банку України. – 2009. – № 5. – С. 26-31.
8. Программа сотрудничества МВФ и Украины не решила структурных проблем – отчет МВФ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://economics.unian.net/rus/detail/110606>
9. Офіційний сайт Міжнародного валютного фонду [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.imf.org>

References

1. Bidnyk, N.B. (2009), "Ukraine's cooperation with international financial institutions as a factor in economic development", *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy*, no. 19.3, pp.153-157.
2. Vakhnenko, T.P. (2009), "Features the organization crediting the national economies by the International Monetary Fund", *Finansy Ukrainy*, no. 6, pp. 14-29.
3. Kruhlyk, S. and Yeremenko, O. (2008), "International Monetary Fund to new challenges", *Visnyk Natsionalnoho banku Ukrainy*, no. 3, pp. 8-13
4. Kabanov, V.H. (2009), "Activities of international financial institutions in the domestic capital market", *Finansy Ukrainy*, no. 9, pp. 98-107.
5. Savostianenko, M.V. (2008), "Investment projects of international financial organizations in the Ukraine", *Naukovi pratsi NDFI*, no. 1(42), pp. 128-137.
6. Saltynskyi, V.V. (2009), "Features of financing national economies by the International Monetary Fund", *Finansy Ukrainy*, no. 2, pp. 60-65
7. Tkachuk, V.H. (2009), "The formation and the current state of international financial institutions and their role in the regulation of global processes", *Visnyk Natsionalnoho banku Ukrainy*, no. 5, pp. 26-31.
8. The program of cooperation Ukraine and a the IMF has not solved of structural problems - an IMF report available at: <http://economics.unian.net/rus/detail/110606>
9. Ofitsiyni sait Mizhnarodnoho valiutnoho fondu, available at: <http://imf.org>

ЕКОНОМІКА ТА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ

УДК 33.658

Дулеба Н. В.,
к. е. н., доцент, доцент кафедри «Економіка»,
Національний транспортний університет, м. Київ

МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОЦІНКИ СТАНУ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АВТОТРАНСПОРТНОГО ПІДПРИЄМСТВА ЯК СКЛАДОВОЇ ЙОГО ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Duleba N.V.,
Cand. Sci. (Econ.), Assoc. Prof., assistant
professor of department the "Economics"
National Transport University, Kyiv

METHODOLOGICAL FUNDAMENTALS OF ASSESSMENT OF TRUCKING COMPANIES BUSINESS AS A COMPONENT OF ITS ECONOMIC SECURITY

Постановка проблеми. Протягом короткого історичного проміжку в нашій країні відбулися радикальні соціально-економічні перетворення. Ринкові реформи примушують докорінно переглядати уявлення про основи організації діяльності підприємств будь-якого профілю, і автотранспортного в тому числі.

Автомобільний транспорт не тільки змінюється сам по собі у результаті структурних перетворень всередині галузі. Він відчуває також і сильний додатковий вплив зі сторони товарних ринків, що формуються і розвиваються, діяльність яких забезпечує автомобільний транспорт. Тому важливо здійснювати об'єктивну оцінку стану господарської діяльності автотранспортного підприємства як складової його економічної безпеки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням проблем оцінки фінансового стану підприємства, виявлення його впливу на результати господарювання, з метою об'єктивного управління економічною безпекою займалися вітчизняні та російські вчені та практики, а саме: Л. Абалкін, О. Ареф'єва [1], В. Безбожний, О. Барановський, І. Бінько, О. Власюк, М. Денисенко, Т. Васильців, А. Козаченко, А. Ляшенко, В. Мунтіян, В. Пономарьов, Г. Савицька [6], В. Шинкаренко [9] та інші. Аналіз результатів дослідження засвідчує недостатнє вивчення методичні основи оцінки стану господарської діяльності автотранспортного підприємства.

Постановка завдання. Метою статті є обґрунтування основних підходів щодо проведення комплексної оцінки фінансового стану автотранспортного підприємства, враховуючи специфіку його діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Оцінка стану господарської діяльності є основою для визначення рівня економічної безпеки автотранспортного підприємства. За допомогою системи фінансових показників здійснюється розрахунок та аналіз комплексу фінансових показників господарської діяльності автотранспортного підприємства, а саме:

1. Аналіз джерел формування капіталу дає чітке уявлення, за допомогою яких джерел ресурсів автотранспортне підприємство буде здійснювати свою діяльність, і в які сфери

діяльності більш доцільно вкладати капітал. Від якісного складу капіталу, який є в розпорядженні підприємства, оптимальності його структури і доцільності трансформування в основні і оборотні засоби залежить фінансове благополуччя автотранспортного підприємства і результатів його діяльності. Це у свою чергу впливає на рівень економічної безпеки автотранспортного підприємства.

2. Аналіз стану та структури активів дозволяє визначити оптимальне розміщення капіталу автотранспортного підприємства та оцінити, яке майно є в розпорядженні підприємства, а також який дохід воно отримає. Від цього залежить фінансовий стан підприємства і його стабільність та, як наслідок, економічна безпека автотранспортного підприємства.

3. Аналіз прибутку і рентабельності висвітлює якість проведення господарської діяльності автотранспортного підприємства з різних її сторін: виробничої, постачальницької, маркетингової, збутової, інвестиційної і фінансової діяльності. Цей аналіз дозволяє вивчити можливості одержання прибутку відповідно до наявного ресурсного потенціалу автотранспортного підприємства, підвищити рентабельність за рахунок зниження витрат.

4. Якість і своєчасність надання послуг з перевезення має важливий і безпосередній вплив на рівень економічної безпеки автотранспортного підприємства. Підвищення цих показників сприяє зміцненню конкурентоспроможності автотранспортного підприємства, зростанню ефективності його діяльності.

5. Спроможність автотранспортного підприємства вчасно здійснювати платежі, фінансувати свою діяльність на розширеній основі, переносити непередбачувані потрясіння і підтримувати свою платоспроможність у несприятливих обставинах свідчить про його стійкий фінансовий стан, і навпаки. Автотранспортні підприємства, які досягли стійкого фінансового стану, виходять з зони перехідного рівня своєї діяльності і досягають рівня економічної безпеки та переходять в зону економічної безпеки своєї господарської діяльності.

Особливістю запропонованої методики оцінки господарського стану автотранспортного підприємства є акцентування уваги на основній діяльності автотранспортного підприємства – надання послуг з перевезення.

Методичні основи оцінки стану господарської діяльності автотранспортного підприємства покликані враховувати вплив визначальних факторів на економічну безпеку автотранспортного підприємства. В основі цієї методики знаходиться система фінансових коефіцієнтів, що характеризують структуру джерел формування капіталу автотранспортного підприємства і його розміщення, рівновагу між активами та пасивами (зобов'язаннями) автотранспортного підприємства, ефективність й інтенсивність використання капіталу цього підприємства, ліквідність і якість активів, його інвестиційну привабливість та ін. З цією метою визначається динаміка кожного показника і його приріст.

В ній розширено загальну кількість показників з визначенням формул їх розрахунку, а саме: співвідношення оборотного і основного капіталу за первісною вартістю основних засобів, питома вага доходу від перевезень в загальних операційних доходах та вартісний об'єм реалізації продукції, що забезпечує досягнення точки рівноваги операційної діяльності автотранспортного підприємства, – що дозволяють провести аналіз і оцінку фінансового стану автотранспортного підприємства, відповідно до специфіки його діяльності, з метою обґрунтування факторів, які впливають на точку рівноваги.

У таблиці 1 коротко представлені вісім розділів методики оцінки стану господарської діяльності автотранспортного підприємства, їх назви, показники, що до них входять, формули їх розрахунку і розмірність.

Перший розділ – структура джерел. В цьому розділі проводиться аналіз структури джерел власного і позичкового капіталу на автотранспортному підприємстві.

Для розрахунку використовуються показники: власний капітал (ВК), позичковий капітал (ПК) і власний оборотний капітал (ВОК).

1. Одним з основних показників, що характеризує відношення позичкового і власного капіталу є коефіцієнт фінансового левериджу ($K_{ф.л.}$). Він вважається одним із основних індикаторів фінансової стійкості автотранспортного підприємства і характеризує використання ним позикових коштів, які впливають на зміну коефіцієнта рентабельності

власного капіталу. Чим вище значення цього показника, тим вищий ризик вкладення капіталу в це підприємство [2].

Таблиця 1

Методика оцінки стану господарської діяльності автотранспортного підприємства

Складові методики	Показники	Формули розрахунку	Розрахункові показники
1	2	3	4
I Структура джерел	1) Коефіцієнт фінансового левериджу 2) Коефіцієнт маневреності власного капіталу	$k_{ф.л.} = \frac{ПК}{ВК};$ $k_{м.к.} = \frac{ВОК}{ВК};$	ВК – власний капітал, ПК – позиковий капітал, ВОК – власний оборотний капітал, первісна $ОФ_{п.в.}$ і залишкова $ОФ_{з.в.}$ вартість основних засобів, ОК – оборотний капітал, $T_{пр.в.}$ – темп приросту виручки; $В_{з.п.}$ – сума виручки за звітний період, $В_{б.п.}$ – сума виручки за базовий період;
II Структура активів	1) Співвідношення оборотного і основного капіталу за первісною вартістю основних засобів; 2) Співвідношення оборотного і основного капіталу за залишковою вартістю основних засобів; 3) Темп приросту виручки, % 4) Частка дебіторської заборгованості у виторзі	$k_{сп.в.} = \frac{ОК}{ОФ_{п.в.}};$ $k_{з.в.} = \frac{ОК}{ОФ_{з.в.}};$ $T_{пр.в.} = \frac{В_{з.п.} - В_{б.п.}}{В_{б.п.}};$	$K_{сп.в.зн.}$ – коефіцієнт співвідношення зносу, k_1 – коефіцієнт самоокупності; k_2 – коефіцієнт повного самофінансування; ДЗ – дебіторська заборгованість, дохід (виручка) від реалізації перевезень за звітний ($В_{з.в.}$) і базовий ($В_{б.п.}$) періоди, $\sum Знос ОФ$ – сума зносу основних засобів, $R_{пер.}$ – рентабельність перевезень;
III Стан активів	1) Коефіцієнт зношеності основних засобів; 2) Коефіцієнт оновлення основних засобів; 3) Співвідношення коефіцієнтів зносу основних засобів при різних рівнях ефективності; 4) Співвідношення коефіцієнтів покриття оновлення основних засобів при різних рівнях ефективності; 5) Тривалість обороту : а) основного капіталу, років б) нематеріальних активів, років в) оборотного капіталу, днів	$K_{зн.} = \frac{\sum Знос ОФ}{ПВ_{ОФ}};$ $K_{сп.в.зн.} = \frac{K_{з.зн.}^{k_1}}{K_{з.зн.}^{k_2}};$ $K_{сп.в.пер.к.} = \frac{K_{пер.к.}^{k_2}}{K_{пер.к.}^{k_1}};$ $k_{он.} = \frac{В_{ввод.ОФ}}{ПВ_{ОФ}};$	
IV Прибуток і рентабельність	1) Темп приросту валового прибутку, % 2) Темп приросту чистого прибутку, % 3) Прибуток на: а) одного працівника, грн. б) гривню заробітної плати, коп. в) гривню матеріальних витрат, коп. г) гривню основних засобів, коп. 4) Витрати на гривню перевезень, коп. 5) Рівень рентабельності: а) перевезень, % б) обороту, % в) сукупних активів, % г) операційного капіталу, % д) власного капіталу, %	$T_{пр.п.} = \frac{П_{з.п.} - П_{б.п.}}{П_{б.п.}};$ $T_{пр.ч.п.} = \frac{ЧП_{з.п.} - ЧП_{б.п.}}{ЧП_{б.п.}};$ $R_{пер.} = \frac{П_{пер.}}{В_{пер.}} \times 100;$	

продовження табл. 1

1	2	3	4
V Надання послуг з перевезення	1) Темп зростання валового обсягу перевезень, % 2) Темп зростання фізичного обсягу перевезень, % 3) Коефіцієнт використання виробничої потужності 4) Рівень фондівддачі основних засобів 5) Питома вага доходу від перевезень в загальних операційних доходах, %	$T_{вал.} = \frac{ОПер_{вал.} - ОПер_{вал.}}{ОПер_{вал.}} \times 100;$ $T_{физ.} = \frac{ОПер_{физ.} - ОПер_{физ.}}{ОПер_{физ.}} \times 100;$ $k_{пот.} = \frac{ФРОВ}{ВПП_{серр.}};$ $k_{ф.о.ф.} = \frac{В_{впр.}}{В_{оф.серр.}};$ $k_{пзд} = \frac{Д_{пер}}{ОД_{заг}} \times 100;$	$В_{введ.оф.}$ – вартість введених основних засобів; $Д_{пер}$ – дохід від перевезень; $k_{ф.о.ф.}$ – коефіцієнт фондівддачі основних засобів; $ПВ_{оф.}$ – первісна вартість основних засобів, валовий обсяг перевезень за поточний ($ОП_{вал.п.}$) період і за базовий ($ОП_{вал.п.}$), фізичний обсяг перевезень за поточний ($ОП_{физ.п.}$) період і за базовий ($ОП_{физ.п.}$), фактичний річний обсяг перевезень (ФРОВ), використання потужності підприємства середньорічне ($ВПП_{серр.}$), вартість виконаних перевезень ($В_{впр.}$), середньорічна вартість основних засобів ($В_{оф.серр.}$), дохід від перевезень ($Д_{пер}$), загальний операційний дохід $ОД_{заг.}$; $В_{о.рп.}$ – вартісний обсяг реалізації перевезень; $ОА$ – оборотні активи; $ПЗ$ – поточні зобов'язання; $ВК$ – власний капітал; $ГК$ – грошові кошти; $КДЗ$ – короткострокова дебіторська заборгованість.
VI Співвідношення між активами і джерелами їхнього формування	1) Частка у формуванні поточних активів власного капіталу, % 2) Частка у формуванні поточних активів позикового капіталу, % 3) Співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості	$Ч_{вк} = \frac{ВК \cdot 100}{ПА};$ $Ч_{па} = \frac{ПЗ \cdot 100}{ПА};$ $k_{співвідн.} = \frac{ДЗ}{КЗ};$	
VII Показники ліквідності	1) Коефіцієнт поточної ліквідності 2) Коефіцієнт швидкої ліквідності 3) Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$k_{пл} = \frac{ОА}{ПЗ};$ $k_{шл} = \frac{ГК + КФК + КДЗ}{ПЗ};$ $k_{ал} = \frac{ГК + КФК}{ПЗ};$	
VIII Показники ризиків	1) Коефіцієнт операційного левериджу 2) Коефіцієнт фінансового левериджу 3) Вартісний обсяг реалізації продукції, що забезпечує досягнення рівня економічної безпеки автотранспортного підприємства, грн.	$k_{ол} = \frac{ΔП\%}{ΔВР\%};$ $k_{ф.л.} = \frac{ПК}{ВК};$ $В_{о.рп.} = \frac{ЧД_2 \times В_2 \times 100\%}{\frac{ЧД_1}{В_1} \times 100\% - \frac{ВБ_2}{В_2} \times 100\%};$	

Джерело: Для розробки таблиці використана методика оцінки стану господарської діяльності автотранспортного підприємства Савицької Г. В. [6].

2. Власний капітал служить джерелом формування як необоротних, так і оборотних активів. Тут також має бути досягнуто оптимальних пропорцій у структурі його розподілу. Від того, яку частку власного капіталу вкладено в нерухомість, а яку – в оборотні активи, багато в чому залежить фінансова стійкість автотранспортного підприємства. Для характеристики структури розподілу власного капіталу розраховують коефіцієнт його маневреності ($K_{ман.}$).

Він показує, яка частина власного капіталу знаходиться у високооборотній і високоліквідній його формі [2].

У другому розділі – структура активів – проводиться аналіз структури активів автотранспортного підприємства.

Для розрахунку використовуються показники: первісна $ОФ_{п.в.}$ і залишкова $ОФ_{з.в.}$ вартість основних засобів, оборотний капітал (ОК), дебіторська заборгованість (ДЗ), дохід (виручка) від реалізації перевезень за звітний ($В_{з.в.}$) і базовий ($В_{б.п.}$) періоди.

У третьому розділі – стан активів – проводиться аналіз руху і технічного стану основних засобів.

Для розрахунку використовуються показники: сума зносу основних засобів ($\sum \text{Знос } ОФ$), первісна вартість основних засобів ($ПВ_{ОФ}$).

Четвертий розділ – прибуток і рентабельність – містить розраховані коефіцієнти, що показують прибутковість і рентабельність діяльності автотранспортного підприємства.

Також розраховується показник – витрати на гривню перевезень.

Показники рентабельності – це рівень рентабельності: перевезень, обороту, сукупних активів, операційного капіталу, власного капіталу. Ці показники розраховуються у відсотках.

Для їхнього розрахунку використовуються показники: сума бруто-прибутку звітного періоду (до виплати відсотків і податків), сума чистого прибутку, сума прибутку від перевезень, сума витрат на здійснення перевезень, операційні витрати, прибуток від операційної діяльності, середньооблікова кількість усіх працівників в еквіваленті повної зайнятості (осіб), фонд оплати праці усіх працівників.

У п'ятому розділі – надання послуг з перевезення – розраховуються наступні показники: темп зростання валового обсягу перевезень ($T_{гр.вал.}$), темп зростання фізичного обсягу перевезень ($T_{гр.физ.}$), коефіцієнт використання виробничої потужності ($K_{пот.}$), рівень фондівіддачі основних засобів ($K_{ф.одф.}$), питома вага доходу від перевезень в загальних операційних доходах ($K_{пвд.}$).

Для розрахунку цих показників використовуються: валовий обсяг перевезень за поточний ($ОП_{в.з.п.}$) період і за базовий ($ОП_{в.б.п.}$), фізичний обсяг перевезень за поточний ($ОП_{ф.з.п.}$) період і за базовий ($ОП_{ф.б.п.}$), фактичний річний обсяг перевезень (ФРОВ), використання потужності підприємства середньорічне ($ВПП_{сер.р.}$), вартість виконаних перевезень ($В_{впр.}$), середньорічна вартість основних засобів ($В_{оф.сер.р.}$), дохід від перевезень ($Д_{пер.}$), загальний операційний дохід $ОД_{заг.}$.

Шостий розділ – співвідношення між активами і джерелами їхнього формування – містить наступні показники: частка у формуванні поточних активів власного капіталу ($Ч_{вк.}$) і позикового капіталу ($Ч_{па.}$), співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості ($K_{співвідн.}$).

Найповніше фінансову стійкість підприємства, зокрема і автотранспортного, можна розглянути на основі вивчення рівноваги між статтями активу і пасиву балансу. Фінансову рівновагу можна розглядати за двома підходами, що взаємно доповнюють один одного [6].

Перший (майновий) підхід до оцінювання фінансової рівноваги виходить з позиції кредиторів: припускає збалансованість активів і пасивів балансу за термінами і спроможність підприємства вчасно погашати свої борги (ліквідність балансу).

Другий (функціональний) підхід виходить з позиції керівництва підприємства, що ґрунтується на функціональній рівновазі між джерелами капіталу і використанні їх в основних циклах господарської діяльності (операційний, інвестиційний, грошовий цикли).

Збалансованість додатного і від'ємного потоків коштів можлива за умови зрівноваженості активів і пасивів за термінами використання і за циклами. Отже, фінансова

рівновага активів і пасивів балансу лежить в основі оцінки фінансової стійкості підприємства, його ліквідності й платоспроможності [6].

У цьому розділі – показники ліквідності – розраховуються показники ліквідності.

Коефіцієнт поточної ліквідності ($K_{пл}$) (загальний коефіцієнт покриття боргів) показує ступінь покриття оборотними активами оборотних запасів [8].

Коефіцієнт швидкої (термінової) ліквідності ($K_{шл}$) – відношення коштів, короткострокових фінансових вкладень і короткострокової дебіторської заборгованості, платежі за якою очікуються протягом 12 місяців після звітної дати, до суми короткострокових фінансових зобов'язань. Зазвичай задовольняє співвідношення 0,7–1 [8].

Коефіцієнт абсолютної ліквідності (норма грошових резервів) ($K_{эл}$) визначається відношенням коштів і короткострокових фінансових вкладень до всієї суми короткострокових боргів підприємства [8].

Доповнює загальну картину у платоспроможності підприємства наявність чи відсутність у нього прострочених зобов'язань, їхня частота і тривалість.

Восьмий розділ – показники ризиків – допомагає зробити аналіз ступеню впливу багато чисельних ризиків на результати діяльності і рівень економічної безпеки автотранспортного підприємства.

Операційна діяльність – це основна діяльність автотранспортного підприємства. Вона не включає фінансової і інвестиційної діяльності. Розвиток операційної діяльності забезпечує автотранспортному підприємству сталий економічний розвиток і збільшення рівня рентабельності.

Точка рівноваги діяльності автотранспортного підприємства показує вартісний об'єм реалізації перевезень, при досягненні якого автотранспортне підприємство не має ні прибутку, ні збитків, а чистий дохід від його операційної діяльності дорівнює сукупним операційним витратам.

Висновки та подальші дослідження. Запропонована комплексна система оцінки фінансового стану автотранспортного підприємства дозволяє при економічному аналізі показників врахувати специфіку діяльності автотранспортного підприємства його господарської діяльності, зокрема основний вид його діяльності – надання послуг з перевезення.

Література

1. Ареф'єва О. В. Оцінка рівня економічної стійкості підприємств сфери послуг / О.В. Ареф'єва, Д. М. Городинська // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – № 6. – С. 106-111.
2. Бланк И. А. Основы финансового менеджмента: [у 2 т.] / И. А. Бланк. – 3-е изд. – К. : Эльга, Ника-Центр, 2007. Кн. 2. – 624 с.
3. Вечканов Г. С. Экономическая безопасность : учебник для вузов / Г. С. Вечканов. – СПб.: Питер, 2007. – 384 с.
4. Лавриков И.Н. Экономика автомобильного транспорта : учебное пособие / И.Н. Лавриков, Н.В. Пеньшин; под науч. ред. д-ра экон. наук, проф. И.А. Минакова. – Тамбов : Изд-во ГОУ ВПО ТГТУ, Тамбов. – 2011. – 116 с.
5. Решетова М. В. Риск-менеджмент на предприятиях автомобильного транспорта: автореф. дис. ... канд. экон. наук / М. В. Решетова. – СПб. : СПбГУЭФ, 2003. – 20 с.
6. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства : навч. посіб. / Г.В. Савицька. – К. : Знання, 2004. – 654 с.
7. Уманець Т.В. Економічна статистика : навч. посіб. / Т.В. Уманець. – К. : Знання, 2006. – 429 с.
8. Чеснакова Л. С. Фінансовий менеджмент: навчальний посібник / Л. С. Чеснакова. – К. : Видавництво "Логос", 2001. – 143 с.
9. Шинкаренко В.Г. Економічна безпека автотранспортних підприємств та їхня роль у роботі господарського комплексу України / В.Г. Шинкаренко // Зб. наук. праць НТУ. – 2009. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/Vntu/2009_19_1/

References

1. Arefieva, O.V. and Horodynska, D.M. (2006), "Assessment of the level of economic sustainability enterprises sphere of services", *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 6, pp. 106-111.
2. Blank, I.A. (2007), *Osnovy finansovogo menedzhmenta* [Basics Finance Management], 3rd ed, Elga, Nick Center, Kyiv, Ukraine, Book. 2, 624 p.
3. Vechkanov, G.S. (2007), *Ekonomicheskaya bezopasnost* [Economic Safety], high school textbook, Piter, St. Petersburg, Russia, 384 p.
4. Lavrikov, I.N., Penshin, I.N. and Minakova I.A. (2011), *Ekonomika avtomobilnogo transporta* [The economy of road transport: the manual], tutorial, Tambov Publishing House of the HPE TGTU, Tambov, Russia, 116 p.
5. Reshetova, M.V. (2003), "Risk management in enterprises of road transport", Thesis abstract for Cand. Sc. (Econ.), SPbGUEF, St. Petersburg, Russia, 20 p.
6. Savytska, H.V. (2004), *Ekonomichnyi analiz diialnosti pidpriemstva* [Economic analysis of the company], tutorial, Znannia, Kyiv, Ukraine, 654 p.
7. Umanets, T.V. (2006), *Ekonomichna statystyka* [Economic Statistics], tutorial, Znannia, Kyiv, Ukraine, 429 p.
8. Chesnakova, L.S. (2001), *Finansovyi menedzhment* [Financial Management], tutorial, Vydavnytstvo "Lohos", Kyiv, Ukraine, 143 p.
9. Shinkarenko, V.H. "The economic security of trucking companies and their role in the economic complex of Ukraine", *Zb. nauk. prats NTU*, available at: http://nbuv.gov.ua/portal/natural/Vntu/2009_19_1/

УДК 628.67

Сумець О.М.,
канд. техн. наук, доцент, доцент кафедри транспортних
технологій і логістики Харківського національного технічного
університету сільського господарства імені Петра Василенка

КЛЮЧОВІ ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ВИБІР МІСЦЯ РОЗТАШУВАННЯ ОБ'ЄКТІВ ЛОГІСТИЧНОЇ СИСТЕМИ ГОСПОДАРСЬКОГО АГРОПРОМИСЛОВОГО ФОРМУВАННЯ

Sumets O.M.
Cand. Sci. (Engineering), Associate Professor, assistant
professor of transport technologies and logistics
department of Kharkiv Petro Vasylenko
National Technical University of Agriculture

KEY FACTORS AFFECTING THE CHOICE OF OBJECT LOCATION OF LOGISTICS SYSTEM OF ECONOMIC AGROINDUSTRIAL FORMING

Постановка проблеми. Нині в аграрному бізнесі створюються нові утворення, що ведуть свою діяльність на засадах логістики. До таких утворень слід віднести і господарські агропромислові формування (ГАПФ). У словнику [6, с. 58] подається наступне трактування ГАПФ – «це інтегрована в межах одного господарства чи підприємства система виробництва, переробки і реалізації агропромислової продукції».

З метою організації ефективної господарської діяльності у межах ГАПФ створюється логістична система (ЛС), котра в собі поєднує певну кількість логістичних об'єктів, завданням яких є створення належних умов для пересування матеріального потоку у формі

агропромислової продукції до кінцевого споживача. У даному випадку класичними логістичними об'єктами (ЛО) ЛС ГАПФ є склади сировини, склади готової продукції, елеватори, оптові бази і, можливо локальні фірмові оптові ринки. Вибудовуючи з метою швидкого просування і реалізації агропродукції ланцюги поставок, перед менеджментом ГАПФ стоїть низка проблемних завдань, які необхідно вирішувати з урахуванням логістичного підходу. Одним із таких завдань, вельми важливих для ведення господарської діяльності, є вибір місця розташування ЛО на ймовірному логістичному полігоні.

Якщо проаналізувати ситуацію в Україні щодо будівництва, наприклад елеваторів, комплексних сховищ для зберігання сільськогосподарської продукції, підприємств із переробки сільськогосподарської продукції й ін., то можна зробити висновок: «будують багато і в різних місцях». А якщо виконати детальний аналіз місць, що були обрані під будівництво ЛО, тодесь біля 85-90% їх було побудовано за критерієм «доступності земельної ділянки під будівництво». Тобто, ділянки для будівництва були обрані там, де місцева влада запропонувала. Але такий підхід не є правильним, оскільки у даному випадку ігнорується процедура обґрунтування доцільності будівництва ЛО на обраній земельній ділянці, що у подальшому загрожує втратами доходу і частини потенційних клієнтів. Таким чином, для ГАПФ, що створюються, завдання вибору місць розташування їх логістичних об'єктів є вельми актуальним і, водночас, проблематичним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання вибору місця розташування логістичних об'єктів у визначених межах географічного простору висвітлено у працях вітчизняних і закордонних учених В. Алькеми [1], Б. Анікіна [5], Д. Бауэрскса [2], А. Гаджинського [3], О. Гуторова, Н. Прозорової, Р. Прозорова [4], Р. Сагайдак-Нікітюк [7], Д. Уотерса [8], Д. Шапіро [9] та ін. Практично всі науковці схиляються до думки, що при виборі доцільного місця розташування ЛО необхідним є врахування економічного фактору, що породжується витратами на транспортування продукції від виробника до кінцевого споживача. Однак, враховуючи тенденції світових ринкових перетворень, зростаючу ступінь відкритості кордонів та створення макрологістичних ланцюгів поставок, слід враховувати більш широкий спектр факторів впливу на вибір місця розташування логістичних об'єктів у певному географічному просторі. Зокрема, для вибору місця розташування логістичних об'єктів ЛС ГАПФ пильну увагу необхідно звернути на тополого-ресурсні фактори та фактори організаційно-управлінського характеру.

Вивчення зазначеної в статті проблеми у практичному її аспекті та виконаний аналіз літератури з означеної проблематики дозволяє вказати на необхідність систематики ключових факторів, що мають значний вплив на вибір місця розташування об'єктів ЛС ГАПФ. Таким чином, процедура планування будівництва ЛО підприємств аграрного сектору економіки повинна обов'язково враховувати комплекс факторів не тільки економічного але й топологічно-ресурсного та організаційно-управлінського характеру Це дозволить відгородити дані об'єкти від надмірних логістичних витрат як на поточний час, так і на майбутнє.

Постановка завдання. Виконати систематику ключових факторів впливу на вибір місця розташування об'єктів логістичної системи господарського агропромислового формування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз літератури з означеної проблематики дозволив встановити, що в основі процедури вибору місць розташування логістичних об'єктів ЛС у більшості випадків використовують економіко-математичну модель топологічної оптимізації. Її вхідні параметри попередньо розглядаються як умовно-незалежні від множини вихідних параметрів, наприклад обсягу матеріального потоку, що буде «проходити» через ЛО, що проектується, за визначений термін часу, або обсягу логістичних послуг, які будуть надаватися певному колу споживачів тощо. Коректність прийнятих при цьому припущень витікає з їх тимчасового характеру. Це обґрунтовується тим, що у процесі ітераційної реалізації всієї множини вхідних параметрів моделі топологічної оптимізації припущення замінюються визначено явними обмеженнями.

Слід також зауважити, що в процесі топологічної оптимізації розміщення ЛО особи, які приймають рішення про будівництво і фахівці, котрі будуть займатися його проектуванням, повинні вирішувати питання, що пов'язані не тільки з тополого-ресурсними факторами, але й з факторами організаційно-управлінського і фінансового характеру. За умови використання логістичного підходу до вибору місця розташування логістичних об'єктів ЛС певних

агропромислових формувань перевагу слід віддавати тополого-ресурсним факторам, оскільки вони є більш значимими у формуванні логістичних витрат, зокрема на транспортування продукції. Однак не менш важливими для виконання коректного вибору місця розташування є фактори організаційно-управлінського і фінансового характеру.

З метою подальшого удосконалення процедури вибору місця розташування логістичних об'єктів ЛС ГАПФ у межах систематики ключових факторів важливим є їх змістовий аналіз і опис детермінантів (обмежень), що впливають на повноту врахування зазначених факторів в аспекті забезпечення ефективної діяльності обраних об'єктів.

1. Тополого-ресурсні фактори враховують «географію» та наявність ресурсів на даній географічній території для функціонування ЛО відповідно до запланованих завдань і сформульованої мети. Коректний кількісно-якісний опис даного фактору за своїм змістом зводиться до характеристики обмежень, що накладаються на діяльність конкретного об'єкта ЛС. Кількість обмежень у залежності від виду ЛО може бути різною. Але на практиці при виборі місця розташування в обов'язковому порядку враховують наступні вісім.

Обмеження перше. Функціонування ЛО припускає його оптимальне наближення до точок концентрації матеріальних потоків, тобто сировини, матеріалів, готової продукції й ін. В ідеалі ЛО повинен знаходитися в тій точці географічного простору, для якої сумарна відстань до постачальника матеріального потоку або до його споживача є мінімальною. У цьому випадку проблема може бути вирішена як приватний випадок транспортної задачі. Межевими умовами оптимальної системи виступають питомі витрати, що пов'язані з підготовкою і доставкою кожного виду продукції. Дане обмеження за своєю сутністю є оптимізаційним завданням вибору відстані між точкою дислокації ЛО і місцем знаходження постачальника і споживача. А тому важливим моментом при рішенні даної задачі є знаходження функції, що визначає відповідну відстань.

Обмеження друге. Оскільки ЛО визначеним чином організовує свої функції у часі, то при рішенні задачі оптимізації враховується й інший фактор: матеріальні потоки повинні бути доставлені на вхід до ЛО у визначеному часовому інтервалі з дотриманням умови, що $t_1 < t_2 < \dots < t_n$ (де t_1 – час доставки першого ресурсу, t_2 – час доставки другого ресурсу, t_n – час доставки останнього, найбільш «пізнього» ресурсу).

Початок функціонування ЛО у повному обсязі визначається моментом доставки (t_n) найбільш «пізнього» вантажу. А тому одним із методів рішення задачі розміщення є метод мінімального запізнення. У відповідності до даного методу точка розміщення об'єкту на географічному просторі обирається там, куди найбільш пізній або проблемний з точки зору терміну доставки вантаж буде гарантовано доставлений у визначений інтервал часу.

Рішення оптимізаційної задачі, що описується другим обмеженням, можна розглядати на прикладі пошуку точки, що знаходиться на короткій відстані від заданих трьох точок – трьох видів матеріальних потоків, один із яких є «проблемним» у плані його своєчасної доставки.

Рішення даної задачі може бути доповнено і вибором однієї частки відстані, на якій вигідним буде використання для доставки «проблемного» ресурсу автомобільного транспорту й іншої частки відстані – для використання іншого, наприклад, залізничного транспорту.

Третє обмеження пов'язане з оптимізацією складу (структури) матеріального потоку або іншими словами – «формату» ресурсу. Це дуже важливо, оскільки від попереднього формату матеріального потоку, що надходить до ЛО, залежать обсяг, зміст і трудовитрати логістичних операцій, що виконуються в межах відповідного логістичного об'єкту, а також і своєчасність обслуговування клієнтів.

Четверте обмеження оптимізації розміщення ЛО – це обмеження, що пов'язане безпосередньо зі споживачем (або групи споживачів) матеріального потоку. Точка розміщення ЛО повинна забезпечити мінімальне або оптимальні витрати на доставку необхідних вантажів (сировини, матеріалів, товарної продукції й ін.) споживачеві. Якщо ж проблема споживача вирішується як багатокритеріальна задача, то задача розміщення ЛО на певній географічній території вирішується з точки зору оптимізації витрат доставки вантажів до споживача.

Обмеження п'яте: наявність робочої сили, що має необхідні професійні навички з виконання певних логістичних операцій чи здійснення логістичної діяльності. Місцеве

джерело робочої сили, що має «здібності» до виконання поставлених завдань, є самим дешевим і бажаним для процесу планування і організації логістичних об'єктів на обраній території.

Шосте обмеження – стала інфраструктура обраного місця розташування ЛО, яка задовольняє певним умовам здійснення ефективної логістичної діяльності суб'єкта господарювання.

Сьоме обмеження складається у так званій можливій технічній підтримці з боку інших ЛС, що функціонують на обраній території. Тобто плановане місце розташування логістичного об'єкту ГАПФ повинно знаходитися за можливістю ближче до інших систем, що функціонують у заданому ринковому просторі – інформаційних, наукових, сервісних, промислових і т.ін.

Восьме обмеження відноситься до інституціональних обмежень і залежить повністю від політичної та економічної підтримки з боку держави та місцевих державних органів влади.

Зазначені обмеження є вираженням зовнішнього середовища функціонування об'єктів ЛС ГАПФ. Внутрішнє середовище відображають технологія і технологічні обмеження, що пов'язані: з інженерною геофізикою (рішення цієї проблеми розміщення передбачає врахування факторів фізичної безпеки логістичного об'єкту), з оцінкою фактичної безпеки екстремальних режимів або руйнування від інших об'єктів функціонування (ЛО повинен розташовуватися на такій відстані від місць функціональної безпеки, щоб можна було забезпечити можливість адекватного технологічного й організаційного реагування на екстремальну ситуацію – евакуація персоналу, спеціальні заходи з попередження забруднення оточуючого середовища й т. ін.), з можливістю або неможливістю утилізації відходів від діяльності ЛО.

2. Фактори організаційно-управлінського характеру також є вельми важливими при рішенні задачі пошуку доцільного місця розташування об'єктів ЛС ГАПФ, оскільки рівень просторової капіталізації повинен відповідати інформативним й інфраструктурним кваліфікаційним можливостям управляючої підсистеми. Це означає, що ЛО повинен бути розташований якомога ближче до головного офісу ГАПФ, оскільки розкиданість структурних підрозділів ГАПФ породжує, як мінімум, ще один вагомий негативний чинник, який може стати за певних умов критичним, а саме погіршення керованості.

Таким чином, об'єкт ЛС ГАПФ не повинен породжувати дуже велику кількість внутрішніх комбінацій розміщення підрозділів з метою ведення логістичної діяльності на визначеному логістичному полігоні. Але, якщо якісь ланки ЛО в силу особливостей розміщення породжують досить велику кількість можливих комбінацій і варіантів, то в цьому випадку рекомендується автономізувати ці ланки, наприклад, шляхом створення дочірніх підприємств у єдиному логістичному ланцюгу поставок.

3. Фінансові фактори: розміщення об'єктів ЛС ГАПФ повинне забезпечувати як можна більшу реалізацію позитивного ефекту масштабу. Середній рівень витрат пов'язаний з забезпеченням інтегруючих ефектів, що є необхідними для підтримки обраної схеми розташування останнього.

Методично ця проблема ускладнюється відсутністю стандартної системи і стандартних методик обліку й оцінки витрат розміщення логістичних об'єктів на визначеному логістичному полігоні. Метою фінансового обґрунтування рішення на розміщення об'єктів ЛС ГАПФ є оптимізація цих витрат з урахуванням сукупності усіх інших критеріїв, у тому числі й факторів інституціонального рівня. У даному випадку мова йде про наявність такого неформалізованого ресурсу як доступ керівництва до розміщення бюрократичних преференцій. Нажаль, на сьогоднішній день цей фактор є вельми значущим для вибору місця розташування об'єктів ЛС ГАПФ на «бажаній» території логістичного полігону.

Висновки та подальші дослідження. У статті наведена систематизація факторів, що мають значний вплив на вибір місця розташування об'єктів логістичної системи господарського агропромислового формування, наведена коротка їх характеристика та описана спрямованість дії на процес вибору місця розташування.

Зважаючи на отримані результати, напрямком подальших досліджень є виконання кількісно-якісного аналізу впливу кожного фактора на логістичну діяльність ГАПФ. Вельми важливим є також встановлення кількісних характеристик оцінки факторів щодо впливу на результативність функціонування господарських агропромислових формувань.

Література

1. Алькема В.Г. Система економічної безпеки : монографія / В.Г. Алькема. – К. : Університет економіки та права «КРОК», 2011. – 378 с.
2. Бауэрсокс Д. Логистика: интегрированная цепь поставок / Д. Бауэрсокс, Д. Клосс; [пер. с англ.]. – М. : Олимп-Бизнес, 2001. – 640 с.
3. Гаджинский А.М. Логистика : учебник / А.М. Гаджинский. [–2-е изд.]. – М. : Информационно-внедренческий центр «Маркетинг», 1999. – 228 с.
4. Гуторов О.І. Формування логістичних систем у сільському господарстві : монографія / О.І. Гуторов, Н.В. Прозорова, Р.Г. Прозоров. – Харків : Цифрова друкарня № 1, 2013. – 238 с.
5. Логистика : учеб. пособие / под ред. Б.А. Аникина. – М. : ТК «Велби», Проспект, 2005. – 408 с.
6. Регіональна економіка: словник термінів / А.А. Мазаракі, Т.М. Мельник, А.В. Бохан й ін. ; за заг. ред. А.А. Мазаракі. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2012. – 352 с.
7. Сагайдак-Нікітюк Р.В. Логістика управління відходами фармацевтичної галузі : монографія / Р.В. Сагайдак-Нікітюк. – Харків: ППВ «Нове слово», 2010. – 290 с.
8. Уотерс Д. Логистика. Управление цепью поставок / Д. Уотерс; [пер. с англ.]. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2003. – 503 с.
9. Шапиро Дж. Моделирование цепи поставок / Дж. Шапиро. – СПб. : ПИТЕР, 2006. – 720 с.

References

1. Alkema, V.H. (2011), *Systema ekonomichnoi bezpeky* [The system of economic safety]: monograph, Universytet ekonomiky ta prava "KROK", Kyiv, Ukraine, 378 p.
2. Bowersocks, D.D. and Closs, D.J. (2001), *Logistika: integrirovannaya tsep postavok* [Logistics: Integrated chain of shipments], Olimp-Biznes, Moscow, Russia, 640 p.
3. Gadzhinskiy, A.M. (1999), *Logistyka* [Logistics], tutorial, Inphormatsionno-vnedricheskiy tsentr "Marketing", Moscow, Russia, Iss. 2, 228 p.
4. Hutorov, O.I., Prozorova, N.V. and Prozorov, R.H. (2013), *Phormuvannia logistychnykh system u silskomu hospodarstvi* [Formation of logistics systems in agriculture], monograph, Kharkiv, Tsyfrova drukarnya № 1, 238 p.
5. Anikin, B.A. (2005), *Logistyka* [Logistics], tutorial, TK «Velbi», Prospekt, Moscow, Russia, 408 p.
6. Mazaraki, A.A., Melnyk, T.M., Bokhan, A.V. etc. (2012), *Regionalna ekonomika: slovnyk terminiv* [Regional economy: glossary of terms], Kyivskiy natsionalnyi ekonomichnyi Universytet, Kyiv, Ukraine, 352 p.
7. Sahaidak-Nikitiuk, R.V. (2010), *Logistyka upravlinnia vidhodamy pharmatsevtichnoi galuzi* [Logistics of Waste Management of pharmaceutical industry], monograph, PPV "Nove slovo", Kharkiv, Ukraine, 290 p.
8. Waters, D. (2003), *Logistika. Upravleniye tsepyu postavok* [Logistics: An Introduction to Supply Chain Management], YUNITI-DANA, Moscow, Russia, 503 p.
9. Shapiro, Jeremy F. (2006), *Modelirovaniye tsepi postavok* [Modeling the Supply Chain], PITER, St.-Peterburg, Russia, 720 p.

УДК 65.01

Фаріон В.Я.,
к.е.н., доцент кафедри обліку у виробничій сфері
Тернопільський національний економічний університет

АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ ТА РЕНТАБЕЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Farion V.Ya.
Cand. Sci. (Econ.), assistant professor of the
department of accounting in manufacturing
Ternopil National Economic University

ANALYTICAL ASSESSMENT OF BUSINESS ACTIVITY AND PROFITABILITY OF ENTERPRISES

Постановка проблеми. З метою уникнення кризових явищ у виробничо-фінансовій діяльності, кожному підприємству для забезпечення стійкого економічного зростання потрібно розвивати ділову активність, яка покликана сприяти мінімізації ризику невдач в умовах економічної нестабільності та конкуренції. Поняття ділової активності доволі широке й охоплює практично всі аспекти роботи підприємства. Щодо аналізу рентабельності підприємства, то відмітимо, що остання визначає життєздатність підприємства, його можливості забезпечувати інтереси інвесторів, конкурувати з іншими підприємствами. Чим вищий коефіцієнт рентабельності, тим ефективнішою є діяльність підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми оцінювання ділової активності та рентабельності підприємств розглядають у своїх працях М.Д. Білик, Н.І. Власюк, Р.О. Костирко, Я.І. Костецький, Т.П. Куриленко, Н.Л. Мєшкова, Є.В. Мних, О.В. Павловська, В.О. Подольська, Н.М. Притуляк, О.В. Яріш та ін. Однак, за результатами проведеного дослідження встановлено, що на даний час відсутній системний підхід до вивчення питань підвищення ділової активності та рентабельності підприємств.

Постановка завдання. Основна мета статті – систематизація параметрів та критеріїв оцінки показників ділової активності та рентабельності підприємств.

Для реалізації поставленої мети визначені такі завдання:

- з'ясувати зміст ділової активності підприємства;
- розкрити особливості розрахунку показників ділової активності та рентабельності підприємств з врахуванням змін, що відбулися у фінансовій звітності;
- дати аналітичну оцінку ділової активності та рентабельності підприємства.

Об'єктом дослідження є діяльність ПАТ «Борщівський сирзавод».

Предмет дослідження - фінансові відносини, що виникають у процесі фінансового-господарської діяльності підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вітчизняні науковці В.О. Подольська та О.В. Яріш відзначають, що світова практика господарювання пов'язує поняття ділової активності підприємства з поняттям інвестиційної його привабливості. Показники ділової активності віддзеркалюють ефективність використання фінансових ресурсів підприємства. Ділова активність відображає рівень ефективності використання матеріальних, трудових, фінансових та інших ресурсів. Паралельно вона характеризує якість управління і можливості потенційного розвитку підприємства [1, с. 10].

На нашу думку, ділову активність не доцільно оцінювати лише на основі аналізу інвестиційної діяльності підприємства. Інвестиційна привабливість підприємства характеризує інвестиційну активність. Остання, вважаємо ми, є лише одним з видів ділової активності.

На думку Т.П. Куриленка, ділову активність підприємства можна визначити як мотивований на макро- та мікрорівні процес управління ефективністю господарської діяльності суб'єктів економічних відносин. Цей процес спрямований на забезпечення

розвитку підприємства, збільшення трудової зайнятості й ефективне використання всіх видів ресурсів з метою досягнення ринкової конкурентоспроможності й формування сучасного інноваційно-інвестиційного потенціалу суб'єктів ринкових відносин і національної економіки в цілому [2].

Слід погодитися із твердженням Н.Л. Мешкової, що з позиції необхідності удосконалення управління діловою активністю у сучасних посткризових умовах функціонування ділової активності промислового підприємства можна визначити як процес щодо забезпечення досягнення цілей розвитку підприємства у сфері виробництва і реалізації продукції, який включає такі основні етапи, як: 1) вивчення змін у зовнішньому оточенні підприємства і своєчасне реагування на них дієвими заходами; 2) забезпечення ефективності основного виду діяльності на основі скорочення операційних витрат і підвищення рентабельності виробництва; 3) створення конкурентних переваг промислового підприємства на ринках товарів на основі впровадження нових технологій, задоволення попиту споживачів відповідно до їх потреб у різні проміжки часу [3, с. 107].

В сучасних умовах виділяють ділову активність підприємств щодо мобілізації внутрішніх ресурсів економічного зростання та активність у зовнішньому економічному середовищі. Внутрішня активність виражається у зростанні економічного потенціалу підприємств чи підвищенні ефективності його використання.

Аналіз і оцінку внутрішньої ділової активності здійснюють у кількісному і якісному вимірах. Кількісні параметри оцінки ділової активності виражені динамікою синтетичних і аналітичних показників виробничо-фінансової діяльності підприємств. У практиці аналітичної роботи доцільно ці показники групувати: за абсолютними та відносними значеннями приросту щодо базового рівня чи щодо плану, за ефективністю використання виробничих ресурсів і капіталу. Найбільш загальну систему показників кількісної оцінки ділової активності наведено у табл. 1 [4].

Таблиця 1

Система показників кількісного виміру ділової активності *

Показники динаміки кількісних змін	Показники ефективності використання ресурсів і капіталу
1. Обсяг реалізації продукції 2. Обсяг валового доходу 3. Обсяг чистого прибутку 4. Вартість основних засобів 5. Обсяг виробничих запасів 6. Кількість працюючих 7. Приріст валюти балансу 8. Приріст власного капіталу 9. Обсяг реальних інвестицій	1. Рентабельність вкладеного капіталу 2. Рентабельність виробничого капіталу 3. Рентабельність продукції 4. Продуктивність праці працівників 5. Середня заробітна плата працівників 6. Матеріаломісткість продукції 7. Віддача основних засобів 8. Граничний рівень витрат 9. Рентабельність реальних інвестицій

Джерело: складено автором на основі [4]

Якість економічного зростання можуть характеризувати узагальнюючі показники, які визначають ступінь окупності (оборотності) активів і капіталу. До них відносять показники, відображені у табл. 2.

Таблиця 2

Показники ділової активності підприємства *

Показники	Формула розрахунку
1	2
Коефіцієнт оборотності активів	$Ko.a = \frac{\text{Чистий дохід від реалізації продукції}}{\text{Середня величина активів}} = \frac{\text{ряд 2000ф.2}}{(\text{ряд.1300гр.3} + \text{ряд 1300гр.4 ф.1}) \div 2}$
Коефіцієнт оборотності оборотних активів	$Ko.o.a = \frac{\text{Чистий дохід від реалізації продукції}}{\text{Середня величина оборотних активів}} = \frac{\text{ряд 2000ф.2}}{(\text{ряд.1195гр.3} + \text{ряд 1195р.4 ф.1}) \div 2}$

продовження табл. 2

Коефіцієнт оборотності запасів	$Ko.з = \frac{\text{Чистий дохід від реалізації продукції}}{\text{Середня величина запасів і витрат}} = \frac{\text{ряд 2000ф.2}}{(\text{ряд.1100гр.3} + \text{ряд.1110гр.3} + \text{ряд.1100гр.4} + \text{ряд.1110гр.4 ф.1}) \div 2}$
Оборотність запасів	$Oз = \frac{T}{Ko.з}$
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	$Ko.дз = \frac{\text{Чистий дохід від реалізації продукції}}{\text{Середня величина дебіторської заборгованості}} = \frac{\text{ряд 2000ф.2}}{(\sum \text{ряд. з 1125 по 1155 гр.3} + \sum \text{ряд. з 1125 по 1155 гр.4 ф.1}) \div 2}$
Оборотність дебіторської заборгованості	$Od.з = \frac{T}{Ko.дз}$
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	$Ko.кз = \frac{\text{Чистий дохід від реалізації продукції}}{\text{Середня величина кредиторської заборгованості}} = \frac{\text{ряд 2000ф.2}}{(\text{ряд. 1695 гр.3} + \text{ряд.1695 гр.4 ф.1}) \div 2}$
Оборотність кредиторської заборгованості	$Ok.з = \frac{T}{Ko.кз}$
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	$Ko.вк = \frac{\text{Чистий дохід від реалізації продукції}}{\text{Середня величина власного капіталу}} = \frac{\text{ряд 2000ф.2}}{(\text{ряд. 1495 гр.3} + \text{ряд.1495 гр.4 ф.1}) \div 2}$

Джерело: складено автором на основі [4]

Основні показники ділової активності ПАТ «Борщівський сирзавод» наведено в табл. 3.

Таблиця 3

Показники ділової активності ПАТ «Борщівський сирзавод» за 2010-2012 рр. *

№ п/п	Показник	Рік		
		2010	2011	2012
1.	Коефіцієнт оборотності активів	2,34	1,66	1,57
2.	Коефіцієнт оборотності оборотних активів	2,53	1,77	1,66
3.	Коефіцієнт оборотності запасів і витрат	14,68	24,2	33,34
4.	Оборотність запасів і витрат	24,86	15,08	10,94
5.	Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	4,47	2,77	2,32
6.	Оборотність дебіторської заборгованості	81,65	131,77	157,33
7.	Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	2,94	1,99	1,84
8.	Оборотність кредиторської заборгованості	124,15	183,42	198,37
9.	Коефіцієнт оборотності власного капіталу	11,46	10,03	10,99

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності підприємства [5]

Із таблиці 3 бачимо, що коефіцієнт оборотності активів на ПАТ «Борщівський сирзавод» має стабільну тенденцію до зменшення (2010 р. - 2,34, 2011 р. - 1,66, 2012 р. - 1,57). Слід відмітити, що даний коефіцієнт є одним із найважливіших показників ефективності використання капіталу і вказує на швидкість його переходу зі стадії виробничих запасів у готову продукцію та швидкість перетворення продукції у безпосередньо грошову форму. Враховуючи це, можна стверджувати, що така динаміка свідчить про неефективність

використання активів на досліджуваному підприємстві.

Оборотні активи підприємства за звітний період (2012 рік) здійснюють 1,66 обороти. Слід також відмітити, що впродовж трьох років даний показник має негативну динаміку. У зв'язку з цим, на нашу думку, прискорення оборотності запасів, при умові наявності попиту на продукцію ПАТ «Борщівський сирзавод» та рентабельності її реалізації, повинно дати у кінцевому варіанті збільшення операційного, а отже і чистого прибутку підприємства.

Оборотність запасів на ПАТ «Борщівський сирзавод» у 2010 р. становила 15 разів, у 2011 р. 24 рази, у 2012 р. 33 рази. Тривалість одного обороту запасів та витрат у 2010 р. становила 25 днів, у 2011 р. 15 днів, у 2012 р. 11 днів.

Важливою складовою оцінки ділової активності підприємств є аналіз стану дебіторської та кредиторської заборгованостей. Розмір дебіторської заборгованості визначається умовами підприємства щодо розрахунків зі своїми клієнтами. Послаблення вказаних умов, як відмічає Н.І. Власюк, має як переваги, так і недоліки. Перевагами є зростання обсягу реалізації та прибутку, а недоліками – нестача оборотних коштів, уповільнення оборотності капіталу, можливість збільшення суми безнадійних боргів [6, с. 174-175].

Так, коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості на ПАТ «Борщівський сирзавод» в динаміці знижується із 4,47 у 2010 р. до 2,32 у 2012 р. При цьому спостерігається значне зростання тривалості обороту. Так у 2010 р. тривалість обороту дебіторської заборгованості на підприємстві становила 82 дні, у 2011 р. вже 132 дні, а у 2012 р. 157 днів.

Аналогічна тенденція спостерігається і з коефіцієнтом кредиторської заборгованості. Зменшення значення коефіцієнта 2,94 в 2010 р., 1,99 в 2011 р. та 1,84 в 2012 р. свідчить про зменшення швидкості погашення заборгованості підприємством. Так, середній термін повернення боргів (за винятком зобов'язань перед банками) на ПАТ «Борщівський сирзавод» у 2010 р. становив 124 дні, у 2011 р. підприємство могло повернути свої борги за 183 дні, а в 2012 р. термін погашення становив 198 днів.

В посткризовий період не менш важливе значення займає аналіз показників рентабельності.

Рентабельність показує, наскільки прибуткова діяльність підприємства. Відповідно, чим вищі коефіцієнти рентабельності - тим ефективніша діяльність підприємства. Тому, на сьогоднішній день, підприємство повинно прагнути добитися більш високих показників, а керівництво повинно визначати шляхи їх зростання [7].

Існує значна кількість коефіцієнтів рентабельності, використання кожного з яких залежить від характеру оцінки ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства. Від характеру оцінки, насамперед, залежить вибір оцінчого показника (прибутку), що використовують у розрахунках. Найчастіше використовують чотири різних показники: валовий прибуток (ряд. 2090 ф.2), операційний прибуток (ряд. 2190 ф.2), прибуток до оподаткування (ряд. 2290 ф.2), чистий прибуток (ряд. 2350 ф.2) [8, с. 179].

Слід відмітити, що загальноприйнятих значень рентабельності, на які можна орієнтуватися при аналізі, не існує. Тому зростання усіх показників рентабельності в динаміці за звітні періоди розглядають як позитивну тенденцію.

Залежно від того, з чим порівнюють показник прибутку, виділяють дві групи коефіцієнтів рентабельності:

- рентабельність інвестицій (капіталу);
- рентабельність продажів.

У групі коефіцієнтів рентабельності інвестицій (капіталу) розраховують два основних коефіцієнти:

- рентабельність сукупного капіталу (або активів);
- рентабельність власного капіталу.

Рентабельність сукупного капіталу (R_a) розраховується за формулою [8, с. 179]:

$$R_a = \frac{\text{Прибуток до оподаткування}}{\text{Сукупний капітал}} = \frac{\text{ряд.2290ф.2}}{\text{ряд.1900ф.1}} \quad (1)$$

або

$$P_a = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Сукупний капітал}} = \frac{\text{ряд.2350 ф.2}}{\text{ряд.190ф.1}}$$

Цей коефіцієнт показує, наскільки ефективно підприємство використовує свої активи для одержання прибутку, тобто який прибуток приносить кожна гривня, вкладена в активи.

Показник рентабельності власного капіталу (Рвк) становить інтерес, насамперед, для інвесторів і характеризує, наскільки ефективно підприємство використовує власний капітал. Рентабельність власного капіталу визначають за формулою:

$$P_{vk} = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Власний капітал}} = \frac{\text{ряд.2350 ф.2}}{\text{ряд.1495 ф.1}} \quad (2)$$

Оцінюючи рентабельність продажів на основі показників прибутку і виручки від реалізації, розраховують коефіцієнти рентабельності всієї продукції в цілому або окремих її видів. Як і у випадку з рентабельністю капіталу, існує багато показників оцінки рентабельності продажу, що зумовлено вибором того чи іншого виду прибутку. Найчастіше використовують валовий прибуток, прибуток від операційної діяльності або чистий прибуток. Відповідно розраховують три показники рентабельності продажу.

Валова рентабельність реалізованої продукції (Рврп) показує ефективність виробничої діяльності підприємства, а також ефективність політики ціноутворення й розраховується за формулою:

$$P_{vrp} = \frac{\text{Валовий прибуток}}{\text{Чистий дохід від реалізації продукції}} = \frac{\text{ряд.2090 ф.2}}{\text{ряд.2000 ф.2}}, \quad (3)$$

Щодо операційної рентабельності реалізованої продукції (Рорп) відмітимо, що цей коефіцієнт показує рівень рентабельності підприємства після відрахування витрат на виробництво і збут товарів. При його розгляді разом з показником валової рентабельності можна одержати інформацію про те, чим викликані зміни рентабельності. Якщо, наприклад, протягом кількох років валова рентабельність істотно не змінювалася, а показник операційної рентабельності поступово знижувався, то причина, скоріше за все, у збільшенні адміністративних і збутових витрат.

Розраховується даний показник за формулою:

$$P_{orp} = \frac{\text{Прибуток від операційно ї діяльності}}{\text{Чистий дохід від реалізації продукції}} = \frac{\text{ряд.2190 ф.2}}{\text{ряд.2000 ф.2}} \quad (4)$$

Останнім показником є чиста рентабельність реалізованої продукції (Рчрп). Він свідчить про розмір прибутку на одну гривню реалізованої продукції. Незмінність протягом будь-якого періоду показника операційної рентабельності з одночасним зниженням чистої рентабельності може свідчити або про збільшення фінансових витрат і одержання збитків від участі в капіталі інших підприємств, або про підвищення суми податкових платежів, що сплачуються. Цей коефіцієнт показує повний вплив структури капіталу і фінансування компанії на її рентабельність.

Для розрахунку даного показника слід використовувати формулу, наведену нижче:

$$P_{чrp} = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Чистий дохід від реалізації продукції}} = \frac{\text{ряд.2350 ф.2}}{\text{ряд.2000 ф.2}} \quad (5)$$

Окрім цього відмітимо, що на практиці, виокремлюють ще одну групу показників рентабельності:

1. Загальна рентабельність виробничих засобів (Рвз):

$$P_{vz} = \frac{\text{Валовий прибуток}}{\text{Необоротні активи + Запаси}} = \frac{\text{ряд.2090 ф.2}}{\text{ряд.1095 ф.1 + 1100 ф.1}} \quad (6)$$

2. Загальна рентабельність підприємства (Рп.заг):

$$Рп.заг = \frac{\text{Валовий прибуток}}{\text{Середньорічна вартість майна}} = \frac{\text{ряд. 2090 ф.2}}{(\text{ряд. 1900 гр.3} + \text{ряд. 1900 гр.4}) \div 2} \quad (7)$$

Далі дослідимо показники рентабельності на прикладі досліджуваного підприємства (табл. 4).

Таблиця 4

**Основні показники рентабельності ПАТ «Борщівський сирзавод»
за 2010-2012 рр.**

№ п/п	Показник	Рік		
		2010	2011	2012
Рентабельність інвестицій (капіталу)				
1.	Рентабельність сукупного капіталу	0,17	-0,11	0,10
2.	Рентабельність власного капіталу	0,67	-1,15	0,54
Рентабельність продаж				
3.	Валова рентабельність реалізованої продукції	0,12	0,02	0,19
4.	Операційна рентабельність реалізованої продукції	0,08	-0,07	0,07
5.	Чиста рентабельність реалізованої продукції	0,06	-0,08	0,06
6.	Загальна рентабельність виробничих запасів	0,81	0,09	1,85
7.	Загальна рентабельність підприємства	0,28	0,03	0,30

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності підприємства [5]

Із розрахунків видно, що рентабельність сукупного капіталу на ПАТ «Борщівський сирзавод» у 2010 р. та в 2012 р. була позитивною (17% та 10% відповідно). Це дозволяє стверджувати, що продуктивність ресурсів підприємства у 2010 р. та в 2012 р. була на рівні 17% та 10% відповідно. Лише в 2011 р. зафіксовано негативне значення рентабельності сукупного капіталу (-11%).

Більш оптимістичні значення показника рентабельності власного капіталу. Так, позитивну рентабельність власного капіталу було зафіксовано в 2010 р. (67%) та в 2012 р. (54%). Це означає, що рентабельність інвестицій, первісно спрямованих, а згодом і реінвестованих у підприємство його власниками була позитивною та на досить високому рівні. Від'ємна рентабельність власного капіталу виявлена в 2011р. -115%. Від'ємні значення показників цієї групи безпосередньо пов'язані із розміром фінансового результату від звичайної діяльності до оподаткування та з чистим прибутком (збитком) підприємства.

Аналіз рентабельності продажів показав, що динаміка показника валової рентабельності реалізованої продукції на ПАТ «Борщівський сирзавод» позитивна (із +12,0% в 2010 р. до +19,0% в 2012 р.).

Окрім цього відмітимо, що в 2010 р. та 2012 р. одна гривня реалізованої підприємством продукції приносила 6 копійок прибутку, а в 2011 р. реалізація продукції приносила підприємству збиток (в розмірі 8 копійок з кожної гривні реалізованої продукції).

Безумовно, позитивною тенденцією є ріст загальної рентабельності підприємства з 3 % в 2011 р. до 30 % в 2012 р. Досягнутий рівень рентабельності є оптимальним для підприємств таких масштабів. Спостерігається також динамічний ріст показника рентабельності запасів (2010 р. 81%, 2011 р. 9%, 2012 р. 185%).

Підводячи підсумки, зазначимо, що розраховані показники рентабельності носять лише орієнтовний характер, оскільки інформаційна база для їх розрахунку була обмежена фінансовою звітністю, якої в даному випадку недостатньо. Для детальнішого розрахунку показників рентабельності необхідна інформації з реєстрів фінансового, управлінського та стратегічного обліку.

Висновки та подальші дослідження. За результатами дослідження можемо констатувати, що аналіз показників ділової активності ПАТ «Борщівський сирзавод» протягом 2010 – 2012 років показав, що практично всі коефіцієнти характеризують негативну динаміку, що можна розцінювати як спад ділової активності підприємства. Щодо рентабельності підприємства, то відмітимо, що даний показник на досліджуваному підприємстві є досить

високим. Така ситуація дає підстави стверджувати, що у випадку збільшення обсягів виробництва можна очікувати й зростання рентабельності.

Література

1. Подольська В.О. Фінансовий аналіз : навчальний посібник / В.О. Подольська, О.В. Яріш. – К. : ЦНЛ, 2007. – 488 с.
2. Куриленко Т.П. Теоретичні аспекти визначення ділової активності [Електронний ресурс] / Т.П. Куриленко. – Режим доступу : www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nvamu/Ekon/2009_6/6.pdf.
3. Мешкова Н. Л. Економічна сутність ділової активності промислового підприємства / Н. Л. Мешкова // Вісник економічної науки України. – 2013. – № 1. – С. 105-108.
4. Мних Є. В. Економічний аналіз діяльності підприємства: підручн. / [Електронний ресурс] / Є.М. Мних. – Режим доступу : http://pidruchniki.ws/1663111641846/ekonomika/ekonomichnyi_analiz_-_mnih_yev
5. Фінансова звітність ПАТ «Борщівський сирзавод» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://borshivcheese.pat.ua/emitents/reports/year/2012>
6. Власюк Н.І. Оцінка ділової активності підприємств / Н.І. Власюк // Науковий вісник НЛТУ України. – 2004. – Випуск 14.4. – С. 172-176.
7. Козлов В.В. Анализ рентабельности деятельности предприятия (на примере ОПХ «Овощевод») [Електронний ресурс] / В.В. Козлов // Режим доступу : <http://journal-aael.intelbi.ru/main/wp-content/uploads/2012/09/pdf>
8. Костецький Я.І. Факторний аналіз рентабельності діяльності сільськогосподарських підприємств / Я.І. Костецький / Економічний аналіз. – 2012. – Випуск 10. – Ч. 4. – С. 179-181.

References

1. Podolska, V.O. and Yarish, O.V. (2007), *Finansovyi analiz* [Financial Analysis], TSNL, Kyiv, Ukraine.
2. Kurylenko, T.P. (2009), "Theoretical aspects of determination of business activity", available at: www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nvamu/Ekon/2009_6/6.pdf.
3. Mieshkova, N.L. (2013), "Business activity as a proces of industrial enterprises", *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy*, No. 1, pp. 105-108.
4. Mnykh, Ye.V., *Ekonomichnyi analiz diyalnosti pidpreemstva* [Economic analysis of the company], available at: http://pidruchniki.ws/1663111641846/ekonomika/ekonomichniy_analiz_-_mnih_yev.
5. The financial statements of PJSC "Borschiv Cheese", available at: <http://borshivcheese.pat.ua/emitents/reports/year/2012>.
6. Vlasjuk, N.L. (2004), "Evaluation of business activity of enterprises", *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy*, Vol.14.4, pp. 172-176.
7. Kozlov, V.V. (2012), "Analysis of enterprise profitability activities", available at: <http://journal-aael.intelbi.ru/main/wp-content/uploads/2012/09/pdf>.
8. Kostetskyi, Ya.I. (2012), "Factor analysis of the profitability of the farm", *Ekonomichnyi analiz*, Vol. 10, Part 4, pp. 179-181.

УДК 658.14.17.011.47

Бержанір І.А.,
к.е.н., старший викладач кафедри фінансів і кредиту
Уманський національний університет садівництва

ДІАГНОСТИКА ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Berzhanir I.A.,
Cand. Sci. (Econ.), senior teacher of department of finances and credit,
Uman National University of Horticulture

THE ANALYSIS OF FINANCIAL STABILITY OF ENTERPRISES OF UKRAINE

Постановка проблеми. В сучасних умовах господарювання фінансова стійкість підприємства є найбільш повною оцінкою його діяльності, яка характеризує його фінансову незалежність та вміння оптимально використовувати основні та оборотні засоби, що дозволяє здійснювати фінансово-господарську діяльність без збоїв та за встановленими планами.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Значний вклад в розробку методологічних і методичних підходів оцінки фінансової стійкості підприємства зробили вітчизняні та зарубіжні вчені-економісти: М. Білик, І. Балабанов, М. Коробов, Л. Лахтіонова, Г. Поляк, М. Родіонова, Г. Савицька, В. Тарасенко, Є. Уткін, А. Федотова та інші вчені. Однак, незважаючи на різноплановість та глибину проведених досліджень щодо оцінки фінансової стійкості підприємства та управління нею, недостатньо вивченими залишаються питання співвідношення фінансової стійкості з іншими характеристиками фінансового стану підприємства, встановлення нормативних значень для коефіцієнтів фінансової стійкості.

Постановка завдання. Метою дослідження є систематизація методичних підходів до оцінки фінансової стійкості підприємства, аналіз фінансової стійкості підприємств на основі розрахунку показників та визначення напрямів її підвищення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фінансова стійкість підприємства є однією з головних умов його життєдіяльності, розвитку й забезпечення високого рівня конкурентоспроможності. Саме фінансова стійкість підприємства характеризує ефективність операційного, інвестиційного і фінансового розвитку, містить необхідну інформацію для інвесторів, а також відображає здатність підприємства відповідати за своїми борговими зобов'язаннями.

Щодо визначення економічної сутності фінансової стійкості, існує безліч точок зору, що мають або спільні риси, або суттєві відмінності. У зв'язку з цим існуючі трактування цього поняття вимагають систематизації та уточнення. Так, Г.Б. Поляк дещо обмежено трактує економічну сутність фінансової стійкості, зводячи її лише до забезпеченості запасів і витрат підприємства джерелами формування [1].

Щодо визначення фінансової стійкості І.Т. Балабановим [2], то, на нашу думку, наявність формування активів за рахунок позиченого капіталу в певних межах є об'єктивним явищем, особливо в сучасних умовах, і не обов'язково свідчить про відсутність фінансової стійкості у суб'єкта господарювання.

У визначенні Є.А. Уткіна поняття фінансової стійкості більш змістовне, оскільки, на його думку, фінансова стійкість передбачає платоспроможність, рентабельність, відсутність (або низьку) ймовірність банкрутства [3].

Комплексно досліджено умови, ознаки та критерії фінансової стійкості в працях російських економістів В.М. Родіонової та М.О. Федотової [4]. Визначення фінансової стійкості є досить містким та змістовним, проте має той недолік, що економісти відокремлюють поняття платоспроможності та кредитоспроможності, чого, на нашу думку, не слід робити, оскільки кредитоспроможність включає в себе платоспроможність.

Слід зазначити, що більшість економістів ототожнюють поняття „фінансовий стан” та „фінансова стійкість”, але фінансова стійкість в цьому випадку розуміється ними як стійкий або позитивний фінансовий стан [5]. На нашу думку, помилковим є твердження М.Я. Коробова стосовно того, що ознакою фінансової стійкості є постійне зростання валюти балансу. Він пропонує аналізувати чинники, що призвели до зменшення валюти балансу [6]. Ми вважаємо, що доцільно проводити також аналіз факторів, що призводять до його збільшення: якщо в результаті дослідження стає очевидним, що зростання підсумку балансу відбулося за рахунок, з одного боку, залучення додаткових кредитів та збільшення простроченої заборгованості, а з іншого – за рахунок зростання неліквідних оборотних активів та застарілих основних засобів, то такі зміни навряд чи є ознакою фінансової стійкості.

Найбільш точним, на нашу думку, є трактування, надане Г.В. Савицькою, яка зазначає: „Фінансова стійкість підприємства – це здатність підприємства функціонувати та розвиватися, зберігати рівновагу своїх активів та пасивів в мінливому внутрішньому та зовнішньому середовищі, яка гарантує його постійну платоспроможність та інвестиційну привабливість в межах допустимого рівня ризику” [7, с. 619].

Отже, фінансова стійкість підприємства є якісною характеристикою його фінансового стану і характеризується здатністю підприємства ефективно функціонувати та розвиватися, визначається достатнім рівнем забезпеченості фінансовими ресурсами та ефективністю управління ними, що забезпечує його платоспроможність, прибутковість та рентабельність.

Аналіз даних табл. 1 свідчить, що більшість видів економічної діяльності мають позитивні значення власного оборотного капіталу. Винятком є такі галузі, як надання комунальних та індивідуальних послуг; діяльність у сфері культури та спорту, операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям, діяльність готелів та ресторанів. Для решти галузей характерне зростання обсягів власного оборотного капіталу навіть в період кризи, що є позитивною тенденцією і сприяє підвищенню фінансової стійкості.

Таблиця 1

Наявність власних оборотних коштів у підприємств України за видами економічної діяльності у 2007-2012 рр., млн. грн.

Вид економічної діяльності	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Сільське господарство, мисливство та лісове господарство	1562,9	2868,8	3202	6320,2	3643,5	6523,3
промисловість	-24425,5	-18362,4	-35134,9	-43294,3	-98471,2	-136022
будівництво	-4742,9	-7068	-7464	-19184,2	-30274	-34034,9
торгівля, ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку	-20590,3	-22019,7	-23285,8	-37155,3	-72672,2	-93552,6
діяльність готелів та ресторанів	-945,3	-1487	-770,9	-3242,1	-5174,3	-5836,6
діяльність транспорту та зв'язку	-11735,7	-16728,1	-23879,8	-34573,5	-59616,6	-57597,3
фінансова діяльність	5159,7	10895,5	9296,2	17381,8	22259,2	21873,9
операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям	-24368,7	-42374,2	-34886,3	-100197,3	-149677,8	-168709
освіта	-37,1	-41,7	-51,2	-36,8	-47,9	-10
охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	-533	-519,9	-532,1	-959,2	-1872,5	-2546,4
надання комунальних та індивідуальних послуг; діяльність у сфері культури та спорту	-1835,9	-1415,7	-1056	-4000,7	-6312	-9639,5
Усього	-82585,6	-96473,7	-119002	-218919,5	-398219,6	-479701

Джерело: [8]

Зауважимо, що значення цього показника для підприємства пов'язане не лише з характеристикою співвідношення поточних активів і пасивів та деякою гарантією ліквідності, а й з характером і причинами його змін і тим безпосереднім впливом, який вони здійснюють на перспективну платоспроможність підприємства.

На основі порівняння суми запасів і витрат з різними за строком джерелами коштів визначається тип фінансової стійкості.

Як видно з табл. 2, для суб'єктів господарювання України характерним є нестійкий фінансовий стан, що характеризується дефіцитом нормальних джерел фінансування (а саме власних оборотних коштів, короткострокових та довгострокових позик) для повного фінансування сформованого обсягу запасів та витрат майбутніх періодів. Винятком є освіта, для якої характерна нормальна фінансова стійкість, та фінансова діяльність, що характеризується абсолютною фінансовою стійкістю.

Таблиця 2

Тип фінансової стійкості підприємств України за видами економічної діяльності у 2007–2012 рр.

Вид економічної діяльності	Рік					
	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Сільське господарство, мисливство та лісове господарство	нестійкий					
промисловість	нестійкий					
будівництво	нестійкий					
торгівля, ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку	нестійкий					
діяльність готелів та ресторанів	нестійкий					
діяльність транспорту та зв'язку	нестійкий					
фінансова діяльність	абсолютна фінансова стійкість					
операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям	нестійкий					
освіта	нормальна фінансова стійкість					
охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	нестійкий					
надання комунальних та індивідуальних послуг; діяльність у сфері культури та спорту	нестійкий					
Усього	нестійкий					

Джерело: [8]

При цьому слід зазначити, що робити висновок про стійкість фінансового сектора та відсутність кризових явищ у фінансуванні освіти на основі наведених даних некоректно з огляду на низьке значення матеріальних запасів у забезпеченні нормальної реалізації основної діяльності підприємств відповідної галузі.

Коефіцієнт автономії показує, яка частка активів підприємств фінансується за рахунок їх власного капіталу. Протягом аналізованого періоду коефіцієнт автономії мав тенденцію до зниження з 0,47 у 2006 р. до 0,35 у 2011 р. (рис. 1), що свідчить про посилення фінансової залежності суб'єктів господарювання від кредиторів та переважне формування джерел фінансування їх діяльності за рахунок зобов'язань.

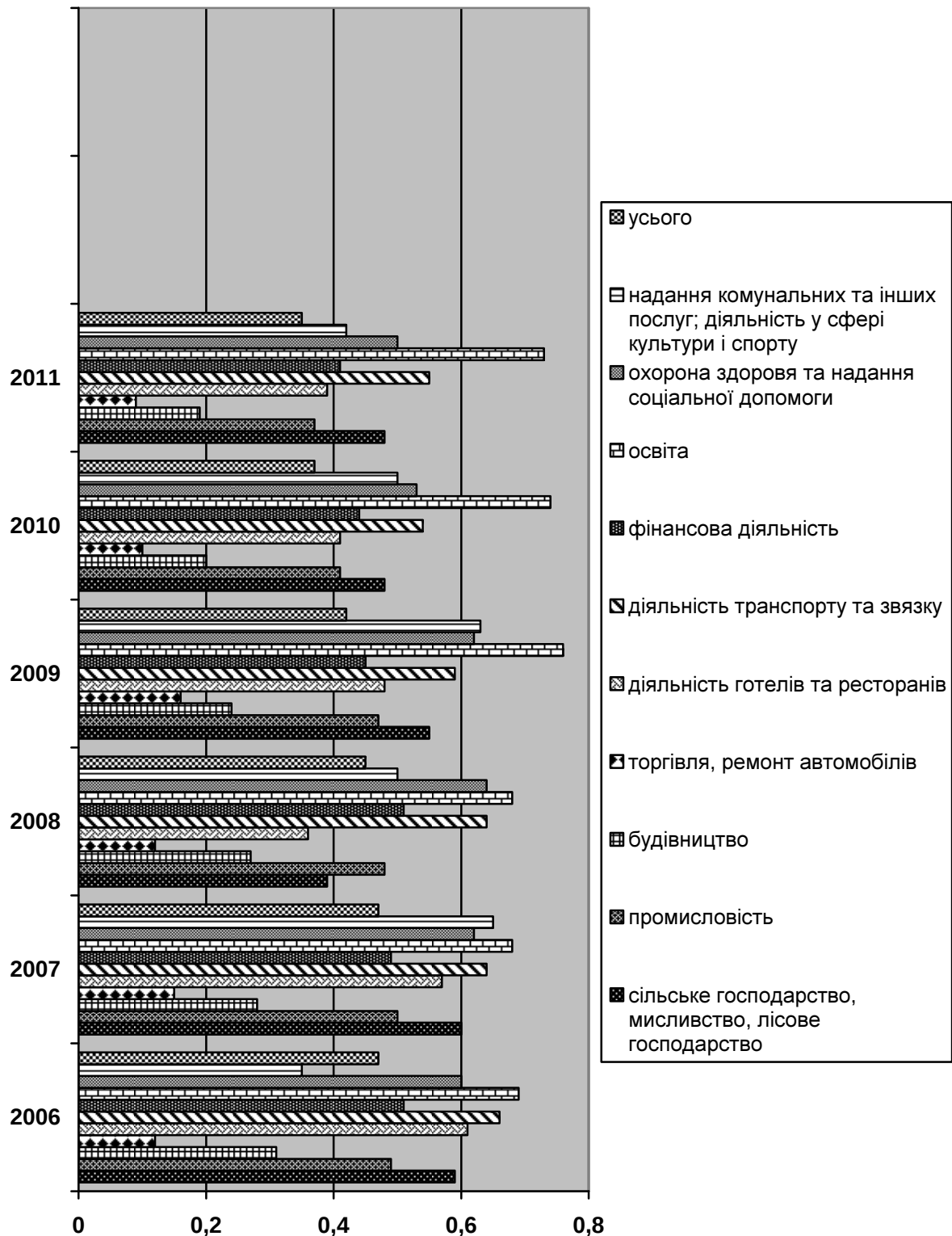

Рис. 1. Динаміка коефіцієнта автономії підприємств України за видами економічної діяльності

Джерело: складено автором на основі [8]

В умовах фінансової кризи таке скорочення частки власного капіталу в структурі джерел фінансування може розглядатися як наслідок зниження рентабельності діяльності підприємств України в цілому та, відповідно, зменшення можливостей щодо поповнення власних коштів за рахунок капіталізації чистого прибутку.

Слід відзначити, що, якщо для більшості видів економічної діяльності є характерною тенденція до зниження рівня фінансової автономії, то в галузі освіти, навпаки, протягом 2008–2011 рр. відбувається посилення незалежності суб'єктів господарювання від зовнішніх джерел фінансування.

Протягом аналізованого періоду можна відзначити тенденцію до збільшення коефіцієнта фінансування для всіх видів економічної діяльності (рис. 2).

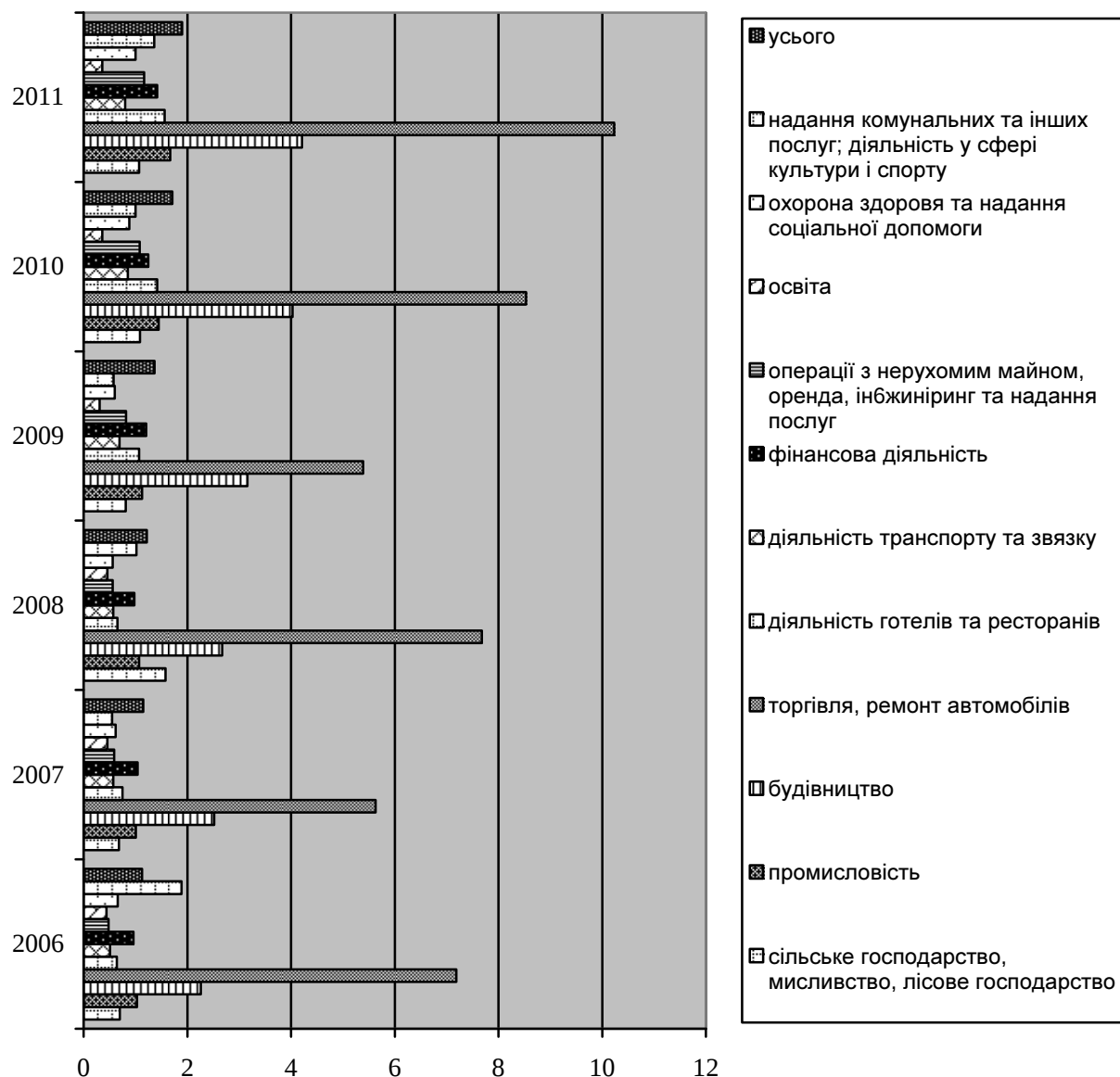

Рис. 2. Динаміка коефіцієнта фінансування підприємств України за видами економічної діяльності

Джерело: складено автором на основі [8]

При цьому в цілому за підприємствами України протягом 2006–2008 рр. спостерігалось поступове зростання відношення позикових і залучених джерел фінансування до власних в середньому на 4 % за рік. Враховуючи, що темп зростання коефіцієнта фінансування був меншим, ніж темп приросту ВВП, можна стверджувати, що розширення ділової активності відбувалося не тільки за рахунок залучення позикових коштів, а й за рахунок зростання власних джерел фінансування та збільшення ефективності їх використання.

Як видно з рис. 2, в межах прийнятого нормативного діапазону, що дозволяє підприємствам підтримувати необхідний для безпечного довгострокового функціонування рівень фінансової стійкості (менше 1), коефіцієнт фінансування знаходиться лише у

підприємств освіти (від 0,44 у 2006 р. до 0,36 у 2011 р.), транспорту та зв'язку (від 0,51 у 2006 р. до 0,8 у 2011 р.), а також охорони здоров'я та надання соціальної допомоги (від 0,66 у 2006 р. до 1,00 у 2011 р.).

Таким чином, підприємства України протягом 2007–2012 рр. характеризуються низькою фінансовою стійкістю, що зумовлено високим рівнем запозичень в умовах обмеження можливостей щодо нарощення власного капіталу за рахунок капіталізації прибутку та залучення інвестиційних ресурсів.

Висновки та подальші дослідження. Таким чином, основне призначення управління фінансами підприємства і стабілізації його фінансової стійкості полягає в тому, щоб:

- забезпечити раціональну збалансованість активів (засобів) і пасивів (джерел фінансування) підприємства;
- збалансувати надходження і виплати платіжного обігу, тобто забезпечити достатність платіжних засобів для виконання всіх зобов'язань підприємства як за термінами, так і за обсягом.

Література

1. Финансы. Денежное обращение. Кредит / Под ред. проф. Г.Б. Поляка. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2001. – 512 с.
2. Балабанов И.Т. Основы финансового менеджмента / И.Т. Балабанов. – М. : Финансы и статистика, 1997. – 477 с.
3. Уткин З.А. Риск-менеджмент / З.А. Уткин. – М. : Экмос, 2002. – 287 с.
4. Радионова В.М. Финансовая устойчивость предприятия в условиях инфляции / В.М. Радионова, М.А. Федотова. – М. : Изд-во „Перспектива”, 1995. – 98 с.
5. Весельська К. Методика визначення показників фінансової стійкості підприємства / К. Весельська // Економічний аналіз: зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: С. І. Шкарабан (голов. ред.) та ін. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету „Економічна думка”, 2013. – Вип. 10. – Частина 4. – С. 234–238.
6. Коробов М.Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств : навч. посіб. / М.Я. Коробов. – К. : Знання, 2000. – 378 с.
7. Савицкая Г.В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия / Г.В. Савицкая. – Минск: Новое знание, 2002. – 704 с.
8. Фінансовий стан підприємств України: аналітичний статистичний огляд / І.О. Школьник, С.В. Леонов, І.М. Боярко та ін. Державний вищий навчальний заклад „Українська академія банківської справи Національного банку України”. – Суми : ДВНЗ „УАБС НБУ”, 2012. – 69 с.

References

1. Poliak, G. (2001), *Denezhnoye obrashcheniye. Kredit* "Finance. Money circulation. Credit", YUNITI-DANA, Moscow, Russia, 512 p.
2. Balabanov, I. (1997), *Osnovy finansovogo menedzhmenta* [The foundations of financial management], *Finansy i statistika*, Moscow, Russia, 477 p.
3. Utkin, Z. (2002). *Risk-menedzhment* [Risk Management], Экмос, Moscow, Russia, 287 p.
4. Radionova, V. and Fedotova, M. (1995), *Finansovaya ustoychivost predpriyatiya v usloviyakh inflyatsii* [The financial stability of the enterprise in terms of inflation], *Izd-vo „Perspektiva”*, Moscow, Russia, 98. p.
5. Veselska, K. (2013), „Method for determination of indicators of financial viability”, *Ekonomichnyi analiz: zb. nauk. prats*, Iss. 10, part 4, Ternopil, Ukraine, pp. 234-238.
6. Korobov, M. (2000), *Finansovo-ekonomichnyi analiz diyalnosti pidpriemstv* [The financial and economic analysis of the enterprise], tutorial, Znannia, Kyiv, Ukraine, p. 378.
7. Savitskaya, G. (2002), *Analiz khozyaystvennoy deyatelnosti predpriyatiya* [Analysis of the economic performance of enterprise], *Novoye znaniye*, Minsk, Belarus, 704 p.
8. Shkolnik, O., Leonov, S., Boyarko I. (2012) etc., *Finansovyi stan pidpriemstv Ukrainy: analitychnyi statystychnyi ohliad* [The financial condition of enterprises in Ukraine: analytical statistical Review], DVNZ „UABS NBU, Sumy, Ukraine, 69 p.

УДК 65.012

Любченко Н.Л.,
к.е.н., доцент кафедри післядипломної економічної освіти
Хмельницького національного університету

СИСТЕМА КОМУНІКАЦІЙНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВА

Liubchenko N.L.,
cand. sci. (econ.), associate professor of department
of Postgraduate economic education
Khmelnytskyi National University

THE SYSTEM OF COMMUNICATION MANAGEMENT OF THE ENTERPRISE

Постановка проблеми. Інформація і знання визначають успішний розвиток будь-якої економічної системи. Особливої ваги вони набувають у суспільстві, що глобалізується. Останнє характеризується дійсно революційним розвитком інформаційно-комунікаційних технологій, які використовуються на всіх рівнях, у всіх сферах, галузях, територіальних і часових просторах управління. Характерною ознакою ринкової економіки є те, що інформація і знання втілені в більшості створюваних благ. Тому в умовах сучасного виробництва, забезпечення його ефективності і нового якісного зростання в нестабільному зовнішньому середовищі комунікація між людьми і організаціями перетворюється на стратегічний ресурс управління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В світовій і вітчизняній літературі найглибше досліджені проблеми теорії, історії, психології, соціології комунікації. Цим питанням, зокрема, присвячені праці Бебика В.М. [1], Зверинцева А.Б. [2]; сутність та класифікацію комунікаційного менеджменту вивчають Орлова Т.М. [4], Прус Л.Р. [5]. Розробку системи комунікаційного менеджменту на промислових підприємствах здійснено Шпаком Н.О. у праці [8]. Проте аспекти управління комунікаціями підприємства на засадах діагностики залишаються невирішеними. Тому потребує подальшого дослідження питання управління комунікацією, а саме – створення системи комунікаційного менеджменту на підприємстві та її діагностика.

Постановка завдання. Метою статті є розробка методичних та практичних аспектів створення та управління системою комунікацій підприємства.

Предметом дослідження є методичні та практичні аспекти створення та управління системою комунікацій підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Насамперед, слід зазначити, що комунікація – це обмін інформацією між людьми, за допомогою слів, букв, символів, жестів, через які висловлюється відношення одного працівника до знань і розумінь іншого. Саме завдяки комунікації досягається довіра і взаємосприйняття поглядів. Це необхідний елемент в діяльності менеджера, який, спілкуючись з підлеглими, одержує інформацію для прийняття рішень, підтримує ділові контакти з партнерами. Якщо усунути комунікацію, то організація перестане бути керованою, її діяльність набуває хаотичного, нескоординованого характеру.

Розпізнають три аспекти комунікацій: технічний, семантичний і прагматичний. Технічний аспект зв'язують з процесами передачі інформації від однієї точки, устаткування або особи іншій по відповідних каналах. Семантичний аспект відображує передачу і прийом інформації, включаючи її розуміння одержувачем. Прагматичний аспект враховує вплив прийнятої інформації на поведінку одержувачів і ефективність використання цієї інформації [6; 7].

Здійснення комунікацій – це зв'язуючий процес, необхідний для кожного управлінського дійства. Існує думка, що ефективно працюючі керівники – це ті, хто досяг успіхів у налагодженні комунікацій.

Організація комунікацій сприяє, з однієї сторони, підвищенню продуктивності праці, а з

іншої – досягненню задоволеності в груповій взаємодії. У широкому розумінні комунікація не тільки сприяє інтелектуальному розвитку особистості, але й представляє собою засіб управління суспільством або соціальною групою.

Важливість проблематики управління комунікаційною сферою суспільства, обміну інформацією, знаннями та інтелектуальною власністю в процесі формування і розвитку економічних систем сприяли виокремленню самостійного виду спеціального менеджменту, що носить назву комунікаційний менеджмент.

Про місце і роль комунікаційного менеджменту в системі менеджменту як наукової галузі можна дізнатися з рис. 1.

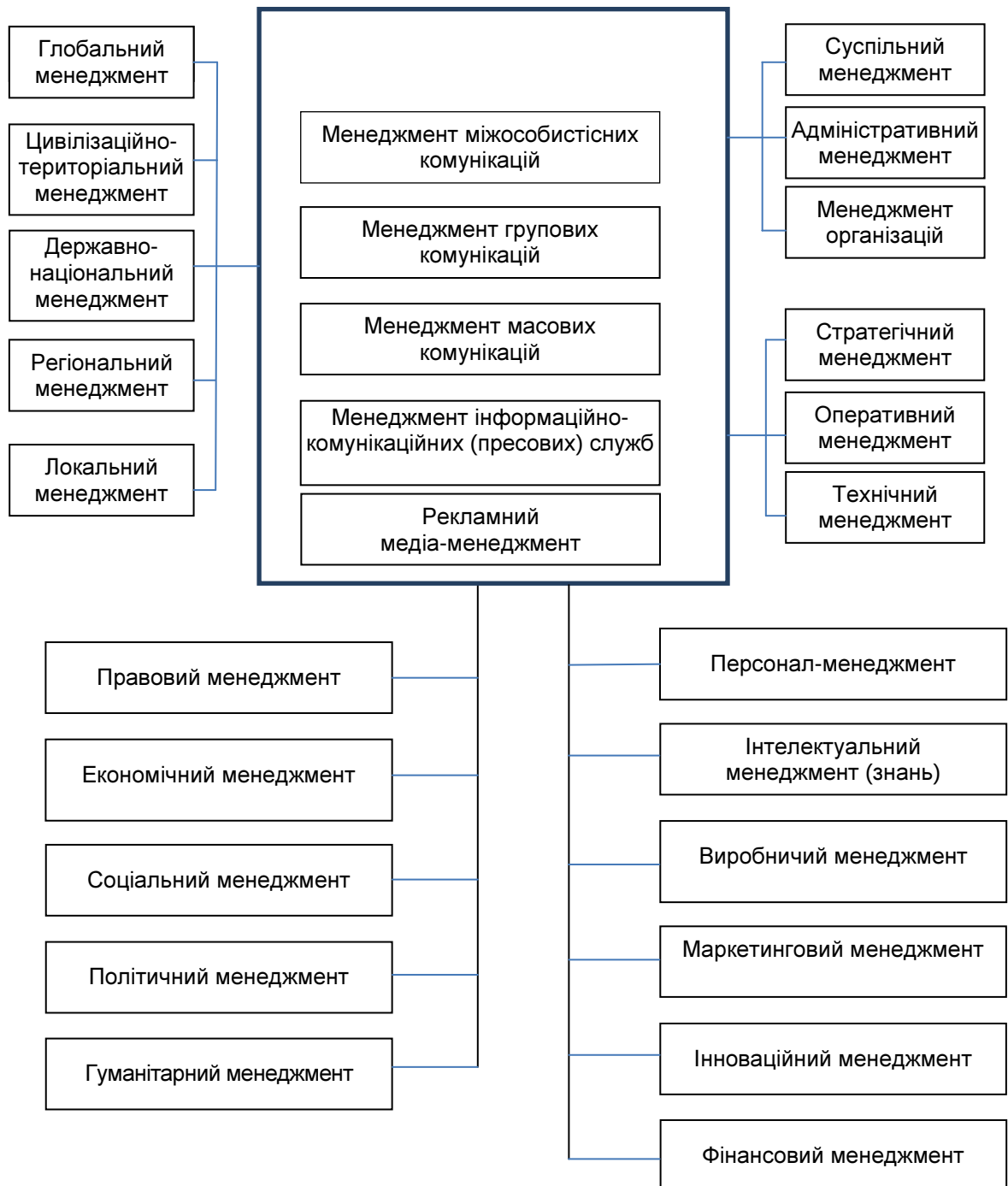

Рис.1. Місце комунікаційного менеджменту у системі менеджменту

Джерело: складено автором на основі [1]

Отже, роль комунікаційного менеджменту полягає насамперед в інформаційному

забезпеченні здійснення всіх видів і форм менеджменту, оскільки основним ресурсом менеджменту є інформація, а основною технологією – комунікація. Без неї сам процес управління є просто неможливим. А розвиток нових інформаційно-комунікаційних технологій робить так звану революцію менеджерів ще "революційнішою" [1].

Розуміючи важливість управління інформаційними та комунікаційними процесами у суспільстві, можна дати відповідне визначення цьому виду менеджменту.

Отже, під комунікаційним менеджментом слід розуміти систему управління інформаційно-комунікаційною сферою суспільства на основі використання форм, методів і технологій правового, економічного, соціального, гуманітарного і політичного менеджменту та маркетингу [1].

З усіх сфер суспільства (правової, економічної, соціальної, політичної, гуманітарної та ін.) інформаційно-комунікаційна сфера розвивається найдинамічніше. Бурхливий розвиток Інтернету, мультимедіа, мобільного зв'язку тощо виступив потужним каталізатором модернізації насамперед економічної сфери суспільства. Сьогодні вже нікого не здивуєш такими поняттями, як електронний бізнес (e-business), електронна комерція (e-commerce) тощо. А економіка, як головний рушійний генератор глобалізаційних процесів, зумовила кардинальні зміни у правовій, політичній, соціальній, гуманітарній та інших сферах суспільства.

Розкриваючи суть комунікаційного менеджменту, як чинника підвищення ефективності управління саме економічними системами, доцільно підкреслити його двоєдину природу [4].

З одного боку, комунікаційний менеджмент є складовою теорії управління економічними системами. Він вивчає взаємодію і взаємозв'язок в часі і просторі елементів, які формують і ефективно використовують всі види капіталу економічних систем, а також пізнає закономірності обміну інформацією, знаннями й інтелектуальною власністю в процесі формування та розвитку економічної системи. З іншого боку, комунікаційний менеджмент розглядається як самостійна професійна діяльність виробника, посередника і споживача (суб'єктів і об'єктів економічної системи) по реалізації комунікаційної стратегії, сформованої відповідно до мотивів, установок, інтересів, відносин і конкретних цілей кожного [4; 5].

Таким чином, можна зробити висновок про місію комунікаційного менеджменту: формування і реалізація стратегії приросту цінності людини як суб'єкта господарювання через збільшення всіх видів капіталу економічної системи [5].

Пізнання підприємства як економічної системи ґрунтується на застосуванні теорії систем, яка була розроблена для потреб розвитку техніки і технології, але застосовується і у багатьох суміжних галузях знань, таких як біологія, соціологія, економіка, менеджмент тощо. Система – це будь-яка матеріально-енергетична або концептуальна сукупність взаємопов'язаних складових, що об'єднані прямими та зворотними зв'язками в єдине ціле. При цьому властивості системи не є звичайною сумою властивостей елементів цієї системи. Якщо система скомпонована оптимально, то сукупність її корисних властивостей значно перевищуватиме суму корисних властивостей її окремих елементів; більше того, можуть з'явитися якісно нові властивості системи, які не прослідковувалися у чистому вигляді в жодному з її елементів. Яскравим прикладом цього може слугувати система комунікацій підприємства [8].

Жодна виробнича система (підприємство) не функціонує у вакуумі, її оточує диференційоване конкурентне середовище. Зовнішнє середовище включає усі сили та організації, з якими підприємство зустрічається у своїй повсякденній та стратегічній діяльності. До цього поняття можна віднести практично усе, що знаходиться поза підприємством, адже всі елементи середовища на нього впливають. Середовище ніколи не буває стабільним. Тому кожне підприємство повинно знати конкурентне середовище, отримувати своєчасну інформацію про природу його змін та реагувати на ці зміни. При зростанні рівня невизначеності зовнішнього середовища, збільшується і невизначеність стану підприємства та, відповідно, ускладнюються процеси управління, інформаційний обмін та зростають затрати.

Внутрішнє середовище, у якому приймаються управлінські рішення, розуміється нами як універсальне не залежно від організаційно-правової форми організації та об'єднує всі функціональні середовища всередині виробничої системи. Середовище всередині підприємства є окремими функціональними сферами, спільними для всіх типів суб'єктів

господарювання. Крім функціональних сфер виділяють також групи ресурсів, які використовує підприємство.

При цьому всі описані взаємодії між елементами всередині системи та з зовнішнім середовищем супроводжуються відповідними комунікаціями, від якості яких напряду залежить ефективність менеджменту підприємства та результат його діяльності.

Залежно від розміру підприємства, видів його діяльності та етапу життєвого циклу його розвитку змінюється характер елементів системи комунікацій, а також їх внесок у кінцеву ефективність сукупності комунікацій. Якщо підприємство велике і займається диверсифікацією своєї діяльності, – його система комунікацій потребуватиме постійного реінжинірингу. Якщо ж підприємство невелике і випускає обмежений асортимент продукції – система комунікацій може мати такий запас потужності, який дасть змогу обслуговувати необхідні бізнес-процеси навіть за умови стрімкого зростання підприємства та часткової зміни технології та видів діяльності. При цьому надлишковість потужності системи комунікацій не приводить до надмірних витрат на її експлуатацію та обслуговування.

Основним призначенням системи комунікацій підприємства є забезпечення необхідного і достатнього інформаційного обміну між структурними елементами організації. При цьому повинна забезпечуватись достатня швидкість обміну інформацією, мінімальні втрати та спотворення повідомлень і необхідний рівень захисту конфіденційних даних. Система комунікацій повинна бути забезпечена вхідними ресурсами, технологіями та взаємодіями між внутрішніми елементами.

Кожен з елементів системи комунікацій володіє своїми унікальними характеристиками, які можна оцінити за допомогою спеціальних та інтегральних показників. Хоча ці елементи є варіативними і компонуються по-різному, на основі праці [8] доцільно виділити основні з них:

1) Соціально-економічна складова містить такі елементи:

- кваліфікація персоналу (загальна професійна) – освіта, стаж (досвід) роботи, результати атестації, самоосвіта, підвищення кваліфікації;
- кваліфікація персоналу (щодо інформаційних технологій) – знання ПК, мов програмування, пакетів прикладних програм, операційних систем;
- психологічні особливості – адаптивність, готовність до змін, лояльність, сприйняття корпоративних цінностей, комунікабельність, відкритість, емоційність, відповідальність;
- соціальні взаємодії – конфліктність, зворотний зв'язок, згуртованість, групові взаємодії;
- ролі у системі управління – лояльність до керівництва, усвідомленість цілей, ініціативність, здатність брати участь в управлінні.

2) Технологічна складова містить такі елементи:

- апаратне забезпечення – кількість та моделі комп'ютерів, знос, ступінь завантаження, фондвіддача;
- програмне забезпечення – кількість, види, вартість, прогресивність, віддача, безпека;
- канали зв'язку – види, завантаженість, пропускна здатність, швидкодія, збої, шуми, захист;
- мережі – види, ступінь захисту, достатність;
- системи обробки інформації – 1С, АСУ, програмно-технічні комплекси, MES-системи.

Соціально-економічна складова системи комунікацій важлива тому, що повної автоматизації обміну інформацією досягти неможливо. Оскільки з інформацією працює персонал, то його характеристики впливають на ефективність комунікацій. Так, матиме значення професійна кваліфікація персоналу та рівень його володіння інфокомунікаційними технологіями, психологічні особливості працівників, їхні риси характеру та якості соціальних взаємодій у групах тощо. Кожен з названих елементів соціально-економічної системи комунікацій можна оцінити за допомогою низки показників.

Технологічна складова системи комунікацій є її інструментальною частиною, яка забезпечує автоматизацію обміну інформацією. Основними елементами є апаратне забезпечення, програмне забезпечення та канали зв'язку. Кожен з цих елементів має певні техніко-економічні характеристики, які визначають ефективність цієї складової системи комунікацій.

Якісна система комунікацій повинна ґрунтуватися на збалансованих групах елементів, які утворюють соціальну та технологічну складові. Однак на практиці часто одна з названих

складових не відповідає встановленим критеріям. Якщо слабка технічна база, то управління комунікаціями сповільнюється. Таке зустрічається на підприємствах, які недавно працюють на ринку і утримують конкурентоспроможність за рахунок ентузіазму колективу та відносно невеликих потреб у вхідній інформації. Якщо відстає програмне забезпечення, то управління комунікаціями не може забезпечити їх належної якості. Цей недолік можна компенсувати жорсткішим управлінням за умови, що технологічні процеси відпрацьовані і найближчим часом не потребуватимуть істотних змін. Крім того, персонал та технічна інфраструктура повинні давати певний запас міцності системі комунікацій.

Часто виникає ситуація, коли недостатньою є якість соціальних взаємодій чи кваліфікація персоналу. Тоді навіть за надлишковості технологічного забезпечення управління комунікаціями є ускладненим. Особливо це відчувається під час здійснення організаційних змін.

Для того, щоб вчасно усувати дисбаланси в системі комунікацій підприємства, необхідно створити ефективну систему діагностики можливих проблем. Проведення діагностики передбачає детальний та поглиблений аналіз проблем, виявлення факторів, що впливають на них, підготовку всієї необхідної інформації для прийняття рішень, а також виявлення взаємозв'язку між проблемами, загальними цілями та результатами діяльності підприємства. Погоджуємося з думкою про те, що недоцільно ототожнювати економічний аналіз та економічну діагностику. Хоча сьогодні вдосконалення економічного аналізу здійснюється у напрямку застосування діагностичних процедур та підходів, відмінності між ними досить суттєві. Поняття економічної діагностики є ширшим, оскільки воно включає в себе економічний аналіз, а також передбачає визначення положення досліджуваного об'єкта на ринку своєї продукції, оцінку його конкурентоспроможності, тобто розглядає будь-яку економічну організацію і в зовнішньому середовищі. Аналіз визначає кількісне значення параметрів, виявляє відхилення різних параметрів від норми, плану тощо. Діагностика – це агрегований висновок про стан досліджуваного об'єкту, який робиться на основі різноманітної аналітичної інформації, її синтезу та зіставлення. Тому проведення економічного діагностування передбачає встановлення комплексу екзогенних та ендогенних чинників, що визначають ситуацію з об'єктом дослідження.

Одним з основних інструментів діагностики є показники, адже вони відображають як існуючий стан, так і виникаючі об'єктивні процеси. Показники сприяють вивченню взаємозв'язку між двома різними елементами сукупності за допомогою подання інформації у зручній для користувача формі, дозволяють провести аналіз діяльності підприємства в динаміці, порівняно щодо конкурентів чи галузі в цілому, провести прогностичні економічні розрахунки. Необхідно з'ясувати, який саме перелік показників найкращим чином відобразить досягнутий підприємством рівень комунікаційного менеджменту. Для цього потрібно дослідити існуючі класифікації показників, їх поділ за різними ознаками, охопивши таким чином, всю сукупність індикаторів аналізу. Потім слід виокремити ті з них, які доцільно застосувати для оцінки системи комунікацій підприємства. Для кожного з перелічених вище елементів системи комунікаційного менеджменту або їх груп слід розробити та постійно вдосконалювати власний перелік показників та нормативів. На основі отриманих даних необхідно розробити та запровадити комплекс заходів із вдосконалення процесів обміну інформацією на підприємстві.

Висновки та подальші дослідження. 1. Комунікація та інформація мають надзвичайно важливе значення в житті суспільства. Добре спланована та ефективно реалізована система комунікацій надає підприємствам можливості результативного обміну інформацією між менеджерами й працівниками для досягнення головної мети організації. Тому ефективні комунікації на всіх рівнях – із споживачем, з постачальником, з власним співробітником – це такий же ресурс бізнесу, як фінанси або час.

2. Важливість управління комунікаційними та інформаційними процесами як для суспільства в цілому, так і для окремого суб'єкта господарювання зокрема, сприяли виокремленню самостійного виду спеціального менеджменту, який називається комунікаційний менеджмент. Його значення полягає у пізнанні закономірності обміну інформацією, знаннями й інтелектуальною власністю в процесі формування і розвитку економічної системи.

3. Система комунікацій підприємства повинна забезпечувати достатній інформаційний

обмін між його внутрішніми функціональними складовими та із зовнішнім середовищем. Ефективна робота системи комунікацій потребує належних вхідних ресурсів, технологій та управлінських взаємодій. Від цього істотно залежить ефективність менеджменту підприємства та результат його діяльності.

4. Система комунікацій будь-якого підприємства містить дві складові: соціально-економічну (кваліфікація персоналу, його психологічні особливості та соціальні взаємодії) та технологічну (апаратне та програмне забезпечення, мережі, канали зв'язку), які однаково важливі для функціонування підприємства.

5. Для вчасного виявлення та усунення протиріч серед елементів системи комунікаційного менеджменту підприємства необхідно здійснювати її діагностику. Її основою слугуватиме розроблений перелік показників та нормативів, кожен з яких є своєрідним індикатором стану певного елементу. Отримана в результаті діагностики інформація стане підґрунтям для розробки комплексу заходів із вдосконалення процесів обміну інформацією.

Література

1. Бебик В. М. Інформаційно-комунікаційний менеджмент у глобальному суспільстві: психологія, технології, техніка паблік рилейшнз : монографія / В. М. Бебик. – К. : МАУП, 2005 – 440 с.
2. Зверинцев А. Б. Коммуникационный менеджмент: Рабочая книга менеджера PR / А.Б. Зверинцев. – 2-е изд., испр. СПб. : СОЮЗ, 1997. – 357 с.
3. Кузьмін О. Є. Основи менеджменту / О. Є. Кузьмін, О. Г. Мельник. – К. : Академкнига, 2003. – 414 с.
4. Орлова Т. М. Коммуникационный менеджмент в управлении экономическими системами / Т. М. Орлова. – М. : Изд-во РАГС, 2002. – 394 с.
5. Прус Л. Р. Комунікаційний менеджмент / Л. Р. Прус // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2009. – № 1. – С. 38-41.
6. Стаднік В. В. Менеджмент: посібник / В. В. Стаднік, М. А. Йохна. – К. : Академвидав, 2003. – 463 с.
7. Шегда А. В. Менеджмент: підручник / А. В. Шегда. – 3-тє видання., випр. і доп. – К. : Знання, 2006. – 645 с.
8. Шпак Н. О. Основи комунікаційного менеджменту промислових підприємств: монографія / Н. О. Шпак. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2011. – 328 с.

References

1. Bebyk, V.M (2005), *Informatsiino-komunikatsiinyi menedzhment u hlobalnomu suspilstvi: psykholohiia, tekhnolohii, tekhnika pablik ryleishnz* [Information and communication management in a global society: psychology, technology, technique public relations] monograph, MAUP, Kiev, Ukraine, 440 p.
2. Zverintsev, A.B. (1997), *Kommunikatsionnyu menedzhment* [Communication management], The book of PR manager, SOYUZ, Sankt Peterburg, Russia, 357 p.
3. Kuzmin, O.Ye. and Melnik, O.H. (2003), *Osnovy menedzhmentu* [Bases of management], Akademknyha, Kiev, Ukraine, 414 p.
4. Orlova, T.M. (2002), *Kommunikatsionnyy menedzhment v upravlenii ekonomicheskimi sistemami* [Communication management of economic systems], Izd-vo RAGS, Mosko, Russia, 394 p.
5. Prus, L.R. (2009), Communication management, *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Ekonomichni nauky*, no. 1, pp 38-41.
6. Stadnik, V.V. and Yohna, M.A. (2003), *Menedzhment* [Management], tutorial, Akademvydav, Kiev, Ukraine, 463 p.
7. Shegda, A.V. (2006), *Menedzhment* [Management], textbook, Znannia, Kiev, Ukraine, 645 p.
8. Shpak, N.O. (2011), *Osnovy komunikatsiy noho menedzhmentu promyslovykh pidpryyemstv* [Bases of communication management of industry enterprise], monograph, Vydavnytstvo Lvivskoi politekhniki, Lviv, Ukraine, 328 p.

УДК 330.111.44

Станко Г.В.,
аспірант*

Буковинський державний фінансово-економічний університет

МЕХАНІЗМИ ПОКРАЩЕННЯ ТЕХНІКО-ТЕХНОЛОГІЧНОЇ
БАЗИ АГРОПІДПРИЄМСТВ БУКОВИНИСтанко Г.В.,
graduate student

Bukovina State Finance and Economics University

MECHANISMS OF IMPROVED TECHNICAL AND
TECHNOLOGICAL BASE OF THE AGRICULTURAL
ENTERPRISE BUKOVINA

Постановка проблеми. Ефективність будь-якого виробництва, а тим більше сільськогосподарського, неможлива без достатнього рівня забезпечення матеріально-технічними ресурсами. Матеріально-технічна база є основою функціонування аграрного виробництва і сприяє зростанню продуктивності праці й обсягів виходу продукції. На сучасному етапі аграрного розвитку, в умовах низької платоспроможності сільськогосподарських підприємств, питання підвищення рівня матеріально-технічного забезпечення набуває особливого значення, оскільки традиційні технології й стан техніки давно вичерпали свій ресурс, призвели до зниження техніко-технологічного забезпечення виробництва. Тому основним стратегічним завданням є створити механізми для покращення техніко-технологічної бази агропідприємств.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Матеріально-технічне забезпечення сільського господарства досліджувалося вченими-економістами В.Г. Андрійчуком, Я.К. Білоуськом, В. Кравчуком, М.М. Моголовою, Г.М. Підлісецьким, П.Т. Саблуком, В.С. Шебаніним та іншими. Проте проблеми належного забезпечення та ефективного використання технічних ресурсів аграрних підприємств на регіональному рівні ще повністю не вирішені.

Постановка завдання. Проаналізувати сучасний стан матеріально-технічного забезпечення підприємств аграрного сектору Чернівецької області та визначити й обґрунтувати механізми його покращення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Галузь сільського господарства завжди займала провідне місце в економіці Чернівецької області. Проте технічне забезпечення більшості підприємств знаходиться на низькому рівні (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка наявності технічних засобів в сільськогосподарських підприємствах
Чернівецької області, шт.*

Показник	Рік				
	2008	2009	2010	2011	2012
Трактори	1660	1509	1253	1211	1152
Техніка загального призначення	942	866	700	702	648
Машини для поливу	9	7	6	9	28
Комбайни:					
кукурудзозбиральні	71	59	36	30	27
зернозбиральні	356	327	238	219	191
бурякозбиральні	84	76	47	-	31
картоплезбиральні	14	12	16	17	24
Техніка для післяурожайних робіт	137	127	108	108	115

Джерело: розроблено автором за даними Головного управління статистики у Чернівецькій області

* Науковий керівник: Стельмахук А.М. – д.е.н., професор

Як видно з даних табл.1, за період 2008 – 2012 рр. кількість тракторів скоротилася на 30%, техніка загального призначення – на 33%, зернозбиральних комбайнів – на 43%. Недостатній рівень технічного оснащення негативно впливає на економічну ефективність виробництва, не сприяє випуску конкурентоспроможної сільськогосподарської продукції для внутрішнього і зовнішнього продовольчих ринків.

Низький рівень забезпечення аграрних підприємств сільськогосподарською технікою супроводжується зростанням навантаження на неї (табл. 2).

За даними таблиці 2 встановлено, що майже всі показники мають тенденцію до погіршення: кількість обладнання і техніки зменшується, а навантаження на техніку, відповідно, збільшується.

Таблиця 2

**Навантаження ріллі на 1 трактор в сільськогосподарських підприємствах
Чернівецької області***

Показник	Рік					Відхилення 2012 р. до 2008 р.	
	2008	2009	2010	2011	2012	(+,-)	%
Кількість тракторів, шт.	1660	1509	1253	1211	1152	-508	-30,6
Площа ріллі, тис. га	325,7	325,4	326,6	326,5	325,1	-0,6	-0,18
Припадає ріллі на 1 трактор, га	196,2	215,63	260,7	269,6	282,2	+86,0	+43,83

Джерело: розроблено автором за даними Головного управління статистики у Чернівецькій області

Як видно з даних таблиці 2, навантаження ріллі на трактор за 2008 – 2012 рр. зросло на 43,8%.

В результаті порушуються технології виробництва, технологічні операції здійснюються неякісно, терміни виконання робіт подовжуються, що призводить до втрат урожаю, зростання собівартості сільськогосподарської продукції та зниження рівня рентабельності виробництва.

В Чернівецькій області навантаження ріллі на 1 трактор у 8 разів більше ніж у США, у 17 разів більше ніж у Франції, у 10 разів більше в порівнянні з Великобританією і у 44 рази більше ніж у Німеччині [1; 2].

Вивчаючи дане питання, слід з'ясувати сутність самого терміну «механізм». В економічній літературі наведено кілька трактувань «механізму». Так, в економічній енциклопедії «механізм» - це сукупність процесів, прийомів, методів, підходів, здійснення певних дій задля досягнення мети [3]. Поняття «механізм» здебільшого ототожнюється з поняттям «система». Поняття «механізм» можна виразити як систему конкретних базових елементів, які забезпечують розробку, прийняття та реалізацію економічних рішень (для задоволення певних потреб).

До основних механізмів покращення стану техніко-технологічної бази сільськогосподарських підприємств можна віднести:

- створення центрів технічного обслуговування сільськогосподарської техніки;
- функціонування дорадчих служб;
- створення кооперативів зі спільного використання сільськогосподарської техніки;
- сприяння розвитку вітчизняного машинобудування сільськогосподарської техніки;
- розширення лізингового ринку.

Різний рівень забезпеченості сільськогосподарських підприємств технічними засобами, невідповідність їх кількісного та якісного складу технологічним потребам обумовлений переважно скрутним фінансовим станом сільськогосподарських товаровиробників. Для вирішення даних проблем, необхідно застосовувати механізм розвитку ринкової інфраструктури, а саме: сприяти функціонуванню центрів технічного обслуговування сільськогосподарської техніки і устаткування, а також інформаційно-консультаційних центрів і дорадчих служб [4].

В Чернівецькій області вже є певні зрушення в даному напрямі. Розбудова та удосконалення інфраструктури аграрного ринку є одним із пріоритетних завдань органів виконавчої влади регіону, що дасть змогу створити стабільні умови для забезпечення

сільськогосподарських підприємств виробничими ресурсами, а також реалізувати вироблену продукцію. З метою надання соціально спрямованих дорадчих послуг, сприяння прибутковому господарюванню власників особистих селянських та фермерських господарств, інших суб'єктів господарювання на селі, вдосконалення практичних навичок і підвищення рівня знань сільського населення була розроблена Регіональна програма розвитку дорадчої служби та дорадчої діяльності у Чернівецькій області на 2011-2013 роки (затверджена рішенням сесії обласної ради від 29.03.11 № 15-4/11).

В Чернівецькій області зареєстровано 9 сільськогосподарських дорадчих служб. В них працюють і надають дорадчі послуги 27 професійних сільськогосподарських дорадників з питань управління, технологій, маркетингу, екології, економіки, обліку, податків, менеджменту, розвитку сільських територій. Дорадчі служби проводять семінари, демонстраційні покази, надають індивідуальні поради та консультації [5].

В умовах недостатності фінансових ресурсів у сільськогосподарських товаровиробників доцільним є створення сервісно-ремонтних майстерень на умовах кооперації. Ще одним дієвим механізмом покращення техніко-технологічної бази є розвиток кооперації з використання сільськогосподарської техніки, яка сприятиме зменшенню потреби в техніці та технічному обслуговуванні, скороченню експлуатаційних витрат при виконанні механізованих технологічних операцій та витрат на виробництво продукції, що зумовить економію фінансових ресурсів аграрних підприємств.

Кооперативи зі спільного використання сільськогосподарської техніки є досить поширеною формою співпраці малих і середніх сільськогосподарських товаровиробників. Вони відіграють важливу роль у механізації сільського господарства Західної Європи. Свого поширення вони набули у Франції. Це об'єднання фермерів щодо спільного використання засобів праці, для розширення агробізнесу, поліпшення якості та результатів господарської діяльності. Кооператив із спільного використання техніки пропонує правову основу для розширення та максимального економічного зиску від об'єднання засобів праці фермерів, де підвищення конкурентоспроможності є основоположним. Членство в кооперативі дає можливість фермерам використовувати дорогу високоякісну техніку і розподілити інноваційні ризики між членами кооперації. Основною місією даної організації є створення умов для ефективного ведення фермерами господарської діяльності спільними засобами виробництва. Перевагами при цьому є: приріст продуктивності при використанні надійнішого, якіснішого обладнання за нижчою вартістю, поліпшення умов праці; краща якість кінцевого продукту при використанні продуктивніших технічних засобів; сприяння диверсифікації. Основні завдання кооперативів полягають у технічній підтримці сільськогосподарських товаровиробників, створенні зв'язків між учасниками аграрного бізнесу, наданні консалтингових послуг своїм членам, проведенні дослідницької роботи, підтримці зв'язків із виробниками [6].

В Чернівецькій області зареєстровано 16 сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів (2 кооперативи створено у 2013 році), які в основному надають послуги із обробітку землі та заготівлі молока. З метою сприяння розвитку сільськогосподарської кооперації, Чернівецькою обласною державною адміністрацією проведено роботу щодо залучення проектів міжнародної технічної допомоги до створення та підтримки кооперативів на території області. Яскравим прикладом такої співпраці стало створення у 2012 році першого в Україні кооперативного молокопереробного підприємства „Молочний край” у Строжинецькому районі Чернівецької області. Загальна площа підприємства становить 786 квадратних метрів, потужність заводу – 12 тонн в зміну, вартість – 3192 тис. гривень [5].

Серед причин техніко-технологічної кризи аграрного виробництва є критичний стан сільськогосподарського машинобудування, продукція якого не відповідає сучасним вимогам аграрного виробництва. Українська сільськогосподарська техніка відстає від іноземних аналогів за основними характеристиками, у т.ч. екологічними вимогами. Так, іноземні аналоги, порівняно з вітчизняними моделями, вимагають у 10 разів менше затрат праці та мають удвічі менші прямі експлуатаційні витрати [7].

За екологічними вимогами (викиди в атмосферу небезпечних газів, деструктуризація ґрунту) більшість вітчизняних технічних засобів не відповідають параметрам системи Євро-2 (а тим більше Євро-3 та Євро-4), а умови праці на них менш комфортні порівняно з технічними засобами іноземного виробництва [8].

Нині вітчизняне сільськогосподарське машинобудування знаходиться у важкому стані. Галузь виробляє технічних засобів для села в межах одного-двох відсотків від технологічної потреби. Безумовно, потужний аграрний потенціал України передбачає створення відповідного вітчизняного сільськогосподарського машинобудування. Проте за період 2005-2012 рр. зростання випуску машинопродукції практично не спостерігалось. На вітчизняному ринку найменша її частка була у 2009 р. - 0,9 % у натуральному виразі і 7,6 % у вартісному. Не відзначається галузь і в експорті сільгосптехніки. За даними окремих дослідників, у 2007-2011 рр. було експортовано технічних засобів у 4,3-7,5 раза менше ніж імпортовано. Очевидно, технічна політика всіх урядів незалежної України в агропромисловому комплексі зорієнтована на зарубіжну техніку. Враховуючи значимість агропромислового комплексу та критичний стан машинно-тракторного парку, держава могла б збільшити свою частку в його модернізації. Проте цього не спостерігається. Згідно з Державною цільовою програмою на 2011-2015 рр. частка держави у формуванні та відтворенні матеріально- технічної бази аграрної галузі становить 3,9 %. Це значно менше ніж виділяють наші сусіди — Російська Федерація і Білорусь [9].

Про стан відтворення технічних засобів в сільськогосподарських підприємств Чернівецької області за 2010-2012 рр. свідчать дані таблиці 3.

Таблиця 3

**Рух сільськогосподарської техніки сільськогосподарських підприємств
Чернівецької області за 2010-2012 рр.***

Сільськогосподарська техніка (шт.)	Наявність на початок року	Надійшло протягом року	Вибуло протягом року	Наявність на кінець року
2010 р.				
Трактори (всього)	1311	130	188	1253
Вантажні та вантажно- пасажирські авто	840	22	70	792
Плуги	387	19	28	378
Культиватори	508	17	31	484
Борони	1011	25	146	890
Комбайни зернозбиральні	285	7	54	238
Комбайни кукурудзозбиральні	41	3	8	36
Комбайни катроплезбиральні	7	-	2	5
Комбайни бурякозбиральні	60	5	18	47
2011 р.				
Трактори (всього)	1275	90	154	1211
Вантажні та вантажно- пасажирські авто	757	49	34	772
Плуги	423	23	38	408
Культиватори	510	32	51	491
Борони	891	44	76	859
Комбайни зернозбиральні	240	10	31	219
Комбайни кукурудзозбиральні	30	1	1	30
Комбайни катроплезбиральні	19	1	3	17
Комбайни бурякозбиральні	44	1	1	44
2012 р.				
Трактори (всього)	1126	104	78	1152
Вантажні та вантажно- пасажирські авто	718	20	71	667
Плуги	372	24	28	368
Культиватори	485	31	53	463
Борони	878	40	25	893
Комбайни зернозбиральні	205	10	24	191
Комбайни кукурудзозбиральні	28	2	3	27
Комбайни картоплезбиральні	6	-	-	6
Комбайни бурякозбиральні	39	-	8	31

Джерело: розроблено автором за даними Головного управління статистики у Чернівецькій області

Аналіз даних таблиці 3 показує, що сільськогосподарські підприємства щорічно списують на багато більше машин, ніж закуповують. А сучасний розвиток аграрного виробництва визначається саме спроможністю вчасно і високоякісно забезпечити необхідною кількістю технічних засобів, їх продуктивністю та технологічною досконалістю виробництва. Інфраструктура ринку технічних засобів могла б розвиватися за рахунок розвитку лізингу, але на даний час незадовільне фінансове положення виробників сільськогосподарської продукції та відсутність у фінансових установах вільних коштів для придбання техніки та надання її в оренду, лізинг не істотно впливає на процеси оновлення техніко-технологічної бази сільськогосподарських підприємств. Тому для розвитку лізингу необхідно розширювати структуру лізингового ринку та вдосконалювати її.

Висновки та подальші дослідження. На основі проведених досліджень встановлено, що проблема технічного оснащення потребує негайного вирішення, так як саме технічна забезпеченість, зокрема рівень механізації сільськогосподарських підприємств визначає темпи зростання обсягів виробництва якісної та конкурентоспроможної сільськогосподарської продукції, продуктивності праці, ефективність використання основних засобів.

Запорукою успішної діяльності підприємств на висококонкурентному аграрному ринку є технологічне вдосконалення виробничих процесів та впровадження передових наукових досягнень у виробництво сільськогосподарської продукції. Оновлення технічного парку, технологічна модернізація аграрного сектору на основі впровадження інноваційних розробок дозволять наростити виробництво високоякісної сільськогосподарської продукції, підвищити її конкурентоспроможність.

Для забезпечення необхідного рівня техніко-технологічної бази сільськогосподарських підприємств Буковини необхідно використовувати наступні механізми:

- удосконалювати форми, напрями і розміри державної підтримки сільського господарства із застосуванням обґрунтованих еквівалентних цін на сільськогосподарську продукцію;
- розвивати сільськогосподарське дорадництво, яке забезпечує зв'язок між наукою і виробництвом шляхом вивчення потреб сільгоспвиробників у наукових розробках;
- сприяти розширенню мережі сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів спільного використання сільськогосподарської техніки та кооперативного руху серед домогосподарств населення;
- розширювати структуру лізингового ринку, урізноманітнювати джерела фінансування лізингових операцій, сприяти залученню приватного капіталу, створювати сприятливі економіко-правові умови для інвесторів;
- удосконалювати існуючу нормативно-правову базу щодо державної підтримки техніко-технологічної модернізації аграрного виробництва і забезпечити розвиток вітчизняного сільськогосподарського машинобудування.

Дані механізми уможливають підвищення техніко-технологічної бази агропідприємств.

Література

1. Мармуль Л.О. Матеріально-технічне забезпечення регіональних АПК / Л.О. Мармуль // Економіка АПК. – 2007. – № 2. – С. 17.
2. Білоусько Я.К. Сільськогосподарське машинобудування: бути чи не бути? / Я.К. Білоусько, В.Я. Товстопяк. – К. : ННЦ "Інститут аграрної економіки", 2010. – 160 с.
3. Економічна енциклопедія : у 3 т. / [ред. кол.: С. В. Мочерний та ін.]. – К. : ВЦ "Академія", 2001. – Т. 2. – 848 с.
4. Фарафонова Н.В. Необхідність розвитку інфраструктури ринку сільськогосподарської техніки для потреб аграрного сектору економіки / Н.В. Фарафонова // Регіональна економіка. – 2011. – № 4. – С. 199–204.
5. Дані Департаменту агропромислового розвитку облдержадміністрації Чернівецької області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oda.cv.ua/>
6. Пивовар П.В. Функціонування кооперативів зі спільного використання сільськогосподарської техніки: досвід Франції / П.В. Пивовар // Економіка АПК. – 2012. – № 8. – С. 130–134.

7. Кравчук В. Окремі аспекти досліджень технічного забезпечення АПК / В. Кравчук // Техніка АПК. – 2008. – № 3-4. – С. 6-7.
8. Організаційно-економічна модернізація аграрної сфери : наукова доповідь / за заг. ред. акад. НААН П.Т. Саблука. – К. : ННЦ ІАЕ, 2011. – 342 с.
9. Білоусько Я.К. Відтворення і оновлення машинно-тракторного парку аграрної сфери / Я.К. Білоусько // Агроінком. – 2013. - № 3. – С. 52-54.
10. Могилова М.М. Матеріально-технічне забезпечення аграрної галузі / М.М. Могилова, Я.К. Білоусько, Г.М. Підлісецький // Економіка АПК. – 2013. – № 2. – С. 61-67.
11. Федорак В.І. Інвестиційне забезпечення технічного оновлення аграрних підприємств Прикарпаття / В.І.Федорак // Економіка АПК. – 2009. – № 6. – С. 69-72.

References

1. Marmul, L.O. (2007), "Material and technical support of the regional APC", *Economika APC*, no. 2, p. 17.
2. Bilousko, Ya.K. and Tovstopiak, V.Ya. (2010), *Silskohospodarske mashynobuduvannia: buty chy ne buty?* [Of Agricultural Engineering: to be or not to be?], NNTS "Instytut ahrarnoi ekonomiky", Kyiv, Ukraine, 160 p.
- 3 Mochernyi, S.V., etc. (2001), *Ekonomichna entsyklopediia* [Economic Encyclopedia], VTC "Academii", Vol. 2, Kyiv, Ukraine, 848 p.
- 4.Farafonova, N.V. (2011), "The need for infrastructure development of agricultural technology to the needs of the agricultural sector", *Rehionalna Ekonomika*, no. 4, pp. 199-204.
5. Data of Department of agroindustrial development of Regional State Administration of Chernivtsi region, available at: <http://oda.cv.ua/>
6. Pivovar, P.V. (2012), "Functioning of cooperatives with the joint the use of agricultural machinery: French experience", *Economika APC*, no. 8, pp. 130-134.
7. Kravchuk, V. (2008), "Some aspects of research technical provision AIC", *Technika APC*, no. 3-4, pp. 6-7.
8. Sabluk, P.T. (2011), *Orhanizatsiino-ekonomichna modernizatsiia ahrarnoi sfery* [Organizational and economic modernization of agrarian sphere: research report], NNTC "IAE", Kyiv, Ukraine, 345 p.
9. Bilousko, Ya.K. (2013), "Reproduction and updates tractor fleet agricultural sector", *Ahroinkom*, no. 3, pp. 52-54.
10. Mohylova, M.M., Bilousko, Ya.K. and Pidlisetskyi, H.M. (2013), "Material and technical support Agrarian sector", *Economika APC*, no. 2, pp. 61-67.
11. Fedorak, V.I. (2009), "Of investment ensuring of technical renovation agrarian enterprises Prykarpattia", *Economika APC*, no. 6, pp. 69-72 .

ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ І МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ

УДК 338.432:664.76:330.322(477.84)

Витвицька О.Д.,
д.е.н., доцент
Національний університет біоресурсів і
природокористування України

ІНТЕГРАЛЬНА ОЦІНКА МОЖЛИВОСТЕЙ РОЗВИТКУ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗЕРНОВИРОБНИЦТВА ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Vytvytska O.D.,
Dr. Sci. (Econ.), Assoc. Prof.
National University of Life and
Environmental Sciences of Ukraine

INTEGRAL EVALUATION OF OPPORTUNITIES OF INVESTMENT SUPPORT OF GRAIN PRODUCTION IN TERNOPIL REGION

Постановка проблеми. Україна є досить неоднорідною країною як з точки зору географічних умов, так і в плані соціально-економічного розвитку. Така географічна та соціально-економічна різноманітність свідчить про значний потенціал регіонів, оскільки дозволяє запропонувати різноманітні «пакети» інвестиційних умов, якими можуть скористатись широке коло потенційних інвесторів, адже кожний інвестор орієнтується на цілком конкретні характеристики територій, які для нього є визначальними.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико – методологічні основи і практичне вирішення проблем інвестиційного забезпечення України змістовно представлені в роботах В. Гесця, Б. Данилишина, Г. Доброва, М.Маліка, В. Семиноженка; статистичному моделюванню соціально – економічних показників присвячені дослідження С.А. Айвазяна, А.М. Єріної, Т. Кухель, М.І.Скрипниченко. Аналіз отриманих результатів досліджень виявив недостатнє вивчення питань інтегральної оцінки можливостей розвитку інвестиційного забезпечення аграрних галузей в регіональному розрізі

Постановка завдання. Метою дослідження є визначити інтегральну оцінку можливостей розвитку інвестиційного забезпечення зерновиробництва Тернопільської області на основі методу головних компонент та обґрунтувати їх рейтинг.

Виклад основного матеріалу дослідження. Прогнозування соціально-економічних процесів стає невід'ємним атрибутом системи управління на всіх її рівнях – від невеликої фірми до національної економіки в цілому. Сама інформація мало що дає для аналізу, прогнозу і прийняття рішень, необхідні надійні способи перетворення інформаційної сировини в точне знання. Таким чином, у сфері економічної використання методології прогнозування є основою процесу інформатизації суспільства.

Пакет програм GRET (GNU Regression Econometrics and Time Series Library) представляє собою інструментарій для практичної реалізації складних обчислювальних процедур економетричного моделювання [1; 3; 5; 6; 7; 8].

Метод головних компонент був запропонований Пірсоном в 1901 році і потім знову відкритий і детально розроблений Хоттелінгом (1933 р.) Даний метод застосовується, наприклад, для стиснення обсягів збереженої інформації та спрощення її інтерпретації чи порівняння багатовимірних досліджуваних об'єктів, дозволяючи знизити розмірність вихідного простору ознак (- вихідна ознака) і перейти до нових агрегованих ознак (- головна компонента). При цьому нові показники представляють собою лінійні комбінації вихідних, корельованих між собою, формула (1).

$$\left\{ \begin{array}{l} y_j(x) = w_{1j} \left(\frac{x_1 - \bar{x}_1}{\sigma_1} \right) + \dots + w_{pj} \left(\frac{x_p - \bar{x}_p}{\sigma_p} \right); \\ \sum_{i=1}^p w_{ij}^2 = 1 \quad (j = 1 \dots p); \\ \sum_{i=1}^p w_{ij} w_{ik} = 0 \quad (j, k = 1 \dots p, j \neq k); \end{array} \right. \quad (1)$$

де $\bar{x}_i$ - середнє арифметичне і середньоквадратичне відхилення ознаки x_i ; w_{ij} - коефіцієнти головних компонент, максимізуючи дисперсію y_j , які знаходяться з рівняння, що має рішення, якщо S-коваріаційна (або кореляційна) матриця [2].

Традиційний алгоритм розрахунку головних компонент включає перехід від вихідної матриці спостережень X до коваріаційної (або кореляційної) матриці S між вихідними ознаками, далі до розрахунку власних чисел. Ґрунтуючись на найбільших власних числах, найкращим чином пояснюють початковий простір ознак, проводиться перехід до головних компонентів шляхом визначення їх коефіцієнтів $w_j = (w_{1j}, \dots, w_{pj})$, максимізує дисперсію проєкцій множини об'єктів на осі головних компонент. Таким чином, вибираються тільки ті головні компоненти, мінливість яких покриває більшу частину мінливості.

Для формування рейтингу оцінки розвитку інвестиційного забезпечення зерновиробництва Тернопільської області та сімнадцяти районів (Бережанського, Борщівського, Бучацького, Густинського, Заліщицького, Збаразького, Зборівського, Козівського, Кременецького, Лановецького, Монастирського, Підволочиського, Підгаєцького, Тербовлянського, Тернопільського, Чортківського, Шумського) за 2008 - 2011 рр. використано наступні складові [4]:

1. Площа сільськогосподарських угідь у володінні та користуванні сільськогосподарських підприємств і громадян
2. Виробництво зернових культур в усіх категоріях господарств
3. Урожайність зернових культур в усіх категоріях господарств
4. Наявність зернозбиральних комбайнів у сільськогосподарських підприємствах
5. Кількість підприємств та чисельність працівників зайнятих у рослинництві
6. Результати від реалізації зернових та зернобобових культур
7. Державна підтримка сільського господарства за рахунок бюджетних дотацій
8. Інвестиції в рослинництво.

Тоді, Тернопільська область - це багатовимірний об'єкт, що характеризується вектором функцій $a = (y_1, y_2, y_3, y_4)'$, де кожен елемент вектора y_i - головна компонента (з найбільшим внеском), обумовлена набором вихідних ознак. Власне число, відповідне кожному y_i ($i = 1 \dots 4$), є рейтингом області у відповідній галузі (1,2,3 або 4), а середня арифметична значень власних чисел (відповідних y_1, y_2, y_3, y_4) складе узагальнений показник (рейтинг) сталого розвитку області в цілому.

І. Реалізація методу головних компонент в середовищі GRETl

Сукупність показників характеризує багатомірний об'єкт, який описаний вектором функцій

1. Визначаємо вихідні ознаки X_{ij} для кожної складової стійкого розвитку $Y1$.
 - 1.1. $Y1$ – складова стійкого розвитку (врожайність)
 $Y1 = (X_{11}, X_{12}, \dots, X_{18})$, де X_{ij} – вихідні ознаки
 - 1.2. Визначаємо вихідні ознаки X_{ij} для кожної складової стійкого розвитку $Y2$.

Y2 – складова стійкого розвитку (площа)

Y1= (X21, X22,, X28), де Xij – вихідні ознаки (таблиця 1)

Таблиця 1

**Динаміка врожайності зернових культур та площі сільськогосподарських угідь в
Тернопільській області**

Врожайність зернових культур в усіх категоріях господарств (з 1 га; ц)				Площа сільськогосподарських угідь у володінні та користуванні сільськогосподарських підприємств і громадян, тис.га			
X11 - X18				X21 - X28			
2008	2009	2010	2011	2008	2009	2010	2011
34,0	33,6	27,7	41,0	958,5	958,8	959,9	959,4
20,8	19,6	17,5	34,6	34,0	34,0	34,0	34,1
28,2	28,7	25,6	40,2	67,4	67,4	67,2	67,3
42,1	47,3	35,5	52,5	55,9	55,8	55,8	56,0
38,7	39,9	30,7	43,1	69,9	70,0	70,0	70,0
35,2	32,8	29,1	44,1	44,0	43,9	43,9	43,8
27,4	28,2	26,6	38,2	64,4	64,8	65,6	65,8
25,6	27,4	21,6	31,4	67,3	67,3	67,3	67,2
37,8	34,2	22,5	41,1	54,6	54,9	55,0	54,9
22,1	20,2	19,7	28,8	60,0	60,3	60,3	60,1
38,4	33,0	35,8	50,0	51,7	51,5	51,4	51,1
24,0	27,9	20,8	38,7	33,3	33,2	33,2	32,6
48,7	46,1	37,1	52,8	67,5	67,5	67,7	68,0
34,2	51,3	17,2	31,2	32,8	32,7	32,7	32,7
33,8	32,7	31,1	42,4	86,2	86,2	86,4	86,6
34,1	30,4	27,4	37,6	53,0	53,0	53,0	52,9
36,9	33,6	26,1	39,7	63,1	63,2	63,3	63,2
28,8	23,3	21,1	38,2	51,6	51,3	51,3	51,3

Джерело: складено автором на основі [4]

1.3. Визначаємо вихідні ознаки Xij для кожної складової стійкого розвитку Y3.

Y3 – складова стійкого розвитку (реалізація)

Y1= (X31, X32,, X38), де Xij – вихідні ознаки

1.4. Визначаємо вихідні ознаки Xij для кожної складової стійкого розвитку Y4.

Y4 – складова стійкого розвитку (виробництво)

Y4= (X41, X42,, X48), де Xij – вихідні ознаки (таблиця 2).

1.5. Визначаємо вихідні ознаки Xij для кожної складової стійкого розвитку Y5.

Y5 – складова стійкого розвитку (комбайни)

Y5= (X51, X52,, X58), де Xij – вихідні ознаки

1.6. Визначаємо вихідні ознаки Xij для кожної складової стійкого розвитку Y6.

Y6 – складова стійкого розвитку (працівники)

Y6= (X61, X62,, X68), де Xij – вихідні ознаки

1.7. Визначаємо вихідні ознаки Xij для кожної складової стійкого розвитку Y7.

Y7 – складова стійкого розвитку (підприємства)

Y7= (X71, X72,, X78), де Xij – вихідні ознаки (таблиця 3).

Таблиця 2
Динаміка реалізації зернових та зернобобових культур та виробництва зернових культур в Тернопільській області

Результати від реалізації зернових та зернобобових культур,				Виробництво зернових культур в усіх категоріях господарств, (тис.т)			
X31 - X38				X41 - X48			
2008	2009	2010	2011	2008	2009	2010	2011
10946632	6989101	10946632	9277604	1598,0	1573,9	1261,0	1882,8
25740	—	25740	—	24,2	13,8	15,6	28,2
35173	23911	35173	40326	91,2	88,8	78,6	127,4
245635	269236	245635	414353	111,2	112,8	89,7	127,6
1018191	459433	1018191	536868	146,9	167,5	118,1	165,8
1490415	716163	1490415	1382236	89,5	83,2	73,6	104,8
352356	196568	352356	213102	84,4	91,0	79,7	128,2
542541	460336	542541	428329	82,4	89,4	61,9	104,6
489983	536709	489983	363637	96,9	87,4	65,9	118,1
435222	195732	435222	446579	43,8	41,6	34,9	57,5
149284	108086	149284	132279	76,6	62,9	76,6	109,9
439032	461072	439032	542894	25,6	26,1	19,8	49,4
151567	61881	151567	242606	183,6	168,7	139,9	179,8
1352756	805547	1352756	1057688	49,5	78,4	21,4	40,0
449294	140750	449294	239225	173,7	171,9	158,2	219,8
1052231	773470	1052231	936836	115,3	99,6	87,3	110,9
932878	705490	932878	768150	143,0	144,2	104,9	144,1
1447210	906310	1447210	1271131	58,2	45,1	33,5	65,6

Джерело: складено автором на основі [4]

1.8. Визначаємо вихідні ознаки X_{ij} для кожної складової стійкого розвитку Y_8 .

Y_8 – складова стійкого розвитку (інвестиції)

$Y_8 = (X_{81}, X_{82}, \dots, X_{88})$, де X_{ij} – вихідні ознаки

1.9. Визначаємо вихідні ознаки X_{ij} для кожної складової стійкого розвитку Y_9 .

Y_9 – складова стійкого розвитку (державна підтримка)

$Y_9 = (X_{91}, X_{92}, \dots, X_{98})$, де X_{ij} – вихідні ознаки (таблиця 4).

Де $(Y_1, Y_2, Y_3, Y_4, Y_5, Y_6, Y_7, Y_8, Y_9)$ – складові стійкого розвитку

2. Оскільки метод головних компонент базується на кореляції вихідних ознак, перед побудовою головних компонент необхідно перевірити наявність кореляції між $x_1 \dots x_p$ для кожної складової стійкого розвитку. Побудуємо матрицю кореляцій, використовуючи відповідні функції пакета Gretl. Коефіцієнти лінійної кореляції Пірсона обчислюються за допомогою команди головного меню **View\Correlation Matrix**.

Таблиця 3

Динаміка зернозбиральних комбайнів, чисельності працівників та кількості підприємств зайнятих у рослинництві в Тернопільській області

Наявність зернозбиральних комбайнів у сільськогосподарських підприємствах (т.) X51 - X58				Чисельність працівників зайнятих у рослинництві, чол X61 - X68				Кількість підприємств, шт. X71 - X78			
2008	2009	2010	2011	2008	2009	2010	2011	2008	2009	2010	2011
1129	1018	840	757	9658	7826	10429	8122	301	289	292	269
38	30	14	13	161	115	18	16	3	3	2	1
58	49	48	48	119	111	149	85	8	8	8	12
85	82	65	52	363	220	540	299	13	14	18	11
163	120	115	98	464	633	905	495	19	19	26	13
40	39	36	29	1527	1206	1209	1705	28	24	24	27
85	74	63	55	399	268	403	129	12	12	15	12
70	65	45	39	659	386	723	432	22	23	18	22
43	46	33	30	505	368	631	453	18	17	13	16
27	27	18	15	258	249	258	215	12	12	11	12
59	52	50	42	389	208	483	184	12	8	10	6
30	31	31	32	584	452	430	498	16	14	12	14
43	38	35	40	232	172	255	132	11	10	10	9
26	20	13	14	809	681	809	728	20	22	19	18
89	86	70	63	125	82	233	78	8	5	9	4
108	106	81	72	779	754	809	630	29	28	31	32
124	115	89	83	688	519	790	587	30	29	24	24
39	36	31	29	1199	1099	1388	1097	28	30	30	27

Джерело: складено автором на основі [4]

3. Побудова головних компонент Y1

PC1 – показує значення коефіцієнтів головних компонент

- Побудова головної компоненти Y1(PC1)

$Y1 = 0,256 R11 + 0,245 R12 + 0,247 R13 + \dots + 0,247 R118$ урожайності по 18 районах Тернопільської області.

Знаходження власних чисел кореляційної матриці (табл. 5)

- Абсолютний внесок (λ) першої головної компоненти в загальну дисперсію спостережувальних ознак (X11, X12,X18) (урожайність).

$$\lambda_1 = 15,1399$$

- Відносний вклад першої головної компоненти Y1 в загальну дисперсію спостережувальних ознак (X11, X12,X18) (урожайність).

$$84,11 \% = (15,1399 / (15,1399 + 2,2009 + 0,6592 + \dots + 0,000) \times 100\%)$$

- Інші головні компоненти (PC2, PC3 , ... , PC18), з незначними внесками в загальну дисперсію невраховуємо.

- Вибрано PC1 (або Y1), як перший елемент вектора функцій, що характеризує складову стійкого розвитку.

$\lambda = 15,1399$ – розглядаємо, як рейтинг

Таблиця 4

Динаміка інвестиційних ресурсів та державної підтримки сільського господарства в Тернопільській області

Інвестиції в рослинництво, тис.грн X81 - X88				Державна підтримка сільського господарства за рахунок бюджетних дотацій, (тис.грн.) X91 - X98			
2008	2009	2010	2011	2008	2009	2010	2011
619051	214307	464024	480013	38929,2	2005,7	17279,0	23296,9
3	40	6	98	80,0	124,0	125,2	—
815	476	1108	464	160,0	—	224,0	—
7218	7641	4920	7252	351,7	8,0	795,8	—
42357	10088	15479	29976	2057,8	42,8	1813,2	1185,0
274282	62785	157882	118359	6630,6	102,0	2208,6	7914,9
1968	1701	831	8820	664,2	—	582,4	155,0
7598	5505	8622	13076	2602,4	92,7	890,7	617,5
27504	4021	3206	11587	4032,0	143,1	1126,4	607,5
31848	2354	2943	66824	1319,6	42,4	283,9	1222,5
3772	2257	9164	16165	973,3	7,9	386,1	250,0
62148	14457	13650	15864	1168,1	551,6	836,3	464,0
2992	20468	498	203	268,7	30,1	185,3	545,5
39320	28866	45662	39663	3201,5	228,1	1356,4	1620,5
97	1301	95	63	1164,4	—	321,0	2777,0
29889	16782	151564	62223	3312,4	—	1560,7	742,5
25392	13487	18248	41173	2584,2	392,0	1728,4	948,5
37143	13129	18272	36989	6400,6	241,0	2428,5	3496,5

Джерело: складено автором на основі [4]

- Аналогічно визначаємо головні компоненти для інших складових стійкого розвитку.

*Площа сільськогосподарських угідь у володінні та користуванні
сільськогосподарських підприємств і громадян*

$$Y2 = - 0,231 R21 - 0,228 R22 + 0,194 R23 + \dots + 0,242 R218$$

де $\lambda_2 = 11,1870$

Результати від реалізації зернових та зернобобових культур

$$Y3 = 0,280 R31 + 0,183 R32 + \dots + 0,281 R318$$

де $\lambda_3 = 12,6725$

Виробництво зернових культур в усіх категоріях господарств

$$Y4 = 0,266 R41 + 0,219 R42 + \dots + 0,255 R418$$

де $\lambda_4 = 14,0214$

Наявність зернозбиральних комбайнів у сільськогосподарських підприємствах

$$Y5 = 0,252 R51 + 0,248 R52 + \dots + 0,252 R518$$

де $\lambda_5 = 15,7457$

Чисельність працівників зайнятих у рослинництві

$$Y6 = 0,270 R61 + 0,259 R62 + \dots + 0,206 R618$$

де $\lambda_6 = 13,0247$

Таблиця 5

Урожайність зернових культур в усіх категоріях господарств

Номер головної компоненти	Число кореляційної матриці, яке характеризує абсолютний внесок головної компоненти y_i в загальну дисперсію вихідних ознак $x_1, \dots, x_p$	Відсотковий внесок головної компоненти y_i в дисперсію $x_1, \dots, x_p$, (частка λ_i від загальної суми власних чисел);	Відсотковий внесок головної компоненти наростаючим підсумком, %
1	15,1399	0,8411	0,8411
2	2,2009	0,1223	0,9634
3	0,6592	0,0366	1,0000
4	0,0000	0,0000	1,0000
5	0,0000	0,0000	1,0000
6	0,0000	0,0000	1,0000
7	0,0000	0,0000	1,0000
8	0,0000	0,0000	1,0000
9	0,0000	0,0000	1,0000
10	0,0000	0,0000	1,0000
11	0,0000	0,0000	1,0000
12	-0,0000	-0,0000	1,0000
13	-0,0000	-0,0000	1,0000
14	-0,0000	-0,0000	1,0000
15	-0,0000	-0,0000	1,0000
16	-0,0000	-0,0000	1,0000
17	-0,0000	-0,0000	1,0000
18	-0,0000	-0,0000	1,0000

Джерело: розраховано автором

Кількість підприємств зайнятих у рослинництві

$$Y7 = 0,230 R71 + 0,269 R72 + \dots + 0,289 R718$$

$$\text{де } \lambda7 = 8,8054$$

Інвестиції в рослинництво

$$Y8 = 0,323 R81 + 0,069 R82 + \dots + 0,229 R818$$

$$\text{де } \lambda8 = 8,5507$$

Державна підтримка сільського господарства за рахунок бюджетних дотацій

$$Y9 = 0,274 R91 + 0,177 R92 + \dots + 0,269 R918$$

$$\text{де } \lambda9 = 12,5016$$

Таким чином ми отримали вектор функцій:

$$a = (Y1, Y2, \dots, Y9)$$

Визначаємо загальний рейтинг стійкого розвитку інвестиційного забезпечення зерновиробництва Тернопільської області, як середнє арифметичне їх складових

$$\lambda_{\text{ср}} = (\lambda1 + \lambda2 + \lambda3 + \dots + \lambda9) / 9$$

$$\lambda_{\text{ср}} = (15,1399 + 11,1870 + 14,0214 + \dots + 12,5016) / 9 = 12,40$$

Даний показник використано для порівняння значень рейтингів при аналізі їх рівня стійкого розвитку.

Висновки та подальші дослідження. Аналізуючи значення рейтингів, можна зробити висновок, що на розвиток інвестиційного забезпечення зерновиробництва Тернопільської області впливають такі показники, як висока урожайність зернових культур в усіх категоріях господарств, виробництво зернових культур в усіх категоріях господарств, достатня кількість зернозбиральних комбайнів у сільськогосподарських підприємствах, чисельність працівників зайнятих у рослинництві. Меншого впливу набули показники результату від реалізації зернових та зернобобових культур, державної підтримки сільського господарства за рахунок бюджетних дотацій.

Проте, існують також показники які стримують розвиток інвестиційного забезпечення зерновиробництва Тернопільської області, зокрема: незначний обсяг інвестицій в рослинництво, кількість підприємств зайнятих у рослинництві та площа сільськогосподарських угідь у володінні та користуванні сільськогосподарських підприємств і громадян.

Література

1. Айвазян С.А. Прикладная статистика и основы эконометрики / С.А.Айвазян, В.С.Мхитарян. – М. : ЮНИТИ, 1998. – 1022 с.
2. Куфель Т. Эконометрика. Решение задач с применением пакета программ GRETL / Т. Куфель. – М. : Горячая линия – Телеком, 2007. – 200с.
3. Adkins C. Using gretl for Principles of Econometrics [Electronic resource] / C. Adkins, 3rd Edition Version 1.01/ Oklahoma State University. – Mode of access: <http://www.learneconometrics.com/gretl.html>
4. Україна в цифрах у 2011 році. Статистичний збірник / [за ред. О.Г.Осауленка]. – К. : Інформаційно-аналітичне агентство, 2011. – 258 с.
5. Єріна А.М., Статистичне моделювання та прогнозування / А. Єріна. – К. : МБК. – 2001. – 170 с. – С. 12–15.
6. Скрипниченко М.І. Моделі ендogenous економічного зростання в Україні / під ред. д-р екон. наук М.І. Скрипниченко. – К. : Інститут економіки та прогнозування. – 2007. – 576 с.
7. Скрипниченко М.І. Прикладні аспекти міжнародної моделі економічного розвитку / М.І. Скрипниченко // Економіка і прогнозування. – 2005. – № 1. – С. 92–109.
8. Скрипниченко М.І. Інновації у розвитку людини та інформація освітніх технологій як чинника формування нової економіки України / М.І. Скрипниченко // Вісник Тернопільської академії народного господарства. – 2002. – № 9. – С. 37–48.

References

1. Ayvazyan, S.A. and Mkhitarian, V.S. (1998), *Prikladnaia statistika i osnovy ekonometriki* [Applied Statistics and Fundamentals Econometrics], YUNITI, Moscow, Russia, 1022 p.
2. Kufel, T. (2007), *Ekonometrika. Resheniye zadach s primeneniye paketa programm GRETL* [Econometrics. Decision Problems with Application package programs GRETL], Goryachaya liniya – Telekom, Moscow, Russia, 200 p.
3. Adkins, C. (2003), Using gretl for Principles of Econometrics, 3rd Edition Version 1.01, Oklahoma State University, available at: <http://learneconometrics.com/gretl.html>
4. Ukraine in figures in 2011. Statistical handbook, [ed. O.H.Osaulenka], Information-Analytical Agency, 258 p.
5. Yerina, A.M. (2001), *Statystychne modeliuvannia ta prohnozuvannia* [Statistical modeling and forecasting], MBK, Kyiv, Ukraine, 170 p., pp.12-15.
6. Skripnichenko, M.I. (2007), *Modeli endogenous ekonomichnoho zrostannia v Ukraini* [Models of endogenous economic growth in Ukraine], Instytut ekonomiky ta prohnozuvannia, Kyiv, Ukraine, 576 p.
7. Skripnichenko, M.I. (2005), "Applied aspects of international models of economic development", *Ekonomika i prohnozuvannia*, no. 1, pp. 92–109.
8. Skripnichenko, M.I. (2002), "Innovations in human development and information of educational technology in formation of the new economy Ukraine", *Visnyk Ternopilskoi akademii narodnoho hospodarstva*, no. 9, pp. 37–48.

УДК 332.1

Талах В.І.,
к.е.н., доцент кафедри фінансів
Луцький національний технічний університет

ФОРМИ ПРОЯВУ КРИЗИ В РЕГІОНАЛЬНИХ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМАХ

Talakh V.,
Cand. Sci. (Econ.), associate professor of department of finance
Lutsk National Technical University

FORMS OF CRISIS MANIFESTATION IN REGIONAL SOCIAL AND ECONOMIC SYSTEMS

Постановка проблеми. Для позначення прояву кризи існує багато подібних термінів та категорій, а саме – кризове явище, кризова ситуація і кризовий стан. Одні з них суперечливі, інші відповідають тому часу та умовам, в яких вони виникли, деякі розглядаються з обмежених позицій, які відображають концептуальні погляди окремої науки – соціології, політології, теорії систем тощо. Конкретизація цих понять дозволить усунути їх синонімічне або непродумане використання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасній науковій літературі триває полеміка щодо визначення сутності й природи криз, форм їх прояву у розвитку соціально-економічних систем різних рівнів – починаючи з мікро- та закінчуючи георівнями. Сутність, особливості, причини виникнення та наслідки криз розглянуто у багатьох наукових працях як провідних зарубіжних, так і українських учених, таких як: Л. Бартон, Ю. Василенка, В. Геєця, М. Довбенка, Дж. Кейнса, Л. Мізеса, Ю. Пахомова, В. Попова, Д. Рікардо, А. Сміта, М. Туган-Барановського, Б. Уліна, А. Філіпенка, Й. Шумпетера та ін..

Сутність, особливості та причини виникнення кризових явищ розглянуто у наукових працях: В. Дубницького, С. Іванюти, І. Качалова, Є. Козлової, О. Копилюка, З. Холод, А. Штангрета та ін. Особливу увагу на вивченні кризових ситуацій та кризового стану у своїх дослідженнях акцентували С. Бєляєв, Г. Борисова, В. Бурега, М. Гончаров, А. Денисов, А. Євсєєв, Г. Іванов, О. Копилук, В. Кошкін, С. Кукушкін, Л. Михайлов, А. Ольшевський, Н. Самоукіна, А. Семенихін, А. Штангрет та ін..

Однак у більшості наукових досліджень мало уваги приділено формам прояву криз у розвитку соціально-економічних систем регіональних рівнів. Усе це свідчить про актуальність теми, а відтак зумовило вибір напряду дослідження.

Постановка завдання. Метою дослідження є висвітлення сутності та форм прояву кризи в розвитку соціально-економічної системи регіону, розкриття можливих взаємозв'язків між ними, узагальнення сутності та причин їх активізації, масштабів локалізації, характеру перебігу та можливих наслідків.

Виклад основного матеріалу дослідження. Кризові явища деякі автори розглядають як прояв закономірностей циклічного розвитку систем, а тому вважають закономірності виникнення та протікання криз загальними, незалежно від характеру систем: економічних, політичних тощо [1; 2; 3]. На думку З. Холод та А. Штангрета, кризове явище є найбільш простою (елементарною) складовою кризи, одним з найперших і найважливіших симптомів розвитку кризи економічної системи [4].

Кризові явища постійно мають місце в кожній функціональній підсистемі регіону та країни. Саме тому вони виступають каталізаторами різноманітних змін у функціональних складових соціально-економічних систем. Якщо ці зміни є спонтанними і неконтрольованими, то поряд з позитивним вони можуть мати і негативний ефект, який проявляється в накопиченні кризових явищ, їх розповсюдженні на всі функціональні підсистеми, що зумовлює неконтрольоване порушення рівноваги в діяльності регіону.

Таким чином, кризове явище в регіональній соціально-економічній системі слід визначити як сукупність процесів фінансового, матеріального та інформаційного перетворень її підсистем, зумовлених випадковими причинами (екзогенними) або причинами управлінського характеру (ендогенними), які ведуть до виникнення перешкод у виконанні функцій регіону, виходу окремих показників його діяльності та їх відповідності стану зовнішнього економічного середовища за критичні значення.

За своєю суттю окремі кризові явища не викликають постійної і глибокої дестабілізації функціонування регіону, вони є наслідками змін окремих систем внутрішнього та зовнішнього середовища, але, в свою чергу, мають властивість збільшуватись і породжувати інші кризові явища. Якщо на кризові явища у функціональних підсистемах регіону не звертати увагу і, відповідно, не приймати ніяких заходів, то вони можуть або активізуватися при їх накопиченні, або завмерти з тим, щоб активізуватися потім, у невизначений час. Активізація кризових явищ у всіх підсистемах регіону приводить до кризової ситуації.

Якщо кризове явище в економічній літературі використовують як синонім кризи, то щодо кризової ситуації є різні точки зору. Одні вчені вважають, що ситуація це те, що супроводжує систему від зародження до зникнення, є її супутником і служить постійним детермінуючим «фоном» [5; 6]. Інші визначили її як одноразове і неповторне настання множини подій, збіги всіх життєвих обставин і положень [7].

Переважає більшість дослідників правомірно зазначають про безпосередній зв'язок кризового явища з кризовою ситуацією, стверджуючи, що, якщо економічна система не реагує на виникнення кризових явищ, то процеси набувають негативного «забарвлення» і відбувається перехід до кризової ситуації [8, с. 44].

Таким чином, кризова ситуація в регіональній соціально-економічній системі – це зростання кількості взаємопов'язаних кризових явищ, яке призводить до довготривалих суттєвих порушень у виконанні його функцій, погіршення та виходу окремих показників діяльності системи, її відповідності стану зовнішнього економічного середовища за критичні значення, але не спричинює руйнації самої системи самозбереження.

Якщо не звертати уваги на кризову ситуацію в діяльності соціально-економічної системи регіону або вибрати неадекватні заходи та недбало їх реалізовувати, цілком ймовірно є переростання кризової ситуації у кризовий стан. Саме на етапі руйнації системи самозбереження доцільно звертати увагу про перехід від кризової ситуації до кризового стану. Автори вважають, що кризовим станом треба вважати накопичення розбіжності між структурою, обсягами діяльності, процесами та ринковою ситуацією, що призводять до подальшого нарощування кількості кризових явищ і погіршення фінансового стану [4].

Кризовий стан в діяльності регіону є такою формою прояву кризи, яка характеризується неспроможністю системи виконувати свої функції через причини внутрішнього або зовнішнього походження, що спричиняє уповільнення діяльності регіональних соціально-економічних систем через неможливість реалізації їх основних функцій.

Характерною рисою кризового стану регіону є його спроможність негативно впливати на діяльність суб'єктів зовнішнього середовища – країни, та навпаки. Такий негативний вплив проявляється у виникненні в діяльності цих суб'єктів кризових явищ, кризової ситуації і навіть кризового стану. Доти, доки криза в найбільш легких її проявах є проблемою діяльності одного регіону і не виходить за його межі, вона є ендогенною кризою. Як тільки криза в її важкому прояві – кризовий стан – починає впливати на вищий рівень, то криза одного регіону набуває екзогенного характеру.

Вивчення форм прояву кризи в діяльності регіону та країни, які позначені як кризове явище, кризова ситуація та кризовий стан, має велике значення для антикризового управління ними, оскільки дозволяє більш чітко визначити об'єкт такого управління та уточнити його завдання. При тому, що кризове явище, кризова ситуація і кризовий стан в діяльності соціально-економічних систем розглядаються як форми прояву кризи, заходи антикризового управління щодо них є різними. Для вирішення такого завдання потрібні розробки щодо ідентифікації форм прояву кризи на мезо- та макрорівнях.

Залежно від впливу кризи на діяльність регіону нами пропонується доповнити три вище перераховані форми прояву ще трьома, а саме: передкризовий стан, власне криза та

посткризовий стан. Кожна з наведених форм прояву кризи є, в кінцевому рахунку, складовою процесу – певною стадією, що характеризує конкретний стан кризи в життєдіяльності соціально-економічної системи регіону. Їх загальну характеристику подано в табл. 1.

Таблиця 1

Форми прояву кризи в діяльності регіону

Форма прояву кризи	Сутність та причини активізації	Локалізація	Характер перебігу та наслідки
1	2	3	4
Передкризовий стан	Створюються передумови для виникнення кризових явищ.	Окремі структурні складові економічної системи регіону.	Наочних проявів кризи ще немає, проте наявне відставання показників використання економічного потенціалу від показників попередніх років (від показників країни – для регіонів, від світових – для країни) або їх нормативних значень. Економічний процес є у повній мірі керованим, контрольованим та передбачуваним.
Кризове явище	Найбільш проста, елементарна складова кризи. Поява порушень та перешкод у виконанні функцій регіону. Погіршення окремих кількісних або якісних показників функціонування регіону, яке справляє локальний та несуттєвий негативний вплив на його життєдіяльність.	Окремі структурні складові економічної системи регіону.	Характер перебігу – прихований, переважно керований, є можливість повного, або майже повного подолання за допомогою ресурсів регіону. Наслідки: – перехід від стабільності до погіршення параметрів функціонування регіону; – відсутність постійної і глибокої дестабілізації у діяльності регіону; – некерований розвиток окремих структурних складових економічного потенціалу та його ослаблення в цілому по регіону; – посилення навантаження позик на власний капітал, виникнення розбіжностей між функціонуванням та розвитком регіону, порушення процесів адаптації; – незначні відхилення показників використання економічного потенціалу від показників докризового рівня або їх нормативних значень; – є передбачуваними.
Кризова ситуація	Сукупність кризових явищ, що мають автономну сферу прояву і мають суттєвий негативний вплив, але не порушують життєдіяльність регіону в цілому. Довготривалі суттєві відхилення у виконанні функцій регіону та відсутність реакції з боку його управлінської ланки.	Окрема підсистема чи сукупність економічних підсистем регіону у межах окремих елементів, функцій, процесів.	Характер перебігу – відкритий, відносно керований. Порушується антикризова стійкість економічної системи регіону. Наслідки: – вичерпаність складових економічного потенціалу регіону та відсутність його розвитку; – неефективність управління та слабка адаптація до вимог ринку; – послаблення конкурентної позиції, суттєве здороження кредитних ресурсів; – високі витрати на виробництво; – виникнення суперечностей між функціонуванням та розвитком регіону; – суттєві відхилення показників використання економічного потенціалу від показників докризового рівня або їх нормативних значень; – є малопередбачуваними.

продовження табл. 1

Кризовий стан	Зростання кількості і обсягу кризових ситуацій призводить до відхилення системи від стану рівноваги. Стрімке загострення та накопиченню внутрішніх протиріч в діяльності економічної системи регіону.	Регіональна економічна система.	Характер перебігу – відкритий, переважно некерований. Наслідки: – значне та тривале порушення рівноваги між станами мезо- та макроекономічних середовищ, а також в середині них; – нездатність систем до використання механізмів внутрішнього саморегулювання; – неадекватність та невідповідність управлінських рішень, які приймаються на регіональному та державному рівнях; – системне погіршення показників ефективності використання економічного потенціалу; – є непередбачуваними, для їх усунення потрібні додаткові ресурси та допомога ззовні.
Власне криза	Критична за наслідками сукупність кризових ситуацій та сфер їх прояву. Неспроможність переважної більшості регіонів країни виконувати у повному обсязі свої функції.	Економічна система країни.	Характер перебігу – відкритий, переважно некерований. Порушується антикризова стійкість економічної системи країни. Наслідки: – порушення рівноваги між станами макро- та геоекономічних рівнів; – недостатня ефективність управлінських рішень, які приймаються на макро/георівнях; – виникнення суперечностей між функціонуванням та розвитком країн які входять в різноманітні блоки, союзи чи об'єднання; – здійснюється руйнація економічного потенціалу регіонів, його збереження стає проблематичним; – порушення життєздатного стану економічної системи та дефолт країни; – є непередбачуваними та мало прогнозованими, не сумісними з подальшим існуванням економічної системи і може призвести до її ліквідації.
Посткризовий стан	Стан системи після проходження кризового етапу	Економічні системи регіонів та країни.	Наочних проявів кризи вже немає, проте наявне відставання показників використання економічного потенціалу від показників докризового рівня або їх нормативних значень. Економічний процес є у повній мірі керованим, контрольованим та передбачуваним. Внутрішні сили саморегуляції достатні, управлінські дії ефективні та своєчасні, а економічна система протягом достатньо тривалого періоду може розвиватись без прояву ознак кризи, за зростаючим трендом економічної динаміки.

Джерело: розробка автора

Отже, кризу в розвитку регіональної соціально-економічної системи слід розглядати не як певний виняток у її діяльності, а сприймати як неминуче явище, що має свій початок і свій

кінець. Постійні кризові явища виникають періодично або діють постійно, незважаючи на зусилля з їх припинення. За таких умов завданнями антикризового управління регіонами слід вважати своєчасне розпізнавання початку кризи, прискорення її перебігу, пом'якшення можливих наслідків.

Висновки та подальші дослідження. Узагальнюючи погляди сучасних вчених та наукових підходів щодо структуризації процесу розвитку кризи в соціально-економічних системах, можна зробити такі висновки:

1. Питання структуризації процесу активізації та розвитку кризи в діяльності регіону доцільно вирішувати, виходячи з визнання циклічності атрибуту кризи, виділивши при цьому складові процесу – певні форми (етапи, стадії), кожна з яких характеризує конкретний стан кризи в життєдіяльності регіональної соціально-економічної системи – починаючи з передкризового та завершуючи посткризовим станами.

2. Розвиток кризи в економічній системі не відбувається автоматично, тобто не спостерігається автоматичного переходу від одного етапу до іншого, так само як і не прослідковується автоматичне дотримання тривалості етапів. Етапи можуть скорочуватися або розтягуватися в часі, перехід від одного етапу розвитку кризи до іншого може відбуватися швидко або, навпаки, уповільнено. Більше того, криза в діяльності регіону може завмирати на тому чи іншому етапі її циклічного розвитку, і це завмирання може тривати невизначено довго.

3. Форми прояву кризи характеризуються тим, що вони з'являються не так раптово, а тому залишається час на реагування, що дозволяє визначити та впровадити певні антикризові заходи ще до того, як одна форма почне розвиватися до формування наступної, тобто перейде точку неповернення.

4. Найбільш негативні наслідки для діяльності економічної системи регіону має одночасна активізація кризових явищ у всіх її підсистемах. Саме вона приводить до неконтрольованої кризової ситуації в економічній системі, яка виступає підґрунтям незворотної кризи в діяльності регіону. Неконтрольованою є кризова ситуація, при якій довготривалі суттєві відхилення у виконанні функцій регіону мають незворотний характер, тобто не можуть бути усунені без допомоги ззовні.

5. Таким чином, криза – це неминучий етап функціонування і розвитку соціально-економічної системи регіону, що значно порушує рівновагу в природному процесі її розвитку, веде до дисбалансу функціонування системи і загрожує її пріоритетним цілям, обумовлює об'єктивну необхідність її якісної трансформації при обмеженому часі для ухвалення рішень. До визначення поняття кризи слід підходити, враховуючи не лише негативні наслідки, що мають місце, але і з позитивних причинно-наслідкових зв'язків, здатних дати спонтанне вирішення проблеми, сприятливу зміну, вирішення серйозних проблем і стати вихідною точкою принципово нового етапу існування і розвитку системи, в межах якої мала місце криза.

Література

1. Дубницький В.И. Методология маркетинга антикризисного управления предприятием : монография / В.И. Дубницкий. – Донецк: Юго-Восток Лтд, 1999. – 256 с.
2. Іванюта С.М. Антикризове управління у аграрній сфері : дис. ... доктора екон. наук : 08.06.01 / Іванюта Світлана Миколаївна. – К., 2006. – 436 с.
3. Козлова Е.В. Опережающий антикризисный менеджмент: инструментальные, организационные и информационные основы : монография / Е. В. Козлова. – Саратов: СГСЭУ, 2001. – 234 с.
4. Холод З.М. Кризові явища та антикризове управління в підприємницькій діяльності / Холод З.М., Штангрет А.М. // Наукові записки. – Л. : Українська академія друкарства, 2003. – Вип. 6. – С. 121–124.
5. Гончаров М.И. Консалтинг в антикризисном управлении. Теория и практика : монография / М.И. Гончаров, Г.А. Лемзяков. – М. : Экономика, 2006. – 245 с.
6. Михайлов Л.М. Антикризисное управление в промышленности : научно-практическое издание / Л.М. Михайлов ; Московская акад. экономики и права. – М. : Экзамен, 2004. – 222 с.

7. Бурега В.В. Управленческая деятельность: теория и практика профессиографического исследования : монография / В.В. Бурега. – Донецк: ИЭП НАН Украины, 2000. – 139 с.

8. Штангрет А.М. Антикризове управління підприємством : навч. посіб. / А.М. Штангрет, О. І. Копилюк. – К. : Знання, 2007. – 335 с.

References

1. Dubnitskiy, V. (1999), *Metodologiya marketinga antikrizisnogo upravleniya predpriyatiyem* [Methodology of marketing prevention of crisis management an enterprise], monograph, Yugo-Vostok Ltd, Donetsk, Ukraine, 256 p.

2. Ivaniuta, S. (2006), "The prevention of crisis management in an agrarian sphere", dissertation ... Dr. Sci. (Econ.), 08.06.01, Kyiv, Ukraine, 436 p.

3. Kozlova, E. (2001), *Operezhaiushchiy antikrizisnyu menedzhment: instrumentalnyye, organizatsionnyye i informatsionnyye osnovy* [The passing ahead prevention of crisis management: instrumental, organizational and informative bases], monograph, SGSEU, Saratov, Russia, 234 p.

4. Kholod, Z. and Shtanhret, A. (2003), "The crisis phenomena and prevention of crisis management are in entrepreneurial activity", *Naukovi zapysky*, Ukrainska akademiia drukarstva, Lviv, Ukraine, iss. 6, pp. 121–124.

5. Goncharov, M. and Lemziakov. H. (2006), *Konsalting v antikrizisnom upravlenii. Teoriia i praktika* [Consulting in a prevention of crisis management. Theory and practice], monograph, Ekonomika, Moscow, Russia, 245 p.

6. Mikhaylov L.M. *Antikrizisnoye upravleniye v promyshlennosti* [The prevention of crisis management in industry] scientific and practical publication, Ekzamen, Moscow, Russia, 222 p.

7. Burega, V. (2000), *Upravlencheskaya deyatelnost: teoriia i praktika professiograficheskogo issledovaniia* [Administrative activity: theory and practice of research], monograph, IEP NAN Ukrainy, Donetsk, Ukraine, 139 p.

8. Shtanhret, A. and Kopyliuk, O. (2007), *Antykryzove upravlinnia pidpryyemstvom* [The prevention of crisis management an enterprise], tutorial, Znannia, Kyiv, Ukraine, 335 p.

УДК 330.14

Дронь Є.В.,
к.е.н., ст. викладач кафедри економіки підприємства
Паламарюк Ю.М.
Чернівецький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету

ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ РЕГІОНУ

Dron Ye.V.,
Cand. Sci. (Econ.), senior lecturer of the
department of Economics of Enterprise
Palamariuk Yu.M.
Chernivtsi Trade and Economics Institute
of Kyiv National Trade and Economics University

INVESTMENT ACTIVITY AS A FACTOR OF THE DEVELOPMENT OF REGIONAL ENTERPRISES

Постановка проблеми. На сьогоднішній день економічне середовище, в якому здійснюють свою діяльність підприємства та організації, перебуває під впливом суттєвої кількості несприятливих факторів, дія яких підсилюється внаслідок затяжної економічної кризи. Уникнення небезпек та ризиків, породжених умовами середовища, залежить від доступності, темпів залучення та ефективності використання інвестицій. Саме інвестиції є запорукою розвитку як окремо взятого підприємства, так і загалом регіону.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемами дослідження інноваційно-інвестиційного розвитку та формування інвестиційного клімату приділяли увагу в своїх працях В. Євдокименко, І. Школа, С. Кравченко, О. Кухленко, Л. Цибко та ін. Ними, на базі проведених досліджень, були визначені пріоритетні напрямки залучення інвестицій, сформовані теоретичні механізми створення сприятливих умов та визначена практична потреба у встановленні реальних перспектив розвитку інвестиційного клімату в Чернівецькій області. Аналіз отриманих результатів дослідження підтверджує доцільність детальнішого вивчення питань інвестиційної діяльності як фактора розвитку підприємств регіону.

Постановка завдання. Важливим та практично значимим завданням є дослідження стану інвестиційного середовища Чернівецької області та визначення перспектив його розвитку з метою знаходження шляхів, які сприятимуть підвищенню результативності капітальних вкладень у всіх сферах і галузях економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. На теренах Чернівецької області інвестиційна діяльність не характеризується надто високими темпами росту. Так на кожного жителя Чернівецької області в період з січня і по вересень 2012 року припадало тільки 1355,1 грн. капітальних інвестицій, а якщо не враховувати обсяг інвестицій з державного бюджету, то тільки 1301,6 грн. За даним показником серед регіонів країни Чернівецька область зайняла тільки 24 місце.

За 9 місяців 2012 року за рахунок усіх джерел фінансування підприємствами області освоєно 1221,9 млн. грн. капітальних інвестицій, тобто інвестицій, які спрямовуються у будівництво, виготовлення, реконструкцію і технічне переозброєння діючих основних фондів, а також придбання або виготовлення власними силами для особистого використання матеріальних та нематеріальних активів [1, с.6]. Це складає 116,6 % до попереднього періоду. Враховуючи, що за аналогічний період в 2011 році відбувся суттєвий спад (на 16,1%), дане зростання фактично означає відновлення позицій 2010 року. Найбільше коштів підприємства краю вклали в матеріальні активи – 1219,7 млн. грн. І тільки 2,2 млн. грн. витратили на придбання нематеріальних активів, а саме: прав на комерційні позначення,

об'єкти промислової власності, авторські та суміжні права, патенти, ліцензії, концесії, програмне забезпечення та бази даних тощо.

Структура інвестицій в нематеріальні активи була незмінною, як і в минулі роки. Так в 2012 році використано капітальних інвестицій на житлові будівлі 746,1 млн. грн., а це $\approx 61\%$ від загального обсягу освоєних інвестицій; нежитлові будівлі 177,8 млн. грн., що становить 14,5%; машини, обладнання та інвентар 102,2 млн. грн., що складає 8,4%; інженерні споруди - 85,5 млн. грн. (7,0%); транспортні засоби – 48,2 млн. грн. (3,9%); довгострокові та біологічні активи рослинництва та тваринництва – 40,7 млн. грн. (33%); інші матеріальні активи – 18,2 млн. грн. (1,5%); земля < 0,1% від усіх капіталовкладень. Оцінюючи структуру капітальних інвестицій за джерелами фінансування, потрібно відзначити, що основним інвестиційним джерелом традиційно розглядаються власні кошти підприємств та організацій.

Аналіз структури джерел інвестування показує, що в 2012 році частка власних коштів підприємств та організацій становила 21,7%. Вагомим інвестиційним джерелом були кошти населення на індивідуальне житлове будівництво. Їх частка порівняно з відповідним періодом попереднього року збільшилась на 32,3 в.п. і становила 49,0% від загального обсягу інвестицій. Однак, варто зауважити, що таке зростання відбулося не за рахунок збільшення доходів чи зміни ставлення населення краю до інвестиційного процесу. Таке збурення простіше пояснюється зміною правил щодо документального опису будівельної діяльності. Для цього потрібно детальніше оцінити обсяги введення в експлуатацію житла в Чернівецькій області. Так в 2011 році було введено 162,7 тис.м² загальної площі. В 2011 році відбулося суттєве зниження обсягів, було введено всього 80,9 тис.м². А в 2012 році, після змін правил документального супроводження діяльності було введено в експлуатацію 213,9 тис.м². Також спостерігається скорочення фінансування за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів. Так в 2010 році з державного бюджету надійшло 99,2 млн. грн., а в 2011 році надійшло тільки 46,7 млн.грн., тобто відбулося скорочення на 52,5 млн.грн. В 2012 році в порівнянні з 2011 роком спостерігалось незначне зростання обсягів фінансування – на 3,4 % [2, с.23].

Фінансування з коштів місцевих бюджетів також скоротилося. Так в 2010 році з цього джерела надійшло 99,2 7 млн.грн. В 2011 році на капітальні інвестиції було спрямовано лише 72,8 7 млн.грн., а це на 26,6% менше. Навіть за рахунок зростання на 18,3% в 2012 році не було відновлення рівня 2010 року.

Однак, інвестування з державного чи місцевого бюджету в умовах сьогодення теж є проблемним – "зведений бюджет України також не може розглядатися як основне джерело фінансування модернізації виробництва через чималий державний борг і гостроту соціальних проблем" [4 с.62].

Частка інших джерел фінансування в 2012 році зменшилась на 7,7 в.п. і становила 15,8%. Тривожним сигналом є те, що в Чернівецькій області відсутнє фінансування за рахунок коштів вітчизняних інвестиційних компаній та різноманітних фондів.

Оцінюючи структуру інвестицій за видами економічної діяльності, потрібно вказати на те, що традиційно найвагомішу частку складають інвестиції підприємств промислових видів діяльності: промислових підприємств, підприємств добувної промисловості, підприємств переробної промисловості, підприємств з виробництва харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів. В 2012 році зниження обсягів інвестицій відбулось на підприємствах з виробництва цукру, перероблення та консервування овочів, виробництва продуктів борошномельно-круп'яної промисловості, крохмалю та крохмальних продуктів і виробництва олії та тваринних жирів. В той же час збільшили обсяги капітальних інвестицій підприємства з виробництва напоїв, молочних продуктів та морозива, хліба та хлібобулочних виробів. Зросли обсяги освоєних інвестицій підприємствами хімічного виробництва, з виробництва гумових та пластмасових виробів, виробництва електричного, електронного та оптичного устаткування. Найнижчі темпи освоєння інвестицій спостерігалися на підприємствах металургійного виробництва та виробництва готових металевих виробів, машинобудування та легкої промисловості.

Індикатором стабільності економічного середовища є присутність зарубіжного капіталу. Так в Чернівецькій області в 2012 році загальний обсяг прямих іноземних вкладень склав

0,1% від загального обсягу інвестицій в Україну. Навіть беручи до уваги, що Чернівецька область є територіально найменшою серед областей України, значення цього показника не варто вважати задовільним. В 2012 році прямих інвестицій надійшло з країн ЄС – 88,1% від загального обсягу, з країн СНД – 0,2% та з інших країн світу 11,7% [3, с.33]. В основному, залучався капітал у вигляді прямих грошових внесків (88,6%), внесків у вигляді рухомого і нерухомого майна (8,2%) та інвестицій за концесійними договорами та договорами про спільну інвестиційну діяльність – 3,2%. Протягом досліджуваного періоду відбувалося скорочення обсягів іноземного інвестування за рахунок вилучення грошових внесків та за рахунок рухомого і нерухомого майна. Потрібно при цьому враховувати, що статистичне відображення активів не завжди досконало враховує курсову різницю.

Оцінюючи обсяги іноземного капіталу в економіці Чернівецької області, потрібно поцікавитися походженням капіталу. В області був присутній капітал нерезидентів з 44 країн світу. Серед найбільших країн-інвесторів потрібно назвати: Велику Британію, Румунію, Польщу, Францію, США, Естонію, Італію, Швецію, Ізраїль, Німеччину, Туреччину, Домініканську Республіку, Кіпр, Віргінські острови, Сейшельські острови.

Великим позитивом можна вважати присутність зарубіжного капіталу, зокрема інвестицій з розвинутих країн. Це можна трактувати як сигнал деякої стабілізації в економіці держави та регіону. Також закономірним можна вважати залучення інвестицій з країн ближнього зарубіжжя та пострадянських країн. Відзначимо, що в останні роки зросли обсяги прямих інвестицій з країн, які є реципієнтами трудових мігрантів з Буковини. Цікавим та неоднозначним є присутність капіталу з так званих офшорних країн. В цьому випадку складно судити про фактичне походження капіталу та його реальних власників. При тому, що географічно інвестування в економіку області здійснюється з великої кількості іноземних країн, проте в розрахунку обсягу прямих іноземних інвестицій на одного мешканця Чернівецької області припадало за обстежуваний період всього ≈ 70 дол. США. В порівнянні з загальноукраїнським показником це в 16, 6 рази менше. Навіть враховуючи, що Чернівецька область є доволі густонаселеною, цей показник не можна вважати задовільним. До прикладу, порівнюючи з іншими також густонаселеними областями України, як Івано-Франківська, Закарпатська та Львівська, можна помітити навіть позитивне зростання обсягів прямих іноземних інвестицій з розрахунку на одного мешканця, в той час, як в Чернівецькій області в 2012 році обсяг навіть дещо скоротився. Крім того, обсяг прямих іноземних інвестицій з розрахунку на одного мешканця в Львівській області більший в 9 раз, в сусідній Івано-Франківській області – більший майже в 7 раз, і навіть в невеликій та промислово нерозвиненій Закарпатській області - більший в 4,5 рази.

В основному надходили іноземні інвестиції на промислові підприємства, зокрема на підприємства переробної промисловості. Активно інвестуються підприємства з виробництва харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів, оброблення деревини та виробництва виробів з деревини, хімічної та нафтохімічної промисловості. Набуває поширення тенденція вкладення коштів в підприємства сфери операцій з нерухомим майном, оренди, інжинірингу та надання послуг підприємцям торгівлі, з ремонту автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку, сільського господарства, діяльності готелів та ресторанів та інших видів діяльності.

Територіально, не всі райони області представляли однаковий інтерес для зарубіжного інвестора. Найбільший обсяг іноземних інвестицій (майже половина від загального) надійшло на підприємства обласного центру. Серед районів Чернівецької області найбільше залучено іноземних в Кіцманському, Вижицькому, Глибоцькому, Сокирянському та Новоселицькому районах.

Висновки та подальші дослідження. В процесі дослідження було встановлено, що інвестиційне середовище Чернівецької області характеризується недостатнім рівнем розвитку та потребує заходів, які сприятимуть його покращенню. Оскільки інвестиційно-інноваційна діяльність є основою конкурентоспроможності країни та регіону, то першочерговим завданням повинно стати створення сприятливого та стабільного економічного середовища в середині країни, що б стимулювало повернення вже вивезених капіталів назад на терени України. До складу державної стратегії повинні включатися

державні програм стимулювання інвесторів, які вкладають кошти в наукомістку, високотехнічну діяльність.

Література

1. Інвестиції та будівельна діяльність на Буковині у січні–вересні 2012 року [Економічна доповідь] / Головне управління статистики у Чернівецькій області. – Чернівці, 2013. – 34с.
2. Статистичний бюлетень. Основні засоби України у 2012 році / Державний комітет статистики України // За ред. О.Г. Осауленка. – Київ, 2013. – 203 с.
3. Статистичний щорічник Чернівецької області за 2010 рік / Головне управління статистики у Чернівецькій області // За ред. Ротаря А.В. – Чернівці, 2011. – 423 с.
4. Статистичний щорічник Чернівецької області за 2011 рік / Головне управління статистики у Чернівецькій області // За ред. Ротаря А.В. – Чернівці, 2012. – 423 с.
5. Україна в 2010 році: щорічні оцінки суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку: [монографія] / за заг. ред. А. В. Єрмолаєва. – К.: НІСД, 2010. – 528 с.
6. Статистичний збірник. Економічна активність населення України 2009р. / Державний комітет статистики України. – К., 2010. – 235 с.
7. Сайт Головного управління статистики в Чернівецькій області.[Електронний ресурс]. – Режим доступу. <http://www.cv.ukrstat.gov.ua/>
8. Сайт державної служби статистики. [Електронний ресурс]. – Режим доступу. <http://www.ukrstat.gov.ua/>

References

1. *Investytsii ta budivelna diyalnist na Bukovyni u sichni-veresni 2012 roku* [Investment and construction activity in Bukovina in January-September 2012], Main Department of Statistics in the Chernivtsi region, 34 p.
2. Statistical bulletin. The fixed assets of Ukraine are in 2012 years (2013), A state committee of statistics of Ukraine of, editor O.H. Osaulenko, Kyiv, Ukraine, 203 p.
3. Statistical Yearbook of Chernivtsi Oblast for the year 2012 (2013), Main Department of Statistics in the Chernivtsi region, editor Rotar A.V., Chernivtsi, Ukraine, 423 p.
4. Statistical Yearbook of Chernivtsi Oblast for the year 2010 (2011), Main Department of Statistics in the Chernivtsi region, editor Rotar A.V., Chernivtsi, Ukraine, 423 p.
5. Yermolaiev, A.V. (2010), *Ukraina v 2010 rotsi: shchorichni otsinky suspilno-politychnoho ta sotsialno-ekonomichnoho rozvytku* [Ukraine is in 2010 year: annual estimations of social and political and socio-economic development], monograph, NISD, Kyiv, Ukraine, 528 p..
6. Statistical collection. Economic activity of the population of Ukraine in 2009 (2010) / State Statistics Committee of Ukraine, Kyiv, Ukraine, 235 p.
7. A site of Main administration of statistics is in the Tchernivtsi area. available at: <http://cv.ukrstat.gov.ua/>
8. Site of government service of statistics. available at: <http://ukrstat.gov.ua/>

УДК 338. 439.5:663.83

Цопа М.Б.,
аспірант*

Вінницький національний аграрний університет

АНАЛІЗ РИНКУ БЕЗАЛКОГОЛЬНОЇ ПРОДУКЦІЇ У ВІННИЦЬКІЙ ОБЛАСТІ. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Tsopa M.B.,
graduate student
Vinnitsa National Agrarian University

MARKET ANALYSIS OF SOFT DRINKS IN VINNITSA REGION. PROSPECTS OF DEVELOPMENT

Постановка проблеми. Ринок безалкогольної продукції, на відміну від інших галузей економіки, має сприятливі перспективи розвитку. Україна має значний ресурсний потенціал. Але на даний час він переживає не найкращі часи, оскільки спостерігається поступове зниження обсягів виробництва і реалізації даної продукції як у Вінницькій області, так і в Україні в цілому. Скорочення підприємств, нестабільна економічна ситуація, низка інших факторів спричинили уповільнення розвитку даної галузі. Ось чому доцільно провести аналіз ринку безалкогольної продукції, розробити заходи щодо його розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема та тенденціями розвитку ринку безалкогольної продукції займався багато вчених, зокрема, А.М. Кушніренко, О.А. Круглова, С.В. Фертюк, Н.М. Обіюх, В.А. Голян, І.О. Шаповалова, А.О. Заїнчковський. Однак мало уваги приділено розвитку саме цієї галузі взагалі. Усе це свідчить про актуальність теми, а відтак зумовило вибір напряму дослідження в науковому та практичному аспектах.

Постановка завдання. Проаналізувати ринок безалкогольної продукції у Вінницькій області та України в цілому. Виявити фактори, які вплинули на зменшення обсягів виробництва та реалізації, охарактеризувати найбільших виробників безалкогольних напоїв (БАН), розробити пропозиції для покращення реалізації обсягів даної продукції.

Виклад основного матеріалу дослідження. Досліджуючи збутову діяльність виробничих підприємств, що займаються виробництвом безалкогольної продукції, вкотре звертаєшся до того, що ж саме розуміють під безалкогольною продукцією? Кожна країна вирішує це питання по-своєму. Наприклад, у Великобританії до цієї категорії напоїв відносять солодкі газовані і негазовані напої, бутильовану воду, соки, а також розчинні напої [3, 78]. В Україні ж справа трохи інша. Згідно з державним класифікатором продукції та послуг Держстандарту України, до безалкогольних напоїв відносяться:

- води мінеральні підсолоджені або ароматизовані;
 - напої прохолоджувальні безалкогольні типу лимонаду, оранжаду, виготовлені з використанням питної води, підсолодженої або не підсолодженої, ароматизовані фруктовим соком або есенцією, до яких додані барвники;
 - напої безалкогольні спеціального призначення (дієтичні, діабетичні, тонізуючі, для спортсменів);
 - квас;
 - напої, приготовані на основі молока і какао, чаю та інші напої готові до вживання.
- Який же ринок безалкогольної продукції і що він нам пропонує?

* Науковий керівник: Прутська О. О. – д.е.н., професор

Беззаперечними лідерами на ринку України безалкогольної продукції є Coca-Cola Beverages Ukraine Ltd, яка представляє на ринку більше 10 торгових марок. Серед них такі відомі, як: ТМ «Coca-Cola», ТМ «Sprite», «Fanta», «BonAqua», «Фруктайм», «Burn» тощо.

Стійкі позиції тримає ЗАТ «Оболонь» - торгові марки «Оранж», «Живчик», «Крем-Сода», «Дюшес», «Лайм», «Квас Богатирський справжній», «Джет вишня» і ТОВ «Аквапласт» - торгова марка «Фрутс».

Прорив у ринку безалкогольної продукції зробила українська дочірня компанія PepsiCo – ТОВ «Сандора». Це такі торгові марки, як: ТМ Sanday, ТМ Pepsi, ТМ Pepsi-Light, ТМ 7UP, ТМ Lipton Ice Tea, ТМ «ФруТонус», ТМ «Сандора», ТМ «Сандора Ексклюзив», ТМ «Сандора Мультиактив», ТМ «Сандора Класика», ТМ «Сандорик», ТМ «Дар», ТМ «Садочок» [2].

Вагому частку ринку займає ЗАТ «Ерлан» - торгові марки «Знаменівська», «Два океани», «Каліпсо», «Біола», «Квейк», «Smile», «Icy-Cola», «Холодний чай».

Таким чином виглядає палітра торгових марок в Україні в цілому. Хто ж є основними виробниками безалкогольної продукції у Вінницькій області?

Одним із лідерів ринку БАН Вінницької області є приватне мале підприємство виробнича фірма «Панда», більш відоме під торговою маркою «Караван». Основним та єдиним видом діяльності є виробництво безалкогольних напоїв – лимонадні, соковмісні напої та артезіанська вода «Караван». Всі солодкі напої «Караван» виготовляються на основі натурального цукрового сиропу. За період 2008 – 2010 року на виробничій фірмі «Панда» спостерігалася негативна динаміка виробництва. Якщо у 2008 році підприємство займало 7,15% усього ринку України, то у 2010 році цей показник зменшився до 5,35 % [7, 107]. Починаючи з 2011 року, ситуація почала дещо налагоджуватися. У 2012 році виробництво продукції порівняно з 2011 роком збільшилося на 2,4%. Загальна кількість виробленої безалкогольної продукції приватним підприємством «Панда» за 9 місяців 2013 року склала 6,01 млн. дал., за відповідний період 2012 року вона становила 6,2 млн. дал.

Приватне підприємство виробнича фірма «Панда» - основний виробник безалкогольної продукції у Вінницькій області. За 9 місяців 2013 року компанія утримувала 81,21% ринку у Вінницькій області. Виробнича потужність становить близько 0,5 млн. пляшок на добу.

До інших виробників БАН у Вінницькій області входять:

- ТОВ «Торгово-промислова фірма «АВС-Цитрус»;
- ТОВ «Вінницька регіональна холдингова компанія»;
- приватне акціонерне товариство «Вінницька харчосмакова фабрика»;
- приватне акціонерне товариство «Вінницький завод фруктових концентратів і вин»;
- ТОВ «АВІС-АКВА»;
- Українсько - грузинське товариство з обмеженою відповідальністю «Чарте»;
- приватне орендне підприємство «Україна»;
- приватне підприємство «Росінмар»;
- ТОВ «Сузір'я водолій»;
- ТОВ «Люстдорф»;
- виробничий кооператив «Іллінці - пан продукт»;
- ТОВ «Екосфера»;
- приватне акціонерне товариство «Мурованокуриловецький завод мінеральної води «Регіна»;
- ТОВ «Дана плюс К»;
- Дочірнє підприємство «Завод мінеральної води «Гейзер» [5].

Взагалі, ринок БАН перенасичений. Для того, щоб втримати свої позиції на ринку, підприємства вдаються до жорсткої конкуренції. Якщо аналізувати період з 2009 року до теперішнього часу, ми спостерігаємо зниження обсягів виробництва і реалізації даної продукції як у Вінницькій області, так і України в цілому (рис.1).

У 2009 році в Україні вироблено 147 млн. дал безалкогольної продукції, поступово цей показник зменшується. Вже у 2012 році загальна кількість виробленої продукції склала 145 млн. дал, а за період 1-3 кварталу 2013 року ця цифра становить – 110 млн. дал. Та сама ситуація спостерігається і у Вінницькій області. Обсяги виробництва у Вінницькій області у 2012 році, порівняно з 2009 роком скоротилися на 28,57%. Питома вага виробленої продукції

у Вінницькій області до виробленої продукції в Україні в цілому у період з 2009 року по вересень 2013 року коливається в межах 6,6-9,2% (рис. 2).

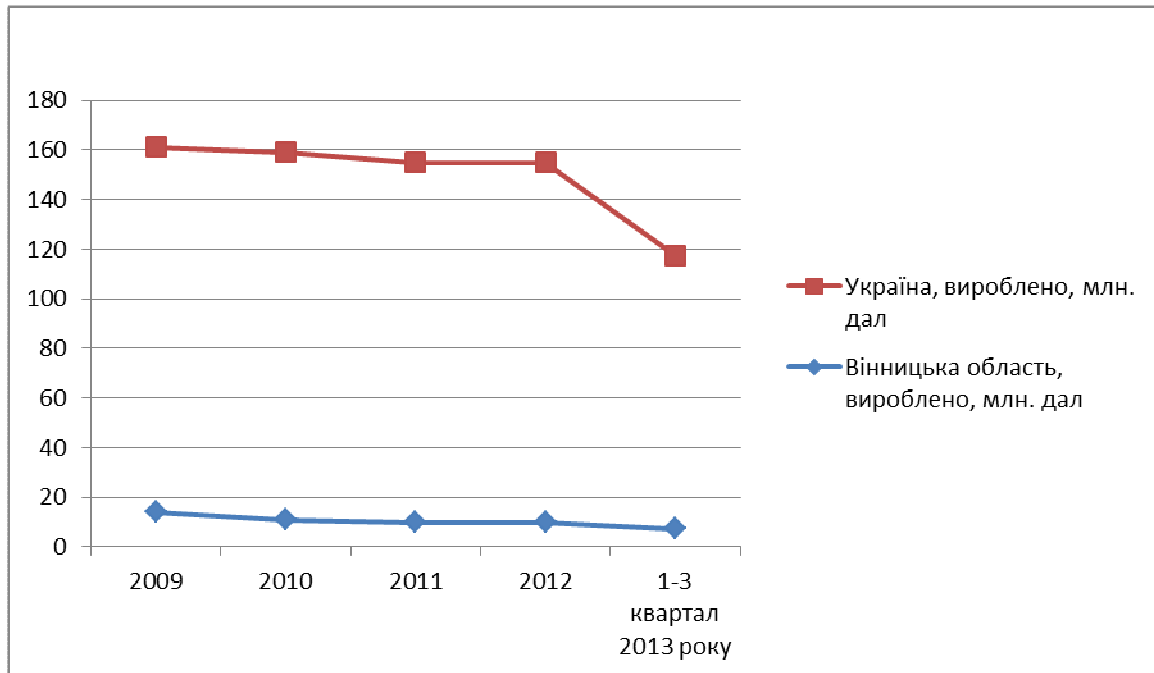

Рис. 1. Виробництво БАН у Вінницькій області і Україні за 2009-2013 роки
Джерело: Розробка автора на основі [6].

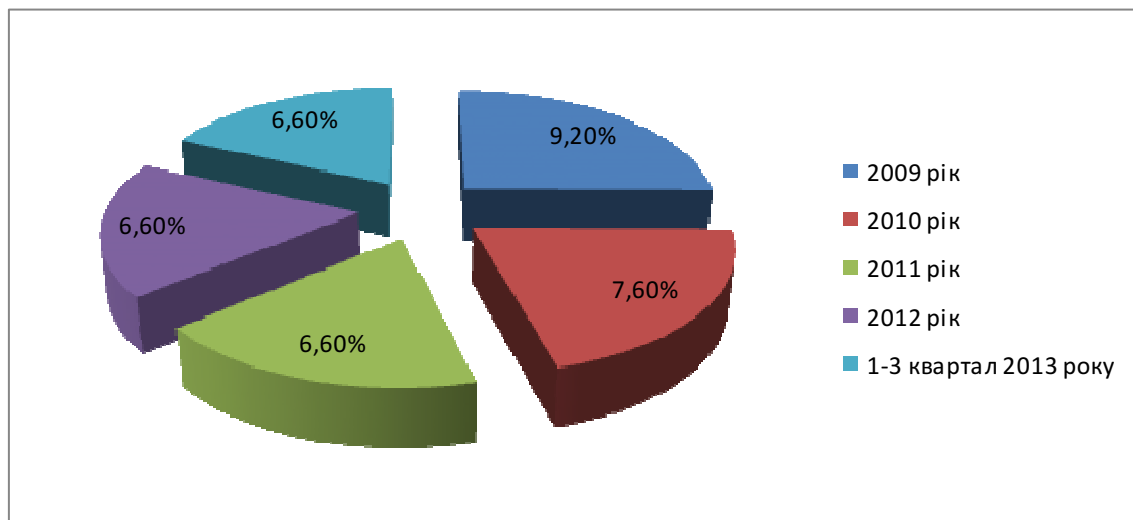

Рис. 2. Питома вага виробництва БАН у Вінницькій області до загальної кількості виробленої продукції в Україні за 2009-2013 роки, %
Джерело: Розробка автора на основі [6].

У 2012 році у Вінницькій області реалізовано безалкогольної продукції на суму 236474,8 тис. грн., що на 13863,9 тис. грн. менше ніж у 2009 році, і на 13793,3 тис. грн. менше ніж у 2010 році [5]. За період 1-3 квартал 2013 року даний показник сягає 191252,9 тис. грн. (рис. 3).

Також можна проаналізувати динаміку експорту й імпорту безалкогольних напоїв в Україні в цілому.

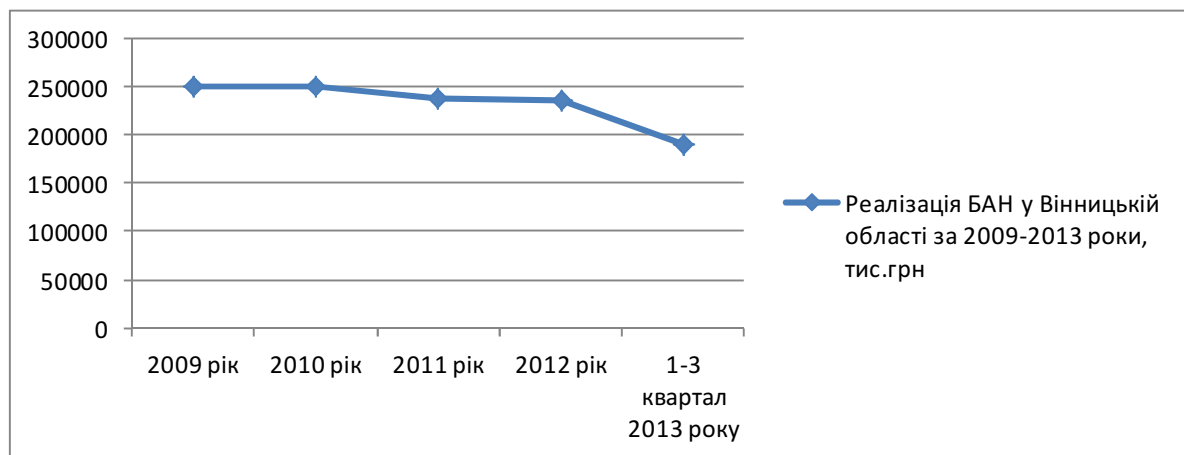

Рис. 3. Реалізація БАН у Вінницькій області за 2009 – 2013 роки

Джерело: Розробка автора на основі [6].

Як видно з графіку (рис. 4), найбільше безалкогольної продукції експортовано у 2010 році, даний показник сягає 3052,50 тис. л. Далі спостерігається тенденція зниження експорту БАН. За період 1-3 кварталу 2013 року кількість експортованої продукції становить 2184,6 тис. л.

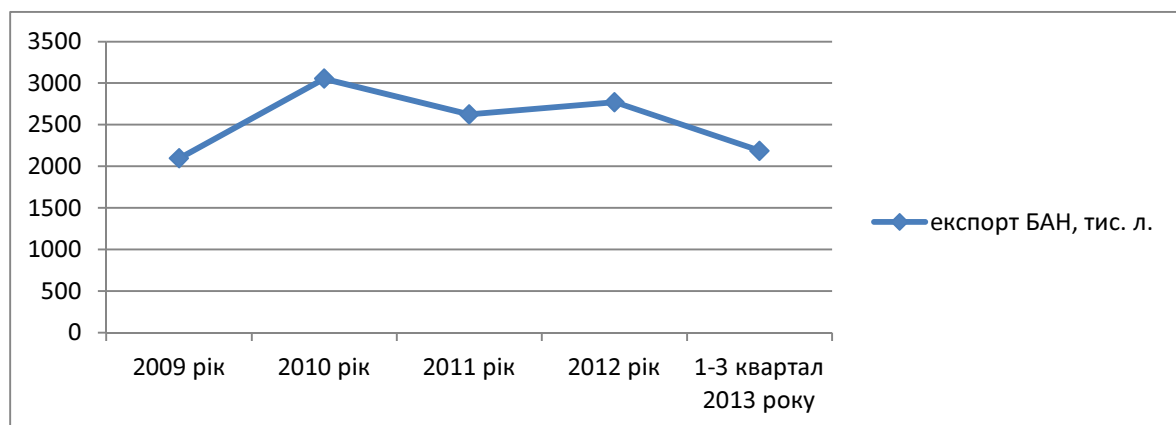

Рис. 4. Динаміка експорту БАН за 2009-2013 роки

Джерело: Розробка автора на основі [6].

Що стосується імпорту, то у 2009 році імпорт БАН сягав 149,3 тис. л., а у 2012 році цей показник знизився на 69,73% і становив – 45,2 тис. л. За січень-червень 2013 р. обсяг імпортованої продукції становить 27,6 тис. л. (рис. 5). Основним постачальником солодкої газованої води на територію України є Російська Федерація. Необхідно також відзначити, що обсяг експорту безалкогольних напоїв значно перевищує імпорт. У 2012 році експорт БАН в 60 разів перевищив обсяг імпорту даного виду продукції.

Враховуючи негативну динаміку як виробництва, так і реалізації безалкогольної продукції у Вінницькій області і в Україні в цілому, можна зробити висновок, що ринок вже дещо перенасичений. На ринку БАН існує велика конкуренція, умови входження на ринок не є легкими, але доступ можливий. І хоча споживання газованої солодкої води займає досить вагому частку серед інших напоїв, збільшується число споживачів, що орієнтуються на більш здорові напої.

Необхідно зауважити, що безалкогольні напої – це продукт високої сезонності (особливо в умовах ринку, що розвивається) і з відхиленням погодних умов від норми, всі

прогнози втрачають силу. Хоча в сезон продажі підіймаються на 30-40%.

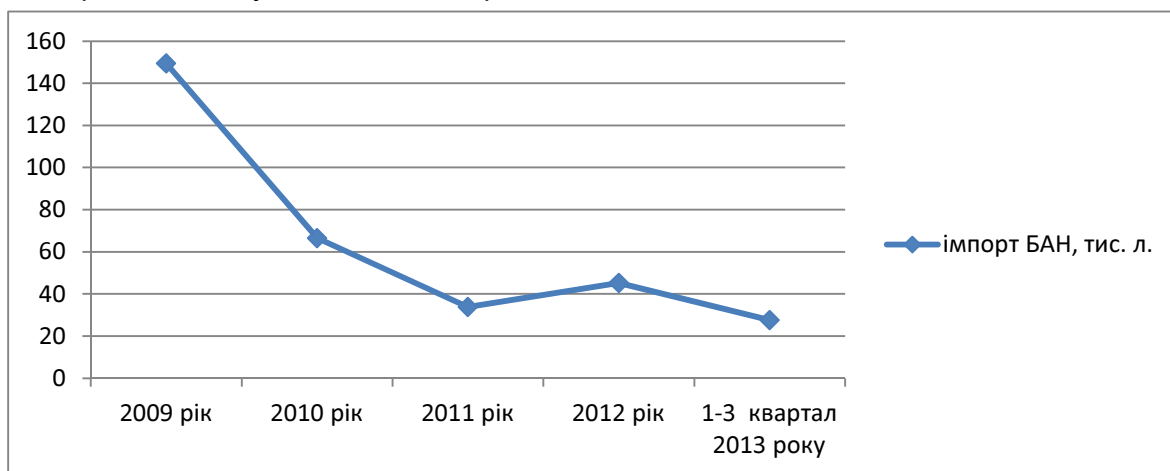

Рис. 5. Динаміка імпорту БАН за 2009-2013 роки

Джерело: Розробка автора на основі [6].

Але справа дещо в іншому. Змінився споживчий кошик покупців. Враховуючи те, що продукти харчування зросли в ціні, значна частка доходів населення витрачається на товари першої необхідності. А безалкогольна продукція не є таким товаром.

Для виробників безалкогольної продукції потрібно вжити низку заходів, щоб втримати свої конкурентні позиції на ринку й освоїти нові сегменти. У Вінницькій області налічується 16 підприємств, що займаються виробництвом безалкогольної продукції. І лише приватне підприємство виробнича фірма «Панда» займає досить суттєву частку ринку як в Україні (5,4%), так і у Вінницькій області (81,21%) – за результатами діяльності 1-3 кварталу 2013 року. Справа в тому, що більшість підприємств працюють тільки в літній період. Такі підприємства скорочують до мінімуму витрати на маркетинг, дослідження ринку, логістику, заробітну плату, лабораторні аналізи тощо.

Велику увагу у своїй діяльності підприємства-виробники повинні приділяти збуту своєї продукції. Створювати відповідні структурні підрозділи, відділи, що будуть забезпечувати безперебійну реалізацію БАН, займатися дослідженням ринку. Адже, суть роботи підприємства повинна полягати в тому, щоб виробляти те, що буде безумовно продано, а не намагатися продавати те, що підприємство спроможне виробляти [4, 96].

Здійснення збутової діяльності виробничим підприємством потребує докорінної зміни в формуванні товарної, цінової і збутової політики, перетворення організаційної структури і форм управління, втілення нових методів, сучасної технології та інших складових, які забезпечують своєчасне та ефективне доведення виробленої продукції до її споживачів [1, 110]. Взаємовідносини виробника і покупців повинні базуватися на принципах співробітництва.

Висновки та подальші дослідження. Ринок безалкогольної продукції – це одна із галузей економіки, яка має ресурси і перспективи для подальшого розвитку. Але на жаль, проаналізувавши період з 2009 року по вересень 2013 року, можна зробити висновок, що спостерігається тенденція зменшення виробництва і реалізації даної продукції. Це зумовило низка факторів як зовнішніх, так і внутрішніх. Також можна відмітити, що загалом в Україні в розрахунку на душу населення споживається в річному обчисленні води утричі менше ніж в Європі. Тобто, існує незаповнена ніша в сфері споживання саме мінеральної води. Підприємствам-виробникам потрібно звернути на це увагу.

Виробникам БАН потрібно вжити низку заходів, щоб зайняти стійкі позиції на ринку, а саме: розширити та удосконалити асортимент виробів із води, акцентуючи увагу на «здорових» напоях, значну увагу приділяти збуту продукції, впровадженню сучасних моделей організації дистриб'ютерської мережі та реалізації виробленої продукції, підвищити конкурентоспроможність підприємств і виробленої продукції. У результаті це дозволить

суттєво просунутись на шляху оптимізації виробництва продукції зі зростаючими запитами споживачів.

Література

1. Балабанова Л.В. Маркетинг підприємства : навчальний посібник / Л.В. Балабанова, В.В. Холод, І.В. Балабанова. – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 612 с.
2. Інформаційно-аналітичне агентство «Союз-Інформ», маркетингові дослідження. Огляд ринку безалкогольних напоїв, 2011 р. (Електронний ресурс). – Режим доступу: www.souz-inform.com.ua
3. Исследование рынка минеральной воды в Украине компанией «TNS Украина» // Маркетинговые исследования в Украине. – 2011. – № 4. – С. 78-88.
4. Корж М.В. Маркетинг : навчальний посібник / М.В. Корж. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 344 с.
5. Статистичні дані Головного управління статистики у Вінницькій області (лист № 03.1 – 38/ 288/6559 від 23.10.2013 року).
6. Статистичний щорічник Вінниччини за 2012 рік / ред. С.Н. Ігнатов ; Держ. служба статистики України, Головне управління статистики у Вінницькій області. – Вінниця, 2013. – 611 с.
7. Тур О.В. Ринок мінеральної води в Україні: виробництво та споживання / О.В. Тур // Економіка та держава. – 2013. – № 8. – С. 105-111.
8. Яцюк Д.В. Проблемы региональных брендов на рынке минеральных вод / Д.В. Яцюк // Маркетинг и реклама. – 2006. – № 8. – С. 49-57.

References

1. Balabanova, L.V., Holod, V.V. and Balabanova, I.V. (2012), *Marketynh pidpriemstva* [Marketing company], tutorial, Tsentr uchbovoui literatury, Kyiv, Ukraine, 612 p.
2. Market Overview of soft drinks (2011), Information-analytical agency "Soyuz-Inform" market research, available at: www.souz-inform.com.ua.
3. "Mineral water market research in Ukraine by company «TNS Ukraine» (2011), *Marketingovyye issledovaniya v Ukraine*, no. 4, pp. 78-88.
4. Korzh, M.V. *Marketynh* [Marketing] tutorial, Tsentr uchbovoui literatury, Kyiv, Ukraine, pp. 344.
5. Statistical data of the Main Department of Statistics in Vinnytsya region (letter № 03.1 - 38/288/ 6559 10.23.2013).
6. Statistical Yearbook of Vinnytsya for 2012 (2013), ed. S. N. Ignatov; State Statistics Service of Ukraine, Department of Statistics in Vinnytsya region, Vinnytsia, 611 p.
7. Tur, O.V. (2013), "The mineral water market in the Ukraine: production and consumption", *Ekonomika ta derzhava*, no. 8, pp. 105-111.
8. Yatsyuk, D.V. (2006), "Problems of the regional brands in the mineral water market", *Marketing i reklama*, no. 8, pp. 49-57.

ЕКОНОМІКА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ТА ЕКОЛОГІЗАЦІЯ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

УДК 65.9(4Укр)30-08

Галюк І.Б.,
к.е.н., доцент кафедри теорії економіки та управління
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу

ЕНЕРГІЯ РОЗВИТКУ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ СИСТЕМ

Haliuk I.B.,
Cand. Sci. (Econ.), assistant professor,
chair of economics and management theory,
Ivano -Frankivsk National
Technical University of Oil and Gas

ENERGY OF DEVELOPMENT THE ORGANIZATIONAL SYSTEMS

Постановка проблеми. Швидкість розвитку бізнес-середовища, динаміка змін, викликаних загальними процесами глобалізації, висувають нові вимоги до управління та організації діяльності підприємств, галузей промисловості, суспільних та економічних систем. Нелінійний характер розвитку організаційних систем вимагає нових методів планування майбутньої діяльності, переоцінки існуючих управлінських підходів, формування нових поглядів на можливості забезпечення розвитку. З огляду на це виникає необхідність більш глибокого розуміння сутності процесів розвитку з позицій інноватизації та енергії, яка забезпечує процес розвитку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанням розвитку організаційних систем на інноваційній основі приділено багато уваги в працях зарубіжних науковців. Класиками інноваційної теорії розвитку є Й.Шумпетер, М.Калецькі, Х.Фрімен, П.Шеко та ін., які саме в інноваційній активності вбачали основу розвитку бізнесу. Інноваційні принципи розвитку представлені в роботах таких російських вчених, як Р.А.Фатхудинов, С.Д.Ільєнкова, В.М.Аньшина, П.Н.Завліна, А.М.Власова та ін. Тривалий період часу вивчаються можливості забезпечення розвитку на інноваційних засадах у роботах вітчизняних вчених: О.О. Лапко, Ю.М. Бажала, В.М. Геєця, М.С. Данька, В.П. Соловйова, Д.М. Черваньова та ін. Однак, в існуючих теоріях обмежено представлений математичний апарат оцінки імпульсів для інноваційного розвитку організаційних систем, які, фактично, створюють енергію розвитку.

Постановка завдання. Основною метою даної статті є визначення змісту процесу розвитку організаційної системи з позицій інноватизації та сутності енергії, яка забезпечує організаційний розвиток.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розуміння нелінійності розвитку суспільних систем мало місце ще в далекому минулому. Історична спадщина багатьох народів містить сприйняття розвитку як спіралевидної лінії, яка розширюється вгору. Низка науковців різних часів підтримували і розвивали ідею спірального характеру розвитку суспільних та економічних систем. Практично кожен із прибічників теорії спірального

розвитку визначав основну рушійну силу даного розвитку у індивідах, які працюють в межах кожної конкретної системи.

Теорія К.Маркса підводить до думки про залежність економічного розвитку від фактору особистості, рівня її свідомості та свободи, які визначають характер та швидкість розвитку [1].

На ідеї особистісного розвитку та його залежності від розвитку суспільного побудована теорія спіральної динаміки, яку у 70-90 роках започаткував Клер Грейвс і розвинули його послідовники Кріс Коуен, Дон Бек та Кен Уілбер. Основною ідеєю спіральної динаміки є твердження, що саме люди і їхня діяльність вирішують долю суспільства і визначають характер розвитку. Зміни настають тоді, коли виникають нові ідеї, коли в головах людей є розуміння того, що «хаос є порядок, і цей порядок слід знайти» [2].

Таким чином, суспільна діяльність та діяльність кожного окремого індивідуума стає основою для подальшого розвитку. Кожне суспільне утворення складається з людей з різними системами цінностей та парадигмами мислення. Розподіл за різними парадигмами схожий на «дзвонову» криву Гауса, тобто представники суспільства, які сповідують окрему парадигму, утворюють уявні рівні, які взаємопов'язані між собою, однак зв'язок між полярними за масштабністю рівнями є надзвичайно слабким. Подібну теорію пропонують і засновники спіральної динаміки, які пропонують уявний розподіл суспільства на сім парадигм, представники кожної з яких є носіями відповідного інтелектуального потенціалу й системи мислення та цінностей [2].

Власне наявність у суспільстві носіїв різних парадигм мислення створює передумови для розвитку внаслідок високої різниці потенціалів індивідуумів, що само по собі передбачає наявність імпульсу для розвитку. Мозаїчність парадигм мислення передбачає високу структурованість та низьку ентропію, що за твердженням Л.Н.Гумільова, є мірою пасіонарності суспільства, тобто рівнем енергетики. Згідно законів термодинаміки, чим більшою є різниця температур, тим більшого значення коефіцієнта корисної дії можна досягнути. Аналогічно цьому, чим вища різниця потенціалів, тим більший імпульс до розвитку. На думку Л.Н.Гумільова, в цьому проявляється закон «соціальної термодинаміки» [4].

Подібної думки дотримується і С.Переслегін, вважаючи, що суспільство завжди буде складатись з людей, які живуть у різних технологічних укладах, а значить, людство завжди буде складатись з людей, які є носіями різних парадигм мислення та системи цінностей. Тому висока структурованість суспільства та низький рівень ентропії є запорукою здатності до розвитку [5].

Кен Уілбер у книзі «Квантові питання» демонструє залежність складності мислення і складності суспільства, доводячи, що присутність носіїв різних світоглядів дозволяє збільшувати складність системи, однак кожна стадія розвитку системи повинна орієнтуватись на роботу із попередніми стадіями, гармонізуючи надбання кожної з них [6].

Таким чином, можна стверджувати, що різниця потенціалів дозволяє збільшувати структурованість системи та, відповідно, збільшувати енергію системи за рахунок розвитку творчої енергії індивідуумів.

Творча енергія окремого індивідуума включає дві складові – біологічну та соціальну. Біологічна енергія – це енергія природна, яка властива окремій людині і в межах якої визначаються наявні та потенційні здатності до розвитку. Соціальна енергія та міра її прояву визначається ступенем розвитку суспільства, в якому живе людина і в якому формуються передумови для прояву біологічної енергії людини [7]. Рівень творчої енергії індивідуумів визначає рівень розвитку та складності самої суспільної системи. Однак, в силу різниці потенціалів рівень впливу кожної окремої людини на зміну системної організації може проявлятися по-різному.

На думку О.Н.Мельникова, кожна людина, приступаючи до вирішення окремих завдань, спочатку порівнює нові знання про досліджуване питання з рівнем уже існуючих у неї знань. На цьому етапі працює *творча енергія* відображення. Автор називає її потенціальною або енергією, яка не змінює ситуацію. Однак, внаслідок біосоціальної активності індивідуума відображення інформації забезпечує появу нових знань, які дозволяють шукати шляхи вирішення проблеми. Даний процес забезпечується творчою енергією управління. При визначенні напрямку досягнення цілі в роботу включається творча енергія перетворення,

яка, перетворюючи потенціал творчої енергії відображення та управління, використовує його для проведення необхідних змін. Таке перетворення забезпечується переходом творчої енергії людини в інші види енергії матеріального світу, тобто забезпечується закон збереження енергії [7].

Звертаючись до теорії організаційних знань Нонака і Такеучі [8], можна провести паралель між перетворенням творчої енергії індивідуума та створенням організаційних знань (рис.1).

Рис. 1. Використання енергії для перетворення організаційних знань

Джерело: складено автором на основі [7; 8]

Творча енергія відображення відіграє роль забезпечення процесу сприйняття окремої ситуації та порівняння існуючих знань окремої людини чи організації в цілому (існуючі формалізовані знання) із вимогами до їх рівня відповідно до ситуації. Уже в процесі порівняння відбуваються перші спроби створення нових знань (неформалізованих знань), поява яких створює основу для пошуку шляхів вирішення поставлених проблем чи завдань. Таким чином, енергія відображення забезпечує перебіг фаз соціалізації та екстерналізації з одночасною оцінкою існуючих явних знань та появою неявних.

Використання творчої енергії управління призначене для пошуку оптимальних варіантів вирішення завдань, проблем, досягнення поставлених цілей, що в результаті дозволить змінити ситуацію у позитивному напрямку розвитку. Перебіг фази екстерналізації поступово переходить у фазу комбінації, в межах якої неформалізовані знання певним чином упорядковуються, визначаються шляхи їх використання.

Творча енергія перетворення забезпечує отримання реальних змін, інновацій за рахунок перетворення творчої енергії у інші види енергії. Цим забезпечується як поява нових знань, які вже стають формалізованими, так отримання конкретних результатів роботи, які забезпечують прогресивний розвиток організації та слугують основою для подальших процесів перетворення.

Можна стверджувати, що на кожному етапі перетворення знань один вид енергії переходить в інший. Формалізовані знання, породжуючи неформалізовані знання, створюють енергію майбутніх перетворень, які потім можуть бути реалізовані на практиці. Створена енергія є творчою енергією управління, яка дозволяє знайти відповіді на запитання «що і як» необхідно робити для забезпечення майбутніх змін. Коли відповіді на дані запитання

знайдені, в роботу включається енергія перетворення, яка, використовуючи потенціал енергії відображення та управління, перетворює його в реальні результати роботи, забезпечуючи збереження енергії та представлення її у вигляді енергії матеріального світу та творчої енергії, яка представлена формалізованими знаннями.

Однак, в даному випадку закон збереження енергії передбачає нарощування енергетичного потенціалу, який забезпечує подальший розвиток. Беручи до уваги розвиток організаційних знань, які при цьому створюються, можна говорити про енергетичний потенціал як про *інтелектуальний потенціал*. На кожному новому витку організаційного розвитку потенціал творчої енергії збільшується, нарощується інтелектуальний потенціал організації та забезпечуються матеріальні результати його використання.

Згідно фізичних законів збереження енергії, повна енергія системи складається з потенціальної та кінетичної енергії. Пропонуємо розглянути цей закон відносно енергії, яка створюється в межах організаційної системи.

Потенціальна енергія організаційної системи утворюється за рахунок існуючого інтелектуального потенціалу, який може бути використаний для отримання конкретних результатів роботи. Даний вид енергії включає і весь набір формалізованих знань, якими володіє організаційна система, і суму творчих енергій працівників організації. Як відомо, потенціальна енергія має місце за умови взаємодії елементів між собою, в нашому випадку мова йде про готовність до активної співпраці та обміну знаннями і досвідом в межах колективу організаційної системи, яка реалізується на практиці.

Інтелектуальний потенціал є результатом цілої низки витрат часу, зусиль і т.д., які несе особа, її оточення, колектив, організаційна структура в цілому. Однак, інтелектуальний потенціал нічого не вартий, поки його не почнуть використовувати. Тільки в цьому випадку він зможе виконувати ефективну роботу, яка в подальшому призведе до відповідних результатів.

Таким чином, потенціальну енергію організаційної системи (E_{nom_i}) на кожному рівні розвитку організаційної системи можна представити наступним виразом

$$E_{nom_i} = \Pi_{int_i} = V_{form_i} + \sum_{j=1}^n E_{твор_{ij}} \times K_{com_{ij}},$$

де Π_{int_i} – інтелектуальний потенціал організаційної системи на i -му рівні розвитку;

V_{form_i} – обсяг формалізованих знань, якими володіє організаційна система на i -му рівні розвитку;

$E_{твор_{ij}}$ – творча енергія j - го працівника на i -му рівні розвитку організаційної системи;

$K_{com_{ij}}$ – коефіцієнт готовності j - го працівника до активної співпраці та обміну знаннями і досвідом в межах колективу на i -му рівні розвитку організаційної системи;

n – кількість працівників організаційної системи.

На кожному наступному рівні розвитку інтелектуальний потенціал повинен збільшуватись внаслідок збільшення обсягу формалізованих знань та розвитку творчої енергії працівників. Тобто, в ідеалі показник потенціальної енергії має постійно прагнути максимуму.

Ефективне використання інтелектуального потенціалу забезпечується при виконанні певного обсягу робіт по перетворенні ресурсів (матеріальних і нематеріальних), яке направлене на отримання конкретних заданих результатів роботи. Тобто, ефективність використання інтелектуального потенціалу залежить від певної енергії, яка заставляє використовувати цей потенціал. Це енергія руху або кінетична енергія системи.

Кінетична енергія має місце при певному виді руху, в нашому випадку доречно говорити про рух по спіральній висхідній траєкторії, а отже, про енергію розвитку. При спіральному характері розвитку організаційної системи рух забезпечується відцентровою силою, яка залежить від маси, швидкості та відцентрового радіусу.

Розглянемо наповнення складових, які визначають відцентровий рух, з огляду на розвиток організаційної системи.

$$E_{\text{кінет}_i} = E_{\text{розв}_i} = \frac{m_{\text{інф}_i} \times (v_{\text{упр}_i} + v_{\text{вик}_i})^2}{r_i},$$

де $E_{\text{кінет}_i}$, $E_{\text{розв}_i}$ – сила чи енергія, яка забезпечує рух по спіральній висхідній траєкторії на кожному етапі розвитку організаційної системи. Це енергія розвитку, яка забезпечує ефективне використання ресурсів організаційної системи шляхом використання інтелектуального потенціалу та адекватної переробки зовнішньої інформації, що досягається внаслідок правильно побудованої системи менеджменту, що дозволяє приймати швидкі, оперативні та ефективні управлінські рішення, мінімізуючи при цьому обмеження, які мають місце в процесі розвитку організаційної системи;

$m_{\text{інф}_i}$ – масив інформації, який використовується організаційною системою для забезпечення розвитку на кожному етапі. Даний масив включає суму формалізованих (Зформ) та неформалізованих знань (Знеформ) системи на кожному етапі розвитку та необхідний обсяг зовнішньої інформації (Ізовн), який забезпечує комплексність прийнятих управлінських рішень з метою цілеспрямованого використання інтелектуального потенціалу та ресурсів організаційної системи:

$$m_{\text{інф}_i} = \sum (Z_{\text{форм}_i} + Z_{\text{неформ}_i}) + I_{\text{зовн}_i}$$

$v_{\text{упр}_i}$ - швидкість прийняття управлінських рішень на основі використання масиву інформації на кожному етапі розвитку організаційної системи. Для забезпечення прогресивного розвитку даний показник повинен постійно зростати.

$v_{\text{вик}_i}$ - швидкість отримання ефективного кінцевого результату на кожному етапі розвитку організаційної системи.

Таким чином, повна енергія розвитку організаційної системи на кожному етапі розвитку буде визначатись сумою потенціальної енергії та енергії, що забезпечує рух .

$$E_{\text{сист}_i} = E_{\text{пот}_i} + E_{\text{розв}_i}$$

$$E_{\text{сист}_i} = V_{\text{форм}_i} + \sum_{j=1}^n E_{\text{твор}_{ij}} \times K_{\text{зот}_{ij}} + \frac{m_{\text{інф}_i} \times (v_{\text{упр}_i} + v_{\text{вик}_i})^2}{r_i}$$

Наповнення складових, які визначають характер потенціальної та кінетичної енергії розвитку, демонструє пряму їхню залежність від ефективності управління організаційною системою, яке визначає можливості розвитку та використання творчої енергії працівників шляхом розвитку організаційних знань. Тобто мова йде про розуміння керівною ланкою необхідності забезпечення відповідних умов для розвитку інтелектуального потенціалу організаційної системи. Такий підхід до організації роботи можливий на засадах інноватизації, яка визначена нами як процес забезпечення активізації інноваційної діяльності шляхом створення умов для постійного розвитку організаційного знання з метою забезпечення збалансованого прогресивного розвитку складових системи і, як наслідок, виведення системи на якісно новий рівень розвитку та отримання ефекту трансформаційно-інноваційного прискорення [9].

Висновки та подальші дослідження. Проведене дослідження дало можливість зробити наступні висновки: 1) розвиток організаційної системи на засадах інноватизації забезпечується лише за умови поступового нарощування інтелектуального потенціалу, внаслідок чого збільшується повна енергія організаційної системи і, як наслідок, відбувається поступовий перехід на новий щабель по спіралі розвитку з одночасним поступовим розширенням витка спіралі. Тобто забезпечується приріст на якісному та кількісному рівні розвитку організаційної системи; 2) потенціальна енергія організаційної системи, представлена нами у вигляді інтелектуального потенціалу, визначає здатність та створює можливості для інноваційного розвитку. Кінетична енергія, фактично, є енергією управління, яка при ефективному її застосуванні перетворюється в енергію розвитку, забезпечуючи практичне використання існуючого інтелектуального потенціалу.

Спіральний характер розвитку організаційної системи ще не вивчений у достатній мірі. Тому подальшого дослідження потребують умови, які забезпечують даний розвиток, основні чинники, які сприяють нарощуванню повної енергії розвитку організаційної системи тощо.

Література

1. Маркс К.и Энгельс Ф. Избранные сочинения в 9 т. / К. Маркс и Ф. Энгельс. – М. : Политиздат, 1985. - Т. 2: Немецкая идеология. – 637 с.
2. Бек Д. Спиральная динамика / Д.Бек, К.Кован [пер. с англ. І. Фрейман, П. Миронов]. – СПб. : «Бест Бизнес Букс», 2006. – 419 с.
3. Гумилев Л.Н. Этносфера: История людей и История природы / Л.Н. Гумилев. – М. : Экспрос, 1993. – 544 с.
4. Переслегин С.Б. Самоучитель игры на мировой шахматной доске / С.Б. Переслегин. – М. : АСТ, Terra Fantastica – 2005. – 619 с.
5. Wilber K. Quantum Questions / K. Wilber. – Shambhala, 2001. – 221 p.
6. Мельников О.Н. Спираль развития творческой энергии / О.Н. Мельников // Российское предпринимательство. – 2000. – № 4(4). – С. 107-111.
7. Нонака И. Компания – создатель знания. Зарождение и развитие инноваций в японских фирмах / И. Нонака, Х. Такеучи – М. : ЗАО «Олимп-Бизнес», 2003. – 384 с.
8. Галюк І.Б. Теоретичні аспекти інноватизації як об'єктивного процесу розвитку економічних систем / І.Б. Галюк // Економічний вісник національного гірничого університету. - №3. – 2012. – С.12-17.

References

1. Marx, K. and Engels, F. (1985), *Nemetskaya ideologiya* [The German Ideology], Politizdat, Moscow, Russia, 637 p.
2. Beck, D. and Cowan, K. (2006), *Spiralnaya dinamika* [Spiral Dynamics], 419 p. Don Edward Beck, Christopher C. Cowan, Spiral Dynamics
3. Gumilev, L.N. (1993), *Etnosfera: Istoriya lyudey i Istoriya prirody* [Ethnosphere: The Story of the people and history of nature], Ekopros, Moscow, Russia, 544 p.
4. Pereslegin, S.B. (2005), *Samouchitel igry na mirovoy shakhmatnoy doske* [Samouchitel games on the world chessboard], AST, Terra Fantastica, Moscow, Russia, 619 p.
5. Wilber, K. (2001), *Quantum Questions*, Shambhala, 221 p.
6. Melnikov, O.N. (2000), "Spiral development of creative energy", *Rossiyskoye predprinimatelstvo*, no. 4(4), pp. 107-111.
7. Nonaka, I. and Takeuchi, H. (2003), *Kompaniya – sozdatel znaniya. Zarozhdeniye i razvitiye innovatsiy v yaponskikh firmakh* [Company - creator of knowledge. Origin and development of innovation in Japanese firms], ZAO «Olimp-Biznes», Moscow, Russia, 384 p.
8. Haliuk, I.B. (2012), "Theoretical aspects innovatyzatsiyi as an objective process of economic systems", *Ekonomichnyi visnyk natsionalnoho hirnychoho universytetu*, no. 3, pp.12-17.

УДК 332.33

Кошель А.О.,
к.е.н, старший викладач кафедри ГІС і технологій
Національний університет біоресурсів і
природокористування України

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ РОЗРОБКИ РОБОЧИХ ПРОЕКТІВ ЗЕМЛЕУСТРОЮ ЩОДО ЗНЯТТЯ, ПЕРЕНЕСЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ РОДЮЧОГО ШАРУ ҐРУНТУ

Koshel A.O.,
Cand. Sci. (Econ.), senior lecturer in GIS and technologies
National University of Life and
Environmental Sciences of Ukraine

THE METHODOLOGICAL BASIS OF THE DEVELOPMENT OF THE WORKING DRAFT LAND ON REMOVAL, TRANSFER AND USE OF TOPSOIL

Постановка проблеми. Розвиток промисловості, транспорту, проведення будівельних робіт, освоєння родовищ корисних копалин безпосередньо пов'язаний з порушенням земель. Порушеними називаються землі всіх категорій, які в результаті виробничої діяльності людини втратили свою господарську цінність або стали джерелом негативного впливу на навколишнє середовище у зв'язку зі зміною ґрунтового і рослинного покриву, гідрологічного режиму та утворенням техногенного рельєфу. Вони часто виступають джерелами забруднення ґрунтів, води, повітря на прилеглих територіях, погіршують гігієнічні умови життя населення та загальний вигляд ландшафту.

Ці порушення відбулися через такі причини: розробка родовищ корисних копалин та їх переробка, геологорозвідувальні роботи, торфозаробка, будівництво та інші роботи.

Необхідно встановити порядок використання родючого шару ґрунту в сільському господарстві. Коли землекористування несільськогосподарського об'єкту організовується на землях з родючим шаром ґрунту, його необхідно знімати, зберігати і використовувати для підвищення родючості малопродуктивних угідь відповідно до розроблених робочих проектів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями землювання малопродуктивних угідь займалися такі вчені як, В.О. Андрієнко, С.Н. Волков, О.П. Канаш, А.О. Кошель, В.М. Кривов, С.О. Осипчук, М.П. Стецюк, В.В. Пименов [8], І.П. Шевченко та ін. В той же час, питання розробки робочих проектів землеустрою щодо зняття, перенесення, збереження та використання родючого шару ґрунту є порівняно новим та малодослідженим вітчизняною наукою.

Постановка завдання. Метою даної публікації є висвітлення методологічних основ щодо розробки робочих проектів землеустрою, щодо зняття, перенесення та використання ґрунтового покриву (родючого шару ґрунту).

Виклад основного матеріалу дослідження. Землювання – комплекс робіт щодо зняття, транспортування, нанесення родючого шару ґрунту та потенційно родючих порід на малопродуктивні угіддя та порушенні землі з метою їх покращення [1].

В ринкових умовах поняття «землювання» розширено і передбачає зняття родючого шару ґрунту і потенційно родючих порід при будівництві водосховищ, розробки кар'єрів, проведенні будівельних робіт зі зняттям родючого шару ґрунту і нанесенням його не тільки на малопродуктивні угіддя в сільськогосподарських підприємствах, але і межах міської межі, при організації зелених зон промисловості (для озеленення території об'єкту), ліквідації наслідків аварій тощо [2].

В цих випадках ґрунти з певним потенціалом родючості є товаром, який має ринковий попит і певну вартість.

В цілях підвищення зацікавленості власників, орендарів земельних ділянок і землекористувачів в збереженні і відновленні родючості ґрунтів і захисту земель від негативного впливу господарської і іншої діяльності, а саме антропогенного і техногенного впливу, має здійснюватись економічне стимулювання охорони і використання земель в сільському господарстві в порядку встановленому відповідним законодавством.

На відміну від інших робочих проектів, які розробляються в землевпорядкуванні, робочі проекти землювання є найбільш важкими, що обумовлено багатоцільовим характером землювання.

При будівництві різних об'єктів на землях сільськогосподарського призначення виникає питання щодо збереження цих земель і використання родючого шару ґрунту, який знімається з будівельного майданчика і перенесення його на землі, які мають більш низьку родючість або інші умови, які визначаються власником земельної ділянки, землекористувачем, тощо.

В ринкових умовах це питання набирає особливої гостроти, так як зачіпаються економічні інтереси існуючих підприємств і організацій, які займаються сільськогосподарським виробництвом та інших суб'єктів господарювання, які потребують покращення, або зміни ґрунтового покриття.

Робочий проект щодо землювання малопродуктивних угідь в умовах ринкової економіки повинен відповідати наступним вимогам:

- відповідати існуючому законодавству про землю та навколишнього природного середовища;
- сприяти максимальному збереженню природного середовища;
- не порушувати загальні принципи організації території сільськогосподарських підприємств у питаннях використання земель та їх охорони.

Проектною організацією за узгодженням із замовником складається завдання на проектування, де в стислій формі сформульовані основні завдання, які вирішуються при підготовці майданчика під будівництво і наступному землюванню малопродуктивних угідь [3].

У технічних умовах вказується площа, з якої знімається родючий шар ґрунту, його потужність, встановлюється місце та методи використання родючого шару ґрунту, їх транспортування та необхідність складування, технологію нанесення і умови біологічного освоєння малопродуктивних угідь, виробництва робіт (потужність шару, що наноситься, час року тощо).

Розробка проектів землювання малопродуктивних угідь здійснюється на основі діючих екологічних, санітарно-гігієнічних, будівельних, водогосподарських, лісгосподарських та інших нормативів і стандартів з урахуванням регіональних природних умов і місця розташування порушеної ділянки.

Робочий проект землювання має бути розроблений відповідно до Наказу Держкомзему України від 04.01.2005 № 1 «Порядок видачі та анулювання спеціальних дозволів на зняття та перенесення ґрунтового покриття (родючого шару ґрунту) земельних ділянок» [7] та чинних нормативно-технічних актів в галузі використання та охорони земель, зокрема: «Еталон робочого проекту улущения малопродуктивных угодий снятым плодородным слоем почвы» (К.: Укрземпроект, 1982); ГОСТ 17.5.3.06-85 «Охрана природы. Земли. Требования к определению норм снятия плодородного слоя почвы при производстве земляных работ»; ГОСТ 17.4.3.02-85 «Охрана природы. Почвы. Требования к охране плодородного слоя почвы при производстве земляных работ» та ін [4; 5].

При розробленні робочого проекту землювання варто використовувати матеріали Технічного звіту щодо ґрунтового обстеження та складання агрохімічного паспорта проектної земельної ділянки [6].

В складі робочого проекту землювання мають бути зібрані текстові, нормативні і графічні матеріали щодо існуючого стану проектної території. В проекті відображають основні техніко-економічних показники (табл.1).

В робочому проекті землювання описується розташування земельної ділянки, її цільове призначення, склад угідь. Зазначається кадастровий номер земельної ділянки та її площа.

Зазначається відношення території дослідження у геоморфологічному відношенні, перепади висот, знаходження ділянки відносно схеми природно-сільськогосподарського районування. Описується ґрунтовий покрив земельної ділянки та шифр відповідної

агровиробничої групи ґрунтів. Зазначаються водно-фізичні властивості ґрунтів та гранулометричний склад.

Таблиця 1
Основні техніко-економічні показники робочого проекту землеустрою

№ з/п	Найменування показників	Одиниця виміру	Значення показників
1.	Площа земельної ділянки, у тому числі площа з якої знімається та переноситься родючий шару ґрунту	m^2 m^2	- -
2.	Площа земельної ділянки з малопродуктивними угіддями, у тому числі площа на яку наноситься родючий шар ґрунту	m^2 m^2	- -
3.	Об'єми земляних робіт щодо зняття та перенесення родючого шару ґрунту: а) площа зняття б) глибина зняття в) норма (об'єм) зняття та перенесення г) норма (маса) зняття та перенесення д) відстань перенесення	m^2 m m^3 тонн км	- - - - -
4.	Об'єми земляних робіт щодо нанесення родючого шару ґрунту: а) площа нанесення б) глибина нанесення в) норма (об'єм) нанесення г) норма (маса) нанесення	m^2 m m^3 тонн	- - - -
5.	Строк проведення земляних робіт щодо зняття, перенесення та використання родючого шару ґрунту	місяців	-
6.	Зведений кошторисний розрахунок вартості земляних робіт щодо зняття, перенесення та використання родючого шару ґрунту (з ПДВ)	грн.	-

Джерело: розробка автора

За даними фізико-хімічних аналізів зазначається вміст гумусу в орному шарі ґрунту, реакція ґрунтового середовища, сума увібраних основ, рухомих сполук фосфору, калію, вміст забруднюючих елементів, залишків пестицидів тощо.

Визначаються основні проектні рішення, я яких зазначається: площа земельної ділянки, з якої знімається та переноситься родючий шар ґрунту; глибина зняття родючого шару ґрунту; метод яким здійснюється зняття родючого шару ґрунту та площа і глибина нанесення на земельну ділянку з малопродуктивними угіддями.

Розраховуються норми зняття родючого шару ґрунту згідно ГОСТ 17.5.3.06-85 та відображаються у таблиці 2.

Таблиця 2
Норми зняття родючого шару ґрунту

Шифр агрогрупи ґрунтів	Площа на якій знімається родючий шар ґрунту, m^2	Глибина зняття родючого шару ґрунту, м	Норма (об'єм) зняття родючого шару ґрунту, m^3	Щільність родючого шару ґрунту, t/m^3	Норма (маса) зняття родючого шару ґрунту, тонн
-	-	-	-	-	-

Джерело: розробка автора

При знятті родючого шару ґрунту недопустиме його змішування з нижче залягаючими мінеральними породами.

Після нанесення родючого шару ґрунту на земельну ділянку з малопродуктивними угіддями здійснюється дискування земель та культивування з боронуванням.

Виходячи з обсягів основних видів робіт визначається строк проведення земляних робіт щодо зняття, перенесення та використання родючого шару ґрунту. Зняття, перенесення та використання родючого шару ґрунту рекомендується проводити у теплий період року.

Розроблений робочий проект землювання має бути перенесений в натуру (на місцевість) відповідно до розбивочного креслення в умовній системі координат. Здійснене

перенесення проекту в натуру оформляється актом за відповідною формою. Приступати до зняття та перенесення родючого шару ґрунту можна тільки після отримання дозволу у Територіальному органі Держсільгоспінспекції відповідно до затвердженого «Порядку видачі та анулювання спеціальних дозволів на зняття та перенесення ґрунтового покриву (родючого шару ґрунту) земельних ділянок». На об'єкті будівництва повинен здійснюватися технічний контроль якості земляних робіт, який полягає в систематичному нагляді за відповідністю виконаних робіт робочому проекту землеустрою і дотриманням вимог СНиП III-8-76.

Висновки та подальші дослідження. В Україні нараховується близько 144,5 тис. га порушених земель, які мають бути відновлені до нормального стану. Важливим заходом щодо збереження та підвищення родючості ґрунтів є робочий проект землювання. Для здійснення землювання розробляється робочий проект землеустрою щодо зняття, перенесення, збереження та використання родючого шару ґрунту. Розроблені методологічні підходи до розробки робочих проектів землювання можуть бути використанні для розробки еталонного проекту.

Література

1. Волков С.Н. Землеустройство. Т.3. Землеустроительное проектирование. Межхозяйственное (территориальное) землеустройство : учебник. – М. : Колос, 2002. – 45 с.
2. Волков С.Н. Землеустройство. Т. 5. Экономика землеустройства : учебник. – М. : Колос, 2001. – 479 с.
3. Временные указания по разработке рабочих проектов рекультивации нарушенных (нарушаемых) земель / Отв. за вып. Н. Н. Иевлев. – М., 1983. – 43 с.
4. Закон України «Про землеустрій» // Відом. Верх. Ради України. – 2003. – № 36. – Ст. 282.
5. Земельний кодекс України: прийнятий 25 жовтня 2001 року №2768-III // Відом. Верх. Ради України (ВВР). – 2002. – № 3-4. – Ст. 27.
6. Методические указания по проектированию природоохранных мероприятий в проектах землеустройства / И. Ф. Голубев, В. П. Троицкий, В. В. Косинский и др.; Под ред. В. В. Косинского. – М. : ГУЗ, 1982. – 43 с.
7. Наказ Держкомзему №1 «Про затвердження Порядку видачі та анулювання спеціальних дозволів на зняття та перенесення ґрунтового покриву (родючого шару ґрунту) земельних ділянок» від 04.01.2005 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0070-05>
8. Участковое землеустройство. Рабочий проект землевания малопродуктивных угодий / В.В. Пименов, В.С. Пестриков, Д.В. Новиков, П.А. Комаров // Методические указания. – М. : ГУЗ, 2004. – 102 с.

References

1. Volkov, S.N. (2002), *Zemleustroystvo. T.3. Zemleustroitelnoye proyektirovaniye*. [Land. V.3. Land management design], *Mezhkhozyaystvennoe (territoryalnoe) zemleustroystvo*, textbook, Kolos, Moscow, Russia, 45 p.
2. Volkov, S.N. (2001), *Zemleustroystvo. T. 5. Ekonomika zemleustroystva* [Land. T. 5. Economy of Land Management], textbook, Kolos, Moscow, Russia, 479 p.
3. Iyevlev, N. (1983), *Vremennyye ukazaniya po razrabotke rabochikh projektov rekultivatsii narushennykh (narushayemykh) zemel* [Interim guidance for workers on the development projects recultivation of breaking land], Moscow, Russia, 43 p.
4. Law of Ukraine "On Land Management" (2003), no. 36, art. 282.
5. Land Code of Ukraine: adopted October 25, 2001 № 2768-III (2002), no. 3-4, art. 27.
6. Golubev, I.F., Troitsky, V., Kosynskyy, V. etc. (1982), *Metodicheskiye ukazaniya po proyektirovaniyu prirodookhrannykh meropriyatiy v proyektakh zemleustroystva* [Guidelines on designing nature preserving of activities in projects of land management], GUZ, Moscow, Russia.
7. Decree of TSALR of Ukraine number 1 "On approval of the issuance and cancellation of special permits for the removal and transfer of soil (topsoil) of land" on 04.01.2005, available at : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0070-05>
8. Pimenov, V.V., Pestrikov, V.S., Novikov, D. and Komarov, P. (2004), *Uchastkovoye zemleustroystvo. Rabochiy projekt zemlevaniya maloproduktivnykh ugodiy* [Working project of land management unproductive land], GUZ, Moscow, Russia, 102 p.

ДЕМОГРАФІЯ, ЗАЙНЯТІСТЬ НАСЕЛЕННЯ І СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА

УДК 316.334.55:338.43

Плотнікова М.Ф.
*к.е.н., доцент, доцент кафедри
менеджменту інвестиційної діяльності
Житомирський національний агроекологічний університет*

БАГАТОФУНКЦІОНАЛЬНИЙ РОЗВИТОК СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Plotnikova M.F.
*Cand. Sci. (Econ.), Assoc. Prof., assistant professor
of investment management department
Zhytomyr National Agroecological University*

MULTIFUNCTIONAL RURAL DEVELOPMENT

Постановка проблеми. Асиметрія розвитку сільських територій в умовах інтеграції світової економіки висуває потребу вирішення не лише питань економічного характеру, а стратегічно зорієнтовує виробників сільськогосподарської продукції, загальнодержавні органи влади та місцевого самоврядування, громадськість активізувати роботу в напрямі вирішення соціально-екологічних задач, виявлення передумов та наслідків господарських рішень з позицій довгострокових цілей суспільства. Багатофункціональний підхід, виділяючи соціальну, екологічну та економічну складову розвитку, докорінно змінює характер, форми та методи в управлінні сільськими територіями. У цьому контексті постає необхідність дослідити сутність та специфіку системного розвитку сільських територій, а також сформулювати інструментарій та механізми його забезпечення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У вітчизняній та зарубіжній економічній науці питанням вирішення соціально-економічних проблем сільських територій, формуванню нових умов господарювання, розвитку органічного виробництва й відродженню окремих сфер та галузей агропромислового сектору присвячені роботи В.Г. Андрійчука, М.В. Зубця, В.В. Юрчишина [3, 4, 5], М.І. Кісіля, М.Й. Маліка, О.М. Могильного, М.К. Орлатого, В.П. Рябокона, П.Т. Саблука, О.М. Шпичака [6, 7, 8], В.Л. Валентинова [9], О.М. Бородіної, І.В. Прокопи [10], Т.О. Зінчук [11]. Автори аналізують генезис категорій сільського розвитку, розкривають проблеми міжгалузевих відносин в сільському господарстві, інвестиційного розвитку сектору. Водночас недостатньо вивченими залишаються питання багатофункціональності сільських територій, подальшої теоретичної розробки потребують проблеми організаційно-економічних умов формування багатокладності розвитку на засадах органічного виробництва та синергетичного розвитку, що і визначило тему дослідження.

Постановка завдання. Метою дослідження є обґрунтування сутності та організаційно-господарських умов розвитку сільських територій як механізму соціально-економічного відродження України. Для досягнення мети сформульовано завдання дослідити парадигму розвитку сільських територій та виявити інституційні інструменти їх впливу на національну економіку.

Об'єктом дослідження є процес забезпечення розвитку сільських територій України в умовах глобалізації національного господарства. Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних і практичних аспектів формування та ефективного розвитку сільських територій України в умовах глобалізації суспільних відносин.

Виклад основного матеріалу дослідження. Стабільна тенденція до зменшення чисельності сільського населення, деградації земель, скорочення обсягів великотоварного сільськогосподарського виробництва, зокрема продукції тваринництва супроводжуються зниженням господарської ефективності, в тому числі внаслідок низького рівня розвитку виробничої та соціальної інфраструктури сіл, зокрема відсутністю газопостачання, дорожнього покриття, достатньої кількості шкіл, закладів культури, виховання, спорту та лікування тощо. Іншим мотиваційним чинником, що спричиняє міграцію населення є низька привабливість сільського способу життя. Як наслідок, спостерігається спустошеність територій, загострюються соціальні та економічні проблеми життєдіяльності людей. Приховано споживацьке управління проблемами природного середовища створює загрозу еколого-економічному зростанню. Посилений соціально-психологічний тиск збоку засобів масової інформації щодо висвітлення продовольчої ситуації є інструментом, що стимулює ріст цін на регіональних продовольчих ринках.

Системний характер проблем розвитку сільських територій визначає потребу кардинальних змін у динаміці його регулювання. Пошук шляхів розвитку суспільних відносин в аграрній сфері є стимулом розвитку економіки усієї країни (за розрахунками Міжнародного інституту продовольчої політики, ріст виробництва сільськогосподарської продукції на 1% забезпечує зростання всієї економіки на 2,3-2,5% [4, с. 208]). Монополізація світового ринку продовольства (на долю шести країн припадає 85% світової торгівлі [12, с. 8]) стримує позитивні механізми його саморегулювання. В мовах панування ТНК кластерний підхід розглядається як елемент системи скорочення трансакційних витрат підприємств, стимулювання інвестиційної та інноваційної діяльності. В умовах посилення імпортової експансії перспективним напрямом державного регулювання ринку продовольства в Україні вбачаємо підтримку продовольчої безпеки як окремих територій, так і держави в цілому через задоволення потреб населення у якісних продуктах харчування за доступним цінами на основі довгострокових переваг на міжнародному ринку.

В цьому зв'язку аграрний сектор є стратегічною ланкою економіки, що продукує понад 20% ВВП, а сільські території об'єднують 31% населення країни. Динаміка зовнішньоекономічного балансу України засвідчує, що основою експорту є олія, насіння і плоди олійних рослин, в той час як імпорт – це переважно готові харчові продукти [13, с. 23-25]. Соціально-економічні передумови відродження сільських територій в контексті посилення інтеграційних процесів у світовій економіці супроводжується глобалізацією світового розвитку. Поглиблення міжнародного поділу праці, формування загальнопланетарного науково-технологічного та інноваційного простору зумовлене широкою інформатизацією суспільства, що визначає засади багатофункціональної реалізації потенціалу територій як унікального суспільного укладу життя. Потреба інвестування у розвиток об'єктів переробки сільськогосподарської сировини, зберігання і матеріально-технічне забезпечення територій, поліпшення якості земель, виробничу та соціальну інфраструктуру на перше місце висуває питання пошуку джерел фінансування динамічних змін на зазначених територіях.

Достатній попит на якісну продукцію одного з найважливіших секторів економіки визначає потребу прискореного аграрного розвитку на засадах органічного виробництва та біотехнологій. Основою для реалізації концепції розвитку має стати система управління якістю продовольства на основі альтернативних технологій енерговиробництва та споживання, зниження рівня урбанізації в контексті глобалізації економіки. Оптимізація господарських та соціальних аспектів розвитку сільських територій може включати вирішення питання механізму управління відносинами у цій сфері через розподілення функцій управління. Повноваження власника (балансоутримувача) доцільно залишити за фізичними особами з обмеженням кількості закріплених за ними земельних ресурсів в розмірі 1 га (земля має надаватися безоплатно у довічне користування без права вилучення, із заборонаю продажу й застави). Функція замовника має належати місцевій громаді, яка також може виступати співвиконавцем разом з підприємницькими структурами і координувати

діяльність спільно з місцевими радами. Функція контролю за реалізацією соціально-економічних завдань розвитку сільських територій залишається за державою (рис. 1).

Вирішення питань відродження села супроводжується розв'язанням завдань проблемних земель, зокрема тих, які займали села, що зникли після об'єднання господарств в часи колективізації; спустошені землі в існуючих селах; землі, вивільнені після упорядкування та меліорації лісосмуг, ставів та зруйнованих ерозією ґрунтів тощо. Передача цих земель у довічне використання є запорукою відродження села на принципово нових соціально-економічних основах. Єдність людини з родом закладена Богом проявляється як в бажанні бути ближче до природи під час відпочинку чи проживання, з метою забезпечення своїх потреб у продуктах харчування (присадибні ділянки) та інших проявах особистості.

Рис. 1. Концептуальні засади інвестиційного розвитку сільських територій

Джерело: власні дослідження.

Процес міграції й деградації сільського населення з одного боку супроводжується організацією екопоселень та діями окремих поселенців щодо облаштування власних садиб на засадах енергозбереження, біотехнологій, безвідходного виробництва в гармонії з природою. Суттю відродження села є виділення всім бажаним 1 га землі у довічне використання. Обмеження щодо продажу та застави такої землі є компенсованими здатністю до її відчуження й правом спадкування за нульової ставки податку щодо передачі й використання. Механізмом реалізації цілей соціально-економічного та екологічного розвитку сільських територій покликані стати раціональне використання ресурсного потенціалу, відповідна соціальна, фінансова та монетарна політика, екологізація виробництва та діяльність у сфері медицини, освіти (рис. 2).

Запровадження на загальнодержавному рівні програми «Родова садиба», ініційованої Всеукраїнською громадською організацією «Народний рух захисту Землі» і підтриманою ННЦ «Інститут аграрної економіки» НААН України, представниками Міністерства аграрної політики та продовольства України, Міністерства екології та природних ресурсів України, Міністерства соціальної політики України є запорукою забезпечення продовольчої безпеки в країні за рахунок виробництва органічної продукції, підвищення рівня якості життя, високого рівня соціалізації суспільства, відродження вмираючих сіл, забезпечення виконання освітніх та оздоровчих програм [14, с. 103-105].

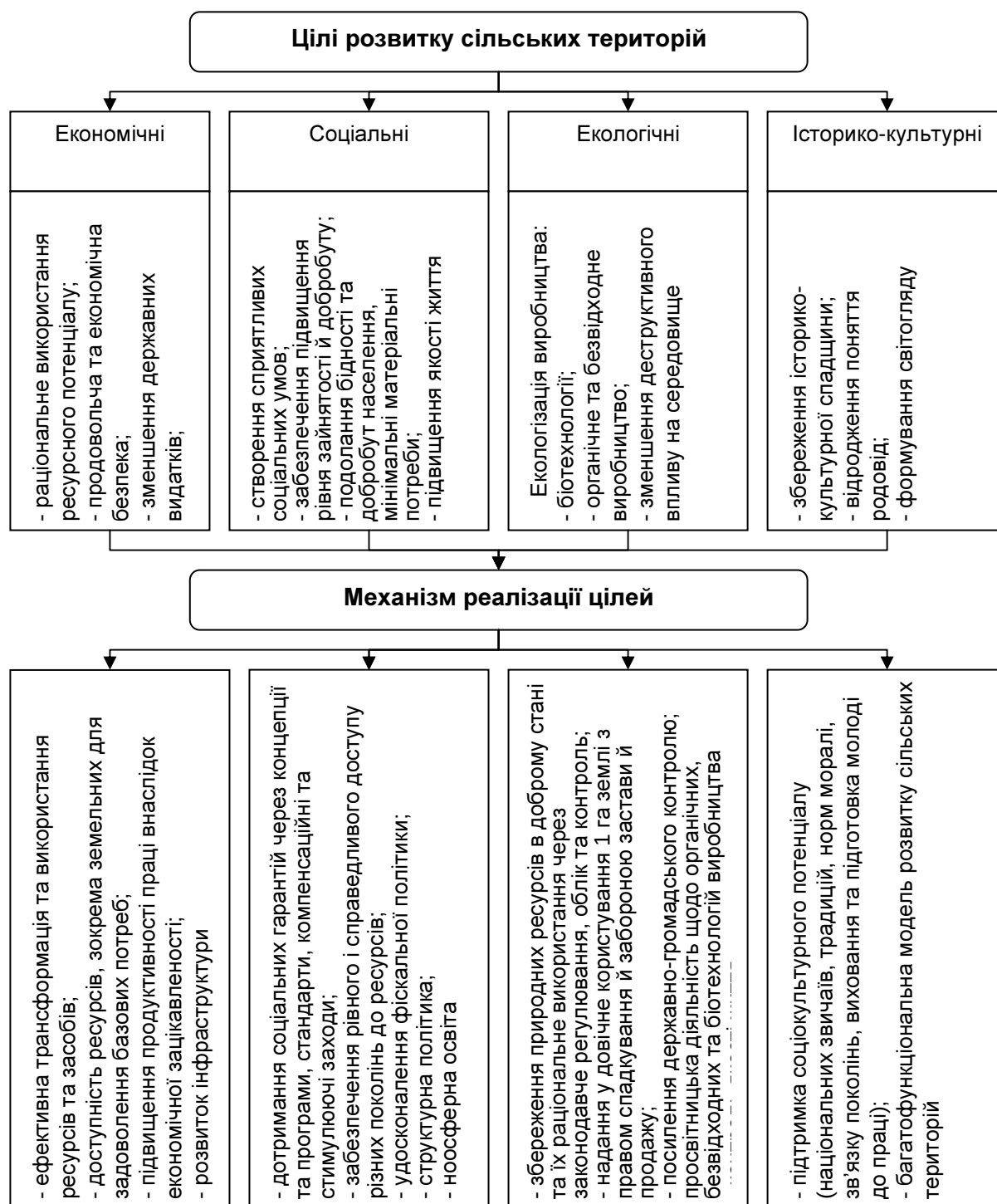

Рис. 2. Механізм реалізації цілей розвитку сільських територій

Джерело: власні дослідження.

Гарантування безперешкодного економічного доступу населення до продуктів харчування, відновлення історичного поняття родоводу сприятиме відродженню української нації як осередку державності. Зменшення навантаження на загальнодержавний та місцеві бюджети щодо облаштування територій, передача матеріального забезпечення закладів освіти, культури та охорони здоров'я на місцеві громади із залишенням контролюючої функції на державних органах влади дозволить, з одного боку, знизити бюджетне навантаження, а з іншого – підвищити саморегульованість територій.

Проект «Родова садиба» (РС) сприятиме поліпшенню світоглядної дійсності, передбаченої Державною цільовою програмою розвитку українського села на період до 2015

року щодо створення організаційно-правових та соціально-економічних умов системного розвитку сільських територій, екологічно безпечних умов для життєдіяльності населення, збереження навколишнього середовища та раціонального використання природних ресурсів [15]. Вказаною Програмою передбачається вирішення питань інвентаризації територій населених пунктів, збільшення обсягів будівництва житла, поліпшення демографічної ситуації, якості медичних та освітніх послуг, фізичної культури та спорту, збереження історико-культурної спадщини, розвиток виробничої та соціальної інфраструктури, заохочення молоді до проживання на сільських територіях та інші питання успішно вирішуються в межах РС, що не передбачає окремого фінансування.

Організаційно-установчими основами активізації реалізації Програми є законодавче визначення понять «родова садиба», «довічне користування земельною ділянкою» та механізму безоплатної передачі одного гектара землі єдиним масивом для облаштування родової садиби без права її продажу і з правом передачі у спадок (за відсутності спадкоємців ділянка повертається у державну власність). Такі ділянки та продукцію, що на них вирощена доцільно не обкладати податками. Потенційна продуктивність системи поселення може бути оцінена за допомогою функції за обмежених ресурсів (1):

$$\frac{dx}{dt} = \alpha x - \beta x^2, \quad (1)$$

де x – величина виходу валового продукту та забезпечення якості життя поселенців, t – час, α і β – коефіцієнти пропорційності зростання обсягу біомаси. Проте, якщо енергію, зокрема сонячну, розглядати як джерело необмеженого ресурсу, то функція перетворюється на рівняння (2), що виявляє потенційні можливості подальшого розширеного відтворення діяльності. Причому глобалізаційні процеси в міжнародній економіці визначають передумови тісного зв'язку регіонального, національного і світового господарства.

$$\frac{dx}{dt} = \alpha x, \quad (2)$$

Включення країни в транснаціональні, регіональні та локальні цикли відтворення, що прискорюються глобалізацією, розширює можливості щодо залучення ресурсів й реалізації збутової політики суб'єктів на ринку, враховуючи наявний технічний, технологічний, інформаційний й соціальний рівень. Визначення довгострокової моделі розвитку та механізму її реалізації на світовій арені дозволить забезпечити подальшу інтеграцію України в міжнародний економічний простір й підвищити конкурентоспроможність аграрного сектору через активізацію його потенціалу, задіяного лише на третину.

Гнучкість використання ресурсів в умовах глобалізації й міжнародної конкуренції супроводжується потребою вирішення питань продовольчої безпеки й, зокрема, стабільності й національного продовольчого ринку, в тому числі й внаслідок соціального захисту сільського населення, що вимагає напрацювання протекціоністської політики захисту національних товаровиробників.

Висновки та подальші дослідження. Таким чином, розвиток сільських територій пов'язаний з вирішенням питань продовольчої безпеки, екологізації розвитку, співробітництва у сферах енергетики та інших галузей суспільного сектору як напрям забезпечення високої якості життя населення через структурну перебудову відсталих регіонів, покращення правового регулювання. Багатофункціональність сільського господарства досягається на засадах соціокультурного підходу, коли селянин стає в центрі соціальної, культурної та природної систем.

Література

1. СНиП II-31-74 — Водоснабжение. Наружные сети и сооружения. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nehudlit.ru/books/detail8250.html>
2. Организация объединенных наций. Экономический и социальный совет. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.org/ru/ecosoc/president/corner/index.shtml#mdg>
3. Андрійчук В.Г. Сучасна аграрна політика: проблемні аспекти / В.Г. Андрійчук, М.В. Зубець, В.В. Юрчишин. – К. : Аграрна наука, 2005. – 140 с.

4. Зубець М.В. Сільське господарство світу в умовах глобалізації / М.В. Зубець // Вісник аграрної науки. – 2005. – № 10. – С. 208.
5. Юрчишин В. Селяни України: про себе і про них / В. Юрчишин. – К. : ННЦ ІАЕ, 2011. – 72 с.
6. Матеріальний добробут сільських жителів / [за ред. П.Т. Саблука. М.К. Орлатого]. – К. : ІАЕ УААН, 2002. – 369 с.
7. Рябоконь В.П. Соціально-економічні проблеми розвитку агропромислового комплексу України в сучасних умовах / В.П. Рябоконь. – К. : ІАЕ, 2000. – 359 с.
8. Соціальна інфраструктура села: навч. посіб. / [за ред. П.Т. Саблука. М.К. Орлатого]. – К. : ІАЕ УААН, 2002. – 465 с.
9. Валентинов В.Л. Регулювання міжгалузевих відносин в системі аграрної політики / В.Л. Валентинов. – К. : ІАЕ, 2003. – 332 с.
10. Теорія, політика та практика сільського розвитку / [за ред. д.е.н., чл.-кор. НААН О.М. Бородіної та д.е.н., чл.-кор. УААН І.В. Прокопи; НААН України: Ін-т екон. та прогнозув.]. – Н., 2010. – 645 с.
11. Зінчук Т.О. Європейська інтеграція: проблеми адаптації аграрного сектора економіки / Т.О. Зінчук. – Житомир: ДВНЗ «Державний агроєкологічний університет». – 2008. – С. 193-194.
12. Савченко І.А. Позиціонування країн за рівнем регулювання екологічної складової конкурентних відносин / І.А. Савченко / Економічні підсумки 2012 року: досягнення та перспективи: Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції, (м. Сімферополь, 1–2 грудня 2012 року) / Наукове об'єднання «Economics». – Сімферополь: НО «Economics», 2012. – С. 8-9.
13. Україна у цифрах 2011: статистичний збірник / [за ред. О.Г. Осауленка]. – К. : Державна служба статистики України, 2012. – 251 с.
14. Батуріна Г.М. «Родова садиба» – один з напрямів сталого розвитку сільських територій / Г.М.Батуріна // Агроінком. – 2013. – № 4-6. – С. 102-109.
15. Державна цільова програма розвитку українського села на період до 2015 року. Із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 1390 (1390-2011-п) від 28.12.2011. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1158-2007-%D0%BF>

References

1. SNR II-31-74 – Water supply. External networks and facilities, available at: http://nehudlit.ru/books/detail825_0.html.
2. Organization of the United Nations. The Economic and Social Council, available at: <http://un.org/ru/ecosoc/president/corner/index.shtml#mdg>.
3. Andriichuk, V.P., Zubets, M.V. and Yurchyshyn, V.V. (2005), *Suchasna ahrarna polityka: problemni aspekty* [Modern agrarian policy: problematic aspects], Agrarna nauka, Kyiv, Ukraine, 140 p.
4. Zubets, M.V. (2005) *Sil'ske hospodarstvo svitu v umovah hlobalizatsyi* [Agriculture of the world in the conditions of globalization], Visnyk agrarnoi nauky, No 10, p. 208.
5. Yurchyshyn, V.V. (2011), *Seliany Ukrainy: pro sebe i pro nykh* [The peasants of Ukraine: about yourself and them], NNTS IAE, Kyiv, Ukraine, 72 p.
6. Sabluk, P.T. and Orlyati, M.K. (2002), *Materialnyi dobrobut sil'skykh zhyteliv* [Material welfare of rural residents], IAE UAAN, Kyiv, Ukraine, 369 p.
7. Riabokon, V.P. (2000), *Sotsialno-ekonomichni problemy rozvytku agropromyslovoho kompleksu Ukrainy v suchasnykh umovakh* [Social and economic problems of the development of agro-industrial complex of Ukraine in modern conditions], IAE, Kyiv, Ukraine, 359 p.
8. Sabluk, P.T. and Orlyati, M.K. (2002), *Sotsialna infrastruktura sela: navchalnyi posibnyk* [Rural social infrastructure: teach. manual], IAE UAAN, Kyiv, Ukraine, 465 p.
9. Valentynov, V.L. (2003), *Rehuliuвання mizhgaluzevykh vidnosyn v systemi ahrarnoi polityky* [Regulation of interbranch relations in the system of agrarian policy], IAE, Kyiv, Ukraine, 332 p.

10. Borodina, O.M. and Prokop, I.V. (2010), *Teoria, polityka ta praktyka silskoho rozvytku* [Theory, policy and practice of rural development], NAAN Ukrainy: Instytut ekonomiky ta prohnozuvannia, Kyiv, Ukraine, 645 p.
11. Zinchuk, T.O. (2008), *Evropeiiska intehtatsia: problemy adaptatsii ahrarnoho sektora ekonomiky* [European integration: problems of adaptation of agrarian sector], DVNZ "Derzhavnyi agroekonomichnyi universytet", Zhytomyr, Ukraine, pp. 193-194.
12. Savchenko, I.A. (2012), "Positioning of countries by level of regulation of the environmental component of competitive relations", *Ekonomichni pidsumky 2012: dosiahnennia ta perspektyvy. Zbirnyk materialiv Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii* [Economic Results in 2012: achievements and prospects. Conference proceedings of the International conference], Simpheropol, Scientific Unification «Economics», pp. 8-9.
13. Osaulenko, O.H. (2012), *Ukraina u tsyphrah 2011: statystychnyi zbirnyk* [Ukraine in Numbers 2011: Statistical Collection], Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy, 251 p.
14. Baturina, H.M. (2013), "Rodova sadyba" – odyń z napryamiv staloho rozvytku silskyh terytorii ["The generic farmstead" – one of the directions of sustainable rural development], *Agroinkom*, no. 4-6, pp.102-109.
15. The State Target Program of the development of Ukrainian village in the period till 2015. With amendments that are introduced according to the CM Resolution No 1390 ([1390-2011-p](#)) from 28.12.2011, available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1158-2007-%D0%BF>.

МАРКЕТИНГ І РИНКОВІ ВІДНОСИНИ

УДК 338.45

Ковтуненко К.В.,
к.е.н., доцент кафедри обліку, аналізу і аудиту
Гутарева Ю.В.
аспірант*
Одеський національний політехнічний університет

КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЯ ЯК ПРОЦЕС ВПРОВАДЖЕННЯ І ПІДТРИМКИ ІННОВАЦІЙНИХ РОЗРОБОК

Kovtunenکو K.V.,
Cand. of Economics, assistant professor of department
of accounting, analysis and audit
Hutareva Yu.V.,
graduate student
Odessa National Polytechnic University

COMMERCIALIZATION AS A PROCESS OF IMPLEMENTATION AND SUPPORT INNOVATIONS

Постановка проблеми. На сьогоднішній день необхідною умовою впровадження інноваційних розробок на ринок є процес комерціалізації. Від нього підприємство очікує довгострокового комерційного ефекту, який можливий лише в тому випадку, коли всі етапи комерціалізації вчасно та якісно виконані. Отже, на етапі створення і впровадження інновація потребує значної підтримки. Головну роль цієї підтримки відіграє процес комерціалізації, який є необхідною умовою впровадження інновацій на ринок.

Проблема полягає в тому, що велика частина наукових розробок, які мають широкі перспективи комерціалізації та високий потенціал створення бізнесу, навіть не оформлені у вигляді інноваційного проекту. При цьому в сучасних умовах важливості інноваційного розвитку значно зростає інтерес до вивчення сутності категорії комерціалізація та розгляду теоретичних аспектів даного процесу на світовому ринку інноваційних розробок.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчаючи досвід розвинених країн, фахівці переконуються в тому, що найважливішим елементом інноваційного процесу є комерціалізація, яка слугує однією з основних умов успішного впровадження інноваційних розробок. Зокрема, особливості процесу комерціалізації інновацій в сучасних умовах аналізували Катешова М., Квашнін А. [1], Ляшин А. [3], Козметський Дж. [2], Монастирний Е.А., Грік Я.Н. [4], Мухопад В.І. [6]. Інші з даної проблематики відзначають важливість дослідження процесу «комерціалізації», його оцінки та управління ним.

Незважаючи на великий обсяг наукових робіт і публікацій з обраної проблематики, залишається низка питань щодо висвітлення в недостатній мірі способів комерціалізації інновацій. Усе це свідчить про актуальність теми, а відтак зумовило вибір напряму дослідження в науковому і практичному аспектах.

Постановка завдання. Метою дослідження є теоретичне осмислення поняття «комерціалізація» як процесу та результату, її загальних аспектів та етапів здійснення на

* Науковий керівник: Кірсанова В.В. – к.е.н., доцент

світовому ринку інноваційних розробок. Для досягнення зазначеної мети поставлено завдання проаналізувати зміст та особливості способів комерціалізації інновацій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поняття «комерціалізації» найчастіше зустрічається у літературі, пов'язаній з інноваціями, інтелектуальною власністю, технологіями, трансфером технологій тощо, оскільки комерціалізація є етапом інноваційного процесу, який відповідає за те, щоб інновація стала товаром та вийшла на ринок.

За визначенням американського дослідника Б. Твісса [7], інноваційний процес – це перетворення наукового знання, наукових ідей, винаходів у фізичну реальність (нововведення), яка змінює суспільство. В основі інноваційного процесу полягає створення, упровадження і поширення інновацій, необхідними властивостями яких є науково-технічна новизна, практичне їх застосування і комерційна реалізованість з метою задоволення нових суспільних потреб.

Завдяки інноваційному процесу інновація перетворюється в удосконалену, ефективнішу інновацію, яка набуває нових споживчих якостей з урахуванням усіх можливих поліпшених змін.

Основним етап інноваційного процесу є комерціалізація. За визначенням В.І. Мухопода комерціалізація являє собою процес перетворення об'єкта власності (інновації) у прибуток засобами торгівлі [6]. Е.А. Монастирний і Я.М. Грік визначили комерціалізацію як отримання доходу від її продажу або використання у власному виробництві [4]. Дж. Козметский описує комерціалізацію як процес, за допомогою якого результати наукових досліджень і дослідно-конструкторських розробок своєчасно трансформуються в продукти і послуги на ринку [2].

Отже, комерціалізація – це процес виведення інноваційних розробок на ринок. Він включає в себе кілька послідовних етапів:

- на першому етапі, якщо підприємство веде розробку кількох інноваційних продуктів, відбувається оцінка та відбір тих, які найбільш вигідні для виведення на ринок. Оцінка здійснюється у вигляді проведення експертизи за певними критеріями: потенціал інноваційного продукту, затребуваність даного продукту в суспільстві, затребуваність продукту у потенційного покупця (у певному сегменті ринку), потенційну економічну ефективність від реалізації продукції (чиста поточна вартість, внутрішня норма рентабельності, термін окупності та т.д.);
- другий етап процесу комерціалізації полягає у формуванні необхідних фінансових коштів. Оскільки тільки одиниці інноваційних підприємств мають достатній обсяг коштів для самостійного фінансування розробок, то основним завданням підприємства на цьому етапі є залучення інвестора;
- на третьому етапі відбувається закріплення прав на створену інновацію з їх розподілом між усіма учасниками процесу;
- четвертий останній етап комерціалізації передбачає організацію виробництва інновації або її впровадження у виробничий процес з подальшим її доопрацюванням при необхідності.

Найголовнішим етапом подальшого розвитку інновації є комерціалізація, яка виступає однією з необхідних умов підтримки інноваційних розробок.

Сутність комерціалізації полягає в тому, що підприємство комерціалізує свою інновацію, тобто передає інновацію фірмам різних країн з урахуванням часу, внаслідок чого нововведення проникають в різні галузі виробництва та знаходять усе більше споживачів, цей процес називається дифузєю. Завдяки процесу дифузії з'являються нові умови до удосконалення інновації, на підставі чого підприємство генерує та реалізує нові ідеї в цьому ж напрямі. В результаті з'являється нова інновація, яка так само проходить процес комерціалізації та бере участь у дифузії (схема 1).

Схема 1. Роль і місце комерціалізації в інноваційному процесі

Джерело: розробка автора

Будь-який процес комерціалізації інновацій ніколи не обходиться без прямих її учасників.

У цілому всіх учасників процесу комерціалізації інновацій можна розділити на три категорії – розробники інновацій, їх покупці (інвестори) та посередники [1].

Розробники інновацій представлені такими категоріями, як:

- науково-дослідні інститути, які фінансуються за рахунок вітчизняних та міжнародних грантів, прямих інвестицій і т.д.;
- колективи винахідників, які не мають потенційних інвесторів і фінансуються невеликими разовими грантами;
- малі та середні підприємства, в яких працюють вчені та інженери, які проводять цілеспрямовано комерціалізацію своїх розробок;
- винахідники-одинаки, які з різних причин відділилися від наукових інститутів і працюють самостійно. Учасники цієї групи можуть запропонувати досить велику кількість розробок, але при цьому вони часто обмежені у фінансових коштах.

Серед потенційних покупців інновацій, як учасників процесу комерціалізації інноваційних розробок, доцільно відзначити:

- державні фонди та програми, які роблять помітний вплив на розвиток української науки, надаючи допомогу в процесі комерціалізації інноваційних розробок, виділяючи при цьому значний обсяг фінансових коштів;
- недержавні фонди та гранти;
- венчурні фонди і «бізнес-ангели», що здійснюють фінансову підтримку розробників натомість повної або часткової передачі прав на результати досліджень і розробок;
- великі та середні фірми, що фінансують наукові дослідження з метою їх подальшого використання у власній діяльності [8].

І третьою, важливою, категорією учасників процесу комерціалізації інновацій є посередники, які здійснюють залучення фінансових коштів і пошук технологій. Посередниками в цьому процесі можуть виступати центри комерціалізації, консалтингові компанії, інноваційні центри та бізнес-інкубатори, які надають різні послуги з просування розробки на ринок.

Загалом, слід зазначити, що без залучення учасників комерціалізації, інноваційні розробки ніколи б не досягли стадії ринкової реалізації в майбутньому. З цього приводу можна сказати, що склад учасників процесу зумовлює спосіб комерціалізації інновацій.

В умовах глобалізації та загострення конкурентної боротьби на світовому ринку інновацій, досить актуальним постає дослідження і аналіз способів комерціалізації інновацій.

Світова практика виділяє три основні способи комерціалізації інновацій з точки зору ступеня передачі прав на розробку [3]:

1. самостійне використання розробки, що передбачає організацію виробництва і виведення на ринок розробки, виробництва і передача обладнання в лізинг, а також інжиніринг.

- *Організація виробництва і виведення на ринок* – сукупність заходів та прийомів, спрямованих на досягнення поставлених завдань: у найкоротший строк вивести інноваційну розробку на ринок.

- *Лізинг* – передача прав користування обладнанням і самою інновацією.

- *Інжиніринг* – комплекс робіт та послуг щодо створення інноваційного проекту, що включає в себе створення, реалізацію, просування і дифузії певної інновації.

2. переуступка частини інтелектуальних прав на розробку у вигляді: продажу ліцензій; франчайзингу; підряду на спільну розробку.

- *Продаж ліцензій* – власник надає певні права на використання патенту на свою розробку на конкретній території, протягом конкретного періоду і за певну винагороду.

- *Франчайзинг* – придбання ліцензії на використання патенту для виробництва продукції такої ж торговельної марки на конкретній території за певну плату.

- *Підряд на спільну розробку* – договір із споживачем готової продукції про створення нового підприємства з метою спільного використання всіх його ресурсів.

3. повна передача інтелектуальних прав на розробку, мається на увазі: відчуження від прав або продаж патентних прав.

- *Відчуження від авторських прав* – безповоротна передача авторських прав.

- *Продаж патентних прав* – передача повністю всіх прав ліцензіату на встановлений термін.

Кожний із наведених способів комерціалізації, який обумовлений складом учасників, є дієвим і спроможним принести власникові інноваційної розробки гідні прибутки у разі ефективного її використання.

Висновки та подальші дослідження. У результаті природного прогресу в суспільстві в цілому зростає необхідність у пошуку можливостей комерціалізації результатів інноваційних розробок. Виходячи з проведеного аналізу, можна зробити висновок про те, що для ефективної комерціалізації слід приділяти велику увагу вибору способу комерціалізації, оскільки від нього залежить розмір прибутку, одержуваний розробником в перспективі. Отже, комерціалізація є результатом і показником фінансового забезпечення інноваційного розвитку підприємства. Таким чином, подальші дослідження з цієї проблеми можуть бути спрямовані на більш детальне обґрунтування способів комерціалізації, а також на вирішення проблем, які перешкоджають розвитку процесів в галузі комерціалізації результатів інноваційних розробок в Україні.

Література

1. Катешова М. Как продвигать проекты коммерциализации технологий [Електронний ресурс] / М. Катешова, А. Квашнин // Серия методических материалов «Практическое руководство для центров коммерциализации технологий». – 2006. – Режим доступа: http://ictt.by/Docs/CommercGuides/guide_06.pdf (дата звернення: 14.10.2013).

2. Козметский Дж. Вызов технологических инноваций на пороге новой эры общемировой конкуренции / Дж. Козметский // Трансфер технологии и эффективная реализация инноваций. / Под ред. Н.М. Фонштейн. – М.: АНХ, 1999. – 11 – 12 с.

3. Ляшин А. Стратегии коммерциализации инноваций – мост между инноватором и бизнесом [Електронний ресурс] / А. Ляшин // Экономика и жизнь. – 2011. – № 36 (9402). – Режим доступа: <http://www.eg-online.ru/article/144603/> (дата звернення: 14.10.2013).

4. Монастырный Е.А. Ресурсный подход к построению бизнес-процессов и коммерциализации разработок / Е.А. Монастырный, Я.Н. Грик // Инновации. – 2004. – № 7. – С. 85–87.

5. Мухопад В.И. Коммерциализация интеллектуальной собственности / В.И. Мухопад. – М. : Магистр, 2010. – 511с.

6. Мухопад В.И. Сущность, средства и проблемы коммерциализации интеллектуальной собственности в российской экономике / В.И. Мухопад // Материалы секционного заседания

Третьего Всероссийского форума «Интеллектуальная собственность – XXI век» 20-23 апреля 2010 г. / Под ред. Е.В. Королевой. – М. : Российский государственный институт интеллектуальной собственности (РГИИС), 2010. – 96 с.

7. Твисс Б. Управление научно-техническими нововведениями / Б. Твисс // Сокр. пер. с англ. / Науч. ред. К.Ф. Пузыня. – М. : Экономика, 1989. – 271 с.

8. Тихонов Н. Эффективность способов коммерциализации инноваций [Электронный ресурс] // Упр. экон. системами: электрон. науч. журн. – 2012. – № 4(40). – Режим доступа: <http://uecs.ru/uecs40-402012/item/1271-2012-04-19-06-35-15> (дата звернення: 21.10.2013).

References

1. Kateshova, M. (2006), *Kak prodvigat proekty kommertsializatsii tekhnologii* [How to promote technology commercialization projects], A series of methodological materials «Practical Guide for Technology Commercialization Centers», Moscow, Russia, available at: http://ictt.by/Docs/CommercGuides/guide_06.pdf (access October 14, 2013).

2. Kozmetskiy, Dzh. (1999), "Challenge of technological innovation on the threshold of a new era of global competition" In: *Transfer tehnologii i effektivnaya realizaciya innovacii*, ANKH, Moscow, Russia, pp. 11–12.

3. Lyashin, A. (2011), "Commercialization strategy of innovation – the bridge between the innovator and business", *Ekonomika i zhizn*, no. 36 (9402), available at: <http://eg-online.ru/article/144603/> (access October 14, 2013).

4. Monastyrnyy, E.A. and Grik, Ya.N. (2004), "Resource-based approach to building business processes and commercialization of developments", *Innovatsii*, no. 7, pp. 85–87.

5. Mukhopad, V.I. (2010), *Kommertsializatsiya intellektual'noy sobstvennosti* [Commercialization of intellectual property], Magistr, Moscow, Russia, 511 p.

6. Mukhopad, V.I. (2010), "Essence, means and problems of intellectual property commercialization in the Russian economy", *Materialy sekcionnogo zasedaniya Tretego Vserossiyskogo foruma «Intellektualnaya sobstvennost – XXI vek» 20-23 aprelya 2010 g.* [Materials of sectional meeting of the Third National Forum on «Intellectual Property - XXI Century» 20-23 April 2010], Edited by E.V. Korolevoj, Moscow, Russia, 96 p.

7. Tviss, B. (1989), *Upravlenie nauchno-texnicheskimi novovvedeniyami* [Management of scientific and technical innovations], Ekonomika, Moscow, Russia, 271 p.

8. Tikhonov, N. (2012), "An effective way to commercialization of innovations", *Upravlenie ekonomicheskimi sistemami*, no. 4 (40), available at: <http://uecs.ru/uecs40-402012/item/1271-2012-04-19-06-35-15> (access October 21, 2013).

УДК 330.3: 330

Давлетбаева Н.Б.,
к.э.н., доцент, докторант
Тернопольского национального
экономического университета

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ КОМПЛЕКСНОЙ ОЦЕНКИ ПРОЕКТОВ СОЗДАНИЯ ИНТЕГРИРОВАННЫХ КОРПОРАТИВНЫХ СТРУКТУР

Davletbayeva N.B.,
Cand. Sci. (Econ.), assoc. prof., doctoral student
of Ternopil National Economic University

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL BASIS OF COMPREHENSIVE EVALUATION OF PROJECTS OF CREATING INTEGRATED CORPORATE STRUCTURE

Постановка проблемы. Достаточно активное становление вертикально интегрированных корпоративных структур в реальном секторе экономики Казахстана обуславливает необходимость анализа того, насколько интеграция предприятий позволяет снизить издержки, рационализировать структуру, повысить конкурентоспособность и социально-экономическую эффективность общественного производства. Особый интерес представляют причины, источники роста эффективности, механизм организации и координации совместной производственно-хозяйственной деятельности для выполнения масштабных научно-технических и производственных программ. Небезынтересна роль государства в формировании корпоративных структур, которые могут быть инструментом реализации экономической политики государства, направленной на инвестиционно-инновационное развитие экономики страны.

Анализ последних исследований и публикаций. Существенный вклад в разработку проблем создания и функционирования интегрированных корпоративных структур внесли такие ученые, как Л. Абалкин, Э. Азроянц, С. Батчиков, Ю. Винслав, А. Войтенко, С. Голубева, Р. Горбунов, В. Гончаров, Ф. Глисин, В. Дементьев, Л. Евенко, А. Калинин, С. Колпаков, Г. Клейнер, В. Куликов, Д. Львов, А. Любинин, Б. Мильнер, Х. Мингазов, А. Мовсесян, Ю. Петров, В. Рапопорт, А. Пономарев, М. Хуснутдинов, М. Эскиндаров, Э. Уткин, Ю. Якутии. Из зарубежных ученых можно назвать следующие имена: М. Аоки, П. Дракер, Х. Окумура, М. Портер, О. Уильямсон, М. Робсон, А. Томпсон, П. Уотерман и др. Сложившаяся ситуация во многом объясняется несовершенством методической базы разработки и обоснования организационных проектов создания корпоративных структур. Если проблемы оценки экономической эффективности и финансовой устойчивости корпораций в той или иной степени могут быть решены на основе существующих методических и нормативно-правовых документов, то вопросы, связанные с выбором и оптимизацией форм и механизмов корпоративной интеграции, организационно-экономической структуры корпораций и государственного регулирования интеграционных процессов в методическом плане обеспечены крайне слабо, имеют серьезные пробелы и нуждаются в дополнительной проработке.

Изучение и анализ литературных источников, а также опыта анализа эффективности интегрированных структур убеждает, что пока отсутствует цельная теория формирования и функционирования крупных интегрированных структур рыночного типа [1-4]. В условиях глобализации особую актуальность приобретает необходимость решения проблем повышения обоснованности и целесообразности создания корпоративных структур с

позиции приоритетности их для развития промышленности, согласования экономических интересов на основе реального партнерства государства и интегрированных структур.

Постановка задания. Целью статьи является обоснование теоретико-методологических основ комплексной оценки проектов создания интегрированных корпоративных структур

Изложение основного материала исследования. Для условий казахстанской экономики, формирование и развитие корпоративной культуры которой на макро- и мезоуровне находится в начальной стадии, весьма важно учитывать результаты зарубежных исследований по проблемам интегрированных структур, особенно в вопросах наращивания конкурентных преимуществ и социальной эффективности интеграции [5-7].

В работах [8-11] приведены экспертные оценки актуальности и значимости различных аспектов проблем социально-экономической эффективности корпораций, формирования финансово-промышленных групп на основе интеграции промышленного и финансового капиталов.

Комплексный анализ эффективности интегрированных структур должен, в большей или меньшей степени, учитывать указанные аспекты проблемы. Отметим, что большинство из них имеют высокую степень новизны и практической значимости. Так, анализ социальной эффективности интеграции согласно экспертной оценке обладает высоким показателем, поскольку эмпирические исследования отсутствуют. Роль и место социальных факторов в эффективной организации деятельности корпоративных структур становится наиболее узкой, нуждающейся в серьезных исследованиях проблемой.

Развитие интегрированных структур приводит к различным последствиям. В работе [11] приводится логическая схема комплексного исследования процессов и результатов деятельности корпорации (рис. 1).

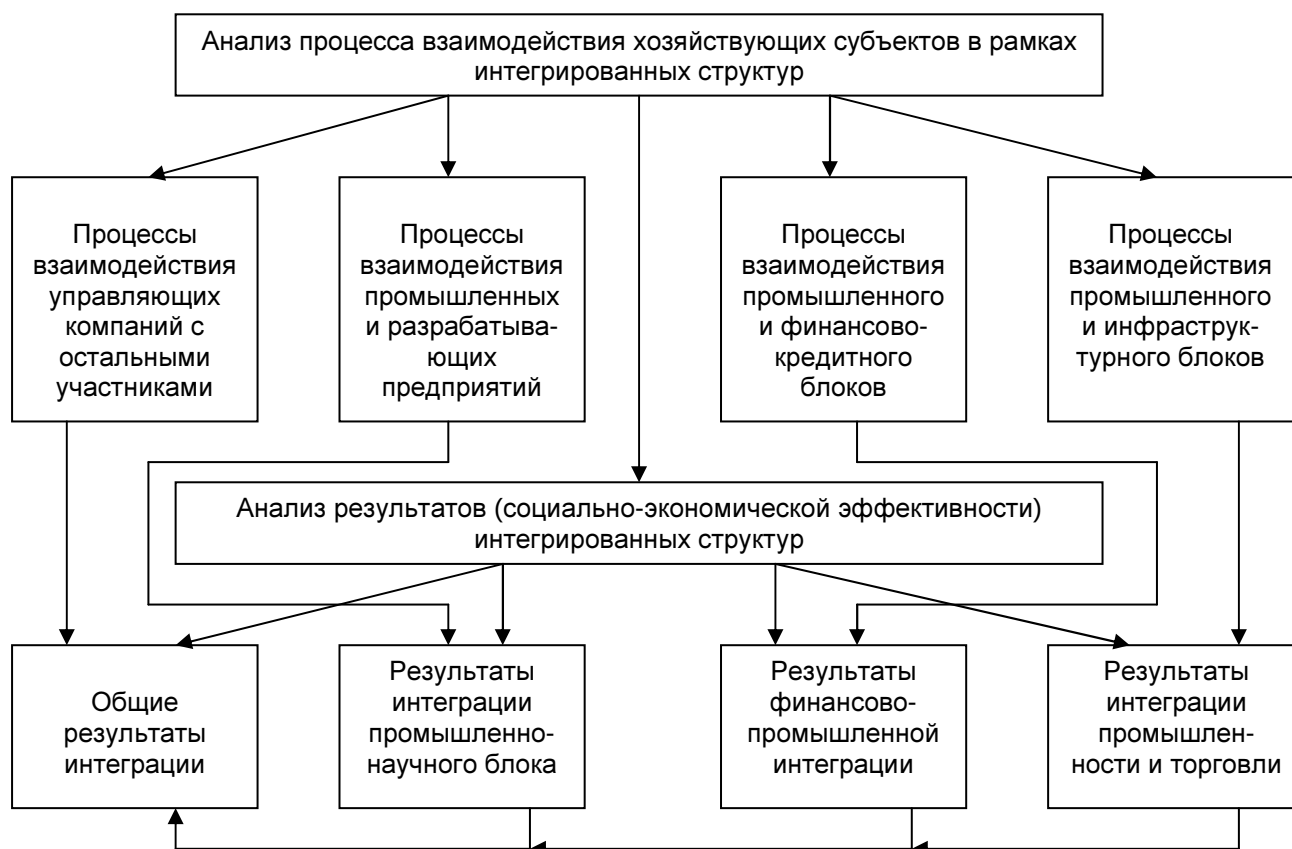

Рис. 1. Логическая схема комплексного исследования процессов и результатов
Источник: [11]

Позитивным в рассматриваемом подходе является то, что социально-экономическая эффективность деятельности интегрированных структур связывается с оптимизацией

межкорпоративных и внутрикорпоративных отношений, с подбором наиболее разумных цепочек взаимодействия с поставщиками.

Узость такого подхода состоит в том, что не делается акцент на перспективном взаимодействии партнеров, возможном изменении технологических и экономических условий производства, как результата новых целевых установок и реализации совместных долгосрочных программ.

Социально-экономическая эффективность корпорации в значительной мере снижается вследствие использования нерациональных форм и методов работы управляющих компаний групп, что выражается в гипертрофированной мотивации управляющих на обеспечение имущественного контроля (владения акциями участников корпорации) и недооценка собственно управленческих аспектов интеграции, а также в эффективном использовании социальных факторов.

Для отражения такого многогранного явления, каким является корпорация, следует исходить с изучения системных свойств иерархичности экономики.

Такая постановка определяет целесообразность и совместимость функционирования рыночной экономики с государственным регулированием. Рынок является включенной системой в целостной системе государственного управления. Следовательно, без учета интересов включающей системы, её подсистемы не могут работать эффективно. Без соблюдения субординации экономических интересов включенная система может нести значительный вред системе, органической частью которой сама является.

В первую очередь речь идет о необходимости согласования интересов субъектов макроэкономики и микроэкономики, между которыми сейчас наблюдаются острые противоречия о согласованности целого и его частей, народного хозяйства и хозяйствующих субъектов. Скорость движения целостной системы во многом зависит от синхронности экономических интересов её подсистемы с системой управления более высокого порядка. Естественно, что решающее значение в развитии системы управления экономикой имеет основной её элемент – человек, его нацеленность на рост производительности труда, на снижение общественно необходимых затрат в расчете на единицу полезного эффекта. Такой вывод будет понятен, если целостную систему управления народным хозяйством рассматривать как организацию, способную координировать деятельность людей для достижения общей цели.

Наличие единой цели системы является тем интегративным качеством, которое цементирует всю его экономическую основу.

Методологические подходы к формулировке такой общей цели в условиях углубления рыночных преобразований до сих пор не разработаны. В первом приближении она может быть сформулирована таким образом: общей экономической целью на уровне макроэкономики является удовлетворение общественно необходимого уровня платежеспособного спроса всех слоев населения при систематическом снижении общественно необходимых затрат в расчете на единицу полезного эффекта.

Очевидно, что цели, отражающие макроэкономические интересы, идентифицируются с национальными интересами и не могут совпадать с интересами хозяйствующих субъектов на уровне микроэкономики, основная цель которых выражается максимизацией текущей прибыли. Разрешение указанного противоречия невозможно без использования системного свойства экономики – институциональности. Это проявляется в формировании правил поведения субъектов экономических отношений по нахождению наиболее эффективных путей решения возникших противоречий. Такая постановка проблемы подразумевает наличие четко сформулированных задач на уровне национальной экономики, для решения которых нужно задействовать институциональные правила и механизмы.

Кроме того, эта задача должна иметь адекватное методологическое обеспечение, экономическую платформу, на основе которых может быть построена теоретическая модель согласования макроэкономических и микроэкономических интересов. Содержание модели должно отражать основную направленность институциональных правил и механизмов их реализации. Искомая модель качественно может быть сформулирована следующим образом: все, что выгодно с точки зрения национальных интересов (на уровне макроэкономики), должно быть выгодно с точки зрения интересов хозяйствующих субъектов (на уровне микроэкономики).

Для прогрессивного движения вперед общество должно постоянно снижать затраты времени как на выполнение отдельных работ в производственной и непроизводственной сферах, так и на организации всей трудовой деятельности в целом с тем, чтобы совокупный труд членов общества становился все более эффективным. Естественно, экономия рабочего времени не достигается сама по себе, а обеспечивается, прежде всего, в результате внедрения научно-технических достижений. Этот процесс включает в себя программы научных исследований, программы повышения технического уровня производства. Реализация таких программ позволяет систематически повышать объем социально-экономического эффекта, получаемого от затрат каждой единицы времени.

Согласно теории эффективности, критерии представляют собой основной принцип, определяющий оптимальный выбор. Следовательно, совокупность требований, при выполнении которых допустимые решения в наилучшей степени удовлетворяют поставленным целям, и можно считать критерием.

Поскольку научно-технический прогресс выступает в качестве средства реализации целей социально-экономического развития, постольку закономерно было бы связать критерии его эффективности с критерием эффективности общественного производства. При этом частным выражением роста производительности общественного труда является повышение эффективности использования новой техники. Следовательно, для установления социальной значимости недостаточна применяемая на практике система натуральных технико-экономических показателей, слабо отражающая влияние разносторонности технического прогресса на улучшение социальных условий производства, а также на изменение экономического равновесия.

Мерилом социальных эффектов являются не экономические показатели, а такие социальные показатели, как повышение удовлетворенности трудом, усиление его творческого характера, изменение места человека в трудовом процессе и т.д.

Критерий социально-экономической эффективности деятельности интегрированных структур должен в самой общей форме выразить конечную цель. Социальные критерии (цели), характеризующие условия развития личности и являющиеся конечным результатом. Критерий должен соответствовать сущности действующих экономических законов на уровне народного хозяйства, корпораций и отдельных предприятий, а также отвечать требованиям совершенствования механизма их использования в процессе решения конкретных социальных и экономических задач.

Критерий должен быть таким, чтобы на его основе можно было в ходе всестороннего анализа сравнительной эффективности вариантов сочетать анализ частных показателей, обеспечивая системный подход. Принцип системного подхода применительно к задачам определения социально-экономической эффективности требует снижения затрат как на уровне корпоративной интеграции, так и на уровне предприятий-участников. Какое-либо мероприятие можно признать эффективным тогда, когда оно способствует снижению всех совокупных затрат. Ведь вполне возможны ситуации, при которых достижение экономических и положительных социальных результатов даже на одном предприятии не сопровождается получением наибольшей экономии всех затрат корпорации в целом. Системный подход позволит выявить положительные и отрицательные стороны этого мероприятия для каждого звена производства, корпорации.

Общим критерием социально-экономического эффекта выступает всестороннее развитие личности на основе максимального удовлетворения постоянно растущих платежеспособных потребностей членов общества. В этом критерии выражается и цель жизни отдельного человека, и средство достижения данной цели – наивысшая производительность труда, то есть его всемерная экономия. В силу этого основным мерилом оценки деятельности интегрированных структур в плане социально-экономического эффекта является достижение минимума всех затрат совокупного общественного продукта.

Процессы повышения благосостояния трудящихся и экономия затрат труда органически взаимосвязаны. Всякая экономия трудовых затрат является прежде всего источником дополнительного повышения благосостояния, выражающегося в росте качества продукции, производства и увеличения свободного времени трудящихся. Одной и той же

экономии общественного труда может соответствовать различный прирост благосостояния народа в зависимости от направления использования этой экономии.

Ясно, что именно рост производительности труда является решающим условием увеличения производства продукции, подъема материального и культурного уровня жизни трудящихся. Это дает, на наш взгляд, вполне достаточные основания для того, чтобы высказаться в поддержку тех авторов, которые видят в производительности совокупного труда обобщающий показатель эффективности деятельности корпорации. При этом необходимо подчеркнуть принципиально важное обстоятельство, что труд является единственным ресурсом увеличения социально-экономического эффекта. Изменение затрат рабочего времени живого и овеществленного труда влияет на величину совокупного продукта через производительность труда. Эти методологические положения имеют, на наш взгляд, принципиальное значение для выбора критерия социально-экономической эффективности деятельности корпорации.

Выводы и дальнейшие исследования. В настоящее время в Казахстане сформировалась достаточно заметная научно-техническая основа: развитая сфера образования и науки, очаги наукоемких производств и передовых технологий.

Качественной особенностью формирования и развития интегрированных структур в Казахстане является большая адекватность духовным ценностям, среди которых: приоритет духовного над узкоэкономическим, общественным неприятием культа потребительства, коллективизм, значимость социальной справедливости.

Социально-экономическую направленность интегрированных структур характеризует планомерное, последовательное регулирование и взаимоувязка всех элементов и подсистем, а также согласованность их с единой социально-экономической целью общества. Однако приемлемо не всякое совершенствование материально-технической базы интегрированных структур, а только такое, которое служит средством для решения социальных и экономических задач общества.

Литература

1. Хей Д. Теория организации промышленности / Д. Хей, Д. Моррис ; пер. с англ. под ред. А.Г. Слуцкого. – СПб. : Экономическая школа, 1999. – В 2 т. – т.1. – 384 с.
2. Хейфец Б.А. Корпоративная интеграция. Альтернатива для постсоветского пространства / Б.А. Хейфец, А.М. Либман. – М. : ЛЕСИ, 2008. – 162 с.
3. Оголева Л.Н., Радиковский В.М., Чернецова Е.В. Введение в инновационный менеджмент. – М. : Финансовая академия при Правительстве РФ, ФА, 2004. – 247 с.
4. Уильямсон О. И. Вертикальная интеграция производства: соображения по поводу неудач рынка / О.И. Уильямсон ; пер с англ. под ред. В. М. Гальперина. – Т. 2 : Теория фирмы. – СПб. : Экономическая школа, 2000. – 534 с.
5. Тихомирова О.А. Факторы, влияющие на формирование финансовой стратегии холдинга / О.А.Тихомирова, О.В. Меленчук // Финансовый потенциал региона: оценка и перспективы развития: Материалы всероссийской научно - практической конференции. – Чебоксары: Изд-во Чувашского университета, 2007, – С. 223-226.
6. Кенжегузин М.Б., Космамбетов Р.И., Сидорец Г.П. и др. Крупные экономические структуры в условиях перехода Казахстана к рынку (организация и управление). – Алматы: Гылым, 1997. – 232 с.
7. Макарова Г.Л. Организация финансово-промышленных групп / Г.Л. Макарова. – М. : Финстатинформ, 1998. – 158 с.
8. Мовсесян А.Г. Интеграция банковского и промышленного капитала: Современные мировые тенденции и проблемы развития в России / А.Г. Мовсесян. – М. : Финансы и статистика, 1997. – 444 с. – С. 192.
9. Масленченков Ю.С. Финансово-промышленные корпорации России : орг., инвестиции, лизинг / Ю.С. Масленченков, Ю.Н. Тронин. – М. : ДеКА, 1999. – 423 с.
10. Стратегические альянсы : пер. с англ. – М. : Альпина Бизнес Букс, 2008. – 244 с.
11. Якутин Ю. Ещё раз к анализу эффективности становящихся российских корпораций./ Ю. Якутин // Российский экономический журнал. – 1998. – № 9 – 10. – С. 33-34.

12. Grazia Ietto-Gillies. Transnational Corporations and International Production: Concepts, Theories and Effects / Ietto-Gillies Grazia. – Northampton: Edward Elgar Publishing, 2012. – 260 p.
13. 2011 Survey of Top 100 non-US Oil & Gas Companies [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.ogj.com/downloadables/survey-downloads/ogj-100/2011.pdf>
14. 2011 Survey of Top 200 US Oil & Gas Companies [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.ogj.com/downloadables/survey-downloads/ogj-200/2011.pdf>

References

1. Hey, D. and Morris, D. (1999), *Teoria organizatsii promyshlennosti* [Theory to organizations to industry], Translated by A.G. Slutskiy, Ekonomicheskaya shkola, St.-Peterburg, PITER, Russia, In 2 t., t.1, 384 p.
2. Kheifets, B.A., Libman A.M., (2008), *Korporativnaya integratsiya. Alternativa dlya postsovetskogo prostranstva* [Corporate integration. An Alternative for the Post-Soviet Space], LESY, Moscow, Russia, 162 p.
3. Oholeva, I.N., Radikovskiy, V.M. and Chernetsova, Ye.V. (2004), *Vvedeniye v innovatsionnyi menedzhment* [An introduction to Innovation Management], Phinansovaya akademiya pri Pravitelstve RF, FA, Moscow, Russia, 247 p.
4. Williamson, Oliver E., (2000) *The Vertical Integration of Production: Market Failure Considerations*, Translated by V.M. Halperin, T. 2, *Teoriya firmy*, Ekonomicheskaya shkola, St.-Peterburg, Russia, 534 p.
5. Tikhomirova, O.A. and Melenchuk, O.V. (2007), "Factors affecting the formation of the financial strategy of holding", *Phinansovyi potentsial regiona: otsenka i perspektivy razvitiya*: [The financial capacity of the region: assessment and prospects], *Materialy vserossiyskoi nauchno - prakticheskoy konferentsii*, [Proceedings of the All Russian scientific-practical conference], Chuvashskogo universiteta, Cheboksary, Russia, pp. 223-226.
6. Kendzhehuzin, M.B., Kosmambetov, R.I., Sidorets, H.P. etc. (1997), *Krupnyye ekonomicheskiye struktury v usloviyakh perekhoda Kazakhstana k rynku (organizatsiya i upravleniye)*. [The major economic structures in conditions of transition to a market of Kazakhstan (organization and management)], Gylym, Almaty, 232 p.
7. Makarova, H.L. (1998), *Organizatsia finansovo-promyshlennykh grupp* [Organization of financial and industrial groups], Finstatinform, Moscow, Russia, 158 p.
8. Movsesian, A.H. (1997), *Integratsiya bankovskogo i promyshlennogo kapitala: Sovremennyye mirovyie tendentsii i problemy razvitiya v Rossii* [The integration of banking and industrial capital: Current world tendencies and problems of development in Russia], Finansy i statistika, Moscow, Russia, 444 p.
9. Maslennchenkov, Yu.S. and Tronin, Yu.N. (1999), *Finansovo-promyshlennyye korporatsii Rossii: org., investitsii, lizing* [Financial and industrial corporations Russia: org., investment, leasing], DeCA, Moscow, Russia, 423 p.
10. Strategic Alliances (2008), Translated from English, Alpina Business Books, Moscow, Russia, 244 p.
11. Yakutin, Yu. (1998), "Once more to the analysis of the effectiveness of becoming Russian corporations", *Rossiyskiy ekonomicheskii zhurnal*, No 9–10, pp. 33-34.
12. Grazia Ietto-Gillies (2012), *Transnational Corporations and International Production: Concepts, Theories and Effects*, Northampton: Edward Elgar Publishing, 260 p.
13. Survey of Top 100 non-US Oil & Gas Companies, (2011), available at: <http://ogj.com/downloadables/survey-downloads/ogj-100/2011.pdf>
14. Survey of Top 200 US Oil & Gas Companies, (2011), available at: <http://ogj.com/downloadables/survey-downloads/ogj-200/2011.pdf>

УДК 338.26

Лаврів Л.А.,
к.е.н, доцент кафедри державного і муніципального управління
Тернопільський національний економічний університет

БІЗНЕС-ПЛАНУВАННЯ У ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ: БАЗОВІ ПРОЦЕДУРИ ТА ОСНОВНІ МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ

Lavriv L.A.,
Cand. Sci. (Econ.), assistant professor of the
department of state and municipal government
Ternopil National Economic University

THE BUSINESS PLANNING IN THE ACTIVITIES OF ORGANIZATION: THE BASIC PROCEDURES AND METHODOLOGICAL APPROACHES

Постановка проблеми. В динамічних ринкових умовах у діяльності організацій, особливо стратегічно зорієнтованих, виникає потреба у здійсненні нових підприємницьких задумів, реалізації інноваційних та інших проектів, що, у свою чергу, потребує вміння розробляти бізнес-план. Необхідність розроблення бізнес-плану обумовлюється як зовнішніми, так і внутрішніми чинниками. Такими зовнішніми чинниками можуть стати:

– замовлення органів державної влади, органів місцевого самоврядування чи бюджетної організації, зокрема: 1) у разі необхідності стимулювання ведення певного виду діяльності, результатом якої є, в першу чергу, отримання соціального ефекту (нові робочі місця; природоохоронні технології; надання необхідного мінімуму послуг населенню тощо) або розвиток пріоритетних галузей для економіки відповідної адміністративно-територіальної одиниці; 2) при оголошенні органом державної влади конкурсу на найкращий бізнес-план (наприклад, серед молоді); 3) у ході розгляду ситуації щодо виплати допомоги по безробіттю одноразово – для забезпечення можливості організації безробітним підприємницької діяльності, адже, відповідно до п. 7.3 «Порядку надання допомоги по безробіттю, у тому числі одноразової її виплати для організації безробітним підприємницької діяльності» [1], для розгляду питань щодо отримання такої допомоги безробітний подає до служби зайнятості заяву про надання цієї допомоги та бізнес-план; 4) при укладенні органом управління майном контракту з керівником суб'єкта господарювання державного сектору економіки, який має стратегічне значення для економіки і безпеки держави, обов'язковою умовою є розроблення бізнес-плану і подання його на затвердження або погодження відповідному органу [2]; неподання цього документу у встановленому порядку є однією із підстав для звільнення керівника з посади та дострокового розривання з ним контракту;

– необхідність отримання банківського кредиту на повне або часткове фінансування нового проекту, у зв'язку із чим організація повинна подати на розгляд фінансово-кредитної установи (банку, кредитної спілки тощо) відповідний бізнес-план із реалізації проекту. Тому бізнес-план вважається ключовою ланкою у забезпеченні позикового фінансування;

– потреба доведення нової бізнес-ідеї до потенційних партнерів чи/та інвесторів, де бізнес-план може стати дієвим засобом переконання цих суб'єктів у доцільності вкладання своїх ресурсів у проект;

– продаж власного бізнесу, у разі чого розроблення бізнес-плану може прискорити цей процес, оскільки цей документ є дієвим засобом переконання потенційних покупців у вигідності угоди.

До внутрішніх чинників, що обумовлюють необхідність розроблення бізнес-плану, можна віднести: 1) створення організації, початок нового бізнесу (так званий «Start-Up»), у контексті чого бізнес-план допоможе врахувати особливості зовнішнього середовища, прорахувати можливі ризики та виробити відповідні сценарії розвитку майбутньої організації;

2) розширення бізнесу (утворення дочірніх компаній, спільних підприємств); 3) потребу в перевірці нової бізнес-ідеї та оцінюванні реальних шансів щодо її втілення, де бізнес-план виступає основою для оцінки перспектив розвитку нового проекту, а його складання є, по суті, апробацією бізнес-ідеї на папері, тому в разі виявлення її недосконалості організація не понесе фінансових втрат; 4) необхідність об'єктивного звірення цілей діяльності організації із наявністю необхідних для їх реалізації ресурсів; 5) перманентну адаптацію діяльності організації до динамічних ринкових змін, що, у свою чергу, також потребує розроблення бізнес-плану.

Таким чином, призначення бізнес-плану полягає у тому, що він допомагає організації реально оцінити ідею, втілити її у відповідну документацію, обґрунтувати ефективність та спрогнозувати сильні і найбільш слабкі сторони проекту, залучити необхідні ресурси та керувати процесом його реалізації. Однак проблема вибору методики, яка б найкраще відповідала потребам організації щодо складання бізнес-плану, досі залишається відкритою у практичній площині.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика бізнес-планування досить широко висвітлена зарубіжними фахівцями (К. Барроу, Д. Бористайн, Р. Браун, П. Пруетт, Б. Форд, В. Попов, С. Ляпунов, А. Волосський [3-6] й ін.) та вітчизняними дослідниками (С. Ф. Покропивний, Г. О. Швиданенко, Г. М. Тарасюк, М. П. Мальська, С. М. Соболев, О. Г. Дерев'янка [7-9] та ін.). Водночас підходи щодо трактування дефініції бізнес-плану і визначення його основних елементів різняться між собою. Також, попри наявність низки методик щодо розроблення бізнес-планів (TACIS, ЄБРР, UNIDO тощо), які успішно використовуються у світовій практиці, та вітчизняних методичних рекомендацій [10; 11], питання формування структури бізнес-плану і його змістовного наповнення на сьогодні залишається актуальним.

Постановка завдання. Кожна організація, виходячи з особливостей її функціонування та розвитку, на свій розсуд обирає відповідну методику бізнес-планування, яка, у свою чергу не може бути спільною та уніфікованою для організацій усіх типів та видів. Водночас виокремлення основних процедур, які повинні застосовуватись у ході бізнес-планування, може посприяти раціоналізації праці відповідних суб'єктів та забезпеченню результативності усього процесу. Тому метою цієї праці є розкриття методики формування структурних елементів бізнес-плану та їх змістовного наповнення у рамках процедур планування.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сьогодні відома низка трактувань поняття бізнес-плану. Зокрема, представники наукової школи В. М. Попова вкладають у визначення сутності бізнес-плану такі складові, як: «викладення системи доказів, що переконують інвестора у вигідності проекту; визначення ступеня життєздатності і майбутньої стійкості підприємства; передбачення ризиків підприємницької діяльності; конкретизацію перспектив бізнесу у вигляді системи кількісних і якісних показників розвитку [5, с. 13]».

С. Ф. Покропивний, С. М. Соболев, Г. О. Швиданенко трактують бізнес-план як «письмовий документ, в якому викладено сутність підприємницької ідеї, шляхи й засоби її реалізації та охарактеризовано ринкові, виробничі, організаційні та фінансові аспекти майбутнього бізнесу, а також особливості управління ним [7, с. 6]». Близьким до цього трактування є визначення Г. М. Тарасюк, яка під бізнес-планом розглядає «документ, який містить систему пов'язаних в часі і просторі, узгоджених з метою і ресурсами заходів та дій, спрямованих на отримання максимального прибутку внаслідок реалізації підприємницької ідеї [8; 9]».

У спеціальній літературі зустрічаються й дещо вужчі трактування бізнес-плану, зокрема, як: усестороннього опису бізнесу і середовища, у якому він функціонує; як засобу доведення нових ідей до осіб, спроможних профінансувати їх реалізацію; як комунікації з приводу продажу бізнес-ідеї тощо. Тому найбільш узагальнено сутність бізнес-плану можна розкрити через наступне визначення. Бізнес-план – це документ, у якому, з метою апробації певної бізнес-ідеї, всесторонньо описуються ринкові, виробничі, фінансові, маркетингові, організаційні й інші аспекти її реалізації та обґрунтовується доцільність інвестування у новий підприємницький проект (або в розширення уже існуючого бізнесу) [12, с. 219].

Розроблення бізнес-плану є досить трудомістким процесом у діяльності організації та, як правило, вимагає значних затрат часу та коштів. Організуючи цей процес, слід врахувати, що він включатиме три основних етапи: 1-ий етап – підготовчий; 2-ий етап – етап

безпосереднього розроблення проекту бізнес-плану; 3-й етап – етап реалізації бізнес-плану, у рамках якого здійснюється презентація бізнес-плану та його впровадження у діяльність відповідної організації.

Ефективність бізнес-плану значною мірою визначається раціональністю побудови процесів з його розроблення та застосування відповідних процедур. Охарактеризуємо систему процедур, які повинні лежати в основі процесу бізнес-планування:

1) організаційні процедури. Раціональна організація процесів з розроблення бізнес-плану ґрунтується на дотриманні певних принципів, зокрема: чіткого розподілу обов'язків між суб'єктами бізнес-планування в організації та координації їх дій; забезпечення взаємозв'язку та взаємоузгодженості між окремими розділами бізнес-плану при його розробленні; доведення основних положень бізнес-плану до всіх зацікавлених сторін. До групи розробників бізнес-плану організації повинні увійти: керівник організації, який може виступати ініціатором бізнес-планування та координатором дій виконавців; автори бізнес-ідеї; спеціалісти організації, кваліфіковані у різних сферах її діяльності (менеджери, фінансисти, маркетингологи, юристи, технологи тощо); незалежні зовнішні експерти й консультанти;

2) процедури та технології планування. Обґрунтованість бізнес-плану й можливість його подальшої ефективної реалізації суттєво залежать від ефективності та своєчасності виконання процедур планування. Процедурами планування, що застосовуються у бізнес-плануванні, є:

- цілеорієнтація та цілепокладання, за допомогою яких організація визначає орієнтири щодо результатів впровадження бізнес-ідеї; регламентує цілі бізнес-планування, забезпечуючи цим кращу мотивацію як керівництва, так і підлеглих до їх реалізації. У цьому контексті слід зазначити, що прописані цілі бізнес-планування слугують кращим мотивом для реалізації бізнес-ідеї, ніж цілі, описані на вербальному рівні;

- забезпечення своєчасності розроблення бізнес-плану – через планування термінів реалізації етапів бізнес-планування;

- процедури аналізу й оцінки сучасного стану функціонування організації;

- прогнозування майбутнього позитивного та негативного стану розвитку організації, з використанням методів екстраполяції, побудови сценаріїв імовірнісних подій тощо. При цьому слід забезпечити багатоваріантність планування, що дозволить швидко відреагувати на динамічні зміни ринкового середовища, заздалегідь до них підготуватись й уникнути ризиків (або мінімізувати їх). Використання економіко-математичних методів при розробленні бізнес-плану може надати більшої переконливості цьому документу, оптимізувати досягнення очікуваних результатів й прогнозування ризиків;

- опис технологій переходу від сучасного до бажаного стану розвитку організації в процесі реалізації бізнес-плану, в т.ч. обґрунтування засобів, термінів, відповідальних виконавців запланованих заходів і т.п.;

- визначення необхідних ресурсів для реалізації бізнес-ідеї та джерел їх забезпечення, в т.ч. планування максимально можливих втрат часу, коштів, здоров'я, зусиль тощо з боку суб'єктів бізнес-планування заради втілення в життя бізнес-ідеї;

3) процедури зі збору й оброблення інформації. У процесі розроблення бізнес-плану дуже важливе значення відводиться інформаційним ресурсам та, відповідно, процедурам зі збору й оброблення інформації. Джерелами отримання інформації для написання бізнес-плану можуть виступати: Internet-ресурси, маркетингові агентства, бізнес-клуби, бази даних підприємств, офіційна статистична звітність органів державної влади та органів місцевого самоврядування, інша статистична інформація, наукові праці та інформація із засобів масової інформації, дані маркетингових та соціологічних досліджень тощо. При роботі з інформаційними ресурсами слід відсіювати другорядну інформацію та оцінювати достовірність основної інформації, щоб унеможливити викривлення фактів при складанні бізнес-плану;

4) процедури з написання проекту бізнес-плану. Вони ґрунтуються на використанні відповідних методик та методів планування. Порядок формування структури бізнес-плану й процесів по його розробленню визначається методикою, яка лежить в основі бізнес-планування. В залежності від обраної методики, бізнес-план може мати структуру: а) передбачену вимогами його замовника; б) стандартну, сформовану на основі міжнародних стандартів або вітчизняних методичних рекомендацій з розроблення бізнес-плану. Серед

основних методик, відомих та апробованих у світовій практиці, можна виділити: міжнародний стандарт розроблення бізнес-плану TACIS; міжнародний стандарт розроблення бізнес-плану ЄБРР; міжнародний стандарт UNIDO. У вітчизняній практиці бізнес-планування, для певної уніфікації та полегшення процесів і процедур розроблення бізнес-планів, використовуються «Методичні рекомендації з розроблення бізнес-плану підприємств» [10] та «Методичні рекомендації з розробки бізнес-планів інвестиційних проектів» [11], затверджені відповідними нормативними актами. Структура бізнес-плану, уніфікована відповідно до міжнародних і вітчизняних стандартів, узагальнено представлена у табл. 1.

Таблиця 1

Основні розділи бізнес-плану згідно міжнародних та вітчизняних стандартів

Методичні підходи	Основні розділи бізнес-плану
1	2
Методика складання бізнес-плану TACIS – програми, розробленої ЄС для країн СНД, з метою сприяння розвитку гармонійних і міцних економічних та політичних зв'язків між ними і ЄС	1. Короткий опис. 2. Бізнес і його стратегія. 3. Ринок і маркетингова стратегія. 4. Виробництво і експлуатація. 5. Управління і процес прийняття рішень. 6. Фінанси. 7. Фактори ризику. 8. Додатки.
Міжнародний стандарт розроблення бізнес-плану Європейського банку реконструкцій та розвитку – міжнародної організації, потужного інвестора, що виділяє власні інвестиційні кошти, а також стимулює залучення значних обсягів прямих іноземних інвестицій; здійснює технічну підтримку проектів	1. Титульна сторінка. 2. Меморандум конфіденційності. 3. Резюме. 4. Підприємство. 4.1. Історія розвитку і його стан на момент створення бізнес-плану, опис поточної діяльності. 4.2. Власники, керівний персонал, працівники. 4.3. Поточна діяльність. 4.4. Фінансовий стан. 4.5. Кредити. 5. Проект. 5.1. Загальна інформація про проект. 5.2. Інвестиційний план проекту. 5.3. Аналіз ринку, конкурентоспроможність. 5.4. Опис виробничого процесу. 5.5. Фінансовий план. 5.6. Екологічна оцінка. 6. Фінансування. 6.1. Графіки отримання і погашення кредитних коштів. 6.2. Застава і поручителі. 6.3. Обладнання і роботи, які будуть фінансуватись за рахунок кредитних коштів. 6.4. SWOT-аналіз. 6.5. Ризики і заходи щодо їх зниження. 7. Додатки.
Міжнародний стандарт формування бізнес-плану UNIDO – Організації об'єднаних націй з промислового розвитку (United Nations Industrial Development Organization)	1. Резюме. 2. Опис галузі і організації. 3. Опис продукції (послуг). 4. Маркетинг і збут продукції (послуг). 5. План виробництва. 6. Організаційний план. 7. Фінансовий план. 8. Оцінка ефективності проекту. 9. Гарантії і ризики компанії. 10. Додатки.

продовження табл. 1

1	2
Методичні рекомендації з розробки бізнес-планів інвестиційних проектів (вітчизняна методика)	Титульний аркуш. Меморандум про конфіденційність. Резюме. 1. Опис суб'єкта господарювання та сфера його діяльності. 2. Загальна інформація про інвестиційний проект. 3. Опис продукції суб'єкта господарювання. 4. Маркетинг і збут продукції. 5. Виробничий план. 6. Організаційний план. 7. Фінансовий план. 8. Оцінка ефективності реалізації інвестиційного проекту. 9. Ризики. Додатки.

Джерело: згруповано автором на основі джерел [13; 14; 15; 11]

Не вдаючись до детального опису наведених методичних підходів (табл. 1), зазначимо, що, згідно з призначенням бізнес-плану, його структура та зміст повинні мати таку форму, яка б максимально зацікавила потенційних партнерів та дозволила отримати найбільш повне уявлення про бізнес-ідею і перспективи їх участі у її реалізації;

5) процедура із вивчення інтересів сторін, зацікавлених у бізнес-проекті, та їх узгодження із інтересами організації є дуже важливою процедурою бізнес-планування, оскільки реалізація цього документу передбачає необхідність його «продажу» з першої спроби. Тому в процесі розроблення бізнес-плану слід розробляти саме ті розділи бізнес-плану, які найбільше зацікавлять замовників, зокрема:

- до бізнес-планів, зорієнтованих на замовників – бюджетні організації, органи державної влади або органи місцевого самоврядування, обов'язково слід включити розділ «Соціальний ефект», тоді як розділ «Аналіз ризиків» краще упустити, так як, на відміну від підприємницького сектору, організації такого типу не готові свідомо йти на ризик, і наявність цього розділу може схилити замовників до рішення не на користь організації – розробника бізнес-плану;

- фінансово-кредитні установи як партнерів по бізнес-плануванню цікавить, насамперед, надійність (кредитна історія, можливість систематичного погашення кредиту, наявність поручителів, рекомендацій тощо) і перспективність самої організації, яка хоче отримати кошти на реалізацію бізнес-плану, але не особливо цікавить соціальний ефект від реалізації бізнес-проекту та його перспективи. Щодо ризиків – ці установи мають власні засоби управління ними, тому ця складова у бізнес-плані їх також не особливо зацікавить;

- інвесторів цікавлять, в першу чергу, перспективи впровадження бізнес-ідеї, фінансовий план та частка співфінансування проекту його авторами, і не особливо цікавить соціальний ефект;

- якщо організація розробляє бізнес-план для внутрішніх потреб (для запуску нового продукту), то не обов'язково повинна здійснювати опис своєї діяльності (можливо, цей розділ вже містився у попередньому бізнес-плані й не потребує внесення змін або потребує лише незначного коригування). У випадку створення нової організації (так званий «Start Up») потрібно буде описувати неіснуючу діяльність, що також робити недоцільно. Бізнес-план по пере сегментуванню діяльності організації повинен бути дуже швидко розробленим і лаконічним, тому у ньому не описують діяльність організації й не розписують виробничий план. Соціальний ефект для внутрішніх потреб організація може, за бажанням, прописувати, але цей розділ, на жаль, поки що є факультативним у її бізнес-плані [6]. Наявність відповідних розділів у бізнес-планах, розроблених для замовників різного типу, схематично відображено на рис. 1.

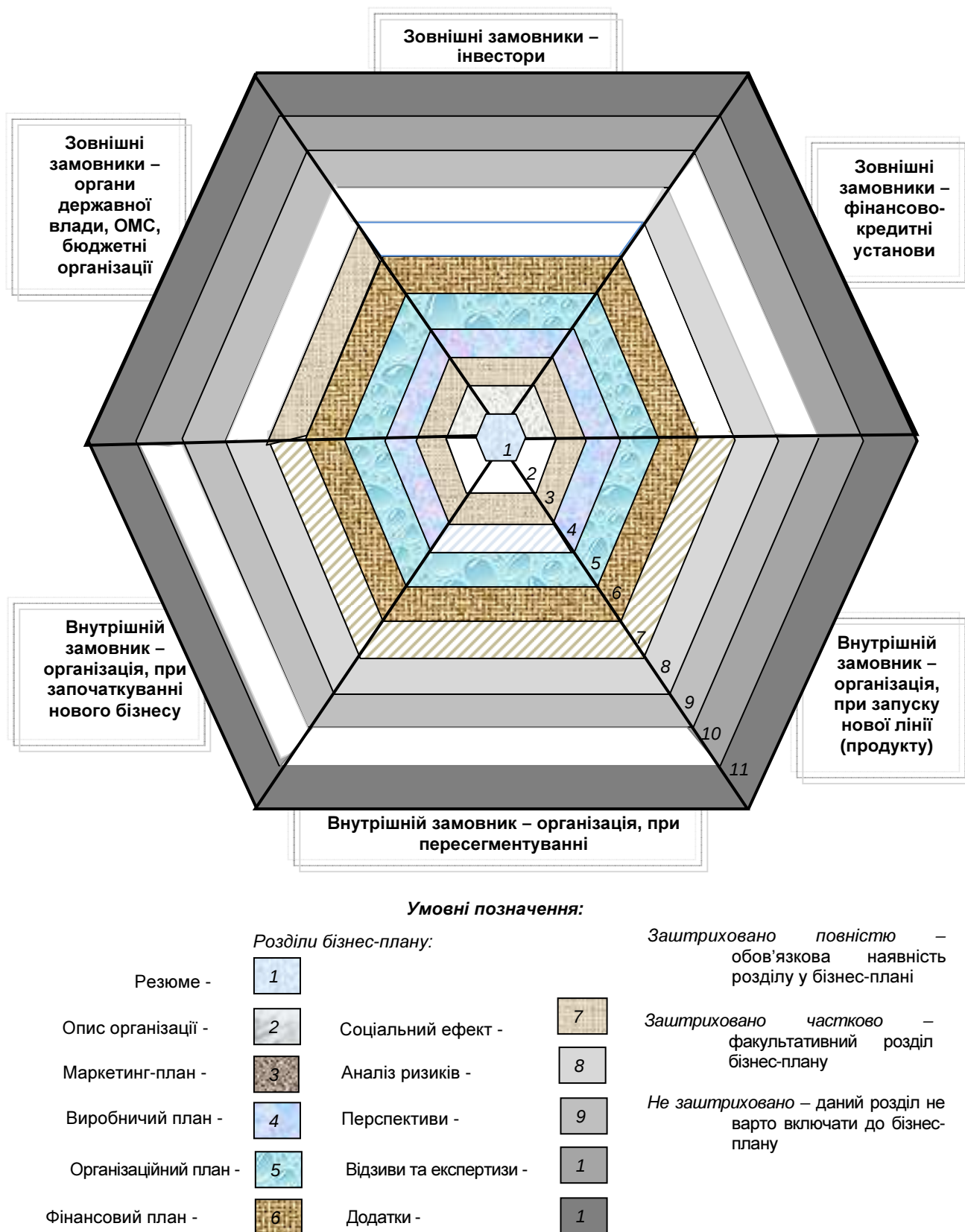

Рис. 1. Орієнтовна структура розділів бізнес-плану для різних замовників
Джерело: розроблено автором на основі адаптації підходу А.Волоського [6]

При розробленні бізнес-плану організаціям слід зважати на те, що, хоча й офіційних вимог до оформлення бізнес-плану не встановлено, існують неформальні вимоги, які потрібно враховувати: 1) бізнес-план складається від третьої особи; 2) виклад документу має

бути лаконічним, системним, послідовним, грамотним; 3) текст рукопису, для покращення сприйняття, слід виділяти абзацами, які місять окрему думку, текстовий матеріал, при можливості, краще трансформувати у таблиці, рисунки; 4) документ не слід перевантажувати зайвою і другорядною інформацією, цифрові дані, підтверджуючі документи, фотографії, громіздкі таблиці тощо слід поміщати в додатках; 5) обсяг тексту має бути оптимальним: не більше 40-50 сторінок для великомасштабних проектів, 20-25 сторінок – в інших випадках.

Презентація бізнес-плану може здійснюватись у формі: а) письмової презентації – при розсиланні бізнес-плану потенційним інвесторам й партнерам. Останнім також надсилається супровідний лист. Якщо бізнес-проект не зацікавив інвестора, він повинен відіслати його організації назад й забезпечити дотримання умов конфіденційності; б) усної презентації, на яку запрошуються потенційні інвестори й інші зацікавлені сторони, і власник або менеджер організації інформує їх про основні положення бізнес-проекту. При цьому, для успішного проведення усної презентації слід забезпечити: професійний дизайн презентаційних матеріалів; високу якість роздаткових матеріалів; якісний і вражаючий виступ, який має надихнути інших стати бізнес-партнерами організації або задовольнити її потреби у фінансуванні.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Організація, відповідно до особливостей своєї діяльності та вимог замовника, має можливість обрати відповідну стандартну методику бізнес-планування (методичний підхід щодо розроблення бізнес-плану ТACIS; ЄБРР; UNIDO, вітчизняні методичні рекомендації з розроблення бізнес-плану підприємств та ін.) або методику, найбільш уніфіковану до специфіки свого проекту. При розв'язанні проблеми щодо вибору відповідної методики варто враховувати необхідність максимального зацікавлення потенційних партнерів у реалізації проекту. Тому тут важливо раціонально підійти не лише до виконання процедур з написання проекту бізнес-плану, але й до організаційних процедур, процедур з планування, зі збору та оброблення інформації та із вивчення інтересів сторін, зацікавлених у бізнес-проекті, і їх узгодження. Системне використання наведених процедур з розроблення бізнес-плану у практичній діяльності організації сприятиме раціоналізації процесу бізнес-планування та забезпеченню результативності усього процесу.

Об'єктом подальших наукових розвідок у даному напрямі може стати деталізація змістовного наповнення структурних елементів бізнес-плану організації.

Література

1. Порядок надання допомоги по безробіттю, у тому числі одноразової її виплати для організації безробітним підприємницької діяльності : затверджений Наказом Міністерства праці та соціальної політики України від 20.11.2000 р. № 307. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1027.783.13&nobreak=1>.
2. Про затвердження Типової форми контракту з керівником, призначеним (обраним) за результатами конкурсного відбору : Наказ Міністерства економіки України та Фонду державного майна України від 13.06.2005 р. № 165-а/1808. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1092.775.0>.
3. Форд Б. Руководство Ernst & Young по составлению бизнес-планов / Форд Б., Бористайн Д., Пруэтт П. – М. : Альпина Паблишер, 2010. – 264 с.
4. Барроу К. Бізнес-план : практичний посібник / Барроу К., Барроу П., Браун Р. ; пер. з 4-го англ. вид. – К. : Знання, 2005.
5. Попов В. М. Бизнес-планирование : учебник ; под ред. В. М. Попова, С. И. Ляпунова, С. Г. Млодика. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Финансы и статистика, 2009. – 816 с.
6. Волосский А. Как написать бизнес-план с нуля : видеоруководство / Альберт Волосский – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.youtube.com/watch?v=UBsRWTmN8Cl>.
7. Бізнес-план : технологія розробки та обґрунтування : навчальний посібник / С. Ф. Покропивний, С. М. Соболев, Г. О. Швиданенко, О. Г. Дерев'янка. – К. : КНЕУ, 2002. – 379 с.
8. Тарасюк Г.М. Бізнес-план : розробка, обґрунтування та аналіз : навч. посібник / Тарасюк Г.М. – К. : Каравела, 2006. – 280 с.

9. Методичні рекомендації з розроблення бізнес-плану підприємств : затверджені Наказом Міністерства економіки України від 06.09.2006 р. № 290. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.nau.ua/doc/?code=v0290665-06>.

10. Методичні рекомендації з розробки бізнес-планів інвестиційних проектів : затверджені Наказом Державного агентства України з інвестицій та розвитку від 31.08.2010 р. № 73. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1041.39798.0>.

11. Лаврів Л. А. Планування діяльності організації : навчальний посібник / Л.А. Лаврів. – Тернопіль : Крок, 2013. – 320 с.

12. Как разработать бизнес-план // Проект Тасис по распространению технической информации / Издание Европейской комиссии, 1996.

13. Офіційний сайт ЄБРР. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ebrd.com/russian/pages/country/ukraine.shtml>.

14. Стандарты UNIDO для бизнес-плана. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.forum-investor.com/files/UNIDO_standards.pdf.

References

1. "The order granting unemployment benefits, including one-time payment of unemployment benefits for the organization of business", approved by the Ministry of Labour and Social Policy of Ukraine from 20.11.2000, № 307, available at: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1027.783.13&nobreak=1>.

2. "On approval the Standard form of contract from manager appointed (elected) by competitive selection", the Order of Ministry of Economy of Ukraine and the State Property Fund of Ukraine of 13.06.2005 № 165-a/1808, available at: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1092.775.0>.

3. Ford, B., Borystayn, D., Pruett, P. (2010), *Ford B. Rukovodstvo Ernst & Young po sostavleniyu biznes-planov* [Ernst & Young Guide to Drawing business-plan], Alpina Publisher, Moscow, Russia, 264 p.

4. Barrow, K., Barrow, P., Brown, R. (2005), *Biznes-plan* [Business Plan], practical tutorial, Znannia, Kyiv, Ukraine.

5. Popov, V.M., Lyapunova, S.I. and Mlodika, S.G. (2009), *Biznes-planirovaniye* [Business-Planning], textbook, Finansy i statistika, Moscow, Russia, 816 p.

6. Volosky, A. (2012), "How to write a Business Plan from scratch", a video tutorial, available at: <http://youtube.com/watch?v=UBsRWTmN8CI>.

7. Pokropyvnyi, S.F., Sobol, S.M., Shvydanenko, H.O. and Derevianko, O.H. (2002), *Biznes-plan : tekhnolohiia rozrobky ta obgruntuvannia* [Business Plan: the technology of development and support], tutorial, KNEU, Kyiv, Ukraine, 379 p.

8. Tarasiuk, H.M. (2006), *Biznes-plan : rozrobka, obgruntuvannya ta analiz* [Business Plan: design, rationale and analysis], tutorial, Karavela, Kyiv, Ukraine, 280 p.

9. "Guidelines to develop a business plan", approved by the Ministry of Economy of Ukraine of 06.09.2006, № 290, available at: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=v0290665-06>.

10. "Guidelines for development of business plans for investment projects", approved by the Order of the State Agency of Ukraine for Investment and Development of 31.08.2010, № 73, available at: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1041.39798.0>.

11. Lavriv, L.A. (2013), *Planuvannya diyal nosti orhanizatsii* [The Planning in the activities of the organization], tutorial, Krok. Ternopil, Ukraine, 320 p.

12. "How to develop a Business Plan" (1996), the TACIS technical of disseminate the technical information / The dissemination of publication of the European Commission.

13. Official site of the EBRD, available at: <http://ebrd.com/russian/pages/country/ukraine.shtml>.

14. "Standards for UNIDO's Business Plan", available at: http://forum-investor.com/files/UNIDO_standards.pdf.

УДК 338.518

Драбаніч А.В.,
к.е.н., доцент кафедри фінансів
Немировський В.Д.,
Вінницький фінансово-економічний університет

ЯКІСТЬ ПРОДУКЦІЇ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ЦІНУ

Drabanich A.V.,
Cand. Sci. (Econ.), associate professor of department of finance
Nemyrovskiy V.D.
Vinnitsya University of Economy and Finance

PRODUCT QUALITY AND ITS INFLUENCE ON THE PRICE

Постановка проблеми. Виробники продукції, комерційні структури, фінансові установи, органи влади постійно відчують потребу в отриманні надійної цінової інформації як в короткостроковому, так і в довгостроковому періоді. Причинами такої ситуації є постійні коливання цін на ринку, велика кількість чинників, які впливають на ринкові ціни, значна невизначеність цих чинників, відсутність однозначних аналітичних залежностей між параметрами та характеристиками у ціноутворенні. Все це визначає складність завдань, пов'язаних з прогнозуванням ціни на продукцію.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема впливу якості продукції на її ціну є об'єктом багатьох наукових досліджень. Різні аспекти з цієї проблеми досліджували такі вчені, як В.В. Герасименко, К.О. Бужимська, В.Л. Коріньєв, Ф. Котлер, Є.В. Крикавський, О.Є. Кузьмін, С.В. Мочерний, М.В. Портер, Б.С. Серебренніков, Р.А. Фатхутдінов, В.О. Точилін та інші. Аналіз результатів їх досліджень підтверджує доцільність подальшого вивчення зазначеної проблеми.

Постановка завдання. Метою дослідження є обґрунтування показників впливу якості продукції на її ціну в сучасних умовах інтеграційних процесів та трансформації економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Якість продукції залежить від значної кількості факторів, які діють як окремо, так і у взаємозв'язку між собою на певних стадіях життєвого циклу продукції. Всі зазначені фактори можна об'єднати в 4 групи: технічні, організаційні, економічні та суб'єктивні.

До технічних факторів належать: конструкція, схема послідовного зв'язку елементів, система резервування, схемні вирішення, технологія виготовлення, засоби технічного обслуговування та ремонту, технічний рівень бази проектування, виготовлення, експлуатації та ін.

Правильна оцінка ролі технічних факторів сприяє вирішенню багатьох наукових та інженерних задач при проектуванні, виготовленні й експлуатації виробів. При цьому важливо знати склад і реальні можливості використання як кожного фактора окремо, так і їх сукупності. Використання прогресивних технологічних процесів, високий рівень механізації й автоматизації, досконалість методів і засобів контролю та випробування продукції сприяють підвищенню стабільності виробничого процесу, що забезпечує постійні характеристики якості продукції. Неправильно вибрана технологія, а також її порушення у виробництві погіршують якість. І нарешті, підвищення технічного рівня проектних і конструкторських організацій дозволяє глибоко й ретельно проводити експериментальну перевірку результатів досліджень та інженерних рішень, що в свою чергу впливає на підвищення якості продукції.

До організаційних факторів належать: розподіл праці, спеціалізація, форми організації виробничих процесів, ритмічність виробництва, форми і методи контролю, порядок пред'явлення і здачі продукції, форми і способи транспортування, зберігання, експлуатації (використання), технічного обслуговування, ремонту та ін. [5, с. 245]

Цим факторам, на жаль, ще не приділяється стільки уваги, скільки технічним. Ось чому дуже часто добре спроектовані і виготовлені вироби внаслідок поганої організації виробництва, транспортування, експлуатації і ремонту достроково втрачають свою високу якість.

До економічних факторів належать: ціна, собівартість, форми і рівень зарплати, рівень витрат на технічне обслуговування і ремонт, ступінь підвищення продуктивності суспільної праці та ін. Економічні фактори особливо важливі при переході до ринкової економіки. Їм одночасно властиві контрольно-аналітичні та стимулюючі властивості. До перших належать такі, що дозволяють вимірювати витрати праці, засобів, матеріалів на досягнення і забезпечення певного рівня якості виробів. Дія стимулюючих факторів призводить як до підвищення рівня якості, так і до його зниження.

Найбільш стимулюючими факторами є ціна і зарплата. Правильно організоване ціноутворення стимулює підвищення якості. При цьому ціна має покривати всі витрати підприємства на заходи з підвищення якості і забезпечувати необхідний рівень рентабельності. Водночас вироби з більш високою ціною мають бути вищої якості.

Рівень, співвідношення та зміна цін на товари залежать від безлічі чинників, що розрізняються походженням, мірою впливу, сферою і часом дії, мірою залежності від підприємства й ін. Деякі з них діють лише в сферах виробництва, збуту, руху товару, споживання, реклами або одночасно в декількох сферах; окремі чинники підлягають регулюванню підприємством, інші не залежать від нього; одні діють короточасно, інші — тривалий час. Розглянемо найбільш важливі чинники, що впливають на рівень цін.

Витрати виробництва — один з найбільш важливих чинників. Конкретна залежність цін від витрат виробництва буде різною в умовах різних типів ринку: в умовах монопольного ринку високий рівень витрат обумовлює високу (монопольну) ціну; в умовах конкурентного середовища вплив витрат виробництва на ціну знижується, але зростає значення зниження витрат для здобуття прибутку.

Витрати виробництва можуть змінюватися в результаті підвищення цін на сировину, що комплектують вироби, енергоносії, тарифів на залізничні перевезення, заробітної плати, витрат на рекламу і тому подібне

На ці зміни підприємства можуть реагувати по-різному: перекласти підвищення витрат виробництва на споживача, тобто підвищити ціни на продукцію (роботи, послуги), що характерний для монополістів; частково компенсувати додаткові витрати підвищенням цін або залишати ціни на колишньому рівні, але при цьому отримувати менший прибуток, або шукати дороги зниження витрат.

Якість продукції (робіт, послуг) істотно впливає на рівень ціни. Підвищення якості товарів (під товаром мається на увазі продукт виробництва або діяльності людини, створений для задоволення яких-небудь потреб через обмін) і виробництво нового їх вигляду дозволяють підприємствам утримувати старі або завойовувати нові ринки збуту, залишати на колишньому рівні або підвищувати ціни, збільшувати прибуток. Як правило, підвищення якості товару супроводжується додатковими витратами, пов'язаними з удосконаленням виробництва, використанням нових матеріалів, поліпшенням якості упаковки і ін. [2, с. 79]

Взаємозв'язок якості товару (К), його собівартості (С) і ціни (Ц) ілюструє рис 1.

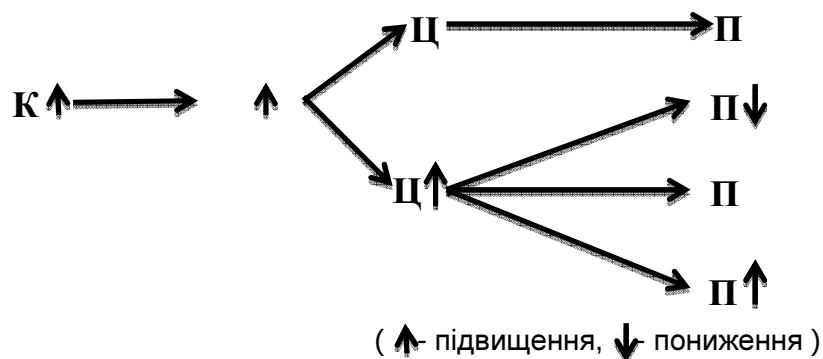

Рис. 1. Взаємодія якості товару, собівартості і ціни

Джерело: [2, с. 80]

Залежно від цілей товаровиробників, підвищення якості товару або не позначиться на величині отриманого прибутку, або зумовить її підвищення або зниження.

Підвищення ціни на товар у зв'язку з підвищенням його якості має бути прийнятним для споживача, інакше такий товар не матиме попиту.

Для виробника підвищення витрат на виробництво і збут буде економічно виправдано лише тоді, коли індекс витрат буде менше або дорівнювати індексу цін (1).

$$\frac{C_2}{C_1} \leq \frac{Ц_2}{Ц_1}, \quad (1)$$

Для споживача підвищення ціни повинне супроводжуватися підвищенням споживчої вартості товару, причому індекс ціни повинен бути менше або дорівнювати індексу якості (2).

$$\frac{Ц_2}{Ц_1} \leq \frac{K_2}{K_1}, \quad (2)$$

У ринкових умовах підвищення якості товарів є чинником, повністю залежним від товаровиробника. Його діяльність в цьому напрямі може бути різною: розробка інноваційної політики; переозброєння виробництва; оновлення асортименту і освоєння нового вигляду товарів; сертифікація і виробництво конкурентоздатного товару; здобуття інвестицій і кредитів, у тому числі іноземних; маркетингові дослідження; співпраця з науковими організаціями; підготовка кадрів для інженерного супроводу нових технологій і так далі.

Також варто зазначити, що на ціну впливає багато чинників. У цілому їх можна поділити на дві великі групи: внутрішні, які залежать від самого підприємства та зовнішні, які не залежать від підприємства і які потрібно враховувати при плануванні стратегії своєї діяльності. У своїй діяльності підприємство повинно пристосовуватись до дії цих чинників, аналіз та розгляд яких має велике значення.

До зовнішніх чинників належать: попит споживачів, пропозиція виробників, доходи населення, особливості поведінки споживачів, вплив держави на політику ціноутворення, цінова реклама, фінансова система, грошовий обіг, кредитно-грошова система, учасники каналів збуту товарів, конкуренція, збільшення витрат за незалежними від підприємства причинами, інфляція та ін. [4, с. 302].

Попит — це потреба населення в будь-якому товарі, послугі, інших благах, яка підтверджується грошовим еквівалентом. Залежність між попитом і ціною знаходить вираження в законі попиту: зі зменшенням ціни попит на виріб збільшується

Ця залежність зумовлюється кількома обставинами:

- за низькою ціною товар може придбати більше споживачів, ніж за високою ціною;
- за низької ціни споживач віддає перевагу дешевшому товару;
- якщо ціна на товар буде надто високою, то споживач може взагалі відмовитись від нього й перейти на його замінник;
- в умовах ринкової економіки діє закон граничної корисності товару, що обумовлює вибір споживача товарів згідно з ціною.

Загальний попит складається з індивідуальних попитів окремих суб'єктів, які діють на ринку, при цьому суб'єктами можуть бути як юридичні особи, так і громадяни країни. На попит окремих суб'єктів впливають різні чинники, у тому числі й соціальні. На товари першої необхідності, як правило, попит не залежить від ціни, його можна змінити тільки за наявності товару-замінника, або зміни об'єкта споживання. В окремих випадках на цей попит впливає політика держави, яка з метою розширення кола споживачів встановлює зниження ціни на деякі товари, або товарні групи, в тому числі для малозабезпечених чи тих, хто потребує соціального захисту. На рис.2 зображено вплив ціни на попит.

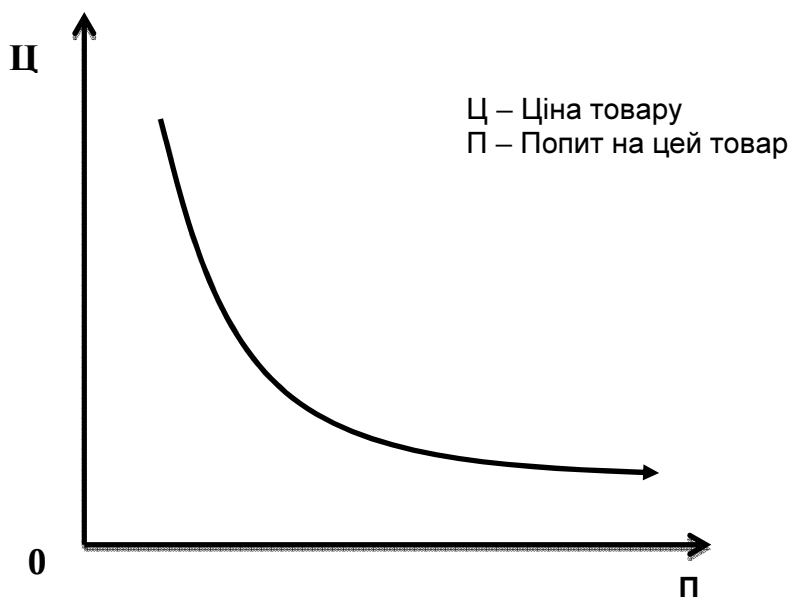

Рис. 2. Графік залежності попиту та ціни

Джерело : [8, с. 45]

Дія загального чинника попиту на ціну обумовлюється системою взаємодоповнюючих чинників, до яких можна віднести:

- 1) попит, який споживач може надати певному товару;
- 2) рівень заощаджень населення, тобто рівень незадоволеного або тимчасово незадоволеного попиту, який у подальшому буде задоволений;
- 3) загальний обсяг товарів, які споживач може придбати за того рівня цін, який склався, та рівня його доходу;
- 4) споживчі властивості виробів, їх якісні характеристики, призначення та можливість задовольняти конкретні потреби споживачів;
- 5) наявність на ринку товарів замінників, їх кількість та різноманітність;
- 6) замінність товару конкретної фірми товарами інших виробників та ступінь задоволення альтернативним товаром потреб споживача;
- 7) зіставлення ринку товару з альтернативними товарами, або ринками додаткових товарів та комплектуючих;
- 8) ціни на товари-замінники;
- 9) рекламна діяльність компанії та заходи з просування товару на ринок;
- 10) можливість узяти споживчий кредит та ставки відсотків на нього;
- 11) зміни демографічної ситуації (чисельності і структури споживачів);
- 12) ступінь інформованості споживачів про товар фірми і товари-замінники;
- 13) ринкова ситуація і напрями її зміни;
- 14) характеристика виробу за строками споживання (довгострокового чи повсякденного споживання) та наявність товарів довгострокового споживання у населення;
- 15) ступінь монопольності ринку.

Крім того, можуть діяти нецінові чинники попиту. Зокрема, робиться акцент на особливі властивості товару, підвищену постійну якість, моду, властивості товару та ін. У цьому випадку крива знаходиться вище кривої попиту (звичайної). Але підприємство має ризик зменшення попиту на свій товар, якщо споживач вважає, що властивості не відповідають його вимогам [6, с. 132].

Велике значення на вплив попиту на товар має його еластичність. У цілому еластичність — це розмір зміни ціни під впливом зміни будь-якого чинника. Цей показник показує, на скільки відсотків змінився попит споживачів зі зміною ціни на визначений розмір. Еластичність попиту (E_p) визначається за формулою (3):

$$E_n = \frac{\Delta\Pi}{\Pi} : \frac{\Delta\Pi}{\Pi}, \quad (3)$$

де Π — попит споживачів;

Π — ціна виробу;

Δ — зміни показників попиту та ціни за звітний період.

Попит за еластичністю може бути трьох типів:

- попит еластичний (коефіцієнт еластичності більший за одиницю). За такого коефіцієнта навіть незначна зміна ціни викликає досить значні зміни попиту. Це стосується в основному товарів із дорогоцінних металів, делікатесної продукції, модних товарів тощо, тобто товарів не повсякденного споживання;

- попит нееластичний (коефіцієнт еластичності менший за одиницю). Чинник, який впливає на попит, може значно змінюватися, проте попит залишатиметься незмінним або змінюватиметься в незначних розмірах. Це стосується насамперед товарів першої необхідності, оплати комунальних послуг, оплати проїзду в міському транспорті тощо;

- унітарний, або одиничний, попит (коефіцієнт еластичності дорівнює одиниці). Це означає, що будь-яка зміна попиту викличе адекватну зміну ціни в тих самих пропорціях. Як приклад можна навести колекційні вироби, потреби споживачів в яких мають спонтанний характер.

Розглядаючи вплив попиту на ціну, потрібно зазначати, що залежно від заміненості виробу еластичність попиту може бути перехресною. Її суть у тому, що при зміні попиту на один товар змінюється ціна на інший. Якщо товар взаємодоповнюючий, то вплив на попит ціни є прямим (наприклад, збільшення ціни на каву призводить до збільшення ціни на пристрої для її подрібнення, що може зменшити попит на ці товари). Якщо товар взаємозамінний, то вплив має протилежний напрям (наприклад, збільшення ціни на м'ясні товари приводить до збільшення попиту на його заміники, тобто на рибні товари, овочі й у деяких випадках зменшення ціни на них).

Висновки з даного дослідження. Розглянуті критерії вибору ціни та рекомендовані пропозиції дають змогу з об'єктивних позицій підійти до процесу її формування в умовах маркетингової діяльності підприємств. При цьому конкретне цінове рішення при встановленні ціни повинно формуватися як єдина інтегрована система з урахуванням існуючого взаємозв'язку цін на товари і якості, співвідношення цін підприємства і цін конкурентів та інших особливостей діяльності. Це дає змогу підприємству залежно від ринкової ситуації встановлювати ціну на продукцію, зважаючи на можливі наслідки кожного з альтернативних варіантів цінового рішення.

Література

1. Гольцев Д.Г. Розрахунок результативності системи управління якістю на підприємстві [Електронний ресурс] / Д.Г. Гольцев. — 2011 — Режим доступу: <http://gisap.eu/ru/rozrakhunok-rezultativnosti-sistemi-upravlinnya-yakistyu-na-pidpriemstvi>
2. Гольцев Д. Г. Сутність та маркетинговий підхід до поняття «якість» у системі управління якістю / Д. Г. Гольцев // Актуальні проблеми економіки. — 2009. — № 3. — С. 79-88.
3. Гріфін Р.М. Основи менеджмента : підручник / Р.М. Гріфін, В.С. Яцура. — Львів: Бак, 2010. — 624 с.
4. Гончаров В.М. Стратегічні засади ціноутворення за умов ризику та невизначеності в системі інноваційного розвитку економічної системи України : монографія / В.М. Гончаров, Д.В. Солоха, С.Л. Гладка, О.П. Висоцький. — Луганськ: Вид-во СХУ ім. В.Далі, 2010. — 321с.
5. Жданов С.А. Основы теории экономического управления предприятия : учебник / С.А. Жданов. — М. : ФИНПРЕСС, 2009. — 381с.
6. Малюта Л.Я. Забезпечення якості продукції - необхідна умова підвищення конкурентоспроможності підприємства та його продукції в сучасному ринковому просторі / Л. Я. Малюта // Економіка. Фінанси. Право. — 2008. — № 9. — С. 11-15.
7. Мочерний С.В. Економічна теорія : підручник / С.В. Мочерний, М. В. Довбенко. — К. : Видавничий центр «Академія», 2009. — 354 с.

8. Пономарьова О.С. Шляхи гармонізації вітчизняної практики управління якістю з міжнародними стандартами / О. С. Пономарьова // Економіка, фінанси, право. – 2011. – № 5. – С. 14-16.

9. Сіменко І.В. Якість систем управління підприємствами: методологія, організація, практика [Монографія] / І. В. Сіменко. – Донецьк: ДонНУЕТ, 2009. – 394 с.

References

1. Holtsev, D.H. (2011), Calculation of the effectiveness of the quality management in the enterprise, available at: <http://gisap.eu/ru/rozrakhunok-rezultativnosti-sistemi-upravlinnya-yakistyu-na-pidpriemstvi>

2. Holtsev, D.H. (2009), "Essence and marketing approach to the concept of "quality" in the system of quality", *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 3, pp. 79-88.

3. Hrifin, R. and Yatsura, B. (2010), *Osnovy menedzhmenta* [Fundamentals of Management], textbook, Bak, Lviv, Ukraine, 624 p.

4. Honcharov, V.N., Solokha, D.V., Hladka, S.L. and Vysotskyi, O.P. (2010), *Stratehichni zasady tsinoutvorennia za umov ryzyku ta nevyznachenosti v systemi innovatsiyinoho rozvytku ekonomichnoi systemy Ukrainy* [Strategic pricing principles under conditions of risk and uncertainty in the innovation system of the economic system of Ukraine], monograph, Vyd-vo SNU im. V.Dalya, Lugansk, Ukraine, 321 p.

5. Zhdanov, S.A. (2009), *Osnovy teorii ekonomicheskogo upravleniya predpriyatiya* [Fundamentals of theory of economical management of the company], tutorial, FINPRESS, Moscow, Russia, 381p.

6. Maliuta, L.Ya. (2008), "Quality products - a necessary condition for improving the competitiveness of the company and its products in today's market space", *Ekonomika. Finansy. Pravo*, no. 9, pp. 11-15.

7. Mochernyi, S.V. and Dovbenko, M.V. (2009), *Ekonomichna teoriya* [Economics], textbook, Vydavnychiy tsentr "Akademiya", Kyiv, Ukraine, 284 p.

8. Ponomarova, O.S. (2011), "Through harmonization of national quality management practices with international standards", *Ekonomika. Finansy. Pravo*, no. 5, pp. 14-16.

9. Simenko, I.V. (2009), *Yakist system upravlinnya pidpryyemstvamy: metodolohiia, orhanizatsiia, praktyka* [The quality of enterprise management systems : methodology, organization, practice], monograph, DonNUET, Donetsk, Ukraine, 394 p.

ФІНАНСОВО–КРЕДИТНА І ГРОШОВА ПОЛІТИКА

УДК 336.22

Кульчицька Н.Є.,
к.е.н., доцент, завідувач
кафедри фінансів та банківської справи
Чортківського інституту підприємництва і бізнесу THEU

ОЦІНКА РІВНЯ ПОДАТКОВОГО НАВАНТАЖЕННЯ: ВІТЧИЗНЯНІ РЕАЛІЇ ТА ЗАРУБІЖНА ПРАКТИКА

Kulchytska N.Ye.
Cand. Sci. (Econ.), Assoc. Prof.
Head of the department of finance and banking
of Chortkivskyi Institute of Entrepreneurship and Business
Ternopil National Economic University

ASSESSMENT TAX BURDEN: DOMESTIC AND FOREIGN REALITY PRACTICE

Постановка проблеми. Аналіз податкового навантаження є доволі актуальним питанням для економіки України на сучасному етапі розвитку, адже цей показник є основним критерієм ефективності системи оподаткування у державі. Цілком очевидно, що надмірне податковий тиск поряд із загальною економічною кризою стимулюватиме зростання тінізації економіки, відтік національних капіталів за кордон, зниження ділової активності суб'єктів господарювання. За недостатнього рівня податкового навантаження державний бюджет недоотримає кошти, а тому уряд держави не буде в змозі ефективно та в повному обсязі виконувати свої функції. Відтак, забезпечити оптимальний рівень податкового навантаження – одне з першочергових завдань податкової системи кожної країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукове підґрунтя для трансформації податкової політики в контексті оптимального врахування інтересів усіх суб'єктів оподаткування закладено відомими вітчизняними вченими-економістами, до яких слід віднести В. Андрущенка, О. Василика, В. Вишневського, В. Гейця, А. Даниленка, О. Данілова, О. Десятнюк, Т. Єфименко, В. Загорського, Ю. Іванова, О. Кириленко, А. Крисоватого, І. Лютого, І. Луніну, Ц. Огня, А. Поддєрьогіна, А. Соколовську, В. Суторміну, В. Федосова, С. Юрія та ін.

Проте окремі положення податкової політики не знайшли чіткого відображення і тлумачення у працях науковців. Це змушує здійснити розгляд цього питання у статті.

Постановка завдання. Метою статті є визначення як загального показника податкового навантаження, так і його значення в розрізі окремих податків, встановлення рівня сприятливості вітчизняної податкової системи в порівнянні із зарубіжними країнами. Обраний вектор аналізу дасть можливість оцінити пріоритети вдосконалення оподаткування в Україні та розвитку вітчизняної податкової політики.

Виклад основних результатів дослідження. На шляху практичного вирішення завдання досягнення оптимального рівня податкового навантаження необхідним є дослідження ефективності застосування способів виміру його величини та оцінки рівня податкового навантаження на економіку державизагалом. Це дасть можливість створити

наукову основу для відповіді на питання, в якому напрямку повинне змінюватися податкове навантаження, щоб не допустити невиконання покладених на державу суспільно необхідних функцій і гальмування підприємницької ініціативи або погіршення платоспроможності платників.

Дослідження вітчизняної і зарубіжної літератури свідчать про наявність різноманітних методик розрахунку даного показника. Рівень податкового навантаження вимірюється як і для економіки держави в цілому (макрорівень), так і окремих підприємств (мікрорівень).

Для визначення податкового навантаження на макроекономічному рівні доцільно використовувати показник загального рівня податкового навантаження на економіку (податковий коефіцієнт), що розраховується як відношення суми сплачених податків (податкових надходжень зведеного бюджету), включаючи обов'язкові відрахування до державних цільових фондів, до ВВП. Розрахований за даною схемою показник дає можливість порівнювати податкове навантаження в різних країнах, оскільки у міжнародній статистиці для вимірювання його загального рівня на економіку використовується саме податковий коефіцієнт (tax) [1; 2].

Таблиця 1 містить результати аналізу рівня перерозподілу валового внутрішнього продукту через бюджет, величини сплачених податків на одну особу та податкового навантаження в Україні протягом 2009 – 2011 рр.

Таблиця 1

Аналіз податкового навантаження в Україні протягом 2009-2011 рр.

Показник	2009 рік	2010 рік	2011 рік	Відхилення (+,-) до	
				2009 року	2010 року
Доходи зведеного бюджету, млрд. грн.	288,58	314,51	398,31	+25,93	+83,8
Податкові надходження до зведеного бюджету, млрд. грн.	148,92	166,873	268,605	+17,953	+94,732
Обов'язкові сукупні внески до цільових позабюджетних фондів млрд. грн.	306,0	177,8	197,5	-128,2	+19,7
Неподаткові надходження, млн. грн.	66,3	33,019	49,043	-33,281	+16,024
ВВП номінальний, млрд. грн.	914,7	1094,6	1314	+179,8	+219,4
Рівень перерозподілу ВВП через бюджет, %	31,5	28,7	30,3	-2,8	+1,6
Податкове навантаження, %	49,7	31,5	35,9	-18,2	+4,4
Населення, тис. осіб	45982,9	45795	45560,3	-187,9	-234,7
Сплачені податки на одну особу, грн.	3238,6	3643,9	5741,9	+405,3	+2098

Джерело: складено автором самостійно за даними [3; 4]

Так, загальна сума доходів зведеного бюджету України у 2011 р. становила 398,31 млрд. грн., що на 83,804 млрд.грн., або на 26,6% більше за 2010 рік [5].

У 2010 р. держбюджет отримав 314,572 млрд.грн., що на 73,957 млрд. грн., або на 30,7% більше за відповідний показник 2009 року (без врахування у 2010 році погашення заборгованості минулих років з відшкодування ПДВ за рахунок випуску ОВДП по спеціальному фонду держбюджету в обсязі 16,4 млрд. гривень проти 2010 року надходження зросли на 22,4%, або на 57,521 млрд. гривень) [6].

Податкові надходження до держбюджету у 2011 р. становили 268,605 млрд. гривень, що на 101,73 млрд. гривень, або на 160,1% більше від надходжень за 2010 рік (без врахування у 2010 році погашення заборгованості минулих років з відшкодування ПДВ за рахунок випуску ОВДП по спеціальному фонду держбюджету в обсязі 16,4 млрд. гривень проти 2010 року надходження зросли на 42,7%, або на 78,296 млрд. гривень).

Неподаткові надходження до державного бюджету становили 49,043 млрд. грн., що на 16,024 млрд. гривень, або на 24,6% більше за відповідний показник 2010 року. Це пов'язано із зміною бюджетної класифікації у 2011 році, коли деякі надходження, що обліковувались в неподаткових надходженнях були перенесені в податкові (рентна плата, збори на паливно-енергетичні ресурси тощо) [4].

Отже, на основі даних таблиці 1 можна зробити висновок, що в Україні в 2011 році рівень перерозподілу ВВП через бюджет становив 30,3%, що на 1,6% більше ніж в 2010 році відповідно. Дана ситуація є позитивною для економіки України, оскільки прослідковується зростаюча тенденція щодо формування доходів зведеного бюджету та створення ВВП.

Слід зазначити, що загалом українська економіка характеризується зростаючим податковим навантаженням на підприємців. Аналізуючи рівень даного показника за 2009-2011 рр., згідно проведених підрахунків, податкове навантаження на економіку України впродовж досліджуваного періоду мало різнобічний характер [6]. Якщо у 2009 р. цей показник становив 49,7 %, то у 2010 році знизився на 18,2%, а вже у 2011 році знову зріс на 4,4 %, незважаючи на зниження податкових ставок. Хоча впроваджені в дію податкові реформи і дали можливість стабільно та в повному обсязі наповнювати бюджет, податкова система й надалі характеризується великим витрачанням часу платників податків на ведення та організацію податкового обліку та звітності та вагомими фінансовими витратами, що в свою чергу впливає на рівень ВВП [4].

Динаміку рівня перерозподілу ВВП через бюджет та податкового навантаження в Україні за останні три роки наочно можна представити у вигляді наступної діаграми (рис. 1).

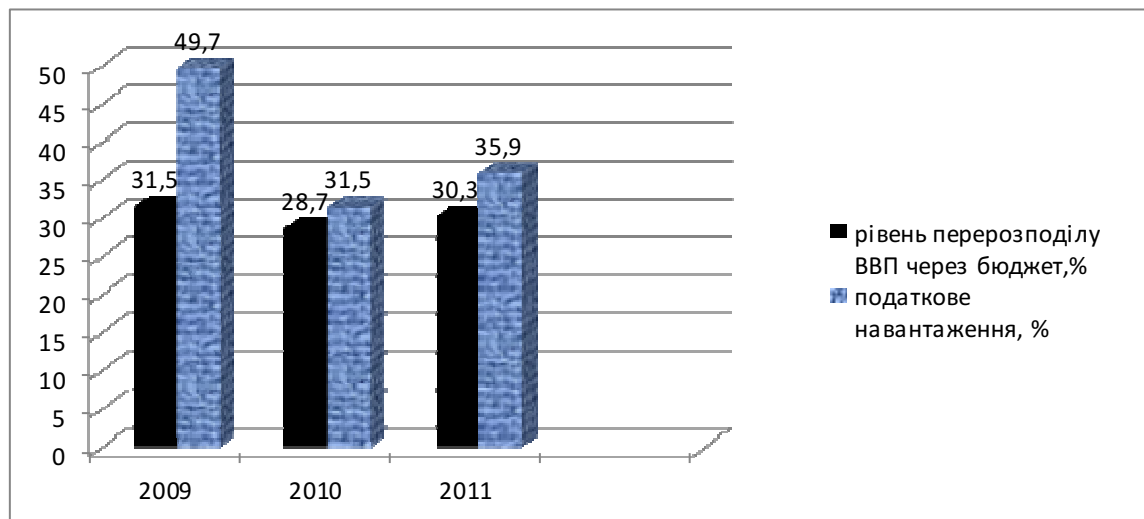

Рис. 1. Податкове навантаження в Україні в 2009-2011 рр.

Джерело: побудовано за даними таблиці 1

Отож, ми бачимо пропорційність між рівнем перерозподілу ВВП через бюджет і податковим навантаженням протягом 2010-2011 років.

У фіскальній зарубіжній практиці існує велика кількість методик розрахунку та аналізу податкового навантаження. Однією з найбільш прогресивних методологій такого підрахунку на сьогоднішній день є пропонувана Світовим Банком спільно із всесвітньовідомою аудиторською та консалтинговою компанією PricewaterhouseCoopers. При щорічних дослідженнях легкості ведення бізнесу «DoingBusiness» та виданні по аналізу індикаторів сплати податків «PayingTaxes» експерти оцінювали країни за такими показниками: кількості податкових платежів; часу, необхідному для розрахунку та сплати податків; загальна (сумарна) ставка оподаткування [7].

Необхідно зазначити, що для розрахунків для кожної країни умовно береться підприємство, власниками якого є 5 фізичних осіб-резидентів, яке займається виробництвом, не веде експортно-імпортової діяльності, має 60 найманих працівників, здійснює свою діяльність в найбільшому бізнес-центрі країни, встановлює 20% надбавку на товари та 50% чистого прибутку виплачує у вигляді дивідендів власникам. При цьому використання таких показників як кількість податкових платежів і час, необхідний для їх розрахунку та сплати є нововведенням, оскільки характеризує навантаження на платника податків не тільки розміром платежів, але і механізмом їх сплати.

Розміри податків у різних державах сильно відрізняються, і це залежить від багатьох факторів. Навіть, у єдиному Європейському Союзі є значні відмінності в ставках податків між

країнами-членами. Частка податкових відрахувань фізичних осіб у деяких державах Єврозони є найвищою у світі й забирає в середньому половину доходів громадян, а подекуди навіть більше. Найнижчі з європейських сумарні ставки податків зафіксовані у Великобританії, Швейцарії, Ірландії й Ісландії – у межах 25-30%. З європейських країн найнижчий податок на прибуток установлений на Кіпрі – 10%.

У 2012 р. Світовий Банк разом з PricewaterhouseCoopers оголосив українську систему оподаткування однією з найобтяжливих у світі: 181 місце – це третє найгірше місце в світі. В Україні кількість податкових платежів за рік становить 135 і витратити на це доводиться 657 годин (82 робочих дні), а загальна ставка оподаткування становить 57,1% доходу (виручки) підприємства – це 152 місце із 183 країн [8].

Для порівняння, в 2009р. в Росії витрачали на оплату 11 податкових платежів 448 годин і 51,2% доходу -130 місце. На сплату 35 податків у Китаї (136 місце) потрібно 872 годин при податковій ставці – 80,7%.

На Мальдівах платять 9% доходу й платять усього один податок. Витрачають на це менше години. Рекордсменом по абсурдності оподаткування є Гамбія – тут податки можуть досягти 286,7%. У рейтингу податкових систем Мальдіви посідають перше місце, Білорусь останнє (124 податкових платежів, 1188 годин, 144 %).

Україна і Білорусь залишаються двома країнами, сплачувати податки в яких найскладніше. Платити податки стало легше в усьому світі, а спрощена процедура сплати податків майже завжди призводить до збільшення державних надходжень та збільшує обсяг іноземних інвестицій у країну. Хоча Україна і значно спростила процес сплати податків, проте час, який витрачається на дотримання законодавства (часто це «чорна» робота), в багатьох випадках означає, що Україна (як і сусідня Білорусь) посідають у рейтингу найнижчі місця зі 181 дослідженої країни.

Для наочного уявлення про розміри загальних ставок оподаткування у досліджуваних країнах можна побудувати діаграму 2.

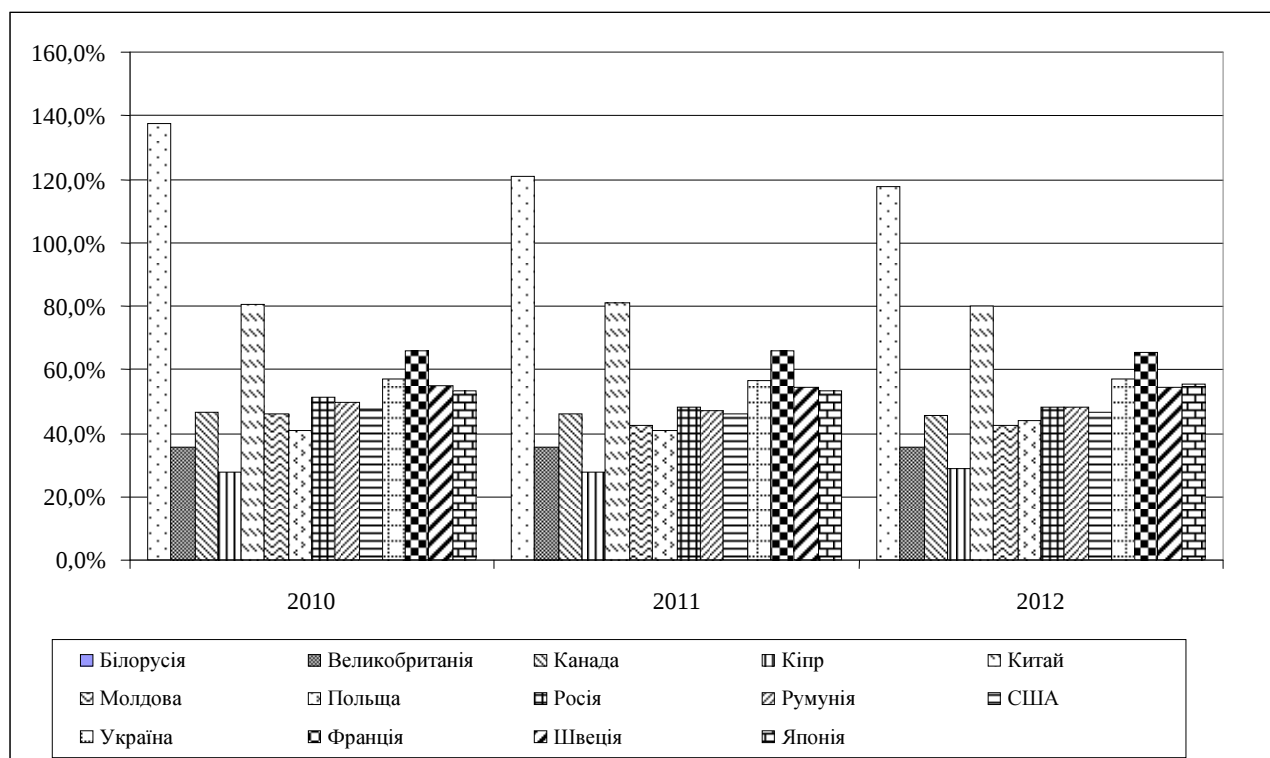

Рис. 2. Загальні ставки оподаткування деяких країн за оцінкою PriceWaterHouseCoopers

Джерело: побудовано автором самостійно за даними Світового банку і аудиторської компанії «PriceWaterHouseCoopers»

В наведеній таблиці ступінь податкового навантаження найбільш повно виражається через показник загальної ставки оподаткування. В Україні вона становила в 2011 році 57,1% обсягу доходів, в США 46,6%, Росії – 48,3%, Китаї – 79,9%, Швеції – 54,5%, Великобританії – 35,3% тощо [8; 9].

36 країн удосконалили свої системи оподаткування підприємств, а 100 країн зробили це протягом 2009 – 2011 рр. Домініканська Республіка стала найкращим реформатором, за нею слідує Малайзія. В той час, як зменшення податку на прибуток юридичних осіб було найпопулярнішою реформою, проведеною в 21 країні світу, численні країни полегшили процес сплати податків, спростивши або скасувавши інші корпоративні податки.

У 2011 р. наступні країни потрапили до першої десятки країн, в яких легко сплачувати податки: Мальдіви (№1), Катар, Гонконг (Китай), Об'єднані Арабські Емірати, Сінгапур, Ірландія, Саудівська Аравія, Оман, Кувейт та Кірібаті. А до десяти країн за найскладнішою процедурою сплати податків з 171 місця по 181 увійшли Панама, Ямайка, Мавританія, Гамбія, Болівія, Венесуела, Республіка Конго, Україна та Білорусь.

З 2007 року до 2012-го податкова система України пересунулася з другого на третє найгірше місце у світі. Кількість податкових платежів зросла до найбільшого у світі рівня. За величиною сукупної податкової ставки позиція України погіршилася зі 142 го до 152-го місця. Час на здійснення податкових платежів хоча і зменшився майже втричі, однак десятку найгірших країн світу за цим критерієм покинути не вдалося. Незважаючи на те, що ставка оподаткування прибутку підприємств у розмірі 19% не вважається високою, «приховані» податки та час, що витрачається на дотримання норм українського законодавства, є причиною того, що Україна знаходиться в кінці рейтингу. Хоча рейтинг України значно погіршився, ситуацію можна було б легко виправити, запровадивши в систему декілька нововведень. Дотримання адміністративних вимог щодо сплати податків залишається справжнім тягарем для підприємств, і це істотно впливає на загальний рейтинг.

Результати дослідження підтверджують, що під час реформ уряду повинні розглядати всі податки, що сплачуються організаціями. Податок на прибуток підприємств становить тільки частину всіх витрат, і у середньому на нього припадає 37% загальної податкової ставки, 26% кількості годин, що витрачаються на податкове адміністрування, та 12% від числа всіх податкових платежів [10]. Податки та відрахування з фонду заробітної плати в деяких країнах значно підвищують податкові витрати та навантаження податкового адміністрування.

Висновки та подальші дослідження. На основі проведеної оцінки податкового навантаження в Україні можна прийти до висновку щодо підвищення рейтингу України у світовому просторі. Позитивний вплив матиме запровадження заходів вдосконалення системи податкового контролю, створення умов щодо зниження рівня ухилення від сплати податкових зобов'язань, обмежене використання податкових пільг, а також забезпечення оптимального розподілу вилучених коштів, що потребує проведення подальших досліджень та розробки теоретико-методичних основ механізму їх реалізації. Слід зазначити, що податкове навантаження є одним із фінансових показників, який визначає частку валового внутрішнього продукту на макrorівні та прибутку суб'єкта господарювання на мікрорівні, що перерозподіляється та акумулюється в бюджеті країни у вигляді податків і зборів. Зниження рівня податкового навантаження є рішучим кроком у подоланні економічної кризи, що в цілому створить сприятливі умови реформування економічної і податкової сфери. І саме надмірне податкове навантаження в Україні негативно впливатиме на економіку країни, спричиняючи її значну тінізацію. Податковий тягар розподілено між платниками податків дуже нерівномірно, а це негативно позначається на діловій активності ринкових агентів і формує атмосферу недовіри громадян до фінансових інститутів.

Реформування вітчизняної податкової системи та зменшення реального податкового навантаження дозволить Україні стати важливим суб'єктом податкової конкуренції на світовому просторі. Тому, використовуючи міжнародний досвід, адаптуючи його до специфіки та умов розвитку нашої країни, уряду необхідно створювати умови, в яких буде неможливо ухилятися від сплати податкових зобов'язань, що призведе до поступового збільшення надходжень до державного бюджету, а також подбати про те, щоб податкові надходження були доцільно розподілені.

Література

1. Соколовська А. Теоретичні засади визначення податкового навантаження та рівня оподаткування економіки / А. Соколовська // Економіка України. – 2005. – №5. – С.4-12.
2. Дропа Я. Податкове навантаження та його вплив на економіку України/ Я. Дропа, І. Чабан // Формування ринкової економіки в Україні. – 2009. – Вип. 19. – С. 213–218.
3. Висновки щодо виконання державного бюджету України за 2009 рік. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: ac-rada.gov.ua.
4. Надходження до державного бюджету у 2011 році зросли. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: epravda.com.ua.
5. Постанова Верховної Ради України “Про звіт про виконання” Закону України “Про Державний бюджет України на 2011 рік”. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: ac-rada.gov.ua.
6. Уряд знижує податкове навантаження на машинобудівні підприємства. – 2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: kmu.gov.ua.
7. DoingBusinessGoesMobile. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: doingbusiness.org.
8. Рейтинг податкової системи в світі. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: publicdebt.in.ua
9. Податкове навантаження зросло в Україні до рекордного за 20 років рівня. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: dt.ua
10. Уряд запропонував знизити податкове навантаження на підприємства, які займаються соцпроектами. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: noocrat.com/news

References

1. Sokolovska, A. (2005), “The basis theoretical of determination of the tax loading and level of taxation of economy”, *Ekonomika Ukrainy*, No 5, pp. 4-12.
2. Dropa Ya. and Chaban, I. (2009), “The tax loading and its influence is on the economy of Ukraine”, *Formuvanya rynkovoï ekonomiky v Ukraini*, No. 19, pp. 213-218.
3. Conclusions are in relation to implementation of the state budget of Ukraine for 2009 year, available at: ac-rada.gov.ua.
4. State budget increased revenues in 2011 year, available at: epravda.com.ua.
5. The decision of Verkhovna Rada of Ukraine, “Report is on performance”: Law of Ukraine (2011), On the State Budget of Ukraine for 2011 year, available at: ac-rada.gov.ua.
6. The government reduces the tax burden on engineering plants, (2012), available at: kmu.gov.ua.
7. DoingBusinessGoesMobile, available at: doingbusiness.org.
8. Rating tax system in the world, available at: publicdebt.in.ua
9. The tax loading grew to a record in Ukraine for 20 years, make straight, available at: dt.ua.
10. Government proposed to reduce the tax burden on businesses that are engaged in social projects, available at: noocrat.com/news.

УДК 336.7

Колач С.М.

*к.е.н., в.о. доцента кафедри економічної теорії
Львівський національний аграрний університет*

ГРОШІ ЯК ЕКОНОМІЧНИЙ ТА ПСИХОЛОГІЧНИЙ ФЕНОМЕН СУСПІЛЬСТВА

Kolach S.M.,

*Cand. Sci. (Econ.), acting assistant professor
of department of economic theory
Lviv National Agricultural University*

MONEY AS AN ECONOMIC AND PSYCHOLOGICAL PHENOMENON OF SOCIETY

Постановка проблеми. Проблема грошей традиційно розглядається в руслі економічної галузі знань. З точки зору економістів, гроші – це специфічний товар, спеціальна споживча вартість якого робить його загальним еквівалентом товарів, перетворюючи на капітал. Окрім чисто економічних функцій (міра вартості, засіб обігу, платежу, нагромадження, функція світових грошей), гроші є фактором формування психіки людини у виживанні, існуванні, самозадоволенні, посіданні певного статусу в суспільстві тощо. Психологія грошей як наука вивчає зміну психіки людей та їх поведінку внаслідок впливу грошей. З психологією грошей пов'язана проблема багатства і бідності. В економічній реальності людина перебуває у двох сферах – духовній і речовій. Гроші є узагальненою формалізованою стороною речового світу. Наявність різних речей у людей встановлює між ними певну ієрархію, яку вони сприймають природно і прагнуть посісти в ній певне місце. Отже, психологічно гроші є винятково парадоксальним феноменом, що проявляється в багатозначності і суперечливості їх відображення у свідомості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Порівнюючи гроші з іншими матеріальними благами, А. Шопенгауер підкреслював, що тільки гроші – абсолютне благо: вони відповідають „не будь-якій потребі in concreto, а потребі взагалі, in abstracto” [1, с.14]. Інформаційна унікальність грошей виражається в їх універсалізмі, а також у своєрідному прояві цілісності, що трансформується у здатність поєднувати і одночасно роз'єднувати людей. Саме обмін створює зв'язок між індивідами і поряд з цим визначає їх приналежність до певної групи, спільноти чи інституту, тобто роз'єднує. До того ж (і це теж прояв їх суперечливої цілісності), гроші є „індивідуальною річчю”, але їх основне значення полягає в подоланні індивідуальності, знеособленні. Характеристику грошей як соціально-психологічного феномена дає Ф. Хайєк. На його думку, гроші – найабстрактніший з усіх економічних інститутів, через який опосередковуються найзагальніші, непрямі, віддалені наслідки індивідуальних дій, що сприймаються почуттєво. За їх допомогою те, що сприймається почуттєво, заміщується абстрактними поняттями, у яких сформульовані правила, котрі керують економічною діяльністю [2]. Висвітлення та дослідження грошей з економічної та психологічної точки зору зустрічається в науковій літературі не часто і потребує детальнішого аналізу.

Постановка завдання. Метою дослідження є розробка теоретичних, методологічних положень і практичних рекомендацій щодо вивчення зв'язків сучасної людини з її життєвим світом, які реалізуються через медіум грошей. Монетарний аспект мають усі прояви сутнісних сил та потреб сучасної людини: професійна діяльність і дозвілля, освіта, мистецтво і наука, користування матеріальними благами, навіть життя і смерть – усе це має грошовий еквівалент.

Виклад основного матеріалу дослідження. Гроші – це особлива економіко-психологічна реальність, особливий символ. Їх своєрідність проявляється в тому, що в них

збігається матеріальне й ідеальне, річ і думка, і це забезпечує їх об'єктивну та суб'єктивну представлену у свідомості загальносутність. Система грошових комунікативних дій справляє потужний вплив на поведінку окремих індивідів, соціальних груп і суспільства в цілому. Розуміння механізмів цього впливу є необхідною умовою правильної інтерпретації мотивації дій людей, розуміння взаємозалежності їх інтересів, виявлення притаманних їм стереотипів сприйняття соціальної дійсності, визначення рівня їх інформаційної забезпеченості у сфері економічної діяльності.

Вивчаючи особливості поведінки людей, які виявляються в зв'язку з ставленням до грошей, психологи зіставляють їх з цінностями, соціальними уявленнями, особистісними якостями людей. За допомогою модифікованої методики Р. Кеттела з'ясовано, що діти з високою самооцінкою надають меншого значення факторам престижу, грошам, а з низькою – ховаються за гроші, прагнуть з їхньою допомогою зміцнити своє становище хоча б у власних очах. Тривожність виражається в занепокоєнні стосовно витрат, економії, фантазуванні на тему грошей. Ці результати отримані при тестуванні школярів, ще не включених в усі стадії відтворення; вступаючи лише в окремі економічні зв'язки, вони демонструють перевагу особистісних детермінант у грошовій поведінці. Аналогічне явище спостерігається і в групах дорослих [3].

Суспільна практика свідчить, що гроші є важливим регулюючим і детермінуючим механізмом процесу економічної соціалізації людини. У формі засобу оплати праці вони завжди значною мірою визначали соціальний статус людини та її можливості. Рівень доходів і якість життя, зумовлені соціально стратифікаційною функцією грошей, регулюють соціальні та міжособистісні відносини між людьми, зумовлюють вибір особистістю моделі економічної, політичної та моральної поведінки.

В літературі знаходимо спроби аналізу механізмів особистих інтересів і потреб через дослідження ставлення людини до грошей. О. Дейнека вважає ставлення до грошей важливим компонентом структури економічної свідомості. Без розуміння ставлення людини до грошей важко зрозуміти механізм економічної поведінки, яка є важливим компонентом процесу економічної соціалізації.

Ставлення до грошей, яке визначається характером їх використання, зумовлює психологічний економічний тип особистості. В психології розроблено різні грошові типології особистості. Так, в типології, оформленій Мерріл і Рейд в результаті аналізу праць К. Г. Юнга, представлено чотири типи, які проявляють характерні особливості відносин і поведінки у фінансовій сфері [4]:

- „чуттєві” (наївний тип) – люди чутливі, приємні, але імпульсивні, недисципліновані, егоїстичні. У фінансовій сфері їм властиво розглядати гроші як нечисті і шкідливі для відносин і тому уникати їх;

- „думаючі” (аналітичний тип) – педантичні, наполегливі, вимогливі, але нерішучі, ригідні і розбірливі. У фінансових питаннях схильні перестраховуватися і зволікати з ухваленням рішень та їх реалізацією; цінують безпеку над усе;

- „сприймаючі” (імпульсивний тип) – реалістичні, незалежні, рішучі, але жорстокі, владні і різкі. У фінансових справах рішучі й вимогливі, схильні переоцінювати свої можливості;

- „інтуїтивні” (експресивний тип) – інтуїтивні, честолюбні люди, ентузіасти, але імпульсивні, недисципліновані, егоїстичні. У фінансових питаннях схильні бути оптимістами, їм подобається продавати і бути популярними. Якщо спробувати виокремити ключові символи грошей у наведеній типології, то для „чуттєвих” гроші – моральне зло або конфлікт; для „думаючих” - безпека; для тих, що „сприймають” свобода і влада; для „інтуїтивних” - самоствердження, престиж.

Система поглядів на гроші може змінюватися з віком та зі ступенем набуття життєвого досвіду. Коли індивід поступово пізнає, що далеко не всі блага і стимули в житті пов'язані з оплатою (наприклад, симпатія, любов, самореалізація особистості), його інтерес до грошей відносно скорочується.

Особливо цікавим є дослідження по співвіднесенню грошової поведінки з категоріями, що детермінуються зовнішніми соціальними механізмами — цінностями, установками, атитюдами. Семенов М.Ю. зазначав, що „гроші в психологічному дослідженні можна розглядати в рамках різних сталих в психології предметах дослідження (предметна орієнтація): як ціннісна орієнтація в системі цілей життя (термінальна або інструментальна

цінність)...” [5]. Для дослідження місця грошей в житті людини вчений вважав за необхідне визначити складні відносини між особистісними цінностями, такі, як причина і наслідок, засіб і мета — філософські категорії, що відображають загальний необхідний зв'язок між явищами.

Унікальною характеристикою образу грошей є неодмінна спрямованість у майбутнє, оскільки вони втілюють потенційні можливості, абстрактну купівельну спроможність. На відміну від всіх інших речей, що старіють, вимагають заміни або відновлення, гроші є постійною субстанцією (вони непомітно оновлюються). Константність в образі грошей поєднується з динамічністю.

Гроші є одночасно і потужним мотиватором, і фрустратором. Інформаційна унікальність грошей виражається в їх універсалізмі, а також у своєрідному прояві цілісності, що трансформується у здатність поєднувати і одночасно роз'єднувати людей. Саме обмін створює зв'язок між індивідами і поряд з цим визначає їх приналежність до певної групи, спільноти чи інституту, тобто роз'єднує. Характеристику грошей як соціально-психологічного феномена дає Ф. Хайек. На його думку, гроші — найабстрактніший з усіх економічних інститутів, через який опосередковуються найзагальніші, непрямі, віддалені наслідки індивідуальних дій, що сприймаються чуттєво [6].

Зростання впливу грошей на всі сторони суспільного життя — безперечний об'єктивний процес. Небачені можливості, які здобула сьогодні людина, руйнування традиційних моделей життя, конституювання нових соціальних структур — усе це має грошове вираження. Монетарний аспект мають усі прояви сутнісних сил та потреб сучасної людини: професійна діяльність і дозвілля, освіта, мистецтво і наука, користування матеріальними благами, навіть життя і смерть — усе це має грошовий еквівалент. В аналізі природи грошей, за теорією комунікації грошові знаки можна розглядати як символи, що в перетвореній формі репрезентують значення речей для людини.

Висновки та подальші дослідження. Посівши місце універсальної „ланки між об'єктами” економічних відносин, гроші позначають не природну, а соціальну значущість речей, а отже виступають як інформаційний інструмент у соціальній комунікації:

по-перше, гроші за походженням це товар, але не просто товар, а носій певних суспільних відносин, формування яких зумовило виділення із широкого ряду звичайних товарів одного грошового;

по-друге, як результат тривалого еволюційного розвитку товарного виробництва і ринку гроші самі не можуть бути застиглим, раз і назавжди даним явищем, а повинні постійно розвиватися як по суті, так і за формами існування;

по-третє, гроші не можуть бути відмінені чи змінені угодою людей або рішенням держави до тих пір, поки існують адекватні грошам суспільні відносини, так само, як і не можуть бути “введені” там, де таких відносин не існує.

Література

1. Силласте Г. Г. Экономическая социология: учебное пособие / Г.Г.Силласте. — М. : Гардарики, 2005. — 176 с.
2. Скринник З. Е. У грошей своя філософія / З.Е.Скринник // Вісник Національного банку України. — 2005. — № 10. — С. 44 -47.
3. Фернам А. Деньги. Психология денег и финансового поведения / А.Фернам, М.Аргайл. — Санкт-Петербург: Прайм-ЕВРОЗНАК, 2005. — 352 с
4. Дейнека О. С. Экономическая психология : учеб. пособие / О.С.Дейнека. — Санкт-Петербург: Питер, 2000. — 160 с.
5. Семенов М.Ю. Исследование понятия "деньги" методом ассоциативного эксперимента / М.Ю.Семенов // Вестник Омского университета. — 2003. — № 3. — С. 139-142.
6. Хайек Ф. Индивидуализм и экономический порядок / Ф.Хайек. — М. : Изограф, 2000. — 256 с.
7. Гальчинский А. С., Єщенко П. С., Палкін Ю. І. Основи економічної теорії : підручник. — К. : Вища школа, 1995. — 471 с.
8. Москаленко В. Сучасні напрямки досліджень в економічній психології / В.Москаленко // Соціальна психологія. — 2004. — № 2 (4). — С. 3-18.

References

1. Sillaste, G.G. (2005), *Ekonomicheskaya sotsiologiya* [Economic sociology], tutorial, Gardariki, Moscow, Russia, 176 p.
2. Skrynnyk, Z.E. (2005), "Money has its own philosophy", *Visnyk Natsionalnoho banku Ukrainy*, no. 10. – pp. 44-47.
3. Fernam, A. and Arhail, M. (2005), *Dengi. Psikhologiya deneg i finansovogo povedeniya* [Money. Psychology of money and financial behavior], PrainYEVIROZNAK, St. Petersburg, Russia, 352 p.
4. Deineka, O.S. (2000), *Ekonomicheskaya psikhologiya* [Economic psychology], tutorial, Piter, St. Petersburg, Russia, 160 p.
5. Semenov, M.Yu. (2003), "Investigation of "money" notion by the method of associative experiment", *Vestnik Omskogo universiteta*, no. 3, pp. 139-142.
6. Khayyek, F. (2000), *Individualizm i ekonomicheskii poriadok* [Individualism and economic order], Izograf, Moscow, Russia, 256 p.
7. Halchynskiy, A.S., Yeschenko, P.S. and Palkin, Yu.I. (1995), *Osnovy ekonomichnoi teorii* [Fundamentals of economic theory], textbook, Vyshcha shkola, Kyiv, Ukraine 471 s.
8. Moskalenko, V. (2004), "Modern directions of research in economic psychology", *Sotsialna psikhologhiia*, no. 2(4), pp. 3-18.

СТАТИСТИКА, ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА АУДИТ

УДК 657.6

Манухіна М.Ю.,
к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку і аудиту
Східноукраїнського національного університету
імені Володимира Даля

ОСОБЛИВОСТІ АУДИТУ ОПЕРАЦІЙ З ОСНОВНИМИ ЗАСОБАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Manuchina M.Yu.,
Cand. Sci. (Econ.), Assoc. Prof., associate professor
of department of accounting and audit
Volodymyr Dahl East Ukrainian national university

FEATURES OF AUDIT OF OPERATIONS WITH THE FIXED ASSETS ON ENTERPRISE

Постановка проблеми. На сучасному етапі становлення ринкових відносин методика аудиту основних засобів є об'єктом пильної уваги. Основні засоби є матеріальною основою підприємницької діяльності, вони визначають виробничий потенціал будь-якого підприємства. Наявність даних господарських засобів у складі ресурсів підприємства збільшує ринкову вартість підприємств, підвищує інвестиційну привабливість та забезпечує захист їхніх прав, тому питання аудиту основних засобів на сьогоднішній день є актуальним для всіх підприємств.

Із прийняттям Податкового кодексу облік основних засобів зазнав деяких змін, що в основному вплинуло на процес аудиту, особливості його здійснення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання організації та методики аудиту основних засобів розглядаються в працях таких вітчизняних науковців, як: М. Білуха, Ф. Бутинець, Г. Давидов, Н. Дорош, Л. Кулаковська, Ю. Піча, В. Сопко, Л. Сук, Б. Усач та інших.

Вагомий внесок вказаних дослідників і цінність отриманих ними результатів свідчать про існування низки невирішених запитань. Враховуючи економічну сутність основних засобів та їх вплив на фінансові показники підприємства, виникає необхідність в контролі оцінки основних засобів, перевірці правильності нарахування зносу основних засобів і визначенні витрат на їх ремонт, що є важливим етапом загального аудиту основних засобів.

Постановка завдання. Метою статті є розгляд методичних основ проведення аудиту основних засобів, а також надання пропозицій щодо організації аудиту операцій з основними засобами на підприємстві.

Головними завданнями статті є дослідити аудиторські процедури з перевірки основних засобів та надати пропозиції щодо підвищення їх ефективності. Об'єктом дослідження є аудит операцій з основними засобами. Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних та організаційних засад аудиту основних засобів у системі управління промислових підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основні засоби – це досить велика група в активах суб'єкта господарювання, а тому послідовність проведення аудиту основних засобів має свої особливості. Насамперед слід з'ясувати визначення основних засобів. Так, до основних засобів належать матеріальні активи, якими підприємство володіє з метою використання їх в процесі виробництва або постачання товарів, послуг, надання в оренду

іншим особам, або для здійснення адміністративних функцій, строк корисного використання яких більше одного року[3].

Метою аудиту основних засобів є об'єктивний збір і оцінка свідчень про економічні події з основними засобами з метою встановлення ступеня відповідності цих тверджень нормам податкового і бухгалтерського обліку та надання результатів перевірки зацікавленим користувачам [6, с.319].

Об'єктом дослідження є інформація, зафіксована в різних джерелах щодо основних засобів. Це рахунки 10 «Основні засоби», 13 «Знос (амортизація) необоротних активів», 15 «Капітальні інвестиції», баланс, звіт про фінансові результати, звіт про рух грошових коштів.

При проведенні аудиту обліку основних засобів у суб'єкта господарювання аудитор повинен використовувати такі доказові джерела інформації, як первинні документи; облікові реєстри синтетичного обліку; інвентаризаційні відомості; відповідні рахунки Головної книги; баланс; звіт про фінансові результати; звіт про рух грошових коштів; фінансова звітність за попередній період; робочі документи і звіт попереднього аудитора; контракти, угоди про оренду, страхові поліси; розрахунки амортизаційних відрахувань; наказ про облікову політику тощо.

Основними методами, які використовуються при аудиті основних засобів, є опитування, фактична перевірка, порівняння, перерахунок, документальна перевірка, вибіркове дослідження.

Оскільки перевірка аудитором обліку основних засобів є процесом досить трудомістким, потребує обробки великої кількості інформації, аудитор може застосовувати вибіркове дослідження основних засобів при прийнятому рівні аудиторського ризику.

Одним із найважливіших аспектів аудиторської перевірки основних засобів є перевірка правильності їх оцінки. Проблема оцінки основних засобів – одна з основних у бухгалтерському обліку, а принцип єдності та реальності оцінки основних засобів – визначаючий фактор в організації бухгалтерського обліку підприємства.

Основні засоби підприємств незалежно від форм власності відображаються в бухгалтерському обліку та звітності за фактичними витратами на їх придбання, перевезення, встановлення, налагодження, державну реєстрацію, які становлять їх первісну вартість. Здійснюючи вартісну оцінку основних засобів, підприємству необхідно виходити з того, що об'єкт основних засобів визнається активом у випадку, якщо існує ймовірність того, що підприємство буде отримувати в майбутньому економічні вигоди, пов'язані з використанням цього об'єкта, а його вартість може бути достовірно визначена. Тому оцінці на дату балансу підлягають основні засоби, які відповідають умовам визнання їх активом; основні засоби, які не відповідають умовам визнання, повинні бути списані на витрати цього періоду за їх залишковою вартістю.

Важливим завданням аудитора є перевірка правильності формування первісної вартості основних засобів. Згідно з П(С)БО 7 «Основні засоби» придбані (створені) основні засоби зараховуються на баланс підприємства за первісною вартістю. Особливо аудитор слід звернути увагу на ті основні засоби, які були придбані за рахунок кредитів банків або інших фінансових установ (повністю або частково). Коли підприємство додатково залучає кредит банку на придбання чи будівництво основних засобів, у деяких випадках, передбачених П(С)БО 31 «Фінансові витрати», фінансові витрати на сплату відсотків за користування кредитом включаються до первісної вартості об'єктів. Капіталізація витрат на позики повинна бути передбачена в обліковій політиці підприємства [5]. Відповідно до вимог зазначеного П(С)БО, фінансові витрати на сплату відсотків включаються до собівартості активу тільки у тому випадку, коли на доведення об'єкта основних засобів до придатного для використання стану необхідно значний період часу. Такі активи визнають, як кваліфікаційні.

При безоплатному отриманні основних засобів вони повинні бути оцінені за ринковою (справедливою) вартістю. Відносно основних засобів, які надходять до підприємства, справедлива вартість визначається також у разі безоплатної передачі основних засобів, якщо основні засоби отримані внаслідок обмінних операцій; якщо основні засоби передані як внесок до статутного капіталу підприємства.

Визначення вартості основних засобів, які ремонтувалися, також має свої особливості. Вартість поліпшення основних засобів, внаслідок чого здійснюється покращення технічних характеристик, ефективність роботи основних засобів, включається до первісної вартості об'єкта, а витрати, що здійснювалися з метою підтримання основних засобів у нормальному

робочому стані відносяться на витрати звітного періоду і не капіталізуються. Аудитору необхідно також враховувати вимоги податкового обліку і впевнитися, що підприємство – клієнт при визначенні витрат на ремонт і поліпшення об'єктів основних засобів дотримувалося вимог Податкового кодексу України. Порядок відображення та поліпшення об'єктів основних засобів у податковому обліку не залежить від характеру робіт і визначення таких витрат в бухгалтерському обліку: затрати у межах ремонтного ліміту відносяться до складу витрат, а затрати, які перевищують вказаний ліміт, збільшують первісну вартість відремонтованого об'єкта з його наступною амортизацією [2].

При перевірці витрат на ремонти слід встановити: наявність планів і кошторисів ремонту, актів на виконання робіт, актів приймання-передачі виконаних робіт, актів технічного огляду будинків і споруд, правильність і своєчасність складання відповідних документів; правильність формування витрат за статтями затрат; чи не завищувалися норми витрат матеріалів і розцінки з оплати праці на ремонтні роботи; правильність віднесення робіт до поточного або капітального ремонту. Також встановлюється доцільність і законність операцій з ремонту.

Якщо капітальний ремонт проводив орендатор, то необхідно встановити, які витрати він здійснив; чи відповідають вони умовам договору про оренду і правомірність відображення на рахунках бухгалтерського обліку. Якщо капітальний ремонт орендованих основних засобів здійснюється в рахунок орендної плати, аудитор перевіряє правомірність і доцільність витрат на капітальний ремонт.

Одним із важливих етапів аудиторської перевірки є аудит переоцінки основних засобів, не пов'язаний зі зменшенням корисності активу. Для контролю правильності дотримання вимог з переоцінки аудит здійснюється за такими напрямками:

1. Контроль повноти та проведення операцій з переоцінки основних засобів.
2. Правильність документального відображення результатів переоцінки.
3. Правильність відображення операцій з переоцінки на рахунках бухгалтерського обліку [8].

Такий аудит здійснюється на підставі вивчення документів, які містять результати переоцінки, і передбачає наступні аудиторські процедури:

- визначення всіх питань щодо переоцінки, які знайшли відображення в обліковій політиці підприємства;
- перевірка відповідності записів в інвентарних картках результатам здійсненої переоцінки;
- перевірка правильності бухгалтерських записів, які відображають результати переоцінки основних засобів в обліку;
- перевірка справедливої вартості об'єктів основних засобів;
- перевірка правильності визначення індексу переоцінки;
- перевірка правильності розрахунку переоціненої вартості основних засобів і зносу.

П(С)БО 7 «Основні засоби» не встановлює процедури переоцінки, не визначає осіб, котрі повинні її здійснювати, не надає форми документа, в якому повинні відображатися результати переоцінки. Ці питання повинні регулюватися наказом про облікову політику суб'єкта господарювання, в якій вказується метод оцінки основного засобу. Тому переоцінка здійснюється професіональними оцінювачами і регулюється Законом України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні» [1] і Національними стандартами оцінки.

Аудитору, враховуючи великий вплив амортизації на показники фінансової звітності, необхідно уважно вивчити порядок нарахування амортизації на підприємстві. Мета аудиту амортизації основних засобів є встановлення достовірності, правильності та законності ведення бухгалтерського і податкового обліку амортизації основних засобів, відображення у фінансовій та податковій звітності, відповідно до вимог П(С)БО 7 «Основні засоби» та Податкового кодексу України. Так як аудит амортизації основних засобів є частиною загального аудиту основних засобів, тому перед аудитом, безпосередньо, амортизації основних засобів аудитору необхідно перевірити всі аспекти обліку основних засобів, що впливають на нарахування амортизації.

Аудит амортизації основних засобів доцільно проводити в чотири етапи:

1. Фактична перевірка наявності основних засобів.

2. Контроль дотримання чинного законодавства щодо амортизації основних засобів.

3. Аудит нарахування амортизації основних засобів.

4. Перевірка правильності відображення амортизації основних засобів в облікових регістрах та звітності.

Враховуючи відмінності бухгалтерського і податкового обліку, аудиторію треба впевнитися, що:

- об'єкти основних засобів правильно віднесені до потрібної групи як у бухгалтерському, так і у податковому обліку;

- амортизація основних засобів у податковому обліку нараховується за методом, який затверджений наказом про облікову політику з метою складання фінансової звітності;

- строк корисної експлуатації визначений з урахуванням факторів, а саме: очікуване використання активу з урахуванням його потужності або продуктивності; фізичний знос, який залежить від виробничих факторів (строку і умов експлуатації), моральний знос у результаті зміни попиту на товар; правові обмеження;

- амортизація основних засобів в бухгалтерському обліку нараховується з урахуванням мінімально допустимих строків корисної експлуатації основних засобів, встановлених податковим законодавством, за винятком використання виробничого метода;

- податкова і бухгалтерська амортизація нараховуються щомісячно, починаючи з наступного після місяця введення об'єкта в експлуатацію; припиняється нарахування амортизації, починаючи з наступного за місяцем його вибуття;

- ведення податкового і бухгалтерського обліку на підприємстві здійснюється у відповідності з чинним законодавством.

Аудиторській перевірці підлягають операції, пов'язані з вибуттям основних засобів, які спостерігаються при безоплатній передачі їх іншим підприємствам, ліквідації в зв'язку з повним зносом, нестачах, виявлених при інвентаризації та перевірках, внесках у статутний капітал, в результаті стихійного лиха, невідповідності критеріям визнання активом. При цьому слід врахувати, що основні засоби підлягають списанню лише у тих випадках, коли відновити їх неможливо або економічно недоцільно. При перевірці вибуття основних засобів аудитор з'ясовує, чи створена на підприємстві постійно діюча наглядова комісія із списання засобів праці. Якщо основні засоби ліквідовують внаслідок аварії чи інших надзвичайних ситуацій, то треба ознайомитися з актами про аварію, ліквідацію, а також з довідкою з метеорологічної служби, встановити, що призвело до надзвичайної ситуації [7, с.294].

Крім того, необхідно встановити, чи правильно розраховані збитки від ліквідації основних засобів (витрати з ліквідації, недоамортизована сума списаних основних засобів). Слід також перевірити факти безоплатної передачі основних засобів та відображення в обліку витрат, пов'язаних із транспортуванням і монтажем, а також з пусконаладжувальними роботами.

У разі, якщо операції з основними засобами стосовно їх переміщення, оприбуткування, вибуття, документального оформлення не відображують або неправильно відображують в бухгалтерському обліку, потрібно виявити винних осіб та причини, що спричинили таку ситуацію, і вжити відповідні заходи.

Основні засоби можуть покидати баланс підприємства за різними причинами, але більш популярна – це їх реалізація (продаж за грошові кошти). Аудитору необхідно встановити, яким нормативним документом керується бухгалтер у випадку продажу основних засобів. Як відомо, П(С)БО 7 «Основні засоби» не розповсюджується на основні засоби, які утримуються для продажу. Їх враховують за правилами, які викладено у П(С)БО 27 «Необоротні активи, які утримані для продажу, і припинена діяльність» [4].

Варто перевірити отримані та передані в оренду основні засоби: наявність відповідних договорів оренди, розрахунок орендних платежів і своєчасність їх внесення, операції з поліпшення та ремонтів, порядок повернення.

При здійсненні аудиту отриманих чи переданих в оренду основних засобів треба перевірити договори оренди та зазначені в них умови, перелік основних засобів, що перебувають в оренді, а також відображення орендних операцій в обліку.

Основними етапами аудиту орендованих основних засобів є:

- ознайомлення з договорами оренди, актами приймання-передачі;

- установлення виду оренди (фінансова чи операційна);

- перевірка нарахування щомісячної суми орендної плати, а також вчасна її сплата;
 - законність результатів інвентаризації, відображення в обліку операцій оренди, а також витрат, здійснених внаслідок поліпшення основних засобів [7, с. 304].

Аудит основних засобів завершується аналізом ефективності їх використання. Визначають фондівіддачу, фондомісткість, коефіцієнти зносу, поновлення, придатності основних засобів.

Висновки та подальші дослідження. В процесі дослідження встановлено, що на сьогодні аудит як вид контролю є необхідним та обґрунтованим, оскільки володіння достовірною інформацією – передумова успішного функціонування промислових підприємств. Основні засоби займають значну частину в загальній майновій номенклатурі більшості суб'єктів господарювання, на сучасному етапі розвитку важливого значення набувають питання їх ефективного використання та збереження. Цьому значною мірою сприяє здійснення дієвого незалежного контролю за станом та використанням об'єктів основних засобів.

Необхідність аудиторської перевірки зумовлюється тим, що найбільш достовірним джерелом інформації про господарську діяльність підприємства є дані бухгалтерського обліку та звітності.

Аудит основних засобів дозволяє встановити реальний якісний та кількісний стан основних засобів суб'єкта господарювання, їх правильний облік, витрати на ремонт і поліпшення, а також правильність нарахування амортизації.

Таким чином, аудит основних засобів є складним процесом, а з огляду на постійні зміни в нормативних актах стосовно їх амортизації, класифікації тощо він є дуже важливою частиною загального аудиту підприємства.

Література

1. Закон України "Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні" від 12.07.2001 р. № 2658 – III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2658-14>
2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755 - VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 "Основні засоби", затв. наказом Міністерства фінансів України від 27.04.2000 р. № 92 зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1027.243.0>
4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 27 "Необоротні активи, які утримані для продажу, та припинена діяльність", затв. наказом Міністерства фінансів України від 03.10.2007 р. № 1100 зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1221-07>
5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 31 "Фінансові витрати", затв. наказом Міністерства фінансів України від 28.04.2006 р. № 415 зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0610-06>
6. Кулаковська Л.П. Організація і методика аудиту : навчальний посібник / Л.П. Кулаковська, Ю.В. Піча. – 3-тє вид. – К. : Каравела, 2006. – 560 с.
7. Організація та методика проведення аудиту : навчально-практичний посібник / В.В. Сопко, В.П. Шило, Н.І. Верхоглядова, С.Б. Ільїна, О.М. Брадул. – 2-ге вид., перероб. і допов. – К., 2006. – 576 с.
8. Усач Б.Ф. Організація і методика аудиту : підручник / Б.Ф. Усач, З.О. Душко, М.М. Колос. – К. : Знання, 2006. – 295 с.

References

1. Law of Ukraine "About estimation of property, property rights and professional appraisal activities in Ukraine" (2001), no. № 2658 – III, available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2658-14>
2. Tax code of Ukraine (2010), no. 2755 – VI, available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

3. National Accounting Regulation (standard) 7 "Fixed assets" (2000), Ministry of finance in Ukraine, no. 92 with changes and additions, available at: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1027.243.0>

4. National Accounting Regulation (standard) 27 "Inconvertible assets which are retained for a sale, and stopped activity" (2007), Ministry of finance in Ukraine, no.1100 with changes and additions, available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1221-07>

5. National Accounting Regulation (standard) 31 "Financial expenses" (2006), Ministry of finance in Ukraine, no. 415 with changes and additions, available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0610-06>

6. Kulakovska, L.P. and Picha, Yu.V. (2006), *Orhanizatsiia i metodyka audytu* [Organization and methodology of audit], tutorial, Karavela, Kyiv, Ukraine, 560 p.

7. Sopko, V.V., Shylo, V.P., Verhohliadova, N.I. etc. (2006), *Orhanizatsiia ta metodyka provedennia audytu* [Organization and methodology of realization of audit], tutorial, Kyiv, Ukraine.

8. Usach, B.F., Dushko, Z.O. and Kolos, M.M. (2006), *Orhanizatsiia i metodyka audytu* [Organization and methodology of audit], textbook, Znannia, Kyiv, Ukraine, 295 p.

УДК 657:336.71(075.8)

Спьяк Г.І.

к.е.н., доцент кафедри банківського менеджменту та обліку

Сас Б.Б.

к.е.н., доцент кафедри банківського менеджменту та обліку

Тернопільський національний економічний університет

РЕВІЗІЯ ЯК ФОРМА ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ В УСТАНОВАХ БАНКІВ УКРАЇНИ (НА ПРИКЛАДІ АТ "ОЩАДБАНК")

Spiak H.I.,

*Cand. Sci. (Econ.), associate professor of
department of bank management and accounting*

Sas B.B.,

*Cand. Sci. (Econ.), associate professor of
department of bank management and accounting*

Ternopil National Economic University

AUDIT AS A FORM OF INTERNAL CONTROL IN BANKS OF UKRAINE (ON THE EXAMPLE OF JSC "SAVINGS BANK")

Постановка проблеми. Внутрішній контроль є невід'ємною складовою банківських технологій та операційної діяльності банку. Традиційно система внутрішнього контролю є сукупністю процедур, що забезпечують дотримання внутрішніх і зовнішніх нормативних актів при здійсненні банківських операцій, а також достовірність і повноту інформації, що формується в банку для потреб зовнішніх і внутрішніх користувачів. Форми внутрішнього контролю в банках України визначаються, як правило, на нормативному рівні. Разом з тим банківські установи самостійно розробляють процедури, технології контролю, а іноді й визначають окремі його форми. У цьому зв'язку актуальним є аналіз діючої практики проведення ревізій в установах АТ "Ощадбанк", визначення особливостей та переваг даної форми внутрішнього контролю банку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемні аспекти організації внутрішнього контролю в банках знайшли своє відображення в працях низки вітчизняних

науковців та практиків, зокрема таких, як Г. Білокінь, М. Жадан, І. Краснова, Н. Погореленко, О. Сарахман, Л. Сердюк, О. Сидоренко, Т. Фаріон, А. Хоменко та ін. Переважна більшість публікацій вітчизняних авторів присвячена питанням організації внутрішнього контролю в банках, методичним та організаційним аспектам внутрішньобанківського аудиту як основної форми внутрішнього контролю у вітчизняних банківських інструментів. Однак в економічній літературі ще недостатньо вивчені питання ревізії як форми внутрішнього контролю в контексті його оптимізації.

Постановка завдання. Метою дослідження є розробка теоретичних положень і практичних рекомендацій щодо вдосконалення систем внутрішнього контролю в банках. До основних завдань дослідження належать: виявлення місця та ролі ревізії в системі внутрішнього контролю установи банку; вивчення економічної сутності, основ організації та методичних аспектів проведення ревізій в установах АТ "Ощадбанк"; виявлення спільних рис та відмінностей в технології здійснення ревізійної роботи та реалізації інших форм внутрішнього контролю в банках; формування пропозицій щодо можливості оптимізації систем внутрішнього контролю в банках України з урахуванням досвіду проведення ревізій в установах Ощадного банку України. Об'єктом дослідження є система внутрішнього контролю банків України. Предмет дослідження є ревізія як форма внутрішнього контролю банку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Базові засади організації внутрішнього контролю в банках України визначені Положенням про організацію бухгалтерського обліку та звітності в банках України (постанова Правління НБУ від 30.12.1998 р. № 566) [7]. Згідно даного положення, внутрішній контроль в установах банків поєднує бухгалтерський та адміністративний контроль за активами та пасивами банку. Бухгалтерський контроль об'єднує процедури, котрі дають змогу забезпечити збереження активів банку та достовірність звітності, що складається службою бухгалтерського обліку [7, с. 15]. Адміністративний контроль є сукупністю процедур делегування повноважень між різними рівнями організаційної структури банку. Він передбачає розподіл повноважень між працівниками банку таким чином, щоб жоден працівник не зміг зосередити в своїх руках всі необхідні для здійснення повної операції повноваження (прийом, оплата, зберігання) [7, с. 17].

Види бухгалтерського контролю різняться за стадіями виконання банківських операцій та їх відображення в системі бухгалтерського обліку банку (рис. 1).

Рис. 1. Види бухгалтерського контролю в банках України

Джерело: розроблено авторами на основі [7]

Як зазначено в Положенні, порядок проведення попереднього, поточного та подальшого контролю визначається банком самостійно. Банк самостійно встановлює перелік операцій, які вимагають додаткового контролю, визначає обсяг та частоту перевірок окремих

ділянок роботи працівників бухгалтерської служби, порядок здійснення логічного та арифметичного контролю за достовірністю звітності [7, с. 15].

Подальший контроль починається після здійснення господарських операцій на основі даних, зафіксованих у первинних документах, бухгалтерських регістрах і звітності. Він має за мету з'ясувати найважливіші фактори та причини, що позитивно чи негативно вплинули на раніше виконані банківські операції. Подальший контроль здійснюється, як правило, працівниками бек-офісу або служби внутрішнього аудиту банку відповідно до їх функціональних обов'язків, визначених внутрішніми документами установи.

У процесі реалізації подальших перевірок виявляються порушення правил здійснення банківських операцій і ведення бухгалтерського обліку та з'ясовуються їх причини. За результатами перевірок вживаються заходи щодо усунення виявлених порушень та їх недопущення в майбутньому. Слід відмітити, що в Положенні не визначено форми проведення подальшого бухгалтерського контролю. Разом з тим в ньому зазначається, що створення ефективної системи внутрішнього банківського контролю досягається шляхом оптимізації взаємовідносин та обміну інформацією між внутрішнім контролем, зовнішніми та внутрішніми аудиторами банку.

Практика діяльності вітчизняних банків сьогодні засвідчує застосування таких форм подальшого бухгалтерського контролю як перевірка окремих операцій працівниками банків та здійснення перевірок працівниками служби внутрішнього аудиту банку.

На нашу думку заслуговує на увагу досвід організації внутрішнього контролю в установах Ощадного банку України, зокрема щодо проведення наступних перевірок роботи структурних підрозділів банку та окремих напрямів його діяльності.

В установах Ощадного банку України основною формою наступного контролю є ревізія. При цьому організаційні та методологічні аспекти проведення ревізій в установах Ощадного банку регламентуються внутрішніми нормативними документами банку. Такий підхід в цілому відповідає вимогам Національного банку щодо організації операційної діяльності та систем внутрішнього контролю банків України. Зокрема, в Положенні про організацію операційної діяльності в банках України, затвердженому постановою Правління НБУ № 254 від 18.06.2003 р., зазначається, що банки самостійно розробляють технології здійснення банківських операцій та визначають методи внутрішнього контролю за їх проведенням відповідно до законодавства України [9, с. 2].

Ревізії та перевірки діяльності установ Ощадного банку здійснюються контрольно-ревізійною службою банку відповідно до Положення про службу ревізій та контролю АТ "Ощадбанк" [8] та Регламенту проведення ревізій та контролю фінансово-господарської діяльності установ АТ "Ощадбанк" [13]. Контрольно-ревізійна служба у своїй діяльності незалежна від підрозділів, які вона перевіряє.

Поряд з контрольно-ревізійною службою в установах Ощадного банку функціонує Служба внутрішнього аудиту, що здійснює свою діяльність на підставі Положення про департамент внутрішнього аудиту АТ "Ощадбанк", затвердженого рішенням Наглядової ради від 14.12.2007 № 3 [6]. Функції служби внутрішнього аудиту є частиною постійного моніторингу системи внутрішнього контролю і внутрішніх процедур оцінки капіталу банку, вони забезпечують незалежну оцінку адекватності запровадженої політики та методики діяльності банку, а також їх виконання.

Таким чином виконавши вимоги НБУ щодо функціонування систем внутрішнього аудиту в банках України, Ощадний банк традиційно забезпечує здійснення ревізій як основної форми внутрішнього контролю в установі банку.

Згідно Порядку проведення ревізій та контролю за фінансово-господарською діяльністю в установах АТ "Ощадбанк" ревізія є методом документального контролю за фінансово-господарською діяльністю банку, дотриманням законодавства з фінансових питань, достовірністю обліку і звітності, спосіб документального викриття недостач, розтрат, привласнень та крадіжок коштів і матеріальних цінностей, попередження фінансових зловживань [12, с. 4].

Контрольно-ревізійні підрозділи забезпечують дотримання установами Ощадного банку вимог чинного законодавства та нормативно-правових актів Національного банку України, постанов Правління банку, виконання директив, включаючи реалізацію стратегії і політики банку, та своєчасне доведення до відома керівних органів установи інформації щодо

результатів здійснених перевірок. Перевірка установ Ощадного банку у розрізі напрямків його діяльності здійснюється з врахуванням вимог нормативно-правових актів НБУ та внутрішніх нормативних документів банку.

Основною метою діяльності контрольно-ревізійної служби установ Ощадного банку України є сприяння поліпшенню фінансово-господарської діяльності банку та його філій, підприємств і організацій, створених за його участю, збереженню майна та коштів банку, економному використанню матеріальних та фінансових ресурсів, цільовому та ефективному використанню коштів банку, запобіганню зловживанням, безгосподарності та марнотратству, мінімізація операційних ризиків [8, с. 6].

Ревізійний процес в установах Ощадного банку складається з кількох етапів:

- планування контрольно-ревізійної роботи;
- підготовка до проведення ревізії;
- організаційно-дослідний етап (проведення контрольно-ревізійних процедур та перевірка фінансово-господарської діяльності установи банку, обумовлених планом-завданням);
- оформлення матеріалів ревізії (перевірені та доведені факти порушень, недоліків включаються до ревізійного акта);
- реалізація матеріалів ревізії;
- контроль за виконанням рішень, прийнятих за матеріалами ревізії;
- облік проведення ревізій та звітність про ревізійну роботу.

Порядок та підстави проведення контрольно-ревізійною службою банку документальних ревізій і перевірок визначаються Регламентом проведення ревізій та контролю фінансово-господарської діяльності установ АТ “Ощадбанк” [13]. Регламент визначає основні технології проведення ревізій, аналіз яких, на нашу думку, є доцільним в контексті оцінки особливостей даної форми внутрішнього контролю в банках.

Проведення ревізій та перевірок в установах Ощадного банку України здійснюється на підставі планів ревізійних перевірок, що формуються в банку за станом на початок поточного року. Строки проведення ревізій та склад ревізійних груп визначаються з урахуванням переліку конкретних питань, які потребують вирішення під час проведення ревізії. В організаційному аспекті проведення ревізій в установах Ощадного банку ґрунтується на плані-завданні, в якому передбачено об’єкти та обсяги перевірок, перелік питань, що будуть перевірятися, склад ревізійної групи, терміни перевірок тощо.

Проведенню ревізії передусь підготовка матеріалів, які стосуються діяльності та фінансового стану об’єкта перевірки, та розробка плану-завдання проведення документальної ревізії з переліком основних питань, на яких слід зосередити увагу, обумовленими термінами й обсягами перевірки.

При цьому об’єкти ревізійних перевірок визначаються в двох напрямках: структурні підрозділи банку як окремі об’єкти перевірок та банківські операції, що генерують операційні ризики установи. Такий підхід на, нашу думку, є виправданим, оскільки ревізійні перевірки в рамках зазначених об’єктів мають різну мету, завдання, предмет перевірки тощо.

Зокрема, до операцій, що генерують операційні ризики (можливість зазнати втрат внаслідок неадекватності або збоїв у внутрішніх процесах, інформаційно-технічних системах, дії людського фактора або зовнішніх подій), відносяться операції, пов’язані з повсякденною роботою банку, що контролюються контрольно-ревізійною службою. Зокрема,

- операції з господарської діяльності. Документальні ревізії мають за мету упевнитись, що активи та пасиви банку існують насправді і що установа банку правильно та точно веде їх облік. При здійсненні перевірки концентрується увага на обґрунтованості придбання та обліку основних засобів та нематеріальних активів, запасів матеріальних цінностей, зміни їх первісної вартості в результаті переоцінки, реконструкції, модернізації тощо;

- доходи та витрати банку. Перевіряється правильність віднесення витрат на відповідні балансові рахунки, наявність документів, які підтверджують проведення адміністративних та інших витрат, наявність угод, кошторисів на проведення ремонтів, актів виконаних робіт, актів приймання відремонтованих об’єктів. Встановлюються причини перевитрат за статтями бюджету. Перевіряється правильність стягнення комісійної винагороди відповідно до укладених угод;

- операції банку з готівковими коштами. Здійснюються перевірки організації касових операцій та інкасації в установах банку. Передбачено перевірку порядку організації роботи установ банку з готівковими коштами в національній валюті, перевезення грошово-валютних цінностей, інкасації грошових коштів клієнтів і визначення стану внутрішнього контролю за даними операціями;

- операції банку, пов'язані з розрахунковим обслуговуванням клієнтів. З метою зменшення ризику зловживань здійснюються перевірки первинних документів за прийнятими платежами за комунальні послуги та іншими платежами і звіряється залишок прийнятих платежів від населення з даними бухгалтерського обліку, перевірки регламенту проведення операцій щодо міжбанківських розрахунків, перерахування коштів за призначенням згідно з укладеними угодами;

- операції з ведення поточних, депозитних (вкладних) рахунків юридичних та фізичних осіб в національній та іноземних валютах. Під час перевірки розглядається та попереджується можливість присвоєння службовими особами частково або повністю коштів за вкладами;

- операції з кредитної діяльності банку: дотримання встановлених лімітів та повноважень, порядку надання, оформлення, контролю за використанням та поверненням кредитів. Перевіряється також правильність класифікації кредитної заборгованості за групами ризиків та розрахунку необхідного розміру резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банку;

- операції банку з іноземною валютою. З метою запобігання шахрайству сторонніх осіб перевіряється процес забезпечення поінформованості персоналу, належного розподілу обов'язків, чіткого дотримання вимог нормативних документів;

- операції з дебіторською та кредиторською заборгованістю. Перевіряється реальність оборотів і залишків дебіторської та кредиторської заборгованості, відображення операцій за балансовими рахунками дебіторської та кредиторської заборгованості за їх економічним змістом, контролюється своєчасність та повнота вжиття заходів щодо погашення дебіторської заборгованості. Перевіряється правильність класифікації дебіторської заборгованості за групами ризиків для визначення і формування необхідного розміру резерву для відшкодування можливих втрат від дебіторської заборгованості та достовірність звітності, яка подається за дебіторською заборгованістю.

При проведенні ревізій окремих структурних підрозділів Ощадного банку перевіряють наявність затвердженого і зареєстрованого відповідним територіальним управлінням НБУ Положення про таку установу та погодженого дозволу на здійснення банківських операцій; наявність довіреностей на керівних осіб; наявність належним чином оформлених документів, якими визначаються повноваження та відповідальність працівників структурного підрозділу установи банку, що перевіряється (положення про підрозділи, посадові інструкції, доведені під розпис до виконавців, накази, розпорядження); вжиття заходів за актами перевірок НБУ, податкових та інших органів (за період від попередньої ревізії); виконання пропозицій за матеріалами попередньої ревізії та вжиті заходи щодо усунення порушень та недоліків в роботі; доведення внутрішніх нормативно-правових актів Ощадбанку до підвідомчих установ та контроль за їх виконанням; ефективність організаційної та методологічної роботи структурного підрозділу, що перевіряється (проведення семінарів, складання оглядових та інформаційних листів, надання практичної допомоги на місцях тощо).

Вивчення об'єктів, що підлягають ревізії, базується на використанні різних джерел інформації, серед яких: нормативно-правова база, накази та постанови Правління НБУ, внутрішні нормативно-правові акти Ощадного банку, бухгалтерські та статистичні звіти, акти ревізій, первинні документи, доповідні записки, письмові заяви, пояснення посадових осіб, інші матеріали. Контроль за документами здійснюється за їх формою та змістом, шляхом зустрічної перевірки операцій, аналітичним та логічним прийомами.

Слід зауважити, що чинний Порядок проведення ревізій чітко регламентує методику проведення ревізій за окремими напрямками діяльності банку чи об'єктами перевірки, до яких належать касові операції; операції з кредитування юридичних і фізичних осіб; стан дебіторської і кредиторської заборгованості; стан основних засобів, нематеріальних активів

та запасів матеріальних цінностей; доходи та витрати установи; перевірка роботи операційного відділу; валютні операції; стан ревізійної роботи [12, с. 3].

Загалом, структурована схема порядку проведення ревізій за зазначеними напрямками діяльності установ банку має такий вигляд (рис. 2).

Слід відмітити, що чинна методика перевірки стану об'єкту в рамках кожного складового елементу за яким здійснюється перевірка передбачає визначення переліку питань, що перевіряються. Такий підхід, з одного боку, дає можливість чітко структурувати методику проведення ревізії, а з іншого – охопити усі аспекти перевірки в рамках визначеного об'єкту.

**Рис. 2. Порядок проведення ревізій в установах Ощадного банку України
(за окремими напрямками діяльності та об'єктами перевірки)**

Джерело: розроблено авторами на основі [12]

Ревізія здійснюється вибіркоким методом для збирання доказів про факти господарських і фінансових порушень, що дає можливість зробити оцінку про діяльність об'єкта перевірки загалом. У матеріалах ревізії висвітлюються істотні факти пов'язані з порушеннями, протиправними діями, помилками, розтратами, неефективністю та недостатністю контролю, які можуть негативно вплинути на діяльність банку чи його установи з посиланням на відповідні нормативно-правові акти.

Результати ревізії оформляються актом, який погоджується з керівництвом об'єкта перевірки. До акта ревізії за необхідності додаються: доповідна записка, проміжні акти, довідки, копії оригінальних документів, відомості, розрахунки, аналітичні таблиці, письмові пояснення посадових та матеріально-відповідальних осіб у випадку виявлення нестач, розкрадань, зловживань.

У матеріалах перевірки обов'язково висвітлюються виявлені порушення та вказується, чи допускалися вони в минулому, які заходи буде вжито для запобігання їх виникненню в майбутньому. За результатами ревізії приймаються відповідні управлінські рішення щодо усунення вказаних недоліків та їх недопущення в майбутньому.

Висновки та подальші дослідження. Загалом, здійснений аналіз організаційних та методичних аспектів проведення ревізій в установах АТ "Ощадбанк" дає підстави зробити наступні висновки.

1. Порядок проведення ревізій в установах Ощадного банку регламентується чинними нормативними актами установи і, в цілому, відповідає вимогам Національного банку щодо організації внутрішнього контролю в банках України. АТ "Ощадбанк", який є єдиною вітчизняною банківською установою, яка застосовує ревізію як основну форму наступного внутрішнього контролю за усіма напрямками діяльності банку.

2. Аналіз чинної нормативної бази та діючої практики проведення ревізійної роботи в установах АТ "Ощадбанк" показав, що ревізії мають низку відмінностей та особливостей відносно інших форм внутрішнього контролю в банках та методиці проведення. До таких особливостей належать: чітке попереднє планування ревізійних перевірок; виділення окремих етапів в рамках проведення ревізій за певними об'єктами перевірки; чітко визначена методика перевірок за окремими напрямками діяльності банку та об'єктами перевірки.

3. Методичне забезпечення проведення ревізій в установах Ощадного банку передбачає розробку на рівні установи банку покрокової інструкції, що містить перелік елементів, які перевіряються в складі об'єкту контролю, перелік питань за кожним елементом перевірки, технології здійснення перевірок за кожним з визначених питань тощо. Такий підхід дає змогу охопити усі аспекти перевірки та сформувати цілісну картину щодо стану об'єкту, який перевіряється.

4. З огляду на те, що ревізійні перевірки охоплюють усі напрями діяльності банку та практично усі структурні підрозділи, можна стверджувати, що ревізія є суцільною та послідовною формою наступного внутрішнього контролю в установах АТ "Ощадбанк". З огляду на це, було б доцільно на рівні установи банку більш чітко розмежувати функції ревізії та внутрішнього аудиту як окремих форм внутрішнього контролю в аспекті мети, завдань, об'єктів перевірок тощо.

5. На нашу думку, вітчизняним банківським установам доцільно використати досвід Ощадного банку щодо організації наступного контролю, зокрема, ревізійних перевірок, в аспекті їх чіткого планування, структурування та методичного забезпечення. Жорстка регламентація усіх процедур проведення ревізій є важливою передумовою ефективності функціонування системи внутрішнього контролю в установах банку.

Література

1. Аудит у банках : навчальний посібник : [Національний банк України / за заг. ред. канд. екон. наук О. М. Сарахман]. – К. : УБС НБУ, 2007. – 334 с.
2. Білокінь Г. М. Внутрішній аудит кредитних операцій банку / Г. М. Білокінь // Фінансовий простір. – 2011. – № 2. – С. 110-113.
3. Внутрішній аудит у банку : навчальний посібник / [Погореленко Н. П., Сидоренко О. М., Сердюк Л.В. та ін.] – Львів: Новий світ-2000, 2012. – 270 с.
4. Жадан М.І. Внутрішній аудит комерційного банку / М. І. Жадан, А. О. Хоменко // Економічний простір. – 2011. – № 50. – С. 167-171.
5. Краснова І. Внутрішній контроль у банку: завдання та організація / І. Краснова // Вісник НБУ. – 2007. – № 9. – С. 40-42.
6. Положення про департамент внутрішнього аудиту АТ "Ощадбанк" : рішенням Наглядової ради АТ "Ощадбанк" : затверджене 14.12.2007 р. № 3 / АТ "Ощадбанк", 2007. – 34 с. (Нормативний документ АТ "Ощадбанк". Положення).
7. Положення про організацію бухгалтерського обліку та звітності в банках України : постанова Правління НБУ : затверджена 30.12.1998 р. № 566 / Національний банк України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до постанови : <http://zakon1.rada.gov.ua>.
8. Положення про службу ревізій та контролю АТ "Ощадбанк" : постанова Правління АТ "Ощадбанк" : затверджена 20.01.2003 р. № 21 / АТ "Ощадбанк", 2003. – 44 с. (Нормативний документ АТ "Ощадбанк". Положення).
9. Положення про організацію операційної діяльності в банках України : постанова Правління НБУ : затверджена 16.06.2003 р. № 254 / Національний банк України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до постанови : <http://zakon1.rada.gov.ua>

10. Положення про організацію операційної діяльності в установах АТ "Ощадбанк" : постанова Правління АТ "Ощадбанк" : затверджена 07.12.2009 р. № 463 / АТ "Ощадбанк", 2009. – 58 с. (Нормативний документ АТ "Ощадбанк". Положення).

11. Положення про організацію бухгалтерського обліку та звітності в установах АТ "Ощадбанк" : постанова Правління АТ "Ощадбанк" : затверджена 31.12.2008 р. № 450 / АТ "Ощадбанк", 2008. – 68 с. (Нормативний документ АТ "Ощадбанк". Положення).

12. Порядок проведення ревізій та контролю за фінансово-господарською діяльністю в установах АТ "Ощадбанк" : постанова Правління АТ "Ощадбанк" : затверджена 15.09.2005 р. № 134 / АТ "Ощадбанк", 2005. – 99 с. (Нормативний документ АТ "Ощадбанк". Порядок).

13. Регламент проведення ревізій та контролю фінансово-господарської діяльності установ АТ "Ощадбанк" : постанова Правління АТ "Ощадбанк" : затверджена 18.05.2009 р. № 164 / АТ "Ощадбанк", 2009. – 10 с. (Нормативний документ АТ "Ощадбанк". Регламент).

14. Сп'як Г.І. Система внутрішнього контролю банків України: стан та тенденції розвитку / Г.І. Сп'як, Т.І. Фаріон // Збірник наукових праць кафедри економічного аналізу ТНЕУ. – 2010. – Випуск № 7. – С. 42-52.

Referenses

1. Sarahman, O.M. (2007), *Audyt u bankah* [Audit in Banks], tutorial, UBS NBU, Kyiv, Ukraine, 334 p.

2. Bilokin, G.M. (2011), "The internal audit of the credit bank transactions", *Finansovyj prostir*, no. 2, pp. 110-113.

3. Pohorelenko, N.P., Sydorenko, O.M., Serdyuk, L.V. etc. (2012), *Vnutrishniy audyt u banku* [The internal audit in the bank], tutorial, Novyi svit-2002, Lviv, Ukraine, 270 p.

4. Zhadan, M.I. and Homenko, A.O. (2011), The internal audit of the commercial bank, *Ekonomichnyi prostir*, no. 50, pp. 167-171.

5. Krasnova, I. (2007), "Internal control in the bank: tasks and organization", *Visnyk NBU*, no. 9, pp. 40-42.

6. Provisions on the Internal Audit the Department of JSC "Savings Bank" (2007), approved in 14.12.2007, No 3, 34 p. (Normative document of JSC "Savings Bank". Provisions).

7. Regulations on the organization of accounting and reporting in banks of Ukraine: Regulation of the Board of NBU, approved in 30.12.1998, No 566, The National Bank of Ukraine, available at: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

8. Provisions on service audit and control of JSC "Savings Bank": regulation of the Board of JSC "Savings Bank" (2003), approved in 20.01.2003, No 21, 44 p. (Normative document of JSC "Savings Bank". Provisions).

9. Regulations on the organization of operational activity in banks of Ukraine: Regulation of the Board of NBU, approved in 16.06.2003, No 254, The National Bank of Ukraine, available at: <http://zakon1.rada.gov.ua>

10. Regulations on the organization of operational activity in the establishments of JSC "Savings Bank": regulation of the Board of JSC "Savings Bank" (2009), approved in 07.12.2009, No 463, 58 p. (Normative document of JSC "Savings Bank". Provisions).

11. Regulations on the organization of accounting and reporting in the establishments of JSC "Savings Bank: regulation of the Board of JSC "Savings Bank", (2008), approved in 31.12.2008, No 450, 68 p. (Normative document of JSC "Savings Bank". Provisions).

12. Regulations on the organization of accounting and reporting over financial and economic activity in the establishments of JSC "Savings Bank": regulation of the Board of JSC "Savings Bank" (2009), approved in 15.09.2005, no. 134, 99 p. (Normative document of JSC "Savings Bank". Rules).

13. Regulation of conducting revisions and control of financial and financial and economic activity in the establishments of JSC "Savings Bank": regulation of the Board of JSC "Savings Bank", (2009), approved in 18.05.2009, No 164, 10 p. (Normative document of JSC "Savings Bank". Regulation).

14. Spyak, G.I. and Farion, T.I. (2010), "The system of internal control of banks in Ukraine: status and tendencies of development", *Zbirnyk naukovykh prats kaphedry ekonomichnogo analizu TNEU*, Iss. 7, pp. 42-52.

УДК 338.583

Романків І.Я.,
к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку у бюджетній та соціальній сфері
Тернопільський національний економічний університет

ОСОБЛИВОСТІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ І ЕКОНОМІЧНОГО КОНТРОЛЮ ВИТРАТ ВИРОБНИЦТВА

Romankiv I.Ya.,
Cand. Sci. (Econ.), Assoc. Prof., assistant professor
of accounting in budgetary and social sphere,
Ternopil National Economic University

PECULIARITIES OF ACCOUNTING AND ECONOMICAL CONTROL OF PRODUCTION COSTS

Постановка проблеми. У всіх сферах економічного життя України здійснюється реформування, в процесі якого виникли і продовжують створюватися нові суб'єкти господарювання. Теорія і практика засвідчують, що ефективність реформ досягається лише за умови, що вони будуть здійсненні паралельно і у логічному взаємозв'язку у всіх економічних підсистемах, в першу чергу в інформаційному забезпеченні для вибору альтернативних управлінських рішень з метою досягнення кращих фінансових результатів. Практика нових господарських формувань диктує необхідність зміни обліку процесу сільськогосподарського виробництва, зокрема, побудови раціональної системи обліку витрат, виходу продукції. Облік виробництва повинен забезпечити одержання достовірних даних про досягнутий його рівень, які необхідні для управління, контролю за додержанням норм виробничого споживання засобів і предметів праці та живої праці з метою обчислення собівартості продукції та оцінки діяльності підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У розробку теорії і практики обліку витрат і калькуляції собівартості продукції значний внесок зробили І.О.Белій, Ф.Ф. Бутинець, С.Ф. Голов, В.М. Жук, Г.Г. Кірейцев, Ю.Я. Литвин, В.Г. Лінник, В.В. Сопко, Л.К. Сук, П.Т. Саблук, Л.С. Шатковська, В.О. Шевчук, В.П. Ярмоленко та інші. Проте в теорії залишаються дискусійні положення щодо складу витрат і порядку їх обліку, а практика не має однозначних рішень із питань обліку виробництва продукції. Для одержання своєчасної й вірогідної інформації про витрати на виробництво слід раціонально організувати систему обліку прямих і непрямих виробничих витрат. Вона повинна забезпечити швидке одержання точних і об'єктивних даних про витрати за окремими підрозділами (цехами, відділками), за видами продукції, економічними елементами й статтями собівартості. Необхідність удосконалення і поглиблення теоретичної і практичної бази обліку витрат виробництва продукції підтверджують актуальність зазначеної теми статті.

Постановка завдання. Метою статті є обґрунтування теоретичних підходів і практичних пропозицій щодо удосконалення обліку і економічного контролю витрат виробництва продукції.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблема об'єктивного обґрунтування економічної сутності витрат виробництва знаходиться в сфері вивчення багатьох вчених. Результати їх дослідження свідчать про неоднозначність зроблених ними висновків. Так, В. Сопко вказує на те, що процес виробництва необхідно одночасно вивчати в двох аспектах як процес створення нового продукту та як процес виробничого споживання [1].

В.Ф. Палій розглядає "процес виробництва як кібернетичну систему виробничого споживання і як процес створення нового продукту в натурально речовій формі і у вартісному виразі"[2, с. 76]. Розглядаючи процес виробництва в натурально речовій формі "на вході" в систему відображаємо ресурси – робочу силу і засоби виробництва, а "на виході" – вироблений продукт. В процесі виробництва відбувається об'єднання засобів виробництва з робочою силою, що затрачує працю, і в результаті цього (виробництва) створюється

продукт. В.Ф. Палій зазначає, що “на вході” можна вивчити детально і оперативно кожний окремий елемент засобів виробництва в момент їх виробничого споживання, кожен трудову операцію в момент її здійснення. “На виході” – готовий продукт – це синтетичний результат взаємодії живої праці із засобами виробництва.

Розглядаючи процес виробництва у вартісному виразі, “на вході” відображаємо елементи витрат виробництва як виробниче споживання і “на виході” собівартість продукту як результат створення його в процесі виробництва (рис. 1).

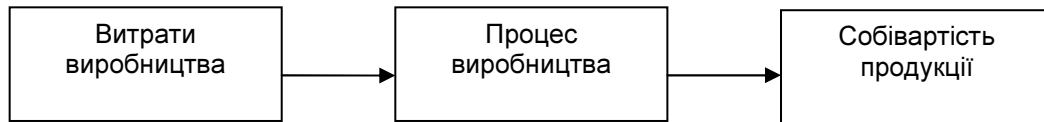

Рис. 1. Структурна характеристика процесу виробництва

Джерело: розробка автора

Витрати виробництва становлять витрати виробничих факторів у процесі цілеспрямованої діяльності. Й. Шумпетер у роботі “Теорія економічного розвитку” пише, що ділова людина розглядає як витрати ту суму грошей, яку вона вимушена сплачувати іншим господарюючим суб’єктам для того, щоб одержати свій товар або засоби його виробництва, тобто свої витрати на виробництво або придбання товарно-матеріальних цінностей [3].

Грошовий вираз суми витрат на виробництво конкретного продукту визначає поняття “собівартість” [4]. Собівартість продукції була й залишається економічною категорією, яка характеризує результати діяльності підприємства [4]. В умовах ринкової економіки України вона набуває особливої актуальності.

Собівартість продукту – це синтетичний показник, який одержують “на виході” процесу виробництва, тобто як результат його. Можливість деталізації показника собівартості досить відносна, вона обмежена процедурою обчислення собівартості-методикою калькуляції.

Під час розкриття економічної сутності витрат виробництва, необхідно прийняти за основу змістовну характеристику виробництва як суспільного явища, що має двоїстий характер: 1) процес виробничого споживання ресурсів; 2) процес створення нового продукту. Вартісна характеристика процесу виробництва формується із здійснених витрат, що є вартісним виразом затрачених на виробництво ресурсів, в результаті створення нового продукту трансформуються у собівартість. Щоб достовірно визначити собівартість отриманого продукту, необхідно врахувати витрати на його виробництво [4].

Для нашої економіки традиційним є законодавчо регламентований склад витрат, які включаються у собівартість продукції. На цьому підході базується податкова система.

Зміст поняття “витрати” в бухгалтерському обліку пов’язане з визначенням фінансового результату – чистого прибутку або збитку за певний звітний період для складання фінансової звітності. Відповідно до П(С)БО 16 “Витрати”, витратами звітного періоду визнаються або зменшення активів, або збільшення зобов’язань, що призводить до зменшення власного капіталу підприємства (за винятком зменшення капіталу внаслідок його вилучення або розподілу власниками), за умови, що ці витрати можуть бути достовірно оцінені [5]. Витрати визнаються витратами певного періоду одночасно з визнанням доходу, для отримання якого вони здійснені [5]. Витрати, які неможливо прямо пов’язати з доходом певного періоду, відображаються у складі витрат того звітного періоду, в якому вони були здійснені.

Кінцева мета будь-якої підприємницької діяльності – одержання прибутку. Щоб визначити кінцевий результат діяльності, потрібно відняти від суми доходів здійснені витрати.

У фінансовому обліку витрати та доходи обліковують відокремлено по кожному виду продукції. Ці два чинники визначають побудову фінансового обліку в таких напрямках: система рахунків, головна книга. Методика їхнього ведення та складання балансу, фінансового звіту є вихідною для побудови управлінського обліку витрат [6].

Фінансовий облік витрат ведуть за: використаними ресурсами – елементами; місцями виникнення та центрами відповідальності; об’єктами калькуляції (видами продукції).

Облік витрат за елементами здійснюють з метою визначення всієї суми витрат підприємства, що складається із витрат різних видів.

Облік витрат за місцями виникнення та центрами відповідальності відображає витрати по окремих ділянках підприємства та особах, що за них відповідають [7]. За центрами відповідальності здійснюють аналітичне порівняння виявлених в обліку витрат із доходами відповідних дільниць (підрозділів).

Облік витрат за об'єктами калькуляції здійснюють для обчислення собівартості продукції, а за наявності відомостей про ціну продажу - доходу від реалізації одиниці продукції [8]. Названі напрямки обліку витрат тісно пов'язані між собою, доповнюють один одного, створюючи єдине ціле.

Фінансовий облік витрат завершується обчисленням собівартості за об'єктами калькуляції (видами продукції).

Управлінський облік є продовженням, подальшим поглибленням, деталізацією даних фінансового обліку в частині витрат діяльності, коли розкривається вся ефективність технологій та організація діяльності, ефективність придбання ресурсів, прийняття технологічних та організаційних рішень тощо. Він будується суто для конкретного підприємства, виходячи з характеру його технологій і організаційної структури [9].

Інформаційна база управління витратами необхідна як керівництву конкретного підприємства, так і його зовнішнім контрагентам, зацікавленим у найкращій фінансовій результативності функціонування даного об'єкта. Вона складається з нормативної, довідкової, облікової інформації, даних спеціальних досліджень тощо. Облікова інформація є основою для прийняття дієвих управлінських рішень. Довідкова ж інформація допомагає проводити порівняльний аналіз ефективності управління витратами на конкретному підприємстві [10].

Таким чином, мова іде про необхідність наявності внутрішньої та зовнішньої (баланс, звіт про прибутки та збитки, звіт про рух власного капіталу, звіт про рух грошових коштів) інформаційної бази управління витратами або про можливість оперативної та якісної трансформації першої в другу.

Наявність нормативної інформації дозволяє в стислі терміни, обґрунтовано та чітко розраховувати окремі статті витрат.

У рамках управлінського обліку здійснюється детальний облік витрат та калькулювання собівартості продукції, яку підприємство виробляє. Основна мета обліку витрат - визначення собівартості продукції, контроль за її формуванням, управління витратами та на їх основі – доходами.

Собівартість характеризує усі сторони виробничої діяльності господарської ланки. Управління витратами й собівартістю - важливий елемент управління господарством. Однак, слід відмітити, що в сучасний період управління витратами, як єдиного цілісного процесу, що визначає політику підприємства на Україні практично не існує, немає чіткої системи управління процесом скорочення собівартості [8].

Актуальність проблеми посилюється ще й тим, що інфляційні процеси не сприяють зниженню собівартості. Прибуток досягається не шляхом зменшення витрат на виробництво продукції, а за рахунок зростання відпускних цін.

Надзвичайно актуальною є проблема взаємозв'язку фінансового і управлінського обліку, так як від їх удосконалення залежить подальший розвиток системи обліку і системи управління.

До основних завдань, що вирішує фінансовий облік відносяться:

- визначення кінцевого фінансового результату діяльності підприємства, його доходів і витрат;
- визначення реальної вартості майна підприємства, його активів та пасивів і зобов'язань і для узагальнення цього – складання балансу;
- використання даних фінансового обліку для управління підприємством на основі прогнозування платоспроможності, пошуку фінансових джерел та ін.

Слід зазначити, що облік виробничих затрат, виробничий облік, управлінський і фінансовий облік – це складові єдиної системи обліку підприємств. Система обліку розвиваючись і удосконалюючись на відповідних етапах в залежності від потреб виробництва формувала в своєму розвитку "готовий продукт" у вигляді конкретної

інформації, який би задовольняв потреби виробництва, а в сучасний період і проблеми системи управління [9].

Метою виробничого обліку є калькулювання собівартості продукції, облік і контроль за раціональним і ефективним використанням ресурсів та зменшенням непродуктивних витрат, облік виробництва продукції.

Облік виробничих витрат в свою чергу включає облік фактичних витрат, створює базу даних для складання звітності, забезпечує групування витрат в різноманітних аспектах: за операціями, по стадіях виробництва, видах діяльності і видах продукції, видах витрат та дозволяє створити надійну базу для управління затратами, що є важливим в системі управлінського обліку.

Безпосередньо виробнича діяльність виражає головну мету підприємства - виробництво і реалізацію продукції та одержаний дохід. У виробничій системі центральним етапом, де відбувається формування витрат, є виробничі процеси. Саме тут необхідна чітка система контролю технологічних, трудових і фінансових витрат [10].

В цілому механізм господарювання підприємства визначається ступенем керованості витратами. Вимоги управління визначають окреме вивчення методики обліку витрат виробничої діяльності та необхідність розробки для підприємств системи контролю за собівартістю продукції виробничих підрозділів на основі розширення аналітичності використовуваних в обліку витрат.

До витрат виробничої сфери діяльності відносяться такі, що обумовлені технологією виробництва. Вони знаходяться в залежності від обсягу виробництва продукції. Облік цих витрат виробництва є визначальним у загальній системі бухгалтерського обліку [10].

Управлінський облік не обмежується лише обліком витрат на виробництво у вартісних показниках, регламентованим нормативними документами. Його зміст значно ширше і полягає у:

- відображенні виробничих процесів в кількісному вимірі з метою управління ними і визначення прибутку;
- виборі об'єктів обліку господарських процесів і пов'язаних з ними витрат;
- обмеженні об'єкта обліку рамками підприємства;
- системному використанні різних методичних елементів (планування, нормування, оцінка, групування, оцінка, аналіз, контроль) у відображенні ходу виробничого процесу в нерозривному зв'язку з процесом накопичення витрат;
- класифікації витрат у відповідності до поставленої мети - управління ними, для визначення собівартості продукції і одержаного прибутку, здійснення процесу контролю та регулювання, планування і прийняття рішень;
- формуванні внутрішньої звітності за рівнями управління виробничими процесами, необхідності перетворення показників внутрішньої звітності в показники зовнішньої звітності.

Проблема розробки і використання в практиці обліку нових підходів до ефективного управління витратами підприємства широко обговорюється у вітчизняній та зарубіжній економічній літературі [9; 10]. В зв'язку з цим сформоване відповідне визначення сутності обліку витрат як сукупності усвідомлених дій, направлених на відображення протягом певного часового періоду процесів постачання, виробництва і реалізації продукції, що формують собівартість готової продукції, за допомогою їх вимірювання в натуральних і вартісних показниках. Таке відображення сутності забезпечує одержання вичерпної інформації, необхідної для того, щоб управляти підприємством і оцінювати його діяльність шляхом виведення фінансових результатів.

Однак такий підхід до визначення сутності обліку витрат в умовах розвитку управлінського обліку і розвинутої теорії виробничого обліку обмежений за напрямками його використання. Визначення сутності обліку витрат на виробництво повинно охоплювати різноманітність способів підходу до організації управлінського обліку виробничої діяльності чи трансформації обліку витрат на виробництво. Таким чином, визначення змісту обліку витрат створить передумови моделювання його організації на підприємствах. Саме облік як інформаційний потік, обернений процесу управління, буде не тільки відображати діяльність, але й надавати інформацію для моделювання економіки підприємства в майбутньому.

Якщо розглядати облік витрат на виробництво як процес відображення використання витрат та результатів минулої, теперішньої та майбутньої виробничої діяльності, відповідної

моделі управління, орієнтованої на виконання основної мети підприємства, то така система обліку буде відповідати основним завданням управління собівартістю.

До основних завдань обліку витрат на виробництво відносять:

- 1) інформаційне забезпечення адміністрації підприємства для прийняття управлінських рішень з урахуванням їх економічних наслідків;
- 2) спостереження і контроль за фактичним рівнем витрат у співвідношенні з їх нормативними і плановими розмірами з метою виявлення відхилень і формування економічної стратегії на майбутнє;
- 3) обчислення собівартості виробленої продукції для оцінки готової продукції та розрахунку фінансових результатів;
- 4) виявлення й оцінка економічних результатів виробничої діяльності структурних підрозділів;
- 5) систематизація інформації управлінського обліку виробничої діяльності для прийняття рішень, які мають довгостроковий характер – окупність виробничих і технологічних програм, рентабельність асортименту продукції, що реалізується на внутрішньому й зовнішньому ринках, ефективність капітальних вкладень в основні фонди і виробничі запаси тощо.

Головне значення сутності обліку витрат виробництва має контроль виробничої діяльності та управління витратами для її здійснення.

Таким чином, дослідження окремих елементів обліку в управлінні витратами дають підстави зробити наступні висновки:

1. В управлінні витратами найважливіше значення має оперативно отримана інформація про витрати, що дозволяє втручатись у виробничий потенціал і оптимізувати його.
2. Основним принципом управління витратами є відповідальність системи обліку цілям управління.
3. Критерієм точності при обчисленні собівартості продукції повинна бути не повнота включення витрат, а спосіб віднесення витрат на той чи інший вид продукції.
4. Центр ваги в калькуляційній роботі повинен зрушитись із трудомістких розрахунків по розподілу і перерозподілу непрямих витрат та визначення точної фактичної собівартості на прогнозні розрахунки собівартості, складання обґрунтованих нормативних калькуляцій та організацію контролю за їх дотриманням в процесі виробництва.
5. Виявлення відхилень до або під час здійснення виробничого процесу дозволяє менеджерам оперативно втручатись в хід виробництва і попереджувати виробничі втрати, що має велике значення у мобілізації резервів виробництва і підвищення його ефективності.
6. Дані бухгалтерського обліку мають свідчити що було витрачено, де, для чого, як відбувався процес виробництва. Необхідно правильно визначити предмет та об'єкти обліку витрат виробництва. Система класифікації витрат дає можливість вирішувати поставлені питання.

7. Витрати виробництва, які формують виробничу собівартість продукції, варто визначати як вартісний вираз спожитих ресурсів на її виробництво. Для витрат виробництва, що формують виробничу собівартість необхідно встановлювати межі не звітного періоду, а межі безпосереднього виробничого процесу, що визначається технологією виробництва тієї чи іншої продукції. Визначення складу витрат виробництва відповідно до П(С)БО 16 "Витрати" можливе через категорію "виробничої собівартості". Витрати виробництва продукції, що формують її виробничу собівартість, мають включати прямі витрати і загальновиробничі витрати, тому що всі вони пов'язані з процесом виробництва.

Висновки та подальші дослідження. Вартісна характеристика процесу виробництва формується із витрат виробництва, які є вартісним виразом затрачених на виробництво ресурсів, що в результаті створення нового продукту трансформуються у собівартість.

Бухгалтерський облік витрат ведуть за: використаними ресурсами - елементами; місцями виникнення та центрами відповідальності; об'єктами калькуляції (видами продукції). Основна мета обліку витрат - визначення собівартості продукції, контроль за її формуванням, управління витратами та на їх основі – доходами. Собівартість характеризує усі сторони виробничої діяльності господарської ланки.

Управління витратами й собівартістю - важливий елемент управління господарством. Витрати на виробництво, з однієї сторони, один із основних об'єктів управління економікою на мікрорівні, а з другої – важлива частина управлінського обліку.

До основних завдань обліку витрат на виробництво відносять: інформаційне забезпечення адміністрації підприємства для прийняття управлінських рішень з урахуванням їх економічних наслідків; спостереження і контроль за фактичним рівнем витрат у співвідношенні з їх нормативними і плановими розмірами з метою виявлення відхилень і формування економічної стратегії на майбутнє; обчислення собівартості виробленої продукції. Головне значення в забезпеченні раціональних витрат виробництва має контроль виробничої діяльності та управління витратами в процесі її здійснення.

В управлінні витратами найважливіше значення має оперативно отримана інформація про витрати, що дозволяє втручатись у виробничий потенціал і оптимізувати його. Основним принципом управління витратами є відповідність системи обліку цілям управління.

Література

1. Сопко В. Бухгалтерський облік : навч. посібник / В. Сопко. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К. : КНЕУ, 2000. – 578 с.
2. Палий В.Т. Управленческий учет / В.Т. Палий, Р.В. Вил. – М. : ИНФРА – М, 1997. – 480 с.
3. Шумпетер Й. Теория экономического развития : пер. с нем. / Й. Шумпетер ; общ. ред. А.Т. Милийковского. – М. : Прогресс, 1982. – 424 с.
4. Економіка виробничого підприємства : навч. посібник / Й.М.Петрович, І.О. Будіщева та ін. - К.: Знання, 2001. – 405 с.
5. Положення (Стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» // Галицькі контракти. - 2000. - № 5. - С.-82-87.
6. Вещунова Н.Л., Фомина Л.Ф. Бухгалтерский учет : учебн. пособие. / Н.Л. Вещунова, Л.Ф. Фомина // Финансы и статистика, 2000. – 496 с.
7. Кужельний М.В. Теорія бухгалтерського обліку : підручник / М.В. Кужельний, В.Г. Лінник. – К. : КНЕУ, 2001. – 334 с.
8. Стоун Д., Хитчинг К. Бухгалтерский учет и финансовый анализ : пер. с англ. / Д. Стоун, К. Хитчинг. – Санкт-Петербург: АОЗТ «Литера плюс», 1994. – 272 с.
9. Управление затратами на предприятии : учебник / Лебедев В.Г., Дроздова Т.Г., Кустарев В.П., Асаул А.Н., Осорьева И.Б. – СПб. : “Издательский дом “Бизнес-пресса”, 2000. – 278 с.
10. Котляров С.А. Управление затратами / С.А. Котляров. – СПб: Питер, 2001. – 160 с.

Referenes

1. Sopko, V. (2000), *Bukhhalterskyi oblik* [Accounting], tutorial, Kyiv National Economic University, Kyiv, Ukraine, 578 p.
2. Paliy, V.T. and Vil, R.V. (1997), *Upravlencheskiy uchet* [Management accounts], INFRA, Moscow, Russia, 480 p.
3. Shumpeter, Y. (1982), *Teoriya ekonomicheskogo razvitiya* [Theorie der wirtschaftlichen Entwicklung] : Translated by Miliykovskiy A.T., Progress, Moscow, Russia, 424 p.
4. Petrovych, Y.M., Budishcheva, I.O. etc. (2001), *Ekonomika vyrobnychoho pidpryyemstva* [Economics of productive enterprise], tutorial, Znannya, Kyiv, Ukraine, 405 p.
5. Regulations (Standard) accounting 16 "Expenses" (2000), *Halytski kontrakty*, no. 5, pp. 82-87.
6. Veshchunova, N.L. and Fomina, L.F. (2000), *Bukhhalterskiy uchet* [Accounting], tutorial, Finansy i statistika, 2000. – 496 p.
7. Kuzhelnyi, M.V. and Linnyk, V.H. (2001), *Teoriya bukhhalterskoho obliku* [Theory of Accounting], textbook, KNEU, Kyiv, Ukraine, 334 p.
8. Stoun, D. and Khitching, K. (1994), *Bukhhalterskiy uchet i finansovyy analiz* [Accounting and Financial Analysis], AOZT «Litera plyus», Sankt-Peterburg, Russia, 272 p.

9. Lebedev, V.G., Drozdova, T.G., Kustarev, V.P., Asaul, A.N. and Osoryeva, I.B. (2000), *Upravleniye zatratami na predpriyatii* [Management of expenses in the enterprise], textbook, "Izdatel'skiy dom "Biznes-pressa", Sankt-Peterburg, Russia, 278 p.

10. Kotlyarov, S.A. (2001), *Upravleniye zatratami* [Management of expenses], Piter, Sankt-Peterburg, Russia, 160 p.

УДК 658.14

Юрчишена Л.В.,
к.е.н., доц., доцент кафедри фінансів
Цимбал Н.В.
Вінницький фінансово-економічний університет

ЗАСТОСУВАННЯ МАТРИЧНОГО ПІДХОДУ ДО ОЦІНКИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Yurchyshena L.V.,
Cand. Sci. (Econ.), Assoc. Prof., associate
professor of department of finance
Tsymbal N.V.
Vinnitsa University financial of Economics

USAGE OF MATRIX APPROACH TO EVALUATION OF FINANCIAL STABILITY OF ENTERPRISE

Постановка проблеми. Аналіз фінансової стійкості є найважливішим етапом оцінки діяльності підприємства і його фінансово-економічної стабільності, так як відображає результати поточного, інвестиційного і фінансового розвитку, містить необхідну інформацію для інвесторів, а також характеризує здатність підприємства відповідати за власні борги і зобов'язання та нарощувати свій економічний потенціал [4]. Тому практична оцінка фінансової стійкості підприємства є досить актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням оцінки фінансової стійкості на основі матричного підходу присвячено широке коло публікацій вчених-економістів (Литвин М.І., Рилєєв С.В., Юрій С.М., Косова Т.Д., Анисимова Г. С., Смачило В.В.). Аналіз наукової літератури [1-8] показав, що існує досить багато методів оцінки фінансової стійкості підприємства, які різняться за своїм сутнісним наповнюванням, метою проведення та остаточним результатом оцінки. Одним з досить розповсюджених є матричний підхід, яких дозволяє визначити взаємозв'язок статей активу і пасиву балансу. Проте практичні аспекти щодо побудови матричних балансів потребують подальшого дослідження.

Постановка завдання. Метою статті є побудова і практичне використання матричних балансів для оцінки фінансової стійкості підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Матричний підхід до оцінки фінансової стійкості передбачає представлення бухгалтерського балансу підприємства у вигляді матриці, де по горизонталі розташовані статті активу, а по вертикалі – статті пасиву. У матриці балансу виділяють чотири квадранти: необоротні та оборотні засоби, власний капітал та зобов'язання (рис. 1).

Потім складаються чотири таблиці: матричний баланс на початок та на кінець року, динамічний матричний баланс та баланс грошових надходжень і витрат підприємства [5, с. 21]. Матричний підхід дає можливість визначити зв'язок статей активу і статей пасиву балансу, розрахувати структури й визначити якість активів балансу та достатність джерел їх фінансування, розрахувати весь набір показників та коефіцієнтів, необхідних для оцінки фінансової стійкості [1; 3; 5].

Актив	Пасив
Необоротні засоби	Власний капітал
Оборотні кошти	Зобов'язання

Рис. 1. Матриця для аналізу фінансової стійкості підприємства за методом КЕН М.І. Литвина

Джерело: [3;6]

При заповненні матричного балансу слід враховувати сукупність фінансових прав і повноважень підприємства, економічну природу оборотних і необоротних активів, власних та позикових коштів [7, с. 54].

На основі даних балансу ТОВ «КМТ БЛІЦ» за 2010-2012 рр. розрахуємо агрегований баланс за досліджуваний період, який носить статичний характер і показує стан засобів підприємства на кінець року (табл. 1).

Таблиця 1

Матричний баланс ТОВ «КМТ БЛІЦ» за 2010-2012 рр.

Актив	Роки	Пасив						Баланс
		Статутний капітал	Власний капітал	Довгострокові зобов'язання	Короткострокові кредити та позики	Кредиторська заборгованість	Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	
Необоротні активи	2010	5915	5915					5915
	2011	5268	5268					5268
	2012	4653	4653					4653
Запаси	2010	4748	4748	408				5156
	2011	5803	5803	680	366			6849
	2012	4399	4399	561		307		5267
Дебіторська заборгованість	2010			1072	0	1588		2660
	2011				178	2330		2508
	2012					1493		1493
Грошові кошти та їх еквіваленти	2010					140	40	180
	2011					106	214	320
	2012					15		12
Оборотні активи	2010	4748	4748	1072		1728	40	7996
	2011	5803	5803	680	544	2436	214	9677
	2012	4399	4399	561		1815		6775
Витрати майбутніх періодів	2010						46	46
	2011						46	46
	2012					51		51
Баланс	2010	10663	10663	1480	0	1728	86	13957
	2011	11071	11071	680	544	2436	260	14991
	2012	9052	9052	561	0	1866	0	11479

Джерело: складено авторами на основі фінансової звітності

При складанні матричної моделі балансу застосовувалися такі правила:

1. Вибирається розмір матриці, статті активу відбиваються по горизонталі матриці, статті пасиву – по вертикалі.

2. Заповнюється балансовий рядок і графа матриці в точній відповідності з даними бухгалтерського балансу.

3. Послідовно, починаючи з першого рядка активу балансу, підбираються джерела засобів, що перебувають у розпорядженні підприємства.

4. Перевіряються всі балансові підсумки по горизонталі й вертикалі матриці [2; 4; 5].

Найбільш відповідальним при складанні матриці є підбір джерел засобів, що перебувають у розпорядженні підприємства. Тут варто виходити з кола фінансових прав і повноважень наданих підприємству, економічної природи позаоборотних й оборотних, власних і позикових засобів, господарської та економічної доцільності та оптимальності.

На основі побудови змінного матричного балансу ТОВ «КМТ БЛІЦ» можна визначити джерела формування активів підприємства, зокрема протягом 2010-2012 рр. необоротні активи фінансувалися виключно за рахунок власного капіталу, а саме його складової - статутного капіталу.

Аналіз показує, що в 2010 р. ТОВ «КМТ БЛІЦ» здійснювало фінансування запасів за рахунок стійких джерел фінансування, а саме статутного капіталу на 4748 тис. грн. та довгострокових зобов'язань на 408 тис. грн., в 2011 р. ще одним джерелом фінансування запасів стали короткострокові кредити та позики банків в розмірі 366 тис. грн., а в 2012 р. запаси формувалися за рахунок статутного капіталу на 4399 тис. грн., довгострокових зобов'язань на 561 тис. грн., кредиторської заборгованості на 307 тис. грн. Отже, в кожному наступному періоді ми бачимо зміну джерел фінансування запасів, проте, всі вони є допустимими.

Дебіторська заборгованість протягом 2010-2012 рр. покривалася за рахунок кредиторської на 1588; 2330; 1493 тис. грн. відповідно. Проте в 2010р. додатковим джерелом фінансування були довгострокові зобов'язання в розмірі 1072 тис. грн., а в 2011 р. короткострокові кредити та позики банків в сумі 178 тис. грн.

Якщо розглядати грошові кошти та їх еквіваленти, то вони формуються за рахунок кредиторської заборгованості, а в 2010-2011 рр. ще одним джерелом є поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями.

Витрати майбутніх періодів в 2010-2011рр. формувались за рахунок поточної заборгованості за довгостроковими зобов'язаннями в розмірі 46 тис. грн., а в 2012р. за рахунок кредиторської заборгованості, величина яких склала 51 тис. грн.

В цілому, якщо розглядати джерела формування оборотних активів, то їх структура змінюється, хоча і в допустимих межах.

Для оцінки фінансової стійкості потрібно розрахувати матрицю зміни джерел фінансування активів ТОВ «КМТ БЛІЦ» (табл. 2).

Таблиця 2

Зміна матричного балансу ТОВ «КМТ БЛІЦ» за 2010-2012 рр.

Актив	Рік	Пасив						Баланс
		Статутний капітал	Власний капітал	Довгострокові зобов'язання	Короткострокові кредити та позики	Кредиторська заборгованість	Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Необоротні активи	2011	-647	-647					-647
	2012	-615	-615					-615
Запаси	2011	+1055	+1055	+272	+366			+1693
	2012	-1404	-1404	-119	-366	+307		-1582

продовження табл. 2

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Дебіторська заборгованість	2011			-1072	+178	+742		-152
	2012					-837		-1015
Грошові кошти та їх еквіваленти	2011					-34	+174	+140
	2012					-91	-214	-308
Оборотні активи	2011	+1055	+1055	-392	+544	+708	+174	+1681
	2012	-1404	-1404	-119	-544	-621	-214	-2902
Витрати майбутніх періодів	2011							
	2012					+51	-46	+5
Баланс	2011	+408	+408	-800	+544	+708	+174	+1034
	2012	-2019	-2019	-119	-544	-570	-260	-3512

Джерело: складено авторами на основі фінансової звітності

Побудувавши змінний матричний баланс, ми бачимо, що власні джерела фінансування протягом 2011-2012 рр. зменшилися на 647 та 615 тис. грн. відповідно, що може бути пов'язано із збитковою діяльністю ТОВ «КМТ БЛІЦ», адже непокритий збиток покривається за рахунок статутного капіталу, так як всі резерви вже вичерпані, а формувати їх немає з чого.

Позитивним моментом є те, що ТОВ «КМТ БЛІЦ» має власні оборотні кошти і здійснює процес фінансування запасів як за рахунок власного, так і позикового капіталу.

Негативним явищем в діяльності підприємства є зниження загальної величини капіталу протягом 2011-2012 рр. на 3512 тис. грн.

Отже, побудувавши матричний баланс ТОВ «КМТ БЛІЦ», ми можемо згрупувати основні джерела формування активів підприємства (рис. 2).

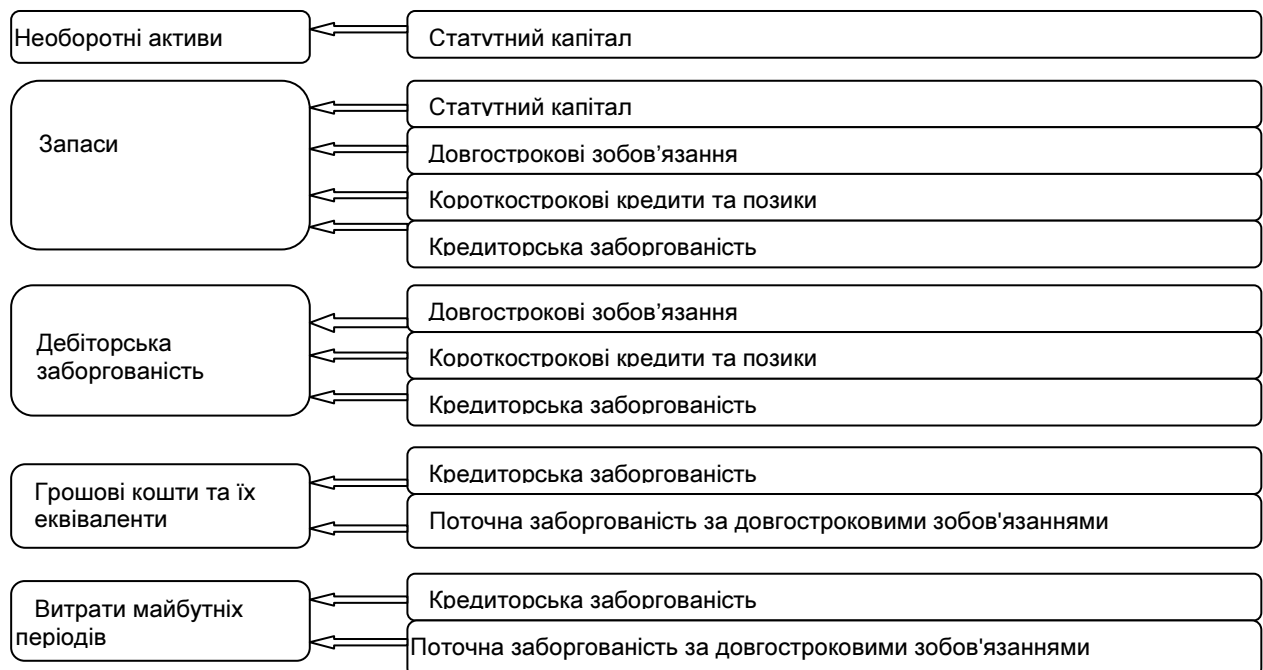

Рис. 2. Джерела формування активів ТОВ «КМТ БЛІЦ»

Джерело: складено авторами на основі розрахованих матричних балансів

На рис. 2 визначені джерела фінансування активів ТОВ «КМТ БЛІЦ», які мають певні особливості. Так, необоротні активи фінансуються лише за рахунок статутного капіталу, що пов'язано із збитковою діяльністю підприємства; запаси за рахунок як власного, так і

позикового капіталу (статутного капіталу, довгострокових зобов'язань, короткострокових кредитів і позик, кредиторської заборгованості); всі інші види активів за рахунок позикового та залученого капіталу.

Висновки та подальші дослідження. Використання матричного методу дало можливість визначити зв'язок статей активів і пасивів балансу, розрахувати структуру й визначити якість активів балансу та достатність джерел їх фінансування, згрупувати джерела формування активів ТОВ «КМТ БЛІЦ», а також зробити висновки щодо позитивних і негативних змін фінансового стану підприємства.

Література

1. Анисимова Г.С. Вплив структури капіталу на фінансово-економічний стан промислового підприємства / Г.С. Анисимова // Економічний вісник Донбас. – 2010. – № 1 (19). – С. 96-102.
2. Калишенко В.О. Огляд та узагальнення методичних підходів до оцінки фінансової стійкості підприємства [Електронний ресурс] / В.О. Калишенко, К.М. Москалець. – Режим доступу: <http://intkonf.org/kalishenko-vo-moskalets-km-oglyad-ta-uzagalnennya-metodichnih-pidhodiv-do-otsinki-finansovoyi-stiykosti-pidpriemstva/>
3. Косова Т.Д. Організація і методика економічного аналізу : навчальний посібник. / Т.Д. Косова. – К. : ЦУЛ, 2012. – 528с.
4. Крамаренко Г.О. Фінансовий аналіз : підручник / Г.О. Крамаренко, О.Є. Чорна. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 392 с.
5. Литвин М.И. Применение матричных балансов для оценки финансового состояния / М.И. Литвин // Финансы. – 2005. – № 3. – С. 21-30.
6. Оцінка і діагностика фінансової стійкості підприємства : [моногр.] / М.О. Кизим, В.А. Забродський, В.А. Зінченко, Ю.С. Копчак. – Х. : ІНЖЕК, 2003. – 141 с.
7. Рилєєв С.В. Обороти активи харчової промисловості Тернопільської області: склад, структура та оцінка якості фінансування / С.В. Рилєєв, С.М. Юрій / Науковий вісник Чернівецького університету. – 2012. – № 592. – С. 52-57.
8. Смачило В.В. Оцінка фінансової стійкості підприємств / В.В. Смачило, Ю.В. Будникова // Економіка України. – 2009. – № 5. – С. 12-17.

References

1. Anisimova, G.S. (2010), "Influence of capital structure at the financial and economical state of enterprise", *Ekonomichniy visnyk Donbas*, no. 1 (19), pp. 96-102.
2. Kalishenko, V.O. Moskalets', K.M. "Review and synthesis of methodical approaches to evaluation of financial stability of the enterprise", available at: <http://intkonf.org/kalishenko-vo-moskalets-km-oglyad-ta-uzagalnennya-metodichnih-pidhodiv-do-otsinki-finansovoyi-stiykosti-pidpriemstva/>
3. Kosova, T.D. (2012), *Orhanizatsiya i metodyka ekonomichnoho analizu* [Organization and methodic of economic analysis], tutorial, TSUL, Kyiv, Ukraine, 528 p.
4. Kramarenko, H.O. and Chorna, O.Ye. (2008), *Finansovyyi analiz* [Financial analysis], textbook, Tsentr uchbovoi literatury, Kyiv, Ukraine, 392 p.
5. Litvin, M.I. (2005), "Using of matrix balances for evaluating of financial state", *Finansy*, no. 3, pp. 21-30.
6. Kyzym, M.O., Zabrodskyi, V.A., Zinchenko, V.A. and Kopchak, Yu.S. (2003), *Otsinka i diahnostyka finansovoi stiykosti pidpriemstva* [Evaluation and diagnostics of financial stability of the enterprise], monograph, INZHEK, Kharkov, Ukraine, 141 p.
7. Rileev, S.V. and Yurii, S.M. (2012), "Current assets of food industry of Ternopil region: composition, structure and evaluating of financing quality", *Naukovyi visnyk Chernivetskooho universytetu*, no. 592, pp.52-57.
8. Smachilo, V.V. (2009), "Evaluating of financial stability of the enterprise", *Ekonomika Ukrainy*, no. 5, pp. 12-17.

УДК 658.27

Неміш Ю.В.,
аспірант*Прикарпатський національний
університет ім. В. Стефаника**МЕТОДИ ТА ПІДХОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСУ
УПРАВЛІННЯ ОСНОВНИМИ ЗАСОБАМИ**Nemish Yu.V.,
graduate student

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

**METHODS AND APPROACHES OF INVESTIGATION FOR
THE PROCESS OF FIXED ASSETS MANAGEMENT**

Постановка проблеми. Методи та підходи управління основними засобами, які використовуються сьогодні підприємствами з переробки сільськогосподарської продукції, базуються в основному на застарілих концепціях менеджменту, що значно знижує їх ефективність застосування. Крім того, вони абсолютно не адаптовані до сучасних умов функціонування виробництва, тому розробка нових методів управління основними засобами, заснована на сучасних підходах, стає найважливішим завданням, вирішення якого має велике практичне значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження впливу певних методів управління на діяльність суб'єктів господарювання знайшли своє відображення в працях таких вчених-економістів, як А.С. Філіпенко, Й.С. Завадський, Г.В. Осовська, М.М. Гацалов, В.Г. Андрійчук, Б.Є. Бачевський, Т.Б. Ігнашкіна, К. Маркс, Т.Г. Камінська, З. Плиса, В. Плиса, В. Лесняк та ін. Зокрема, Філіпенко А.С. розглядає метод як спосіб пізнання дійсності та відображення в мисленні, Гацалов М.М. трактує метод як інструмент детального пізнання економічної реальності. Результати дослідження засвідчують, що застосовані методи управління основними засобами сприяють ефективній діяльності підприємства, зумовлюють отримання більшого прибутку. Це підтверджує актуальність і доцільність подальшого вивчення даного питання.

Постановка завдання. Метою статті є обґрунтування методів та підходів управління основними засобами на підприємствах із переробки сільськогосподарської продукції.

Виклад основного матеріалу дослідження. Успішність функціонування підприємства з переробки сільськогосподарської продукції забезпечується застосуванням сучасних методів управління основними засобами.

У "Великому тлумачному словнику сучасної української мови" наведено таке визначення поняття "метод" □ це прийом або система прийомів, що застосовується в якій-небудь галузі діяльності (науці, виробництві тощо) [1, с.1127]. Вчені пропонують й інше його трактування: це спосіб "пізнання дійсності та її відтворення в мисленні, який ґрунтується на відображенні об'єктивних економічних законів і зумовлюється особливостями предмета дослідження, відтвореними у свідомості" [2, с.53]. Згідно із визначенням "Словаря современных экономических терминов", методи управління (англ. management method) – спосіб, прийом або сукупність прийомів, спрямованих на інтереси людей, а через них □ на матеріальне виробництво для досягнення мети [3, с.185]. На думку М. М. Гацалова, метод є інструментом детального пізнання економічної реальності, надає системного характеру окремим фактам та явищам, встановлює взаємозв'язок між ними та виявляє на цій основі тенденції їх розвитку [4, с.189]. Економічні методи управління □ це сукупність засобів та інструментів, які цілеспрямовано впливають на створення умов для функціонування й розвитку підприємництва. Важелі економічного механізму відповідають соціально-

* Науковий керівник: Баланюк І.Ф. – д.е.н., професор

економічній природі підприємства і є одним із факторів розвитку виробництва та обміну на ринковій основі [5, с.198]. Наявність прогресивних методів управління та вміння їх використання є передумовою ефективності менеджменту й господарських процесів.

Методи управління покликані забезпечити високу ефективність діяльності колективів, їх злагоджену роботу, сприяти максимізації творчої активності кожного члена. Цим вони відрізняються від усіх інших технічних та технологічних методів, які використовуються в ході вирішення комплексних виробничо-господарських завдань.

Особлива роль методів управління полягає в тому, щоб створити умови для чіткої організації менеджменту, використання сучасної техніки й прогресивної технології організації праці та виробництва, забезпечити їх максимальну ефективність для досягнення визначеної мети. Таким чином зміст поняття "методи управління" впливає із суті й змісту управління та належить до основних категорій теорії управління.

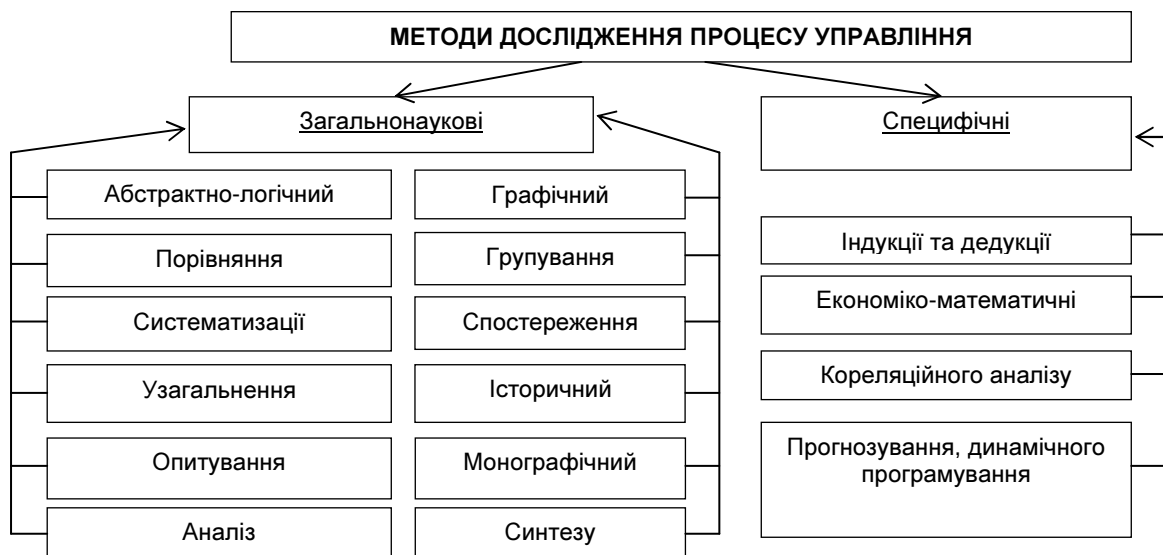

Рис. 1. Методи дослідження процесу управління основних засобів

Джерело: розробка автора

У процесі наукового дослідження управління основними засобами на підприємствах із переробки сільськогосподарської продукції застосовується сукупність загальнонаукових та спеціальних методів пізнання економічних явищ, зокрема абстрактно-логічний, графічний, порівняння, групування, узагальнення, систематизації, спостереження, аналізу, синтезу, індукції, дедукції, порівняння, кореляційного аналізу, опитування, статистико-економічний, монографічний, системний, історичний.

Загальнонаукові методи є опосередковуючою ланкою між філософськими методами пізнання та фундаментальними теоретичними складовими економічних наукових дисциплін. Найбільшого розвитку та застосування вони набули саме в XX ст.. Загальнонаукова методологія використовується в усіх науках, оскільки будь-яке наукове відкриття має не лише предметний, але й методологічний зміст, спричиняє критичний перегляд прийнятого досі понятійного апарату, підходів до інтерпретації матеріалу, що вивчається. Загальнонаукові методи поділяються за змістовим критерієм і до них належать перелічені на рис.1. відповідні методи.

"Суть абстрактно-логічного методу полягає в розчленуванні досліджуваного явища на складові частини, їх виділенні для виявлення якісних особливостей, в розумовому знаходженні першоджерела сутності і розкритті закономірностей його розвитку, а потім в синтетичному переході від відстороненого першоджерела сутності до складної і багатосторонньої конкретної форми явища" [6, с.123]. За допомогою абстрактно-логічного методу виявляються логічні взаємозв'язки між елементами досліджуваної системи та її функціонування, а також забезпечується теоретичне узагальнення сутності категорій "основні засоби" та формування висновків.

Метод порівняння – найбільш ранній і найбільш поширений в економічному аналізі, його зміст полягає в зіставленні досліджуваних даних і фактів економічної діяльності підприємств. З метою аналізу умов управління основними засобами та заходів із його розвитку застосовуються порівняння (зіставлення показників за певний період), деталізація (поділ загальних та зведених показників на складові), відносні величини, ряди динаміки. Також він використовується для виявлення співвідношень між показниками забезпеченості підприємства основними засобами та ефективністю переробки сільськогосподарської продукції.

Метод систематизації застосовується для впорядкування теорій, уявлень, понять, поглядів дослідників на процес управління основними засобами та його складові.

Метод узагальнення – це комплекс послідовних дій зі зведення характеристик, конкретних одиничних фактів в єдине ціле з метою виявлення типових притаманних досліджуваному явищу. В анкетуванні адміністративно-управлінського апарату переробних підприємств застосовується опитування шляхом усного та письмового збору даних за визначеною проблематикою.

Методи аналізу та синтезу використовують для вивчення особливостей та закономірностей розвитку управління основними засобами, що дає можливість досліджувати цей процес на рівні його елементів.

Графічний метод застосовується в процесі дослідження для унаочнення статистичної та аналітичної інформації, узагальнення методологічних та методичних основ управління основними засобами на підприємствах із переробки сільськогосподарської продукції.

Історичний та логічний методи призначені для визначення проблем та перспектив подальшого розвитку управління основними засобами.

Групування – це метод, що полягає в поділі всієї досліджуваної сукупності явищ на групи за якоюсь суттєвою ознакою. Наприклад, групування основних засобів за термінами їх використання.

Спостереження – метод збору наукової інформації, сутність якого полягає в безпосередній реєстрації фактів, явищ, процесів, які відбуваються в соціальній реальності. Найважливішою його перевагою в порівнянні з іншими соціологічними методами є синхронність із досліджуваним явищем, процесом.

Монографічний метод використовується для поглибленого вивчення організації управління основними засобами на підприємствах із переробки сільськогосподарської продукції та обґрунтування механізму його розвитку.

Специфічні методи дослідження процесу управління основних засобів відображають специфіку об'єкта дослідження, його предмет і завдання.

З допомогою методів індукції та дедукції розкривається сутність та зміст розвитку управління основними засобами на підприємствах із переробки сільськогосподарської продукції; формується загальне враження про об'єкт дослідження на основі об'єднання його попередньо виокремлених складових.

Економіко-математичні методи дослідження процесу управління - це сукупність засобів та інструментів, які використовуються для визначення оптимальної структури основних засобів в умовах різної кон'юнктури ринку.

Кореляційний аналіз як метод дослідження використовується для встановлення ступеня взаємозв'язку (кореляційної залежності) між результативними показниками діяльності підприємства та специфічними показниками управління, а також для виявлення факторів впливу чинників на ефективність використання основних засобів.

Прогнозування - це метод передбачення майбутнього стану основних засобів на основі аналізу їх минулого і сучасного, систематичної інформації про якісні й кількісні характеристики розвитку основних засобів у перспективі.

Для визначення оптимальних термінів оновлення основних засобів застосовується метод динамічного прогнозування.

Для розширення пізнавальних, дослідницьких можливостей в ефективному управлінні основними засобами доцільно інтегрувати всі методи, що сприятиме формуванню комплексного бачення сутності, розвитку взаємозв'язків та взаємозалежностей між процесами та явищами, що відбуваються з основними засобами на підприємствах із переробки сільськогосподарської продукції.

Складність процесу дослідження основних засобів зобов'язує, окрім вищезгаданих методів, використовувати відповідні наукові підходи. У науковій літературі підхід трактується як "сукупність єдиного спрямованих за змістом принципів і методів, які не виходять за рамки підходу", "думка, погляд з позиції якої розглядається об'єкт", "напрямок в науці, дослідженнях", "метод дії, який націлений на створення позиції для задоволення потреб клієнтів" [7].

Ф.І. Хміль вважає, що сучасна наука управління потребує комплексного та системно-структурного підходу до вирішення управлінських проблем [8, с.18]. На думку В.М. Бесенюк, науковими є структурний, функціональний, системний, цілісний, регуляторний, підходи до управління, впровадження яких забезпечить ефективне використання ресурсів на підприємстві [9, с.73].

На наше переконання, основними на підприємствах із переробки сільськогосподарської продукції є комплексний, системний, структурний, процесний, функціональний, інтеграційний та синергічний підходи до процесу управління основними засобами.

Комплексний підхід передбачає дослідження процесу управління основними засобами з врахуванням технічних, екологічних, економічних, організаційних, соціальних, психологічних аспектів управління та їх взаємозв'язків.

Системний підхід полягає в розгляді системи управління основними засобами, зокрема всієї сукупності управлінсько-організаційних зв'язків як єдиного динамічно розвиненого організму. Сукупність дослідження охоплює низку систем, з одного боку – первинно-зовнішнього середовища, а з іншого – вторинно-внутрішнього.

Структурний підхід визначає пріоритетні фактори поділу певного явища або процесу на структурні елементи, що має на меті вивчення суті, місця та ролі кожного з них в системі взаємодії елементів.

Процесний підхід до управління основними засобами на підприємстві передбачає побудову його системи на основі управління сукупністю виробничих процесів.

Функціональний підхід розглядає потребу в управлінні основними засобами як сукупність функцій, які потрібно виконати для досягнення бажаного ефекту.

Посилення співпраці суб'єктів управління, їх об'єднання, поглиблення взаємозв'язку та взаємодії між компонентами системи управління передбачено інтеграційним підходом.

Синергічний підхід базується на дослідженні комплексу факторів, спрямованих на забезпечення бажаного економічного результату.

Отже, за допомогою вище перелічених підходів, які слід використовувати в дослідженні методів управління основними засобами на підприємствах із переробки сільськогосподарської продукції, можна більш детально розглядати сам процес управління.

Висновки та подальші дослідження. Методи дослідження процесу управління основними засобами на підприємствах із переробки сільськогосподарської продукції охоплюють всі етапи менеджменту, врахування яких сприяє ефективному здійсненню цього процесу, економічному зростанню підприємства та його успішному функціонуванню на ринку.

Економічні зміни сьогодення створюють об'єктивні умови для визначення методів та підходів управління основними засобами. Правильна постановка проблеми дає змогу підприємству сформулювати управлінські завдання, прийняти управлінські рішення, розробити заходи розвитку конкурентних переваг та адаптувати підприємство до нестабільних умов господарювання. На нашу думку, описані вище підходи та методи відіграють важливу роль в управлінні основними засобами.

Література

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. В.Т. Бусел. – К., Ірпін: Перун, 2005. – 1728 с.
2. Філіпенко А.С. Основи наукових досліджень / А.С. Філіпенко. □ К. : Академвидав, 2005. □ 2008 с.
3. Завадський Й.С. Економічний словник / Й.С. Завадський, Т.В. Осовська, О.О. Юшкевич □ К. : Кондор, 2006. □ 356 с.
4. Гацалов М.М. Современный экономический словарь-справочник / М.М. Гацалов. □ Ухта: УГГУ, 2002. □ 371 с.
5. Попович И.В. Методики экономических исследований в сельском хозяйстве / И.В. Попович. – М. : Экономика, 1977. – 224 с.

6. Осовська Г.В. Основи менеджменту : навч. посіб / Г.В. Осовська. – К. : Кондор, 2003. – 315 с.
7. Підхід [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uk.wikipedia.org>.
8. Хміль Ф.І. Менеджмент / Ф.І. Хміль. – К. : Вища шк., 1995. – 351 с.
9. Бесенюк В.М. Роль менеджменту в забезпеченні ефективного використання ресурсного потенціалу / В.М. Бесенюк // Агроінком. – 2004. – № 7-8. – С. 72–75.

Referenes

1. Busel, V.T. (2005), *Velykyi tlumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy* [Great Dictionary of the Ukrainian language], Irpin, Kyiv, Ukraine, 1728 p.
2. Filipenko, A.S. (2005), *Osnovy naukovykh doslidzhen* [Bases of scientific researches], Akademvydav, Kyiv, Ukraine, 2008 p.
3. Zavadskyi, Y.S., Osovska, T.V. and Yushkevych, O.O. (2006), *Ekonomichniy slovnyk* [Economic Dictionary], Kondor, Kyiv, Ukraine, 356 p.
4. Gatsalov, M.M. (2002), *Sovremennyy ekonomicheskyy slovar spravochnik* [Modern dictionary of economics handbook], UGGU, Ukhta, Russia, 371 p.
5. Popovich, I.V. (1977), *Metodiki ekonomicheskikh issledovaniy v selskom khozyaystve* [Methods of economic research in Agriculture], Ekonomika, Moscow, Russia, 224 p.
6. Osovska, T.V. (2003), *Osnovy menedzhmentu* [Fundamentals of Management], tutorial, Kondor, Kyiv, Ukraine, 315 p.
7. The approach, available at: <http://uk.wikipedia.org>.
8. Khmil, F.I. (1995), *Menedzhment* [Management], Vyshcha shkola, Moscow, Russia, 351 p.
9. Besenyuk, V.M. (2004), "The role of management in ensuring the efficient use of resource potential" *Ahroinkom*, no. 7-8, pp. 72-75.

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА

УДК 330.332

Ляхович Л.А.,
*к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки підприємств і корпорацій
Тернопільський національний економічний університет*

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИМИ ПРОЕКТАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Liakhovych L.A.,
*Cand. Sci. (Econ.), Assoc. Prof., associate professor
of department enterprise economy and corporations,
Ternopil National Economic University*

MANAGEMENT SYSTEM INFORMATIONAL SUPPORT THE OF ENTERPRISE INVESTMENT PROJECTS

Постановка проблеми. Створення або удосконалення вже діючої на підприємствах системи управління інвестиційними проектами сприятиме підвищенню ефективності процесів їх розробки і реалізації та активізації їх інвестиційної діяльності загалом. Важливою складовою даної системи є підсистема інформаційного забезпечення процесів інвестиційного проектування. Управління інформацією включає процеси збору, обробки й зберігання інформації про зовнішнє і внутрішнє середовище інвестиційного проекту, формування на цій основі системи планово-контрольних показників та, в кінцевому результаті, створення підґрунтя для прийняття управлінських рішень щодо доцільності інвестування. Всім учасникам інвестиційного процесу необхідний оптимальний обсяг якісної інформації, що пов'язана з конкретним проектом, для того, щоб мати можливість прийняти правильне інвестиційне рішення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичним і практичним аспектам інформаційного забезпечення інвестиційної діяльності присвячені наукові праці багатьох вчених-економістів: І.О. Бланка [1], Г.В. Козаченко [11], А.А. Пересади [7], Н.А. Хрущ [13], О.М. Ястремської [14] та інших. Аналіз їх результатів показує, що науковці висвітлюють сутність поняття «інформаційне забезпечення» інвестиційного проекту та напрямки його удосконалення. Встановлено, що специфіка формування системи інформаційного забезпечення інвестиційних проектів промислових підприємств вимагає подальшого розвитку теоретико-методологічних засад та формування практичного інструментарію, зокрема в управлінні інвестиційними проектами підприємств.

Постановка завдання. Метою дослідження є висвітлення сутності і призначення системи інформаційного забезпечення процесу прийняття інвестиційних рішень на підприємстві.

Виклад основного матеріалу дослідження. Система управління інвестиційними проектами підприємства є складною організаційно-економічною системою, яка має вхідні та вихідні параметри у вигляді інформації про внутрішній стан та зовнішні впливи на об'єкт управління. Вхідна інформація до системи управління інвестиційними надходить із системи управління підприємством та зовнішнього середовища. Таким чином, розробка та реалізація

інвестиційного проекту на підприємстві здійснюється в оточенні і під впливом динамічного середовища. Всі фактори середовища проекту, що впливають на процеси його розробки та реалізації, слід розділити на дві групи (див. рис. 1):

1. Зовнішні фактори, від яких безпосередньо залежить успіх реалізації інвестиційного проекту.

2. Внутрішні фактори, які пов'язані з організаційно-економічним механізмом реалізації проекту та визначаються такими його параметрами: обсяги ринку та інвестицій, строки реалізації інвестиційного проекту, прибутковість інвестиційного проекту в часових інтервалах тощо.

Всі фактори зовнішнього макросередовища значно впливають на процес розробки і прийняття інвестиційного рішення, взаємопов'язані, а тому не можна певний фактор визначити лише як, наприклад, економічний, політичний чи правовий. Зовнішнє мікросередовище інвестиційного проекту впливає на розробку і прийняття інвестиційного рішення в умовах впливу на нього факторів цього середовища. Чинники внутрішнього середовища проекту постійно змінюються під впливом чинників зовнішнього середовища.

Рис. 1. Середовище та фактори впливу на реалізацію інвестиційного проекту підприємства

Джерело: складено автором на основі [1; 7; 11; 14].

Фактори середовища проекту повинні детально аналізуватись з виділенням найвагоміших. За аналізом факторів зовнішнього (макро- і мікросередовищ) та внутрішнього середовищ інвестиційного проекту можна встановити мету інвестиційного рішення залежно від дії на нього факторів, які підвищують чи знижують його ефективність.

Умови, в яких сьогодні вітчизняні підприємства приймають інвестиційні рішення, характеризуються значним ступенем невизначеності. Тому, прийняттю ефективних інвестиційних рішень сприятимуть комплексні дослідження, які використовують потоки внутрішньої, зовнішньої інформації, та результати спеціальних досліджень. Зазвичай, великі підприємства, на відміну від малих, можуть витратити чималі кошти на інформацію за умови, якщо вони функціонують в одній сфері підприємницької діяльності. Якщо ж велике підприємство випускає стандартизовану продукцію, а мале підприємство працює на ринку, де невизначеність висока, то ймовірно витрати на збір і підготовку інформації у малої фірми будуть вищими. Загалом, витрати на збір і підготовку інформації не повинні бути вищими за вигоди, які вона надає.

Необхідність об'єднання інформаційних потоків та накопичених даних в єдине інформаційне середовище, «потреба уніфіковано оперувати інформацією незалежно від формату її подання та зберігання, бажання отримати доступ до неї незалежно від місцезнаходження користувача» [9], обумовлюють необхідність формування на

підприємствах інформаційних систем (систем інформаційного забезпечення) і відповідних служб та відділів, які займатимуться збором і підготовкою інформації.

Дослідження наукових праць вітчизняних вчених дозволило виявити відмінності у підходах до розуміння сутності поняття «інформаційне забезпечення» інвестиційної діяльності підприємства. Так, на думку І.О. Бланка, інформаційне забезпечення інвестиційного менеджменту є процесом безперервного, цілеспрямованого підбору відповідних інформаційних показників, що необхідні для здійснення аналізу, планування і підготовки ефективних оперативних управлінських рішень зі всіх аспектів інвестиційної діяльності підприємства [1, с.72].

Згідно іншого підходу [10], інформаційне забезпечення проекту є інтегрованою системою знань про об'єкт, що включає всі види і форми використання даних, сукупність методів і засобів єдиної системи організації та зберігання, накопичення й актуалізації, доступу та видобутку, оброблення та використання виробничої інформації.

В.В. Вертель слушно вважає, що інформаційне забезпечення можна розглядати і як процес забезпечення інформацією, і як сукупність форм документів, нормативної бази та реалізованих рішень щодо обсягів, розміщення та форм існування інформації, яка використовується в інформаційній системі у процесі її функціонування [3].

У процесі розроблення та реалізації інвестиційних проектів інформаційне забезпечення повинно сприяти:

- ✓ стимулюванню інвестиційної активності;
- ✓ формуванню ідеї та цілей інвестиційного проекту;
- ✓ розробленню комплексу необхідних документів щодо реалізації інвестиційного проекту;
- ✓ проведенню експертизи та відбору найпривабливіших інвестиційних проектів;
- ✓ встановленню і підтримці стійких та оперативних взаємовідносин між учасниками інвестиційного проекту тощо.

Принципи побудови системи інформаційного забезпечення інвестиційної діяльності підприємств подано на рис. 2.

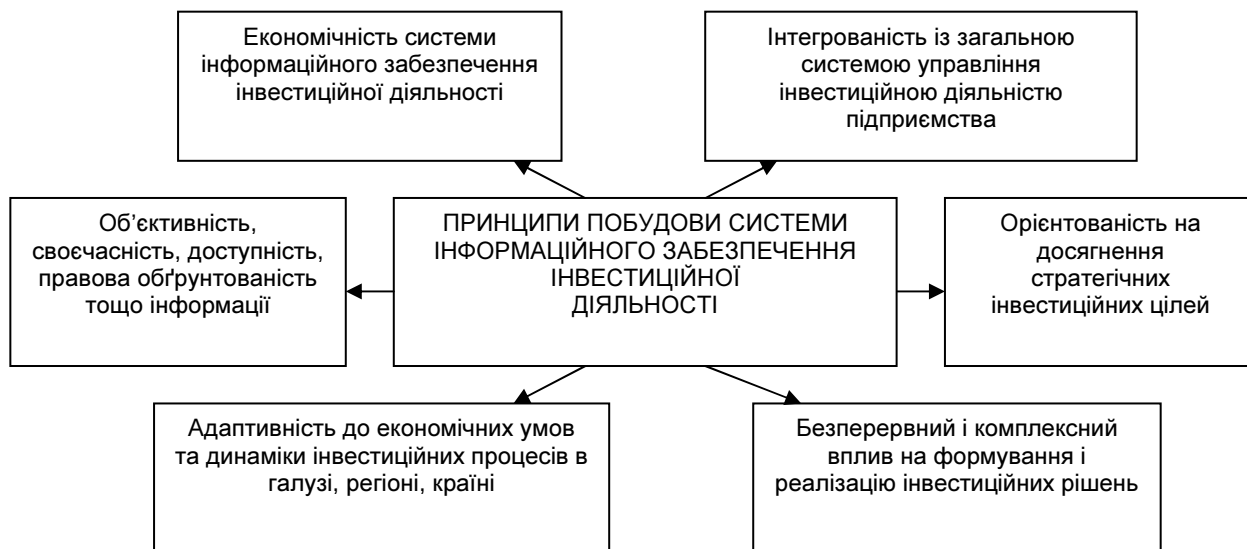

Рис. 2. Принципи побудови системи інформаційного забезпечення інвестиційної діяльності підприємства

Джерело: розробка автора

Вирішенню проблеми інформаційного забезпечення інвестиційної діяльності підприємств сприятиме впровадження системи інвестиційного контролінгу (табл. 1).

Інвестиційний контролінг займає проміжне положення між стратегічним і оперативним менеджментом інвестицій. Метою стратегічного контролінгу є формування інформації щодо можливих пріоритетних напрямків інвестиційного розвитку суб'єкта господарювання шляхом виявлення причинно-наслідкових зв'язків при дослідженні динаміки змін параметрів

зовнішнього інвестиційного середовища, показників інвестиційної діяльності підприємства, а також системи заходів з регулювання відхилень у їхній величині, оптимізації співвідношення «інвестиційні витрати – інвестиційний прибуток».

Таблиця 1

Зміст поняття «інвестиційний контролінг»

№ з/п	Автор, джерело	Зміст поняття
1	І.О. Бланк [1, с. 113]	Інвестиційний контролінг є контролюючою системою, яка забезпечує концентрацію контрольних дій на найбільш пріоритетних напрямках інвестиційної діяльності підприємства. Своєчасне виявлення відхилень фактичних результатів від передбачених і прийняття оперативних управлінських рішень, що забезпечують її нормалізацію
2	Н.В. Гаврилова [4]	Інвестиційний контролінг – це система методів та інструментів, яка спрямована на підтримку інвестиційного менеджменту, що охоплює інформаційне забезпечення, планування, координацію, контроль і внутрішній консалтинг
3	О.В. Писарчук [8]	Система інвестиційного контролінгу - синтез елементів інвестиційного моніторингу та аналізу, планування і контролю, реалізація яких забезпечує вироблення альтернативних підходів при здійсненні стратегічного управління інвестиційним процесом
4	Н.А. Фроленкова [12]	Контролінг як підсистема управління, яка включає збір інформації, постійний моніторинг за ходом реалізації проекту, планування, регулярну оцінку його ефективності, контроль та здійснення необхідних корегуючих заходів
5	В.В. Бусарев [2]	Контролінг інвестиційних потоків – це специфічна система, що передбачає контроль і регулювання фінансових потоків підприємства при оптимізації інформаційно-аналітичного забезпечення цієї системи на базі принципу «управління за відхиленнями»
6	І.Є. Давидович [5, с. 307]	Інвестиційний контролінг – контролююча система, що забезпечує концентрацію контрольних дій на найбільш пріоритетних напрямках інвестиційної діяльності підприємства, вчасне виявлення відхилень її фактичних результатів від передбачених і прийняття оперативних управлінських рішень, що мають забезпечити нормалізацію цієї діяльності

Досягнення стратегічних цілей інвестиційної діяльності підприємства дістається шляхом формування та реалізації оперативних цілей. Між стратегічним та оперативним контролінгом інвестицій існує тісний взаємозв'язок. З одного боку, стратегічний контролінг інвестицій встановлює орієнтири, які вказують оперативному контролінгу напрямки руху, а з іншого – оперативний контролінг фіксує результати виконання параметрів інвестиційного плану і бюджету проекту, тим самим перевіряє реалістичність стратегічних цілей, і при необхідності, пропонує інвестиційному менеджменту переглянути їх або досягати іншим шляхом. Мета оперативного інвестиційного контролінгу – створення системи управління для досягнення поточних цілей інвестиційної діяльності, а також прийняття своєчасних рішень з оптимізації співвідношення «інвестиційні витрати – інвестиційний прибуток». Він несе відповідальність за підтримку й обґрунтування оперативних інвестиційних рішень.

Інвестиційний контролінг виконує роль посередника між керівником, що приймає інвестиційне рішення, та внутрішньою й зовнішньою інформацією. Тому одним з основних його завдань є інформаційна підтримка прийняття інвестиційних рішень. Зміст інвестиційного контролінгу розкривається у таких його функціях:

– моніторинг зовнішнього і внутрішнього інвестиційного середовища на основі системи показників з використанням необхідного методичного інструментарію обліку, аналізу і контролю;

– інтеграція процесів планування, контролю, інформаційного та організаційного забезпечення інвестиційної діяльності в загальну систему управління підприємством, участь у її проектуванні і підтримка;

– комплексна, системно-інтегрована підтримка інформаційно-аналітичного забезпечення процесу управління інвестиційною діяльністю підприємства;

– забезпечення раціональності і постійне оновлення методичного інструментарію управління інвестиціями, підвищення якості, інноваційності, професіоналізму інвестиційного менеджменту.

Впровадження системи інвестиційного контролінгу дає змогу вчасно виявляти «вузькі місця» інвестиційного процесу, з'ясувати їх причини і вчасно усунути недоліки, оптимізувавши при цьому кінцеві показники діяльності підприємства [12].

Для організації ефективної системи інвестиційного контролінгу на підприємстві необхідно врахувати такі три аспекти:

- 1) функціональний: цілі, функції, задачі інвестиційного контролінгу;
- 2) організаційний: формування організаційної структури інвестиційного контролінгу;
- 3) методичний: сукупність методів, моделей, інструментів тощо.

Висновки та подальші дослідження. Отже, створення ефективної чи удосконалення існуючої системи інформаційного забезпечення процесу управління інвестиційними проектами є одним з головних завдань, вирішення якого створить необхідні умови підвищення ефективності інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання. Дана система покликана систематизувати та інтегрувати наявні у підприємства інформаційні ресурси для того, щоб допомогти учасникам інвестиційного процесу у виборі ідеї проекту, його оформленні та розробці бізнес-плану, формуванні портфелю інвестиційних проектів, пошуку джерел фінансування інвестиційного проекту, розробці інвестиційної стратегії тощо.

Контролінг, як невід'ємна частина сучасного інвестиційного менеджменту, сприятиме забезпеченню інформаційно-аналітичної і методичної підтримки процесів прийняття інвестиційних рішень, і в результаті оптимізації управління системою стратегічного, тактичного й оперативного планування інвестиційної діяльності на підприємстві.

Розробка теоретико-методичної та практичної бази для впровадження системи інформаційного забезпечення інвестиційної діяльності, зокрема систем інвестиційного контролінгу на промислових підприємствах, може стати основою для подальших досліджень.

Література

1. Бланк И. А. Инвестиционный менеджмент : учебный курс / И. А. Бланк. – К. : Эльга-Н, Ника-Центр, 2001. – 448 с.
2. Бусарєв В. В. Методологічні основи та практика інвестиційного контролінгу в стратегії управління будівельної організації [Електронний ресурс] / В. В. Бусарєв // Режим доступу: http://www.rusnauka.com/27_SSN_2012/Economics/10_117381.doc.htm
3. Вертель В. В. Класифікація суб'єктів інформаційного забезпечення [Електронний ресурс] / В. В. Вертель // Режим доступу: economy.kpi.ua/files/files/58_kpi_2011.doc
4. Гаврилова Н. В. Удосконалення процесу прийняття інвестиційних рішень на підприємстві [Електронний ресурс] / Н. В. Гаврилова // Режим доступу: www.pu.if.ua/depart/Finances/resource/file/Збірник/
5. Давидович І. Є. Контролінг : навчальний посібник / І. Є. Давидович. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 552 с.
6. Колянко О. В. Поліпшення інформаційного забезпечення регіонального управління інвестиційними процесами [Електронний ресурс] / О. В. Колянко // Режим доступу: archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Vlca/Ekon/2009_30/14.pdf.
7. Пересада А. А. Управління інвестиційним процесом / А. А. Пересада. – К. : Лібра, 2002. – 472 с.
8. Писарчук О. В. Контролінг як складова організації інвестиційного проекту на підприємстві [Електронний ресурс] / О. В. Писарчук, В. В. Слабунова // Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/VMSU/econ/2009_2/09ovpoyi.htm.
9. Погореловська І. Д. Підходи до оцінки ризиків модернізації інформаційної системи [Електронний ресурс] / І. Д. Погореловська, С. С. Погореловський // Режим доступу: archive.nbuv.gov.ua/e-journals/znprnudps/2011_2/pdf/11pidism.pdf
10. Сахно Є. Ю. Побудова структури інформаційного центру управління проектами електроенергетичної галузі / Є. Ю. Сахно, І. В. Калінько, М. В. Двоєглазова // Режим доступу: archive.nbuv.gov.ua/portal/natural/urss/2010_2/55-59Saxno.pdf
11. Управління інвестиціями на підприємстві / Г.В. Козаченко, О.М. Антіпов, О.М. Ляшенко, Г.І. Дібіс. – К. : Лібра, 1004. – 368 с.

12. Фроленкова Н. А. Основні аспекти та перспективи впровадження контролінгу інвестиційних проектів у галузях природокористування [Електронний ресурс] / Н.А. Фроленкова // Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/prvse/2010_4/59.pdf
13. Хрущ Н. А. Інвестиційна діяльність: сучасні стратегії і технології : монографія / А. Н. Хрущ. – Хмельницький: ХНУ, 2004. – 309 с.
14. Ястремська О. М. Визначення ризику в управлінні підприємством / О.М. Ястремська [Електронний ресурс] // Режим доступу: archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Uproz/2010_17/u1017jas.pdf

References

1. Blank, I.A. (2001), *Investitsionnyi menedzhment* [Investment management], Elga-N, Nika-Tsentr, Kyiv, Ukraine, 448 p.
2. Busariyev, V. (2012), "Methodological principles and practice of the investment controlling in management strategies of the construction company", available at: http://rusnauka.com/27_SSN_2012/Economics/10_117381.doc.htm
3. Vertel, V.V. (2011), "Classification of subjects of informational", available at: http://economy.kpi.ua/files/files/58_kpi_2011.doc
4. Havrilova, N.V. "Improving the process of making investment decisions at the enterprise" available at: <http://pu.if.ua/depart/Finances/resource/file/36ірник/>
5. Davidovich, I.Ye. (2008), *Kontrolinh* [Controlling], tutorial, tsentr uchbovoi literatury, Kyiv, Ukraine, 552 p.
6. Kolianko, O.V. (2009), "Improving the informational support of the regional management of investment processes", available at: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Vlca/Ekon/2009_30/14.pdf.
7. Peresada, A.A. (2002), *Upravlinnia investytsiinym protsesom* [Managing the investment process], Libra, Kyiv, Ukraine, 472 p.
8. Pisarchuk, O.V. and Slabunova, V.V. (2009), "Controlling as a part of the investment project of the enterprise", available at: http://nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/VMSU/econ/2009_2/09ovpoyi.htm
9. Pohorielovska, I.D. and Pohorielovskyi, S.S. (2011), "Approaches to evaluation the risk of moderning the informational systems", available at: archive.nbuv.gov.ua/e-journals/znprnudps/2011_2/pdf/11pidism.pdf
10. Sahno, Ye.Yu., Kalinko, I.V. and Dvoieglazov M.V. (2010), "Structuring the information center of management the projects of power engineering", available at: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/natural/urss/2010_2/55-59Saxno.pdf
11. Kozachenko, H.V., Antipov, O.M., Liashenko, O.M. and Dibnis H.I. (2004), *Upravlinnya investytsiyamy na pidpryyemstvi* [Investment management in the enterprise], Libra, Kyiv, Ukraine, 368 p.
12. Frolenkova, N.A. (2010), "Main aspects and perspectives of controlling investment projects in the fields of environment", available at: http://nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/prvse/2010_4/59.pdf
13. Khrushch, N.A. (2004), *Investytsiyina diyalnist: suchasni stratehiii i tekhnolohiii* [Investment activity: current strategies and technologies], monograph, KHNU, Khmelnytskyi, Ukraine, 309 p.
14. Yastremska, O.M. (2010), "Definition of risk in the managing the enterprise", available at: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Uproz/2010_17/u1017jas.pdf

UDC 339.138:351.863 (045)

Iliencko O.V.,
Cand. Sci. (Econ.), associate professor of logistics department
National Aviation University

SIMULATION OF INTERNATIONAL BUSINESS SECURITY SPACE

Ільєнко О.В.,
к.е.н., доцент кафедри логістики,
Національний авіаційний університет

МОДЕЛЮВАННЯ ПРОСТОРУ МІЖНАРОДНОЇ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ БЕЗПЕКИ

Problem statement. The modern system of marketing international business security in general mechanism of international business entity operation, is both coordinating and controlling, that is the one that provides system efficient existence and operation in general marketing complex, separately for each country, on the territories where its target markets are situated.

Management process of marketing international business security should be regarded as a complex system, in establishment of which it is necessary to ensure the maximum coordination and cooperation of all structural subdivisions and subsystems, which in addition must maximally keep track of all processes and phenomena that occur in the external environment and consider them to ensure maximally dynamic and organic operation in the world economic system international space.

Analysis of recent researches and publications. that reveal most of the approaches and methods for estimation of business activity economic security, indicates an interest of scientific circles in such problems, namely the works of such scholars as: V. Senchagov, Z. Herasymchuk, V. Klymenko, A. Sukhorukova, V. Shlemko, I. Binko, M. Yermoshenko, M.E. Porter [1-7].

There is a need to form part of space of international business activity, where the product of international business process entity will be sold with ensuring maximum profitability for an enterprise and consumers satisfaction, while maintaining an optimal level of marketing security.

Statement of the problem. Formation a model of the space of international marketing business security.

Summary of basic material investigations. To conduct objective simulation, first of all it is necessary to establish efficient management criteria. The following parameters are topical for establishment of international marketing business security space:

- competitive security indicator;
- competitive-qualitative condition of a product offered by an international business process entity;
- innovation level;
- prestige degree of the international business entity brand in the target market of a certain national economy;
- support service level;
- indicator of price security;
- indicator which reflects the level of ensuring consumer's security (in our case it is an indicator of flights security).

Therefore, through the use of mathematical and economic methods we will create the model of marketing international business security space (Fig. 1).

Therefore, at this stage of research we have a certain space, which is limited by four planes, where:

- ABD plane is parallel to KP coordinate plane;
- DBC plane is parallel to SP coordinate plane;
- ABC plane is parallel to CB coordinate plane;
- ASD plane is angled to the coordinate system.

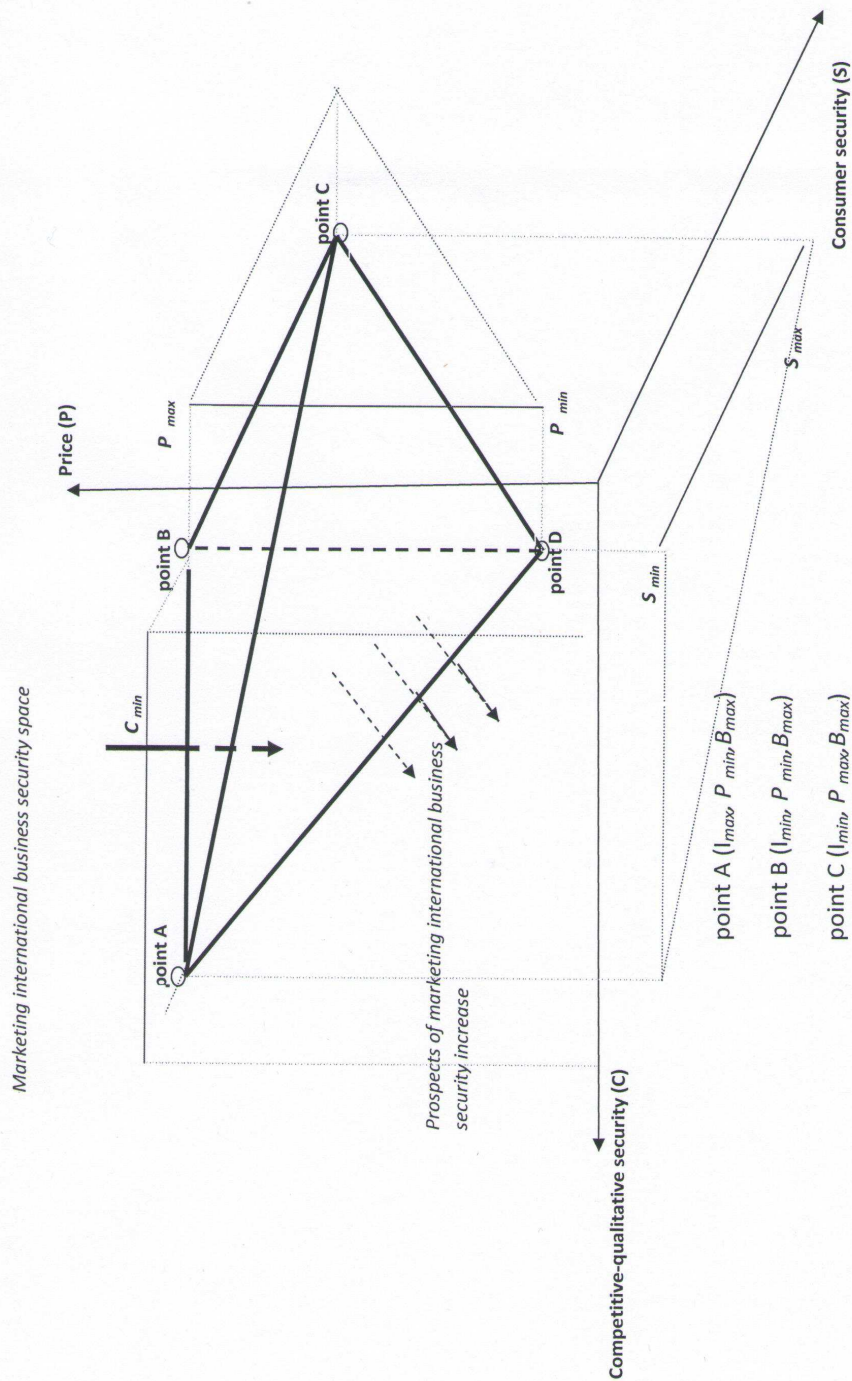

Fig. 1. Model of marketing international business security space

Source: author's elaboration

Thus, to determine the position in the competitive-price space of international business entity within the marketing international business security concept it is necessary to determine a point X with coordinates (B, I, P) in field market three-dimensional space of a given national economy, so we have:

$$U(P; C; S) \rightarrow optimum \quad (1)$$

where P is the selling price;

C – competitive security, which should represent a complex indicator, consisting of competitive-qualitative condition of product offered by an international business process entity; innovation level, which should be understood as the product novelty level, which differentiates it from competitors that to the considerable degree more satisfies the consumers requirements of the target market of a certain country and makes it more attractive; a brand prestige degree of an international business entity in the target market of a given national economy; level of service support that promotes empowerment and increases a degree of needs complex satisfaction of the target consumer;

S – indicator which reflects the level of ensuring consumer's security (in our case it is an indicator of flights security).

Thus, we will obtain a three-dimensional space to characterize which it is necessary to limit its boundary points and to describe their coordinates (Tab. 1).

Table 1

Characteristics of parameters boundary values that establish the international business entity marketing international business security space

No.	Parameters	Parameter Content Characteristics
1	Minimum price level (P_{min})	Minimum possible price in the given field market, when determining below which in conditions of the manufacturing country, manufacture of a product becomes unprofitable at this stage of technical and technological development of the world economic system and economic system of certain national economy, where a manufacturing company is located, or provides anti-dumping restrictions of the country, where a product sales market is located.
2	Maximum price level (P_{max})	Characterizes the price threshold, when determining under which a product becomes uncompetitive and ceases to satisfy target consumers, and hence their interests, that is, in this case it is more useful for consumers to use goods-substitutes (if it is a monopoly market) and or this is the price level, which is established by the field leader in the target market of a certain country (if it is a market of monopolistic or oligopolistic competition)
3	Minimum level of competitive security (C_{min})	Minimum possible level of qualitative-innovative product condition, at which there is a minimal degree of needs complex satisfaction of of a target consumer, that a consumer refuses to consume such product and the product may not be used according to its intended purpose;
4	Maximum level of competitive security (C_{max})	Maximum possible level of qualitative-innovative product condition, at which there is a maximum degree of needs complex satisfaction of a target consumer, increasing of which is impossible due to the limited scientific and technical level of consumer's preparation; with even greater increase in qualitative-innovative product level, the consumer will refuse to consume it due to unreadiness to its technical level.
5	Maximum level of consumer's security (S_{max})	Minimum possible level of consumer's risk, at which a consumer has no risk related to product consumption, that is the consumer is in complete safety
6	Minimum level of consumer's security (S_{min})	Maximum possible level of consumer's risk, at which a consumer's risk related to product consumption is so high, that it is easier for him to refuse to consume product than to expose himself to an unjustifiable risk

Source: author's elaboration

At this stage of simulation we will mathematically characterize the shaped areas that limit the marketing international economic security space by using mathematical approaches of building the equation of plane, passing through the three main points [8, p. 244]. Thus we have three planes:

$$\text{ABC:} \quad \det \begin{bmatrix} C - C_{\max} & S - S_{\min} & P - P_{\max} \\ C_{\min} - C_{\max} & S_{\max} - S_{\min} & P_{\max} - P_{\max} \\ C_{\min} - C_{\max} & S_{\max} - S_{\min} & P_{\max} - P_{\max} \end{bmatrix} = 0 \quad (2)$$

$$\text{ABD:} \quad \det \begin{bmatrix} C - C_{\max} & S - S_{\min} & P - P_{\max} \\ C_{\min} - C_{\max} & S_{\min} - S_{\min} & P_{\max} - P_{\max} \\ C_{\min} - C_{\max} & S_{\min} - S_{\min} & P_{\min} - P_{\max} \end{bmatrix} = 0 \quad (3)$$

$$\text{BCD:} \quad \det \begin{bmatrix} C - C_{\max} & S - S_{\min} & P - P_{\max} \\ C_{\min} - C_{\max} & S_{\max} - S_{\min} & P_{\max} - P_{\max} \\ C_{\min} - C_{\min} & S_{\min} - S_{\min} & P_{\min} - P_{\max} \end{bmatrix} = 0 \quad (4)$$

$$\text{ACD:} \quad \det \begin{bmatrix} C - C_{\max} & S - S_{\min} & P - P_{\max} \\ C_{\min} - C_{\max} & S_{\max} - S_{\min} & P_{\max} - P_{\max} \\ C_{\max} - C_{\min} & S_{\min} - S_{\min} & P_{\min} - P_{\max} \end{bmatrix} = 0 \quad (5)$$

Thus, having written each equation in the linear form we have the following:

$$\text{ABC: } (C - C_{\max})(S_{\max} - S_{\min})(P_{\max} - P_{\max}) - (P - P_{\max})(S_{\max} - S_{\min})(C_{\min} - C_{\max}) - (S - S_{\min})(C_{\min} - C_{\max})(P_{\max} - P_{\max}) = 0 \quad (6)$$

$$\text{ABD: } (C - C_{\max})(S_{\min} - S_{\min})(P_{\min} - P_{\max}) - (P - P_{\max})(S_{\min} - S_{\min})(C_{\min} - C_{\max}) - (S - S_{\min})(C_{\min} - C_{\max})(P_{\min} - P_{\max}) = 0 \quad (7)$$

$$\text{BCD: } (C - C_{\max})(S_{\max} - S_{\min})(P_{\min} - P_{\max}) - (P - P_{\max})(S_{\max} - S_{\min})(C_{\min} - C_{\min}) - (S - S_{\min})(C_{\min} - C_{\min})(P_{\min} - P_{\max}) = 0 \quad (8)$$

$$\text{ACD: } (C - C_{\max})(S_{\max} - S_{\min})(P_{\min} - P_{\max}) - (P - P_{\max})(S_{\max} - S_{\min})(C_{\max} - C_{\min}) - (S - S_{\min})(C_{\max} - C_{\min})(P_{\min} - P_{\max}) = 0 \quad (9)$$

Thus, as a result we have a situation, where only one equation which characterizes ACD plane, has an adequate solution, because when opening equations, which characterize ABC, ABD, BCD planes, results $(P = P_{\max})$, $(S = S_{\min})$, $(C = C_{\max})$ correspondingly were received.

Conclusion. Thus, based on the conducted research there formed a model of international marketing business security space, which is understood as a part of international business activity space, where a product of international business process entity will be sold with ensuring maximum profitability for an enterprise and satisfaction of consumers, and the main shaped areas, which limit the space of marketing international economic security were characterized through the use of mathematical approaches of building equation of plane.

Література

1. Экономическая безопасность России: общий курс : учебник / Под ред. В.К. Сенчагова. – 2-е изд. – М. : Дело, 2005. – 896 с.
2. Герасимчук З.В. Економічна безпека регіону : монографія / З.В. Герасимчук, Н.С. Вавдіюк. – Луцьк: Надстир'я, 2006. – 244 с.
3. Клименко В.В. Забезпечення конкурентоспроможності фондового ринку України як головна передумова фінансової безпеки держави / В.В. Клименко // Актуальні проблеми економіки. – 2003. – №10 (28). – С.18-24.
4. Рекомендації щодо оцінки рівня економічної безпеки України / Національний інститут проблем міжнародної безпеки / За ред. А.Г. Сухорукова. – К., 2003. – 64 с.
5. Шлемко В.Т. Економічна безпека України: сутність і напрями забезпечення / В.Т. Шлемко, І.Ф. Бінько. – Рада національної безпеки і оборони України: Національний інститут стратегічних досліджень. – К. : НІСД, 1997. – 143 с.
6. Єрмошенко М. Стратегічна інформація в забезпеченні фінансової безпеки держави / М. Єрмошенко // Актуальні проблеми економіки. – 2005. – № 2. – С. 105-110.
7. Портер М.Е. Конкурентная стратегия: Методика анализа отраслей и конкурентов / М.Е. Портер ; пер. с англ. – М. : Альпина Бизнес Букс, 2005. – 454 с.
8. Замков О.О. Математические методы в экономике : учебник / О.О. Замков. – М. : Дело и Сервис, 2001. – 368 с.

References

1. Senchagova, V.K. (2005), *Ekonomicheskaya bezopasnost Rossii: obshchiy kurs* [Economic security of Russia: General Course], textbook, Delo, Moscow, Russia, 896 p.
2. Herasymchuk, Z.V. and Vavdiuk, N.S. (2006), *Ekonomichna bezpeka rehionu* [Economic security of the region], monograph. Lutsk: Nadstyria, 2006. – 244 p.
3. Klymenko, V.V. (2003), "Ensuring the competitiveness of Ukraine's stock market as the main prerequisite for financial security of the country", *Aktual problems of economics*, no. 10 (28). – pp. 18-24.
4. Sukhorukov, A.H. (2003), *Rekomendatsii shchodo otsinky rivnya ekonomichnoi bezpeky Ukrainy* [Recommendations for evaluation of level of economic security of Ukraine], National Institute of International Security Problems, Kyiv, Ukraine, 64 p.
5. Shlemko, V.T. and Binko, I.F. (1997), *Ekonomichna bezpeka Ukrainy: sutnist i napryamy zabezpechennya* [Economic security of Ukraine: nature and directions of ensuring], National Institute for Strategic Studies, Kyiv, Ukraine, 143 p.
6. Yermoshenko, M. (2005), "Strategic information in ensuring financial security of the country", *Aktual problems of economics*, no. 2, pp. 105-110.
7. Porter, M. (2005), *Konkurentnaya strategiya: Metodyka analiza otrasley y konkurentov* [Competitive Strategy: Techniques for Analyzing Industries and Competitors], translation from English, Alpyna Biznes Buks, Moscow, Russia, 454 p.
8. Zamkov, O.O. (2001), *Matematycheskiye metody v ekonomyke* [Mathematical methods in the economics] textbook, Delo i Servis, Moscow, Russia, 368 p.

УДК 657.6

Гладчук О.О.,
ст. викладач кафедри «Облік і аудит»
Державного економіко-технологічного університету

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ СУЧАСНИХ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ЕКОНОМІЧНОМУ АНАЛІЗІ

Hladchuk O.O.,
senior lecturer of the department "Accounting and Audit"
State Economic and Technological University

PECULIARITIES OF IMPLEMENTATION OF MODERN COMPUTER TECHNOLOGIES IN ECONOMIC ANALYSIS

Постановка проблеми. У сучасних умовах господарювання прагнення до підвищення дієвості та ефективності систем управління підприємством зумовили необхідність розробки та застосування сучасних інформаційно-комп'ютерних технологій для проведення економічного аналізу.

Для оптимальної організації та проведення економічного аналізу в умовах використання комп'ютерних технологій є необхідним правильний вибір порядку його комп'ютеризації, що обумовлено насамперед специфікою діяльності підприємств різних видів економічної діяльності, їх форм власності, різноманітністю поставлених завдань економічного аналізу, вирішення яких направлене на ефективне управління діяльністю суб'єкта господарювання в ринкових умовах, які, у свою чергу, характеризуються швидкою

зміню факторів зовнішнього середовища, невизначеністю і ризиком.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням особливостей комп'ютеризації аналітичних процедур, впливу застосування інформаційних технологій при обробці економічної інформації присвячені дослідження М.І. Баканова, Ф.Ф. Бутинця, С.В. Івахненко, І.Д. Лазаришиної, В.Б. Лібермана, Л.М. Кіндрацької, Є.В. Мниха, О.В. Олійник, В.К. Савчука, Г.Н. Соколової, Т.М. Ковальчук, М.Г. Чумаченка, А.Д. Шеремета та ін.

Зокрема, авторами [4] досліджено перший напрям комп'ютеризації економічного аналізу як складової системи управління певного суб'єкта господарювання в частині інформаційного, програмного, організаційно-технічного забезпечення аналітичних робіт; систематизації програмних продуктів у розрізі малих, середніх та великих підприємств; визначення функціональних модулів комп'ютеризації економічного аналізу.

Аналіз робіт у сфері комп'ютеризації економічного аналізу дозволяє визначити, що автори не розкривають особливостей та можливостей здійснення економічного аналізу в сучасних умовах. На сьогодні відсутні єдині методичні принципи організації і технології проведення аналітичних робіт за допомогою інформаційно-комп'ютерних технологій, що обумовлює актуальність обраного напрямку дослідження.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження особливостей застосування для автоматизації аналітичних процедур сучасних комп'ютерних технологій та обґрунтування необхідності удосконалення організації і технології проведення аналітичних робіт за допомогою інформаційно-комп'ютерних технологій шляхом використання сучасних програмних продуктів економічного аналізу.

Для досягнення поставленої мети у роботі треба вирішити такі завдання:

- розглянути теоретичні та практичні аспекти застосування сучасних комп'ютерних технологій в практиці економічного аналізу;
- визначити особливості формування інформаційної бази економічного аналізу в сучасних умовах господарювання;
- проаналізувати можливості сучасних засобів комп'ютеризації економічного аналізу;
- обґрунтувати необхідність удосконалення організації і технології проведення аналітичних робіт за допомогою інформаційно-комп'ютерних технологій;
- визначити перспективи подальших досліджень в даній сфері.

Об'єктом дослідження є організація і методика проведення економічного аналізу підприємств в умовах використання інформаційних технологій.

Предметом дослідження є комп'ютеризація економічного аналізу діяльності підприємства на основі сучасних програмних продуктів

Виклад основного матеріалу дослідження. Результатом переходу суспільства в інформаційну еру є тотальна інформатизація господарської діяльності, зокрема удосконалення інформаційного забезпечення системи управління підприємством, яка має два вектори розвитку:

- 1) удосконалення засобів пошуку, збору, збереження та розповсюдження інформації – комп'ютеризація системи бухгалтерського обліку й звітності;
- 2) удосконалення процесу сприйняття, обробки та створення інформації, тобто підвищення інтелектуального потенціалу суспільства, включаючи створення штучного інтелекту – комп'ютеризація, інтелектуалізація економічного аналізу тощо [1, с. 57].

Слід зазначити, що широке використання комп'ютерних технологій сприяє не лише збільшенню й підвищенню методичного рівня економічного аналізу, а й створенню його оптимальної організаційної моделі.

Проведення економічного аналізу в умовах використання інформаційних технологій є наслідком загального швидкого розвитку науки, пов'язаного не тільки з удосконаленням самої комп'ютерної техніки та засобів комунікацій, й з розробкою методологічних і методичних підходів до здійснення аналізу, в яких враховано нові можливості.

Застосування сучасних комп'ютерних технологій для автоматизації аналітичних процедур передбачає:

- 1) забезпечення аналізу впливу на досліджуваний об'єкт широкого кола внутрішніх і зовнішніх чинників, що сприяє підвищенню ступеня наукової обґрунтованості управлінських рішень на основі результатів аналізу;

- 2) підвищення достовірності і надійності отриманих результатів фінансового аналізу;
3) створення можливостей для проведення комплексних аналітичних досліджень пов'язане з оперативною обробкою великих масивів вхідної аналітичної інформації;
4) підвищення системності економічного аналізу, що обумовлене необхідністю чіткого визначення і формалізації аналітичних завдань при їх рішенні в автоматичному режимі.
У рамках дослідження особливостей застосування сучасних комп'ютерних технологій в практиці економічного аналізу розглянемо історичні особливості їх розвитку (таблиця 1):

Таблиця 1

Основні етапи розвитку автоматизації економічного аналізу

Етап	Коротка характеристика
Перший етап (1874-1917 рр.)	<i>етап елементарних розрахункових винаходів</i> (зокрема, арифмометр, машини для додавання та віднімання), характеризується початком впровадження автоматичних систем у діяльність суб'єктів господарювання
Другий етап (1917-1945 рр.)	<i>етап механізації процесу збору та обробки облікової інформації</i> , характеризується створенням машинообчислювальних станцій, використання клавійних та перфораційних обчислювальних машин
Третій етап (1945-1950 рр.)	<i>теоретико-методичний етап</i> , характеризується створенням теоретичних концепцій та методик здійснення процесу обліку, аналізу та планування
Четвертий етап (50-60-ті рр. XX ст.)	<i>практичний етап</i> , відбувалося інформаційне забезпечення процесу управління підприємством; активно впроваджувались в систему організації бухгалтерського обліку рахункові машини (машини з ручним вводом вихідних даних і машини з автоматичним вводом вихідних даних або розрахунково-перфораційні машини), перш за все, на великих промислових підприємствах, де були створені обчислювальні центри, які одразу відокремлюються у самостійний функціональний елемент, головною функцією якого виступає інформаційне забезпечення процесу виробництва та управління; на основі розробки основних напрямів механізації обліку, а також й попередніх теоретичних досліджень, було створено ЕОМ, які були більш компактними, дешевшими, а отже доступнішими для користувачів; розвиток і практичне застосування знайшли універсальні (швидкодіюча електронна розрахункова машина "Стрела") і спеціалізовані ЕОМ
П'ятий етап (60-70-ті рр. XX ст.)	<i>етап початку автоматизації облікової роботи</i> , характеризується формуванням комплексних підсистем економічного аналізу, що передбачали здійснення комплексного аналізу господарської діяльності, методика якого була розроблена спеціалістами Московського державного університету ім. М.В. Ломоносова
Шостий етап (80-ті рр. XX ст.)	<i>етап відокремлення окремого напрямку економічного аналізу – аналізу ефективності діяльності за використання ЕОМ</i> ; в рамках комплексного економічного аналізу були виділені наступні основні напрями інтегральної автоматизації аналітичних розрахунків: організація та використання автоматизованого банку даних для вирішення завдань комплексного економічного аналізу; інтеграція процесів формування і обробки аналітичної інформації; створення та використання пакетів прикладних програм в аналізі господарської діяльності.
Сьомий етап (90-ті рр. XX ст.)	<i>етап розробки перших аналітичних програм</i> , характеризується створенням систем, здатних функціонувати в середовищі локальних обчислювальних сіток (ЛОС), появою програмного забезпечення (розробники – корпорації «Галактика», «Парус», «Інфософт», «ІНЕК», «Про-Івест-Консалтинг», «АіТі» та низка інших), особлива увага в даних продуктах приділялась розрахунку фінансових коефіцієнтів та їх оцінці.
Сучасний етап (з 1998 р. і до сьогоднішнього дня)	<i>етап удосконалення аналітичних можливостей програмного забезпечення</i> , характеризується розширенням та деталізацією можливостей аналітичних програм

Джерело: власна розробка

Отже, проведення економічного аналізу підприємств в умовах використання інформаційних технологій є наслідком загального швидкого розвитку науки, пов'язаного не тільки з удосконаленням самої комп'ютерної техніки та засобів комунікацій, а й з розробкою методологічних і методичних підходів до здійснення аналізу, в яких враховано нові

можливості.

Зауважимо, що, не зважаючи на певні здобутки, дослідники підкреслюють недостатньо високий рівень автоматизації аналітичної роботи з огляду на вимоги ефективного управління підприємством в умовах ринкової економіки. Зокрема, проф. Г.Н. Соколова вказує на відсутність якісного ривку нових аналітичних програм і основну причину такої ситуації вона вбачає у відсутності нових розробок в сфері методики економічного аналізу, які, з одного боку, враховують специфіку функціонування підприємств в умовах ринкової економіки, а з іншого – є максимально адекватними для можливості організації аналітичної роботи в комп'ютерному середовищі [6, с. 40].

Зауважимо, що розробка організаційних і методичних питань економічного аналізу в умовах застосування сучасних комп'ютерних технологій є одним із найбільш перспективних напрямів розвитку економічного аналізу, оскільки забезпечує розширення меж аналітичного досліджень.

Методика проведення економічного аналізу на основі використання сучасних комп'ютерних технологій повинна відповідати вимогам комплексності, системності, оперативності, прогресивності, динамічності, точності пізнання досліджуваного об'єкта, тенденцій і закономірностей його зміни та розвитку.

Розглянемо основні підходи до комп'ютеризації проведення економічного аналізу [5]:

1. За допомогою модуля комплексної програми автоматизації управління підприємством. Розробники програмних продуктів, зокрема, фірма «Інтелект-Сервіс», корпорації «Парус», «Галактика» та ін. пропонують на ринку комплексні програми автоматизації управління підприємством, де вирішуються завдання автоматизації як економічного аналізу, так і бухгалтерського обліку, маркетингу, логістики, аудиту тощо. Тобто, в рамках комп'ютерних програм можлива формалізація індивідуальних, жорстко нерегламентованих, складних, багаторівневих методик фінансового управління, зокрема методики експрес-аналізу господарської діяльності та фінансового стану підприємства.

2. За допомогою окремої програми автоматизації економічного аналізу. Перелік програмних продуктів, які забезпечують автоматизацію лише економічного аналізу, з кожним роком зростає та розширюються їх функціональні можливості, що зумовлюється потребами суб'єктів господарювання у професійній оцінці господарської діяльності для вибору оптимальних методів управління підприємством у складних і динамічних умовах ринкового середовища. Програмні продукти, представлені на ринку, надають можливість комплексного проведення як ретроспективного, так і прогностичного економічного аналізу. При чому результати зазначених вище видів економічного аналізу доповнюють один одного.

3. За допомогою комплексу розрахункових таблиць, виконаних в Microsoft Excel, який надає можливість інтегрувати у систему будь-яку методику проведення економічного аналізу і реалізувати власну методику проведення економічного аналізу на основі розробленої вихідної системи оціночних показників. Це є прийнятним для малих підприємств, оскільки відповідає комерційним вимогам, що висувуються до Microsoft Excel, зокрема, вартість програмного продукту і вартість його впровадження та супроводу.

4. За допомогою комплексу комп'ютерних програм для проведення економічного аналізу при здійсненні контрольної діяльності. Вони орієнтовані на аналіз фінансового стану підприємства, вироблення стратегічних і тактичних рішень управління підприємством, забезпечують проведення безпосередньо фінансового аналізу за різними методиками і розраховують велику кількість економічних показників, дозволяють складати й аналізувати бізнес-плани.

Слід зазначити, що підходи до комп'ютеризації економічного аналізу в межах окремого суб'єкта господарювання та здійснення аналітичних досліджень як окремого виду діяльності відрізняються, що зумовлено впливом таких факторів: обсяг діяльності підприємства; наявність фінансових ресурсів для впровадження комп'ютеризованої системи економічного аналізу, кваліфікованого персоналу [3, с. 62]; наявність і вид системи комп'ютеризації бухгалтерського обліку на підприємстві; обсяги аналітичних робіт.

Також при проведенні економічного аналізу на підприємстві потрібно враховувати:

- особливості обраної суб'єктом господарювання організаційної форми проведення економічного аналізу (централізованої, децентралізованої або змішаної);
- використання комплексу «APM аналітика» як однієї з організаційних форм

проведення економічного аналізу в умовах комп'ютеризації, що надає змогу виконувати в автоматизованому режимі комплекс аналітичних розрахунків на підставі вхідної інформації, яка забезпечує оперативність прийняття управлінських рішень.

За результатами аналізу практичної сфери діяльності вітчизняних підприємств можемо стверджувати, що у сучасних умовах господарювання спостерігається стійка тенденція до зростання кількості та розширення функціональних можливостей програмних продуктів, які власне забезпечують комп'ютеризацію аналітичних процедур.

Дослідження практики застосування комп'ютерних технологій в аналітичній роботі виявило недостатньо високий рівень автоматизації аналітичної роботи, а також підтвердило, що аналітиками не використовуються наявні можливості програмних продуктів. На 78,18% підприємств взагалі не застосовують аналітичних програм, на 9,09% використовується табличний редактор Microsoft Excel, на 1,82% – програма «Аналітик», на 10,91% – інші аналітичні програми. Це пов'язано із великими витратами грошових коштів та незацікавленістю власників у результатах економічного аналізу, а також із неможливістю вибору порядку його комп'ютеризації, що не дозволяє підвищити ефективність аналітичної роботи [2, с. 39].

Види програмних продуктів, які за сучасних умов використовуються для комп'ютеризації економічного аналізу, класифіковано на рис. 1.

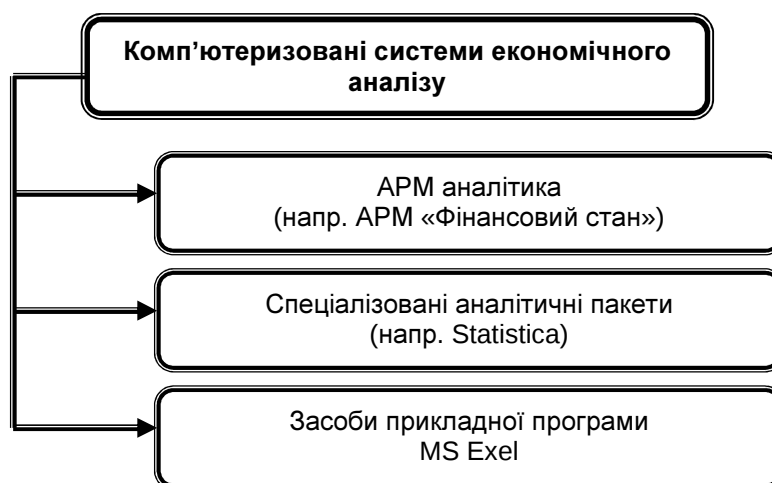

Рис. 1. Програмні продукти, які використовуються для комп'ютеризації економічного аналізу

Джерело: власна розробка

Сьогодні вітчизняний ринок програмного забезпечення економічного аналізу перебуває на етапі розвитку. Також слід зазначити, що власне підприємства різних видів економічної діяльності і є активними ініціаторами розробки універсальних та адаптивних програмних продуктів.

У свою чергу, існуючі програмні продукти з економічного аналізу зробили значний внесок в полегшення здійснення аналітичної роботи, пов'язаної з розрахунком фінансових коефіцієнтів, що дозволяє отримати додатковий час для інтерпретації результатів аналізу ситуації, в якій знаходиться підприємство.

Та присутність аналітичних комп'ютерних програм на ринку не знімає потреби у формуванні конкретних вимог для розробників програмного забезпечення економічного аналізу, яке б відповідало принципам системності, комплексності, оперативності та динамічності.

Отже, складність вирішення проблем організації економічного аналізу в умовах застосування комп'ютерних технологій визначена насамперед різноманітністю його видів і завдань, а також особливостями її організаційно-методичного забезпечення. Для чіткого формулювання вищезгаданих вимог розглянемо сучасне середовище програмних продуктів для забезпечення здійснення економічного аналізу.

Зокрема, дослідження вітчизняного та закордонного ринків комп'ютерних програм показує, що більшість розробників орієнтуються на створення універсальних комплексних корпоративних систем, де значна увага приділяється аналітичним процедурам: напр. «Галактика», «Navision Attain». Зауважимо, що саме універсальність комп'ютерних програм дає можливість їх адаптації до особливостей господарської діяльності підприємств. Основною умовою до розробки вищезгаданих комп'ютерних програм є забезпечення зв'язку з програмами комп'ютеризації бухгалтерського обліку, оскільки саме дані бухгалтерського обліку є основою інформаційної бази економічного аналізу, а отже, розробка вказаних програмних продуктів без врахування програм з бухгалтерського обліку є абсолютно недоцільною.

Слід зазначити, що сьогодні позитивним моментом є те, що український ринок програмного забезпечення економічного аналізу характеризується насамперед поетапним заміщенням закордонних програм продуктами вітчизняних розробників. Сучасний ринок комп'ютерних технологій для здійснення аналітичних досліджень, що допомагають підприємству здійснювати ефективне управління, перебуває на етапі розвитку.

Ринок інформаційних систем для бізнесу розширює пропозицію програм, що допомагають підприємству здійснювати ефективне управління. В Україні та Російській Федерації протягом цілого десятиріччя основу ринку програмних продуктів з економічного аналізу складає продукція компаній «Про-Інвест», «ЛАНІТ» та «ИНЭК», загальною рисою яких є зосередження на вирішенні завдань економічного аналізу [8, с. 411].

Використання українськими підприємствами програмних продуктів в аналітичній практиці надає суттєву допомогу аналітикам у здійсненні економічного аналізу підприємств в умовах застосування комп'ютерних технологій. Але необхідною умовою їх використання на сучасному етапі є необхідність їх доопрацювання та відповідної адаптації до потреб та особливостей діяльності конкретного підприємства.

Основні вимоги, яким повинні відповідати аналітичні програми [7, с. 71]:

- можливість аналізу і оцінки окремих показників виробничо-фінансового стану об'єкта, підприємства за різними методиками і визначення тенденцій його зміни;
- економічний аналіз окремих об'єктів дослідження, в т.ч. нових, прогнозування на основі отриманих результатів;
- можливість порівняння показників діяльності вітчизняних та зарубіжних підприємств певної галузі;
- можливість одночасного використання великої кількості показників, включення до аналізу різних факторів як облікового, так і позаоблікового характеру;
- табличне і графічне представлення інформації; можливість ранжування результатів відповідно до потреб різних груп користувачів.

Отже, використання комп'ютерних аналітичних програм потребує науково обґрунтованої методики економічного аналізу, яка на сьогодні є недосконалою, що, в свою чергу, зумовлено відсутністю стандартизованих методик розрахунку показників діяльності підприємства.

Висновки та подальші дослідження. Проведення дослідження організації та технології економічного аналізу в умовах використання комп'ютерних технологій забезпечило отримання таких наукових результатів і формування висновків.

По-перше, комп'ютеризація економічного аналізу діяльності підприємства на основі сучасних програмних продуктів уможливить:

- надання інформації аналітичних досліджень результатів господарської діяльності підприємства у табличній і графічній формах;
- коригування методики розрахунків і форм відображення кінцевого результату аналізу;
- підвищення системності аналізу, що сприятиме усуненню дублювання аналітичних завдань, а також більш чіткому визначенню обсягу та якісного складу інформаційної бази економічного аналізу;
- розширення напрямів реалізації аналітичних досліджень (використання комп'ютерних технологій уможливить проведення оперативного і ситуаційного аналізу, а також багатоваріантного прогнозного аналізу);
- проведення комплексних аналітичних досліджень, які передбачають оперативну

обробку великих масивів вхідної аналітичної інформації;

– зберігання і багаторазове використання отриманих даних та результатів аналітичних досліджень.

По-друге, пріоритетними напрямками розширення функціональних можливостей програмного забезпечення аналітичних досліджень є поєднання у одній програмі ретроспективного, оперативного і прогностичного аналізу на основі оптимального переліку показників для підприємств різних видів економічної діяльності. Це також уможливить реалізацію у комп'ютерному середовищі модуля пошуку і мобілізацію резервів підвищення ефективності господарської діяльності підприємства.

Оскільки використання комп'ютерних технологій при проведенні економічного аналізу забезпечує дві основні переваги: поєднання процесу обробки вхідних даних з процесом прийняття управлінських рішень і можливість вирішувати аналітичні завдання безпосередньо на робочому місці аналітика, то одним із найбільш перспективних напрямів досліджень в даній сфері є розробка спеціалізованого програмного забезпечення для комп'ютеризації економічного аналізу господарської діяльності, яке буде характеризуватись високою адаптивністю до бухгалтерських програм та мети і завдань аналізу.

Література

1. Бутко А.Д. Теорія економічного аналізу : підручник / А.Д. Бутко – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2005. – 411 с.
2. Захарченко В.І. Економічний аналіз процесів ринкової трансформації багатостадійних промислово-територіальних систем / В.І. Захарченко // Актуальні проблеми економіки. – 2004. – № 6. – С. 3-11.
3. Інформаційні системи і технології в обліку : навч. посіб. / [Шквір В.Д., Завгородній А.Г., Височан О.С.] – Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2003. – 268 с.
4. Олійник О.В. Застосування сучасних комп'ютерних технологій для аналітичної роботи в системі управління діяльністю суб'єкта господарювання / О.В. Олійник, В.В. Євдокимов // Формування ринкової економіки. – 2010. – № 24. – С. 518-527.
5. Райковська І.Т. Модульна структура системи комп'ютеризації економічного аналізу: функціональний склад / І.Т. Райковська // Міжнародний збірник наукових праць. Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. – 2009. – Випуск 1 (13). – С. 1-22.
6. Соколова Г.Н. Информационные технологии экономического анализа / Г.Н. Соколова. – М. : «Экзамен», 2002. – 320 с.
7. Черниш С.С. Економічний аналіз : навч. посіб. / С.С. Черниш. – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 312 с.
8. Юрківська Л.Й. Можливості програмних продуктів комп'ютеризації економічного аналізу маркетингової діяльності підприємств / Л.Й. Юрківська // Міжнародний збірник наукових праць. Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. – 2010. – Випуск 3 (18). – С. 409-412.

References

1. Butko, A.D. (2005), *Teoriia ekonomichnogo analizu* [Theory of Economic Analysis], textbook, KNTEU, Kyiv, Ukraine.
2. Zakharchenko, V. (2004), "Economic analysis of market transformation of local multi-stage industrial", *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 6, pp. 3-11.
3. Shkvir, V.D, Zavgorodnii, A.H. and Vysochan, O.S. (2003), *Informatsiini systemy i tekhnologii v obliku* [Information Systems and Technologies in Accounting], Vydavnytstvo Natsionalnogo universytetu Lvivska politekhika, Lviv, Ukraine.
4. Oliinyk, O. and Yevdokymov, V. (2010), "Modern computer technology for analytical work in the management activities of the entity", *Formuvanya rynkovoї ekonomiky*, No. 24, pp. 518-527.
5. Raikovska, I. (2009), "The modular structure of the system of computerization of economic analysis: functional composition", *Problemy teorii ta metodologii bukhalterskogo obliku, kontroly i*

analizu, Iss. 1 (13), pp. 1-22.

6. Sokolova, G. (2002), *Informatsionnyye tekhnologii ekonomicheskogo analiza* [Information technology for economic analysis], Ekzamen, Moscow, Russia.

7. Chernysh, S. (2010), *Ekonomichnyi analiz* [Economic Analysis], Tsentr uchbovoi literatury, Kyiv, Ukraine.

8. Yurkivska, L. (2010), "Opportunities software computerization economic analysis of marketing activities of enterprises", *Problemy teorii ta metodologii bukhhalterskoho obliku, kontroly i analizu*, Iss. 3 (18), pp. 409-412.

РЕФЕРАТИ РЕФЕРАТЫ ABSTRACTS

Дубик В.Я.

ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ ЯК ФАКТОР АКТИВІЗАЦІЇ ЇЇ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ

Мета. Проаналізувати причини низької конкурентоспроможності національної економіки та визначити шляхи її підвищення в умовах сучасних трансформаційних, глобалізаційних і євроінтеграційних процесів.

Методика дослідження. Методологічною і теоретичною основою статті є праці провідних зарубіжних і вітчизняних вчених з питань економічної глобалізації та євроінтеграції. У статті використано методи економічного аналізу, зокрема логіко-теоретичний та історико-системний, методи аналізу, синтезу і порівняння, економіко-математичні методи обчислення індексів конкурентоспроможності національної економіки та індексів виявлення порівняльних переваг та недоліків у зовнішньоторговельних відносинах, методи прогнозування, економічного моделювання в обґрунтуванні рекомендацій щодо підвищення конкурентоспроможності вітчизняної економіки у сучасних умовах.

Результати. Визначено і проаналізовано причини низької конкурентоспроможності національної економіки у світовому господарстві та обґрунтовано пріоритетні напрями її підвищення в умовах сучасних трансформаційних, глобалізаційних і євроінтеграційних процесів.

Наукова новизна. Поглиблено аналіз причин низької конкурентоспроможності національної економіки і на цій основі розроблено та удосконалено науково-практичні рекомендації щодо підвищення конкурентоспроможності вітчизняної економіки в умовах сучасних трансформаційних, глобалізаційних і євроінтеграційних процесів.

Практична значущість. Результати і рекомендації статті можуть бути враховані під час підготовки узагальнюючих наукових досліджень про економічно-торговельні відносини України з країнами Європейського Союзу.

Основні теоретичні положення, методичні підходи та висновки статті можуть також використовуватися у навчальному процесі вищих навчальних закладів фінансово-економічного спрямування.

Ключові слова. Конкурентоспроможність, конкурентна державна політика, Індекс конкурентоспроможності, національна економіка, конкурентні переваги, конкурентні недоліки, інноваційна діяльність, Європейський Союз, євроінтеграція.

Дубик В.Я.

ПОВЫШЕНИЕ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ КАК ФАКТОР АКТИВИЗАЦИИ ЕЕ ЕВРОИНТЕГРАЦИОННОГО ПРОЦЕССА

Цель. Проанализировать причины низкой конкурентоспособности национальной экономики и определить пути ее повышения в условиях современных трансформационных, глобализационных и интеграционных процессов.

Методика исследования. Методологической и теоретической основой статьи являются труды ведущих зарубежных и отечественных ученых по вопросам экономической глобализации и евроинтеграции. В статье использованы методы экономического анализа, в частности логико-теоретический и историко-системный, методы анализа, синтеза и сравнения, экономико-математические методы вычисления индексов конкурентоспособности национальной экономики и индексов выявления сравнительных преимуществ и недостатков во внешнеторговых отношениях, методы прогнозирования, экономического моделирования в обосновании рекомендаций по повышению конкурентоспособности отечественной экономики в современных условиях.

Результаты. Определены и проанализированы причины низкой конкурентоспособности национальной экономики в мировом хозяйстве и обоснованы приоритетные направления ее повышения в условиях современных трансформационных, глобализационных и интеграционных процессов.

Научная новизна. Углубленно анализ причин низкой конкурентоспособности национальной экономики и на этой основе разработаны и усовершенствованы научно-практические рекомендации по повышению конкурентоспособности отечественной экономики в условиях современных трансформационных, глобализационных и интеграционных процессов.

Практическая значимость. Результаты и рекомендации статьи могут быть учтены при подготовке обобщающих научных исследований экономических торговых отношений Украины со странами Европейского Союза.

Основные теоретические положения, методические подходы и выводы статьи могут также использоваться в учебном процессе высших учебных заведений финансово-экономического направления.

Ключевые слова. Конкурентоспособность, конкурентная государственная политика, Индекс конкурентоспособности, национальная экономика, конкурентные преимущества, конкурентные недостатки, инновационная деятельность, Европейский Союз, евроинтеграция.

Dubyk V.Ya.

INCREASING THE COMPETITIVENESS OF THE NATIONAL ECONOMY AS A FACTOR PROMOTING ITS EUROPEAN INTEGRATION PROCESS

Purpose. The aim of the article is to analyze the reasons of the low competitiveness of the national economy and to identify ways of its increasing in the modern transformational, globalization and European integration processes.

Methodology of research. Methodological and theoretical basis of the article is the works of leading foreign and domestic scholars on economic globalization and European integration. Methods of economic analysis, including logical and theoretical, historical and systematic, methods of analysis, synthesis and comparison, economic-mathematical methods of calculating indices of competitiveness of the national economy and indexes of identifying the comparative advantages and disadvantages of foreign relations, methods of forecasting, economic modeling to justify recommendations to improve the competitiveness of the national economy in the modern world were used in this article.

Findings. It has been determined and analyzed the reasons of low competitiveness of the national economy into the world economy and defined priority directions of its improvement in the modern transformational, globalization and European integration processes.

Originality. It has been substantiated the analysis of the reasons of low competitiveness of the national economy; scientific and practical recommendations for improving the competitiveness of the national economy in the modern transformational, globalization and integration processes have been improved on this basis.

Practical value. The results and recommendations of the article can be taken into account during the preparation of summarizing scientific research about the economic and trade relations between Ukraine and the EU countries.

Basic theoretical concepts, methodological approaches and conclusions of the article can also be used in the educational process of higher education of of financial and economic direction.

Key words: Competitiveness, competitive state policy, index of competitiveness, national economy, competitive advantages, competitive disadvantages, innovative activity, European Union, European integration.

Марків Г.В.

РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ З МІЖНАРОДНИМ ВАЛЮТНИМ ФОНДОМ

Мета. - дослідження тенденцій та перспектив розвитку фінансових відносин України з Міжнародним валютним фондом.

Методика дослідження: теоретичною та методологічною основою дослідження є діалектичний метод пізнання, що розглядає процеси і системи в постійному русі, розвитку та взаємозв'язку; системний підхід до вивчення закономірностей в економічних процесах та комплексний підхід – щодо широти, розгалуженості та раціональності використання залучених коштів країною для забезпечення перспективного економічного зростання.

Результати: визначено ризики, пов'язані з одержанням позик; обґрунтовано першочергові заходи, які необхідно провести з метою сприяння співробітництва з Міжнародними валютним фондом в майбутньому.

Наукова новизна: проаналізовано стратегічно важливі завдання у сфері здійснення зовнішніх запозичень з боку МВФ на основі прогнозування можливостей згладжування існуючих навантажень з урахуванням дотримання граничних значень індикаторів фінансової безпеки.

Практична цінність полягає у можливості застосування органами державного регулювання та управління України запропонованих заходів щодо забезпечення виконання умов з надання позик Міжнародним валютним фондом.

Ключові слова: Міжнародний валютний фонд, Stand-By, кредит, фінансові відносини.

Марків Г.В.

РЕАЛИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ СОТРУДНИЧЕСТВА УКРАИНЫ С МЕЖДУНАРОДНЫМ ВАЛЮТНЫМ ФОНДОМ

Цель - исследование тенденций и перспектив развития финансовых отношений Украины с Международным валютным фондом.

Методика дослідження: теоретичної та методологічної основою дослідження є діалектичний метод пізнання, який розглядає процеси та системи в постійному русі, розвитку та взаємозв'язку, системний підхід до вивчення закономірностей в економічних процесах та комплексний підхід – за широтою, розгалуженості та раціональності використання залучених засобів країною для забезпечення перспективного економічного зростання.

Результати: визначені ризики, пов'язані з отриманням позичок; обґрунтовано пріоритетні заходи, які необхідно виконати з метою сприяння співпраці з Міжнародним валютним фондом в майбутньому.

Наукова новизна: проаналізовані важливі завдання в сфері реалізації зовнішніх заборгованостей з боку МВФ на основі прогнозування можливостей згладжування наявних навантажень з урахуванням дотримання граничних значень індикаторів економічної безпеки.

Практична значимість полягає в можливості застосування органами державного регулювання та управління України запропонованих заходів для забезпечення виконання умов по наданню позичок Міжнародного валютного фонду.

Ключові слова: Міжнародний валютний фонд, Stand-By, кредит, фінансові відносини.

Markiv H.V.

REALITIES AND PROSPECTS OF UKRAINE COOPERATION WITH THE INTERNATIONAL MONETARY FUND

Purpose. The aim of the article is research of trends and prospects of financial relations between Ukraine and the International Monetary Fund.

Methodology of research: theoretical and methodological basis of the study is the dialectical method of cognition that examines the processes and systems in constant motion, development and relationships; systematic approach to the study of regularities in economic processes and integrated approach – on latitude, branching and rational use of funds to ensure the prospective economic growth.

Findings. It has been identified risks associated with obtaining loans; primary measures have been substantiated. It is necessary to conduct them in order to promote cooperation with the International Monetary Fund in the future.

Originality. It has been analyzed the strategically important task in the sphere of external borrowing by the MIF based on forecasting of smoothing capabilities of existing loads considering compliance with boundary values of indicators of financial security.

Practical value. The practical value lies in the possibility of using by the regulatory agencies and government of Ukraine the proposed measures concerning maintenance of performance the terms of lending by the International Monetary Fund.

Key words: International Monetary Fund, Stand-By, credit, financial relations.

Дулеба Н.В.

МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОЦІНКИ СТАНУ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АВТОТРАНСПОРТНОГО ПІДПРИЄМСТВА ЯК СКЛАДОВОЇ ЙОГО ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Мета. обґрунтування основних підходів щодо проведення комплексної оцінки фінансового стану автотранспортного підприємства, враховуючи специфіку його діяльності.

Методика дослідження: При оцінці стану господарської діяльності автотранспортних підприємств використані методи фінансово-економічного аналізу, а саме: аналіз абсолютних показників, горизонтальний аналіз, вертикальний аналіз, трендовий аналіз, аналіз фінансових (аналітичних) коефіцієнтів.

Результати: обґрунтовано основні підходи щодо проведення комплексної оцінки фінансового стану автотранспортного підприємства, враховуючи специфіку його діяльності; вдосконалено методику економічного аналізу та оцінки стану господарської діяльності підприємства з урахуванням особливостей діяльності підприємств автотранспортного комплексу.

Наукова новизна: удосконалено методику аналізу і оцінки господарської діяльності підприємства, що базується на комплексі фінансових показників, з урахуванням специфіки діяльності автотранспортного підприємства.

Практична значущість: запропонована методика комплексної оцінки господарської діяльності підприємства може бути використана для оцінки фінансового стану автотранспортних підприємств.

Ключові слова: автотранспортне підприємство, рівень економічної безпеки, господарська діяльність, фінансові показники, економічна безпека

Дулеба Н.В.

**МЕТОДИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ОЦЕНКИ СОСТОЯНИЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ
АВТОТРАНСПОРТНОГО ПРЕДПРИЯТИЯ КАК СОСТАВЛЯЮЩЕЙ ЕГО ЭКОНОМИЧЕСКОЙ
БЕЗОПАСНОСТИ**

Цель: обоснование основных подходов по проведению комплексной оценки финансового состояния автотранспортного предприятия, учитывая специфику его деятельности.

Методика исследования: при оценке состояния хозяйственной деятельности автотранспортных предприятий использованы методы финансово-экономического анализа, а именно: анализ абсолютных показателей, горизонтальный анализ, вертикальный анализ, трендовый анализ, анализ финансовых (аналитических) коэффициентов.

Результаты: обоснованы основные подходы по проведению комплексной оценки финансового состояния автотранспортного предприятия, учитывая специфику его деятельности; усовершенствована методика экономического анализа и оценки состояния хозяйственной деятельности предприятия с учетом особенностей деятельности предприятий автотранспортного комплекса.

Научная новизна: усовершенствована методика оценки хозяйственной деятельности предприятия, базирующаяся на комплексе финансовых показателей, с учетом специфики деятельности автотранспортного предприятия.

Практическая значимость: данная методика комплексной оценки хозяйственной деятельности предприятия может быть использована для оценки финансового состояния автотранспортных предприятий.

Ключевые слова: Автотранспортное предприятие, уровень экономической безопасности, хозяйственная деятельность, финансовые показатели, экономическая безопасность,

Duleba N.V.

**METHODOLOGICAL FUNDAMENTALS OF ASSESSMENT OF TRUCKING COMPANIES
BUSINESS AS A COMPONENT OF ITS ECONOMIC SECURITY**

Purpose: is to substantiate the basic approaches to the comprehensive financial evaluation of trucking business, considering the specificity of its activity.

Methodology of research: In assessing the state of business trucking companies the methods of financial and economic analysis, namely the analysis of absolute figures, the horizontal analysis, vertical analysis, trend analysis and the analysis of financial (analytic) coefficients have been used.

Findings. The basic approaches to the comprehensive financial evaluation of trucking companies, taking into account the specificity of its activity have been substantiated; the methods of economic analysis and assessment of business activity of enterprises considering features of the motor complex enterprises have been improved.

Originality. The methods of analysis and evaluation of the business activity of enterprises, based on a set of financial performance considering a specific activity of motor business have been improved.

Practical value. Presented methods of a comprehensive assessment of the business activity of enterprise can be used to assess the financial state of trucking companies.

Key words: trucking company, the level of economic security, economic activity, financial performance, economic security.

Сумець О.М.

**КЛЮЧОВІ ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ВИБІР МІСЦЯ РОЗТАШУВАННЯ ОБ'ЄКТІВ ЛОГІСТИЧНОЇ
СИСТЕМИ ГОСПОДАРСЬКОГО АГРОПРОМИСЛОВОГО ФОРМУВАННЯ**

Мета. Виконання систематики і опису ключових факторів впливу на вибір місця розташування об'єктів логістичної системи господарського агропромислового формування.

Методика дослідження. Для досягнення поставленої мети були використані матеріали наукових досліджень вітчизняних та закордонних учених щодо розв'язання проблеми вибору місця розташування логістичних об'єктів у визначених межах географічного простору. Для рішення поставлених завдань у методиці дослідження були використані: монографічний метод дослідження – під час вивчення літературних джерел і практичного досвіду планування й організування логістичних систем; системний підхід – для всебічного вивчення та аналізу факторів впливу на місце розташування різних об'єктів логістичних систем; структурно-функціональний метод дослідження – для аналізу змін, що відбуваються в сільському господарстві країни та на внутрішньому і зовнішньому ринках; логіко-семантичний метод аналізу – під час обґрунтування змісту, спрямованості та сутності тополого-ресурсних і фінансових факторів, факторів організаційно-управлінського характеру.

Дослідження факторів було спрямоване у таких напрямках: тополого-ресурсних – на врахування географії та наявності ресурсів для функціонування логістичного об'єкта відповідно до запланованих завдань і сформульованої мети; факторів організаційно-управлінського характеру – на рівень просторової капіталізації, який повинен відповідати інформативним й інфраструктурним кваліфікаційним можливостям управляючої підсистеми; фінансових факторів – на врахування реалізації позитивного ефекту масштабу.

Результати. Виконана систематизація факторів, що мають досить значний вплив на вибір місця розташування об'єктів логістичної системи сільськогосподарського утворення, наведено опис їх змісту і спрямованості дії на процес вибору.

Наукова новизна: У процесі дослідження виконана систематизація факторів впливу на місце розташування об'єктів логістичних систем із урахуванням топології, наявності ресурсів та організаційно-управлінських і фінансових особливостей.

Практична значущість: на підставі систематизації факторів впливу на місце розташування об'єктів логістичних систем знайдуть подальше удосконалення алгоритм і методика пошуку доцільної топологічної точки їх розміщення.

Ключові слова: господарське агропромислове формування, логістична система, фактор впливу, логістичний об'єкт, точка розміщення, логістичний полігон, економічна доцільність.

Сумец А.М.

КЛЮЧЕВЫЕ ФАКТОРЫ ВЛИЯНИЯ НА ВЫБОР МЕСТА РАЗМЕЩЕНИЯ ОБЪЕКТОВ ЛОГИСТИЧЕСКОЙ СИСТЕМЫ ХОЗЯЙСТВЕННОГО АГРОПРОМЫШЛЕННОГО ФОРМИРОВАНИЯ

Цель. Выполнение систематики и описания ключевых факторов влияния на выбор места размещения объектов логистической системы хозяйственного агропромышленного формирования.

Методика исследования. Для достижения поставленной цели были использованы материалы научных исследований отечественных и зарубежных ученых, посвященные решению проблемы выбора места размещения логистических объектов в определенных границах географического пространства. Для решения поставленных задач в методике исследования были использованы: монографический метод исследования – при изучении литературных источников и практического опыта планирования и организации логистических систем; системный подход – для всестороннего изучения и анализа факторов влияния на место размещения различных объектов логистических систем; структурно-функциональный метод исследования – для анализа изменений, которые происходят в сельском хозяйстве страны, на внутреннем и внешнем рынках; логико-семантический метод анализа – во время обоснования содержания, направленности и сущности тополого-ресурсных и финансовых факторов, факторов организационно-управленческого характера.

Исследование факторов проводилось в таких направлениях: тополого-ресурсное – на учет географии и наличия ресурсов для функционирования логистического объекта в соответствии с запланированными задачами и сформулированной цели; факторов организационно-управленческого характера – на уровень пространственной капитализации, который должен отвечать информативным и инфраструктурным квалификационным возможностям управляющей подсистемы; финансовых факторов – на учет реализации позитивного эффекта масштаба.

Результаты. Выполнена систематизация факторов, которые имеют весьма значительное влияние на выбор места размещения объектов логистической системы сельскохозяйственного образования, приведено описание их содержания и направленности действия на процесс выбора.

Научная новизна. В процессе исследования выполнена систематизация факторов влияния на выбор места размещения объектов логистических систем с учетом топологии, наличия ресурсов и организационно-управленческих решений, а также финансовых особенностей.

Практическая значимость. На основании полученной систематизации факторов влияния на выбор места размещения объектов логистических систем получают дальнейшее улучшение алгоритм и методика поиска целесообразной топологической точки их размещения.

Ключевые слова: хозяйственное агропромышленное формирование, логистическая система, фактор влияния, логистический объект, точка размещения, логистический полигон, экономическая целесообразность.

Sumets O.M.

KEY FACTORS AFFECTING THE CHOICE OF OBJECT LOCATION OF LOGISTICS SYSTEM OF ECONOMIC AGROINDUSTRIAL FORMING

Purpose. The purpose of this paper is implementation of systematics and description of key factors influencing on the choice of objects location of logistics system of economic agro-industrial formation.

Methodology of research. Materials of scientific researches of domestic and foreign scientists on the problem of choosing the location of logistics objects in the identified fields of geographical area have been used to achieve this aim.

While solving certain tasks in the methodology of research we used special techniques, such as: monographic research method – while studying literature sources and practical experience of planning and organizing of logistics systems; systematic approach – for a comprehensive study and analysis of factors influencing the location of various objects of logistics systems; structural and functional method of research – to analyze the changes taking place in the agriculture of the country and on the domestic and foreign markets; logical and semantic method of analysis – to substantiate the content of direction and essence topological-resource and financial factors, factors of organizational and managerial nature.

Research of factors was aimed in such directions: topological and resource – on account of geography and the availability of resources for the functioning of a logistics facility in accordance with the planned objectives and formulated purpose; the factors of organizational and managerial nature – on the level of space capitalization, which should correspond to the informative and infrastructure qualification capabilities of the management subsystem; financial factors – on account of realization of scale effects.

Findings. Systematization of the factors that have a very significant impact on the choice of locations of logistics system of agricultural formation has been fulfilled. The content and the direction of action on the process of choosing have been described.

Originality. Systematization of the factors influencing the location of objects of logistics systems, taking into account topology, the availability of resources, organizational and management and financial features has been fulfilled in the process of research.

Practical value. Algorithm and method of searching of expedient topological point of location facilities will find further improvement based on the systematic factors influencing the location of objects of logistics systems.

Key words: economic agro-industrial formation, logistic system, a factor of influence, logistic object, point of location, logistic range, economic feasibility.

Фаріон В.Я.

АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ ТА РЕНТАБЕЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Мета. Метою статті є дослідження особливостей проведення аналізу показників ділової активності та рентабельності підприємства.

Методика дослідження. В роботі використовувалися загальнонаукові та спеціальні методи дослідження. Методи логічного узагальнення та наукової абстракції – при уточненні поняття «ділова активність». Аналіз і синтез, індукція і дедукція – для вивчення показників ділової активності та рентабельності підприємства. Для дослідження впливу чинників на ділову активність та рентабельність підприємства застосовувався факторний аналіз. За допомогою методу порівняння досліджувались абсолютні й відносні величини, з використанням методу групування – залежність результативних показників від складових їх формування.

Результати. За результатами дослідження з'ясовано зміст ділової активності підприємства. Розкрито особливості розрахунку показників ділової активності та рентабельності підприємств з врахуванням змін, що відбулися у фінансовій звітності. Встановлено, що практично всі показники ділової активності ПАТ «Борщівський сирзавод» протягом 2010–2012 років характеризують негативну динаміку, що можна розцінювати як спад ділової активності підприємства.

Наукова новизна. Запропоновано використовувати комплексну систему показників ділової активності та рентабельності підприємства, застосування якої на практиці дасть можливість керівництву одержувати інформацію необхідну для оцінки фінансового стану підприємства.

Практична значущість. На основі комплексного аналізу основних показників ділової активності та рентабельності ПАТ «Борщівський сирзавод» отримані висновки, які можуть бути використані при розробці облікової політики щодо поліпшення фінансового стану вказаного підприємства.

Ключові слова: оцінка, ділова активність, рентабельність, фінансова звітність, фінансовий стан, аналіз, показники.

Фарион В.Я.

АНАЛИТИЧЕСКАЯ ОЦЕНКА ДЕЛОВОЙ АКТИВНОСТИ И РЕНТАБЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ

Цель. Целью статьи является исследование особенностей проведения анализа показателей деловой активности и рентабельности предприятия.

Методика исследования. В работе использовались общенаучные и специальные методы исследования. Методы логического обобщения и научной абстракции - при уточнении понятия «деловая активность». Анализ и синтез, индукция и дедукция - для изучения показателей деловой активности и рентабельности предприятия. Для исследования влияния факторов на деловую активность и рентабельность предприятия применялся факторный анализ. С помощью метода

сравнения исследовались абсолютные и относительные величины, с использованием метода группировки – зависимость результативных показателей от составляющих их формирования.

Результаты. По результатам исследования установлено содержание деловой активности предприятия. Раскрыты особенности расчета показателей деловой активности и рентабельности предприятий с учетом изменений, произошедших в финансовой отчетности. Установлено, что практически все показатели деловой активности ОАО «Борщевский сырзавод» в течение 2010-2012 годов характеризуют отрицательную динамику, что можно расценивать как спад деловой активности предприятия.

Научная новизна. Предложено использовать комплексную систему показателей деловой активности и рентабельности предприятия, применение которой на практике позволит руководству получать информацию необходимую для оценки финансового состояния предприятия.

Практическая значимость. На основе комплексного анализа основных показателей деловой активности и рентабельности ОАО «Борщевский сырзавод» полученные выводы, которые могут быть использованы при разработке учетной политики по улучшению финансового состояния указанного предприятия.

Ключевые слова: оценка, деловая активность, рентабельность, финансовая отчетность, финансовое состояние, анализ, показатели.

Farion V.Ya.

ANALYTICAL ASSESSMENT OF BUSINESS ACTIVITY AND PROFITABILITY OF ENTERPRISES

Purpose. The aim of the article is to study the peculiarities of the analysis of indicators of business activity and profitability of enterprises.

Methodology of research. General scientific and special methods were used in this paper. Methods of logical generalization and scientific abstraction were used to clarify the concept "business activity". The methods of analysis and synthesis, induction and deduction were used to study the indicators of business activity and profitability of enterprises. Factorial analysis was used to research the influence of factors on business activity and profitability of the enterprise. Absolute and relative values were investigated by the method of comparison; dependence of the effective indicators from the components of their formation was investigated using the method of grouping.

Findings. The content of business activity of the enterprise has been found by the results of research. It has been revealed the peculiarities of the calculation of business activity and profitability of enterprises, taking into account changes that have occurred in the financial reporting.

It has been established that practically all indicators of economic activity of PJSC "Borschiv cheese plant" during 2010-2012 characterize negative dynamics, which can be regarded as a decline of business activity of the enterprise.

Originality. It has been proposed to use a complex system of indicators of business activity and profitability of the enterprise, the use of which will allow the leadership to obtain information in practice that is necessary for assessing the financial state of the enterprise.

Practical value. The conclusions have been obtained on the basis of the complex analysis of the main indicators of business activity and profitability of PJSC "Borschiv cheese plant". These conclusions can be used for the development of accounting policies to improve the financial state of the specified enterprise.

Key words: assessment, business activity, profitability, financial reporting, financial state, analysis, indicators.

Бержанір І.А.

ДІАГНОСТИКА ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Мета. Аналіз основних показників фінансової стійкості підприємств України та визначення напрямів її підвищення.

Методика дослідження: Методологічною основою дослідження є фундаментальні основи економічної теорії, законодавчі та нормативні акти України з питань оцінки фінансової діяльності підприємств, теоретичні та науково-практичні дослідження вітчизняних і зарубіжних науковців із проблем теорії та практики управління фінансовою стійкістю підприємств. У процесі дослідження використано монографічний, абстрактно-логічний підхід до вивчення теоретичних і практичних проблем аналізу фінансового стану підприємств та формування понятійного змісту категорій „фінансовий стан” і „фінансова стійкість”; порівняння, аналізу та синтезу – при вивченні думок вчених стосовно визначення цих формулювань; фінансового аналізу, групування та порівняння – для визначення фінансових показників, які необхідні для діагностики фінансової стійкості підприємств України; статистичного порівняння – для зіставлення даних підприємств у динаміці; структурний і системний методи – для розробки основних напрямів формування збалансованої системи показників

фінансової стійкості підприємств; діалектичний – при узагальненні матеріалів та обґрунтуванні теоретичних результатів дослідження.

Результати: узагальнено трактування економічної сутності фінансової стійкості підприємства, розглянуто методичні аспекти формування системи показників її оцінки, проаналізовано індикатори фінансової стійкості підприємств України за видами економічної діяльності та наведено напрями її підвищення.

Наукова новизна полягає в розробці та обґрунтуванні теоретичних і методичних положень, які є науковою основою розробки і реалізації системи перманентних заходів з підвищення фінансової стійкості підприємств.

Практична значущість: обґрунтовано методичні підходи до аналізу фінансової стійкості підприємств, що включають систему ключових індикаторів і дозволяють своєчасно виявити необхідність зміни пріоритетів в управлінні фінансовою стійкістю підприємств.

Ключові слова: фінансовий стан, фінансова стійкість, власні оборотні кошти, коефіцієнт автономії.

Бержанир И.А.

ДИАГНОСТИКА ФИНАНСОВОЙ УСТОЙЧИВОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ УКРАИНЫ

Цель: анализ основных показателей финансовой устойчивости предприятий Украины и определения направлений ее повышения.

Методика исследования: Методологической основой исследования являются фундаментальные основы экономической теории, законодательные и нормативные акты Украины по вопросам оценки финансовой деятельности предприятий, теоретические и научно-практические исследования отечественных и зарубежных ученых по проблемам теории и практики управления финансовой устойчивостью предприятий. В процессе исследования использованы монографический, абстрактно-логический подход к изучению теоретических и практических проблем анализа финансового состояния предприятий и формирования понятийного содержания категорий „финансовое состояние” и „финансовая устойчивость”; сравнения, анализа и синтеза – при изучении мнений ученых относительно определения этих формулировок; финансового анализа, группировки и сравнения – для определения финансовых показателей, которые необходимы для диагностики финансовой устойчивости предприятий Украины; статистического сравнения – для сопоставления данных предприятий в динамике; структурный и системный методы – для разработки основных направлений формирования сбалансированной системы показателей финансовой устойчивости предприятий; диалектический – при обобщении материалов и обосновании теоретических результатов исследования.

Результаты: обобщена трактовка экономической сущности финансовой устойчивости предприятия, рассмотрены методические аспекты формирования системы показателей ее оценки, проанализированы индикаторы финансовой устойчивости предприятий Украины по видам экономической деятельности и приведены направления ее повышения.

Научная новизна заключается в разработке и обосновании теоретических и методических положений, которые являются научной основой разработки и реализации системы перманентных мероприятий по повышению финансовой устойчивости предприятий.

Практическая значимость: обоснованы методические подходы к анализу финансовой устойчивости предприятий, включающие систему ключевых индикаторов и позволяют своевременно выявить необходимость изменения приоритетов в управлении финансовой устойчивостью предприятий.

Ключевые слова: финансовое состояние, финансовая устойчивость, собственные оборотные средства, коэффициент автономии.

Berzhanir I.A.

THE ANALYSIS OF FINANCIAL STABILITY OF ENTERPRISES OF UKRAINE

Purpose: The analysis of basic indicators of financial stability enterprises of Ukraine and determination directions her raise

Methodology of research: The methodological basis of the research are fundamental foundations of economic theory, the laws and regulatory acts of Ukraine on evaluation of the financial activity of enterprises, theoretical, scientific -practical research domestic and foreign scholars on the problems of the theory and practice of managing financial stability of the enterprises. During the research used monographic, the abstract - logical approach to the study of theoretical and practical problem analysis of financial condition of enterprises and formation conceptual content categories," financial condition "and, "financial stability"; comparison, analysis and synthesis - in the study of scientific opinion concerning the definition of these formulations, of financial analysis, grouping and comparing - for definitions of financial indicators that are necessary to diagnose financial sustainability of enterprises in Ukraine, statistical comparisons - for

comparison of companies in the dynamics, structural and systematic methods - for developing the main directions of forming balanced system of indexes financial sustainability of enterprises; dialectic - in the compilation of materials and theoretical substantiation of research results.

Findings. The summarized interpretation of the economic substance of financial viability, methodical aspects of its evaluation metrics and analyzes indicators of financial stability of enterprises of Ukraine by sector and provides directions for its improvement.

Originality: Scientific novelty is in the development and justification of the theoretical and methodical positions that are the scientific basis for the development and realization of the system of permanent measures to improve the financial sustainability of enterprises.

Practical value: methodical approaches to the analysis of financial stability of enterprises, including a system of key indicators and allow time to identify the need to change the priorities in managing financial stability of enterprises.

Key words: financial position, financial stability, working capital, the coefficient of autonomy.

Любченко Н.Л.

СИСТЕМА КОМУНІКАЦІЙНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВА

Метою статті є розробка методичних та практичних аспектів створення та управління системою комунікацій підприємства.

Методика дослідження. Для досягнення достовірності та обґрунтованості дослідження використовувались наступні наукові методи: при визначенні головних елементів системи комунікацій підприємства – методи структурно-функціонального та системного аналізу; при визначенні та аналізі еволюції теоретичних поглядів на сутність комунікації, на способи оцінки її складових – єдність історичного та логічного методів, метод порівняння, економічний аналіз.

Результати. У статті виокремлено дві складові системи комунікацій: соціально-економічну та технологічну. Охарактеризовано дані складові з точки зору їх елементів. Встановлено, що кожен з елементів системи комунікацій володіє своїми унікальними характеристиками, які потребують оцінки за допомогою різних показників. Зазначено про подвійний характер комунікаційного менеджменту як важливого бізнес-ресурсу.

Наукова новизна. Обґрунтовано доцільність застосування діагностики системи комунікаційного менеджменту підприємства шляхом розробки та вдосконалення сукупності показників для кожного із елементів даної системи.

Практична значущість. Запропонована процедура діагностики системи комунікаційного менеджменту є підґрунтям для розробки комплексу заходів із вдосконалення процесів обміну інформацією на підприємстві.

Ключові слова: комунікація, менеджмент, система, персонал, кваліфікація, управління.

Любченко Н.Л.

СИСТЕМА КОММУНИКАЦИОННОГО МЕНЕДЖМЕНТА ПРЕДПРИЯТИЯ

Целью статьи является разработка методических и практических аспектов создания и управления системой коммуникаций предприятия.

Методика исследования. Для достижения достоверности и обоснованности исследования использовались следующие научные методы: при определении главных элементов системы коммуникаций предприятия - методы структурно - функционального и системного анализа, при определении и анализе эволюции теоретических взглядов на сущность коммуникации, на способы оценки ее составляющих - единство исторического и логического методов, метод сравнения, экономический анализ.

Результаты. В статье выделены две составляющие системы коммуникаций: социально - экономическая и технологическая. Охарактеризованы данные составляющие с точки зрения их элементов. Установлено, что каждый из элементов системы коммуникаций обладает своими уникальными характеристиками, оценивать которые можно с помощью различных показателей. Отмечен двойственный характер коммуникационного менеджмента как важного бизнес - ресурса.

Научная новизна. Обоснована целесообразность применения диагностики системы коммуникационного менеджмента предприятия путем разработки и совершенствования совокупности показателей для каждого из элементов данной системы.

Практическая значимость. Предложенная процедура диагностики системы коммуникационного менеджмента является основой для разработки комплекса мероприятий по совершенствованию процессов обмена информацией на предприятии.

Ключевые слова: коммуникация, менеджмент, система, персонал, квалификация, управление.

Liubchenko N.L.

THE SYSTEM OF COMMUNICATION MANAGEMENT OF THE ENTERPRISE

Purpose. The aim of the article is the development of technical and practical aspects of creating and managing of enterprise communications system.

Methodology of research. To achieve reliability and validity of the research we used the following scientific methods: in determining the main elements of the system of enterprise communications – methods structural and functional and system analysis; in identifying and analyzing the evolution of theoretical ideas about the nature of communication, ways to assess its components – the unity of the historical and logical methods, method of comparison, the economic analysis.

Findings. Two components of communication: social and economic and technological have been singled out in the article. These elements in terms of their components have been characterized. It has been established that each of the elements of communication system has its own unique characteristics that require evaluation by different parameters. It has been specified on the dual nature of the communication management as an important business resource.

Originality. Expediency of application the diagnostics of the system of communication management of enterprise by developing and improving of aggregate indicators for each of the elements of the system has been substantiated.

Practical value. It has been proposed the procedure for diagnosis of communication management system is the basis for the development of measures to improve the processes of exchange information in the enterprise.

Key words: communication, management, system, staff, qualifications.

Станко Г.В.

МЕХАНІЗМИ ПОКРАЩЕННЯ ТЕХНІКО-ТЕХНОЛОГІЧНОЇ БАЗИ АГРОПІДПРИЄМСТВ БУКОВИНИ

Мета. Проаналізувати сучасний стан матеріально-технічного забезпечення підприємств аграрного сектору Чернівецької області та обґрунтувати механізми його покращення.

Методика дослідження. У процесі дослідження застосовувались такі наукові методи: теоретичного пошуку, який використано у дослідженні наукової проблематики з питань матеріально-технічного забезпечення аграрного виробництва; абстрактно-логічний, котрий застосовувався для визначення факторів підвищення рівня техніко-технологічної бази аграрних підприємств; метод порівняння, який покладено в основу аналітичної оцінки рівня технічної забезпеченості сільськогосподарських підприємств Чернівецької області; економіко-статистичні (при визначенні динаміки технічного забезпечення сільськогосподарських підприємств), аналізу і синтезу (при обґрунтуванні механізмів покращення техніко-технологічної бази агропідприємств), статистичних групувань, у дослідженні взаємозв'язку між організаційно-економічними чинниками і рівнем конкурентоспроможності аграрних підприємств; діалектичний та абстрактно-логічний, які дозволили провести теоретичні та методологічні узагальнення, сформулювати висновки.

Результати. Виявлено динаміку технічного забезпечення сільськогосподарських підприємств і його вплив на результати господарської діяльності. Встановлено причини недостатнього технічного забезпечення аграрних формувань і напрями вирішення проблеми. Обґрунтовано механізми покращення техніко-технологічної бази агропідприємств.

Наукова новизна. Використано системний підхід при обґрунтуванні факторів і механізмів покращення вирішення проблеми технічного забезпечення сільськогосподарського виробництва.

Практична значущість. Результати дослідження можуть бути впроваджені у сільськогосподарських підприємствах різних регіонів України. Вони сприятимуть покращенню вирішення проблеми технічного забезпечення сільськогосподарського виробництва.

Ключові слова. сільськогосподарські підприємства, механізми, техніко-технологічна база, конкурентоспроможність, сільськогосподарські кооперативи, лізинг, машинобудування, дорадчі служби, державна підтримка, технічний парк

Станко Г.В.

МЕХАНИЗМЫ УЛУЧШЕННОЙ ТЕХНИКО-ТЕХНОЛОГИЧЕСКОЙ БАЗЫ АГРОПРЕДПРИЯТИЙ БУКОВИНЫ

Цель. Проанализировать современное состояние материально-технического обеспечения предприятия аграрного сектора Черновицкой области и обосновать механизмы его улучшения.

Методика исследования. В процессе исследования применялись следующие научные методы: теоретического поиска, который используется в исследовании научной проблематики по вопросам материально-технического обеспечения аграрного производства; абстрактно-логический,

который применялся для определения факторов повышения уровня технико-технологической базы аграрных предприятий; метод сравнения, который положен в основу аналитической оценки уровня технической обеспеченности сельскохозяйственных предприятий Черновицкой области; экономико-статистические (при определении динамики технического обеспечения сельскохозяйственных предприятий), анализа и синтеза (при обосновании механизмов улучшения технико-технологической базы агропредприятий), статистических группировок, в исследовании взаимосвязи между организационно-экономическими факторами и уровнем конкурентоспособности аграрных предприятий; диалектический и абстрактно-логический, которые позволили провести теоретические и методологические обобщения, сформулировать выводы.

Результаты. Выявлено динамику технического обеспечения сельскохозяйственных предприятий и его влияние на результаты хозяйственной деятельности. Установлены причины недостаточного технического обеспечения аграрных формирований и направления решения проблемы. Обоснованы механизмы улучшения технико-технологической базы агропредприятий.

Научная новизна. Использован системный подход при обосновании факторов и механизмов улучшения решения проблемы технического обеспечения сельскохозяйственного производства.

Практическая значимость. Результаты исследования могут быть внедрены в сельскохозяйственных предприятиях разных регионов Украины. Они будут способствовать улучшению решения проблемы технического обеспечения сельскохозяйственного производства.

Ключевые слова. Сельскохозяйственные предприятия, механизмы, технико-технологическая база, конкурентоспособность, сельскохозяйственные кооперативы, лизинг, машиностроение, совещательные службы, государственная поддержка, технический парк.

Stanko H.V.

MECHANISMS OF IMPROVED TECHNICAL AND TECHNOLOGICAL BASE OF THE AGRICULTURAL ENTERPRISE BUKOVINA

Purpose. To examine the current state of the material and technical provision of the agrarian sector enterprises in Chernivtsi region and justify the mechanisms for its improvement.

Methodology of research. In the course of this investigation the following research methods: a theoretical search, which is used in the study of the scientific problems on the issues of logistical support of the agricultural production; abstract-logical used to determine the factors increasing the level of technical and technological base agricultural enterprises; compare method, which is in the basis of the analytical estimation of level of technical security of the agricultural enterprises of Chernivtsi region; economic statistics (in determining the dynamics of technical support of agricultural enterprises), analysis and synthesis (at a substantiation of mechanisms of improvement of the technical and technological base of agricultural enterprises), statistical grouping, in the study of the relationship between the organizational and economic factors and the level of competitiveness of agricultural enterprises; dialectical and abstract-logical, that allowed to hold theoretical and generalization of methodological, formulate conclusions.

Findings. Revealed the dynamics of technical support of agricultural enterprises and its impact on the operating results. The causes of insufficient technical provision of the agrarian formations and directions of the solution to the problem. Describes mechanisms for improving the technical and technological base of agricultural enterprises.

Originality. A systemic approach to justify the factors and mechanisms of improving the decision of problems of technical support of agricultural production.

Practical value. Results of research can be implemented in the agricultural enterprises of different regions of Ukraine. They will contribute to the improvement of the decision of problems of technical support of agricultural production.

Key words. agricultural enterprises, mechanisms, technical and technological base, competitiveness, agricultural cooperatives, leasing, engineering, Advisory services, state support, technical park.

Витвицька О. Д.

ІНТЕГРАЛЬНА ОЦІНКА МОЖЛИВОСТЕЙ РОЗВИТКУ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗЕРНОВИРОБНИЦТВА ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Мета. Визначити інтегральну оцінку можливостей розвитку інвестиційного забезпечення зерновиробництва Тернопільської області на основі методу головних компонент та обґрунтувати їх рейтинг.

Методика дослідження. Методологічною основою досліджень слугували економетричне моделювання на основі методу головних компонент з використанням пакету програм GRETL для визначення рейтингу стійкого розвитку інвестиційного забезпечення зерновиробництва Тернопільської

області та аналізу і синтезу при обґрунтуванні показників, які сприяють і стримують розвиток інвестиційного забезпечення зерновиробництва Тернопільської області.

Результати. Визначено рейтинг оцінки розвитку інвестиційного забезпечення зерновиробництва в Тернопільській області. Наголошено, що на розвиток інвестиційного забезпечення зерновиробництва Тернопільської області впливають такі показники, як висока урожайність зернових культур в усіх категоріях господарств, виробництво зернових культур в усіх категоріях господарств, достатня кількість зернозбиральних комбайнів у сільськогосподарських підприємствах, чисельність працівників зайнятих у рослинництві. Меншого впливу набули показники результату від реалізації зернових та зернобобових культур, державної підтримки сільського господарства за рахунок бюджетних дотацій.

Наукова новизна. Полягає в обґрунтуванні головних компонент для визначення інтегральної оцінки можливостей розвитку інвестиційного забезпечення зерновиробництва, котрий базується на застосуванні реалізації методу головних компонент в середовищі GRETЛ.

Практична значущість. Практичне значення отриманих результатів полягає в можливості використання їх під час розробки механізму і стратегії інноваційно-інвестиційного розвитку зерновиробництва, формуванні програм інноваційно-інвестиційного розвитку в Тернопільській області.

Ключові слова. Інвестиційне забезпечення, показники зерновиробництва, прогнозування соціально-економічних процесів, головні компоненти, стійкий розвиток.

Витвицкая О.Д.

ИНТЕГРАЛЬНАЯ ОЦЕНКА ВОЗМОЖНОСТЕЙ РАЗВИТИЯ ИНВЕСТИЦИОННОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ ЗЕРНОПРОИЗВОДСТВА ТЕРНОПОЛЬСКОЙ ОБЛАСТИ

Цель. Определить интегральную оценку возможностей развития инвестиционного обеспечения зернопроизводства Тернопольской области на основе метода главных компонент и обосновать их рейтинг.

Методика исследования. Методологической основой исследований послужили эконометрическое моделирование на основе метода главных компонент с использованием пакета программ GRETЛ для определения рейтинга устойчивого развития инвестиционного обеспечения зернопроизводства Тернопольской области и анализа и синтеза при обосновании показателей, способствующих и сдерживающих развитие инвестиционного обеспечения зернопроизводства Тернопольской области.

Результаты. Определены рейтинг оценки развития инвестиционного обеспечения зернопроизводства в Тернопольской области. Отмечено, что на развитие инвестиционного обеспечения зернопроизводства Тернопольской области влияют такие показатели, как высокая урожайность зерновых культур во всех категориях хозяйств, производство зерновых культур во всех категориях хозяйств, достаточное количество зерноуборочных комбайнов в сельскохозяйственных предприятиях, численность работников занятых в растениеводстве. Меньшего влияния получили показатели результата от реализации зерновых и зернобобовых культур, государственной поддержки сельского хозяйства за счет бюджетных дотацій.

Научная новизна. Состоит в обосновании главных компонент для определения интегральной оценки возможностей развития инвестиционного обеспечения зернопроизводства, в основе которого применение метода главных компонент в среде GRETЛ.

Практическая значимость. Практическое значение полученных результатов заключается в возможности использования при разработке механизма и стратегии инновационно - инвестиционного развития зернопроизводства, формировании программ инновационно - инвестиционного развития в Тернопольской области.

Ключевые слова. Инвестиционное обеспечение, показатели зернопроизводства, прогнозирования социально-экономических процессов, основные компоненты, устойчивое развитие.

Vytvytska O.D.

INTEGRAL EVALUATION OF OPPORTUNITIES OF INVESTMENT SUPPORT OF GRAIN PRODUCTION IN TERNOPIR REGION

Purpose. The aim of the article is to determine the integral evaluation of the development of investment implementation of the grain production in Ternopil region on the basis of principal components and substantiate their rating.

Methodology of research. The methodological basis of research served econometric modeling based on the method of principal components with using the software package GRETЛ to define the rank of sustainable development of investment implementation of the grain production in Ternopil region and the analysis and synthesis to substantiate the indicators that contribute and prevent the development of investment implementation of the grain production in Ternopil region

Findings. The rating of evaluation of the development of investment implementation of the grain production in Ternopil region has been defined. It was emphasized that the development of grain production investment in Ternopil region was influenced by such factors as high grain crop capacity in all categories of farms, grain production in all categories of farms, sufficient number of combine harvesters at agricultural enterprises, the number of workers employed in crop production. The indicators of the result from the realization of grain and leguminous plants, state support for agriculture through budgetary subsidies have gained less influence.

Originality. It has been substantiated the main component for the definition of an integrated assessment of the investment opportunities of grain production, which is based on the application of the method of principal components in the area of GRET.

Practical value. The practical significance of the obtained results is the possibility of their use in the development of mechanisms and strategies of innovation and investment development of grain production, formulating programs for innovation and investment development in the Ternopil region.

Key words. Investment implementation, indicators of grain production, forecasting of social and economic processes, the main components, sustainable development.

Талах В.І.

ФОРМИ ПРОЯВУ КРИЗИ В РЕГІОНАЛЬНИХ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМАХ

Мета. Висвітлення сутності та форм прояву кризи в розвитку регіону, характеру перебігу та можливих наслідків.

Методика дослідження: за існуючих загальних теоретичних джерел, методології та ставлення до основних проблем розвитку кризи з допомогою методів аналізу проведено дослідження наявних напрямів, які мають місце у працях вітчизняних і зарубіжних вчених.

На основі короткого історичного екскурсу та з допомогою методів синтезу систематизовано наукові підходи щодо наявних форм прояву кризи. При проведенні наукового дослідження кризових явищ, кризових ситуацій та кризових станів системно використані методи логічного та історичного підходів як до вивчення кожної форми зокрема, так і кризи – як економічної категорії в цілому.

Теоретичні засади (особливості) процесу формування та протікання кожної з форм прояву кризи розглянуті у глобальному взаємозалежному зв'язку регіонального рівня з загальнодержавним. З допомогою методів абстракції, індукції та дедукції досліджені чинники трансформації однієї форми прояву у іншу.

Проведене дослідження дозволило вдосконалити наявну систему форм протікання кризи та подати її у формі таблиці. Метод таблиць дозволив більш наочно показати переваги запропонованого доповнення існуючої теорії, акцентувати увагу на певних тенденціях, показати взаємозв'язок між формами прояву кризи, причинами їх активізації та локалізації.

Завершальним результатом проведеної роботи є певні узагальнення та висновки, що мають прикладне значення у напрямку запобігання чи полегшення самого характеру протікання кризи.

Результати: висвітлена сутність кризи, як економічної категорії, дана характеристика форм її прояву в розвитку соціально-економічних систем регіонів, розкриті можливі взаємозв'язки між ними, узагальнені причини їх активізації, масштаби локалізації, характер перебігу та можливі наслідки після проходження кожної з них.

Наукова новизна: запропоновано доповнити три класичні форми прояву кризи ще трьома, а саме: передкризовий стан, власне криза та посткризовий стан.

Практична значущість: поглиблена деталізація форм протікання кризи дозволить більш якісно реалізувати основне завдання антикризового управління регіонами – своєчасно розпізнати початок кризи, прискорити її перебіг та пом'якшити можливі наслідки.

Ключові слова: криза, регіон, кризове явище, кризова ситуація, кризовий стан, власне криза.

Талах В.И.

ФОРМЫ ПРОЯВЛЕНИЯ КРИЗИСА В РЕГИОНАЛЬНЫХ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИХ СИСТЕМАХ

Цель: освещение сущности и форм проявления кризиса в развитии региона, характера хода и возможных последствий.

Методика исследования: при существующих общих теоретических источниках, методологии и отношениях к основным проблемам развития кризиса с помощью методов анализа проведены исследования имеющихся направлений, которые имеют место в трудах отечественных и зарубежных.

На основе короткого исторического экскурса и с помощью методов синтеза систематизированы научные подходы относительно имеющихся форм проявления кризиса. При проведении научного

исследования кризисных явлений, кризисных ситуаций и кризисных состояний системно использованные методы логического и исторического подходов как к изучению каждой формы в частности, так и кризисы – как экономической категории в целом.

Теоретические принципы (особенности) процесса формирования и протекания каждой из форм проявления кризиса рассмотрены в глобальной взаимосвязи региональных уровней с общегосударственным. С помощью методов абстракции, индукции и дедукции исследованы факторы трансформации одной формы проявления в другую.

Проведенное исследование позволило усовершенствовать имеющуюся систему форм протекания кризиса и подать ее в форме таблицы. Метод таблиц позволил более наглядно показать преимущества предложенного дополнения существующей теории, акцентировать внимание на определенных тенденциях, показать взаимосвязь между формами проявления кризиса, причинами их активизации и локализации.

Завершающим результатом проведенной работы являются определенные обобщения и выводы, которые имеют прикладное значение в направлении предотвращения или облегчения самого характера протекания кризиса.

Результаты: раскрыта сущность кризиса, как экономической категории, дана характеристика форм ее проявления в развитии социально-экономических систем регионов, раскрыты возможные взаимосвязи между ними, обобщены причины их активизации, масштабы локализации, характер хода и возможные последствия после прохождения каждой из них.

Научная новизна: предложено дополнить три классических формы проявления кризиса еще тремя, а именно: предкризисное состояние, собственно кризис и посткризисное состояние.

Практическая значимость: углубленная детализация форм протекания кризиса позволит более качественно реализовать основное задание антикризисного управления регионами – своевременно распознать начало кризиса, ускорить ее ход и смягчить возможные последствия.

Ключевые слова: кризис, регион, кризисное явление, кризисная ситуация, кризисное состояние, собственно кризис.

Talakh V.

FORMS OF CRISIS MANIFESTATION IN REGIONAL SOCIAL AND ECONOMIC SYSTEMS

Purpose. To highlight the nature and manifestations of the crisis in the development of the region, the nature of the course and possible consequences.

Methodology of research: Methods of analysis of existing crisis trends that are investigated in the scientific works of local and foreign researches are studied considering a brief historical excursion and using methods of systematized scientific approaches to existing forms of crisis.

Based on a brief historical excursion and by means of methods of synthesis, scientific approaches to existing forms of crisis are systematized. During scientific investigation of crises phenomena, crisis situations or crisis terms methods of logical and historical approaches to the study of each particular form and the crisis as an economic category as a whole are systematically used.

Theoretical principles (peculiarities) of the formation and progress of each of the manifestations of the global crisis are considered in interdependent relation on regional level and nationwide. Using the method of abstraction, induction and deduction factors that transfer one form of manifestation to another are investigated.

Provided investigation has allowed improving the existing system of forms of crisis flow and presenting it in tabular form. Method of tables allowed showing the advantages of the proposed amendments of the existing theories and focus on certain trends showing the relationship between the manifestations of the forms of crisis, the causes of their activation and localization.

The final result of this work is generalization and conclusions that have applied value in the prevention or facilitation of the character of the crisis flow.

Findings. The nature of the crisis as an economic category is highlighted. The characteristic forms of crisis manifestation in the social and economic development of the regions is uncovered. The reasons of crisis' forms activation, the extent of localization and nature of possible consequences are summarized.

Originality. Three classic forms of crisis are completed by three more, namely: pre-crisis situation, actually crisis and post-crisis situation.

Practical value. Profound detalization of forms of crisis flow will help to implement more efficiently the basic tasks of anticrisis management of the regions - to recognize the beginning of the crisis in time, to accelerate its progress and mitigate the consequences.

Key words: crisis, region, crisis phenomenon, crisis situation, crisis state, actually crisis.

Дронь Є.В., Паламарюк Ю.М.

ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ РЕГІОНУ

Мета. Основним завданнями проведеної роботи було визначення реального стану інвестиційного середовища та перспектив його розвитку в Чернівецькій області.

Методика дослідження В роботі був проведений аналітичний огляд наявної статистичної інформації. У ході проведення дослідження використані такі методи: теоретичного узагальнення – для обґрунтування поставлених завдань при дослідженні розвитку інвестиційного середовища; методи економічного та статистичного аналізу – для науково обґрунтованого вивчення об'єкта дослідження; системних досліджень – для класифікації факторів впливу на формування інвестиційного потенціалу території. Використовувалися також методи кількісного та якісного порівнянь при аналізі характеристик інвестиційного потенціалу регіону та при дослідженні напрямів інвестування.

Результати. В рамках проведеного дослідження визначено:

- рівень розвитку інвестиційного середовища не є достатнім для розвитку виробництва та впровадження інноваційних технологій;
- здійснення інвестування та нагромадження основних фондів виключно за рахунок само інвестування є складним завданням для підприємств регіону;
- існує реальна потреба в створенні програм, націлених на залучення прямих іноземних інвестицій в економіку регіону.

Наукова новизна. Новизна результату полягає у дослідженні інвестиційного середовища Чернівецької області та в виявленні напрямків вдосконалення заходів, які ініціюються з метою покращення та розвитку економіки краю.

Практична значущість. Результати дослідження можуть бути використані при визначенні напрямів вдосконалення заходів державної інвестиційної політики.

Ключові слова: інвестиції, основний капітал, зарубіжні інвестори, інвестиційно-інноваційна діяльність, структура інвестицій.

Дронь Е.В., Паламарюк Ю.М.

ИНВЕСТИЦИОННАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ КАК ФАКТОР РАЗВИТИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ РЕГИОНА

Цель. Задаaniem проведенной работы было определение реального состояния инвестиционной среды и перспектив ее развития в Черновицкой области.

Методика исследования. В работе был проведен аналитический обзор имеющейся статистической информации. В ходе проведения исследования использованы такие методы: теоретического обобщения – для обоснования поставленных заданий при исследовании развития инвестиционной среды; методы экономического и статистического анализа – для научно обоснованного изучения объекта исследования; системных исследований – для классификации факторов влияния на формирование инвестиционного потенциала территории. Использовались также методы количественного и качественного сравнений при анализе характеристик инвестиционного потенциала региона и при исследованные направлений инвестирования.

Результаты. В рамках проведенного исследования определено:

- уровень развития инвестиционной среды не является достаточным для развития производства и внедрения инновационных технологий;
- осуществление инвестирования и нагромождение основных фондов исключительно за счет само инвестирования является сложным заданием для предприятий региона;
- существует реальная потребность в созданных программ, нацеленных на привлечение прямых иностранных инвестиций в экономику региона.

Научная новизна. Новизна результата заключается в исследовании инвестиционной среды Черновицкой области и в обнаружении направлений совершенствования программ с целью развития экономики края.

Практическая значимость. Результаты исследования могут быть использованы при определении направлений совершенствования государственной инвестиционной политики.

Ключевые слова: инвестиции, основной капитал, зарубежные инвесторы, инвестиционно-инновационная деятельность, структура инвестиций.

Dron Ye.V., Palamariuk Yu.M.

INVESTMENT ACTIVITY AS A FACTOR OF THE DEVELOPMENT OF REGIONAL ENTERPRISES

Purpose. The main task was determination of the real state of investment environment and prospects of the development in the Chernivtsi region.

Methodology of research. The analytical review of existing statistical information was conducted in this article. During the study we used the following methods: theoretical generalization – for the substantiation of the tasks at research of the development of investment environment; methods of economic and statistical analysis – for the scientifically grounded study of research object; system researches – for

classification of factors of influence on forming of investment potential of territory. The methods of quantitative and quality comparisons were used also at the analysis of descriptions of investment potential of region and at investigational directions of investing.

Findings. It has been determined such conclusions:

- a level of the development of investment environment is not sufficient for development of production and introduction of innovative technologies;
- expediency of implementation the investment and accumulation of fixed assets exclusively by just investing;
- there is a requirement in created of the programs for bringing of foreign investments in the economy of region.

Originality. The novelty of the result consists in research of investment environment of the Chernivtsi region and in discovered the basic tendencies of its development. In particular, obtained result it can be used for forming of the system of measures for creation of favourable economic environment and stimulation of investment activity taking into account the retrospective features of functioning of regional economy.

Practical value. Results of the research can be used in determination of improvement directions of measures of state investment policy.

Key words: investments, fixed assets, foreign investors, investment and innovative activity, structure of investments.

Цопа М.Б.

АНАЛІЗ РИНКУ БЕЗАЛКОГОЛЬНОЇ ПРОДУКЦІЇ У ВІННИЦЬКІЙ ОБЛАСТІ. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ.

Мета. Проаналізувати ринок безалкогольної продукції у Вінницькій області та України в цілому. Виявити фактори, які вплинули на зменшення обсягів виробництва та реалізації, охарактеризувати найбільших виробників безалкогольних напоїв, розробити пропозиції для покращення реалізації обсягів даної продукції.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети у роботі використано наступні наукові прийоми і методи дослідження: аналізу і синтезу (для виявлення динаміки виробництва і реалізації продукції), наукової абстракції, системно-структурний (для загальної оцінки розвитку галузі), графічний метод (для ілюстрації динаміки розвитку галузі в регіоні на фоні показників по Україні).

Результати дослідження. Проведено аналіз ринку безалкогольної продукції у Вінницькій області та Україні в цілому і визначено тенденцію розвитку виробництва БАН. Охарактеризовано найбільших виробників безалкогольних напоїв. Розроблено пропозиції для покращення реалізації обсягів безалкогольних напоїв.

Наукова новизна. Дана оцінка стану ринку безалкогольної продукції у Вінницькій області та України в цілому і визначено тенденцію розвитку виробництва БАН.

Практична значущість. Отримані результати дослідження оформлені як пропозиції для впровадження, сприяють покращенню стану справ у сфері виробництва і реалізації безалкогольних напоїв.

Ключові слова: безалкогольна продукція, виробники, виробництво, ринок, реалізація.

Цопа М.Б.

АНАЛИЗ РЫНКА БЕЗАЛКОГОЛЬНОЙ ПРОДУКЦИИ В ВИННИЦКОЙ ОБЛАСТИ. ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ.

Цель. Проанализировать рынок безалкогольной продукции в Винницкой области и Украины в целом. Выявить факторы, которые повлияли на уменьшение объемов производства и реализации, охарактеризовать крупнейших производителей безалкогольных напитков, разработать предложения по улучшению реализации объемов данной продукции.

Методы исследования. Для достижения поставленной цели в работе использованы следующие научные приемы и методы исследования: анализа и синтеза (для выявления динамики производства и реализации продукции), научной абстракции, системно-структурный (для общей оценки развития отрасли), графический метод (для иллюстрации динамики развития отрасли в регионе на фоне показателей по Украине).

Результаты исследования. Проведен анализ рынка безалкогольной продукции в Винницкой области и Украины в целом и определены тенденции развития БАН. Охарактеризованы крупнейшие производители безалкогольных напитков. Разработаны предложения по улучшению реализации объемов безалкогольных напитков.

Научная новизна. Дана оценка состояния рынка безалкогольной продукции в Винницкой области и в Украине в целом и определены тенденции развития производства БАН.

Практическая значимость. Полученные результаты исследования оформлены как предложения для внедрения, способствуют улучшению состояния дел в сфере производства и реализации безалкогольных напитков.

Ключевые слова: безалкогольная продукция, производители, производство, рынок, реализация.

Tsopa M.B.

MARKET ANALYSIS OF SOFT DRINKS IN VINNYTSYA REGION. PROSPECTS OF DEVELOPMENT

Purpose. To analyze the soft drinks market in the Vinnytsia region and Ukraine in general. To identify the factors that influenced the decline in production and sales, to describe the largest producers of soft drinks, to develop proposals for improving the implementation of these products.

Methodology of research. To achieve this goal we used the following scientific techniques and methods: analysis and synthesis (to identify the dynamics of production and sales) scientific abstraction, systemic-structural (for the overall development of the industry) and graphical methods (for the illustration of the industry development dynamics in the region on the background of indicators in Ukraine).

Findings. The analysis of the soft drinks market in the Vinnytsia region and Ukraine in general was conducted and the trend of BAN development was defined. The largest soft drinks producers were characterized. The proposals for the implementation improving of soft drinks were developed.

Originality. The soft drinks market state in the Vinnytsia region and Ukraine in general was assessed and the trend of BAN development was defined.

Practical value. The research results were obtained and decorated as a plan for contributing to the improvement of the situation in the production and sales of soft drinks.

Key words: nonalcoholic products, manufacturers, production, market, realization

Галюк І.Б.

ЕНЕРГІЯ РОЗВИТКУ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ СИСТЕМ

Мета. Визначення змісту процесу розвитку організаційної системи з позицій інноватизації та сутності енергії, яка забезпечує організаційний розвиток.

Методика дослідження. В статті використано низку теоретичних методів наукового дослідження. Зокрема, при проведенні огляду наукових основ нелінійного характеру розвитку організаційних систем та аналізу еволюційних поглядів щодо спірального характеру розвитку організаційних систем використано історичний метод дослідження. При дослідженні характеру енергії, яка забезпечує прогресивний розвиток організаційних систем, застосовано декомпозицію як елемент системного підходу. При визначенні специфіки складових енергії розвитку використано метод аналогій. В процесі наповнення змістом математичних формул, які визначають складові енергії розвитку, використано метод аналогій та метод формалізації. Метод аналогій застосовано також при представленні паралельності процесу перетворення творчої енергії індивідуума та процесу створення організаційних знань. Вивчення системного характеру функціонування організаційної системи забезпечено використанням методів аналізу та синтезу. Застосування методів екстраполяції та узагальнення дозволило сформулювати відповідні висновки із проведеного дослідження.

Результати. В результаті проведеного дослідження сформульовано пропозиції щодо ідентифікації енергії розвитку, яка забезпечує спіральний характер розвитку організаційної системи на засадах інноватизації і розширеного відтворення знань.

Наукова новизна. На відміну від існуючих підходів представлення характеру розвитку організаційних систем запропоновано розглядати розвиток як неперервний процес трансформації знань та перетворення енергії, що в комплексі забезпечує спіральність характеру розвитку організаційних систем.

Практична значущість. Отримані теоретичні результати у вигляді розрахункового матеріалу дозволять на практиці оцінити рівень прогресивності розвитку окремої організаційної системи.

Ключові слова: організаційний розвиток, енергія розвитку, інноватизація, творча енергія, організаційні знання.

Галюк И.Б.

ЭНЕРГИЯ РАЗВИТИЯ ОРГАНИЗАЦИОННЫХ СИСТЕМ

Цель. Определение содержания процесса развития организационной системы с позиций инноватизации и сущности энергии, обеспечивающей организационное развитие.

Методика исследования. В статье использован ряд теоретических методов научного исследования. В частности, при проведении осмотра научных основ нелинейного характера развития

организационных систем и анализа эволюционных взглядов относительно спирального характера развития организационных систем использован исторический метод исследования. При исследовании характера энергии, которая обеспечивает прогрессивное развитие организационных систем, применена декомпозиция как элемент системного подхода. При определении специфики составляющих энергии развития использован метод аналогий. В процессе наполнения содержанием математических формул, которые определяют составляющие энергии развития, использован метод аналогий и метод формализации. Метод аналогий применен также при представлении параллельности процесса преобразования творческой энергии индивидуума и процесса создания организационных знаний. Изучение системного характера функционирования организационной системы обеспечено путем использования методов анализа и синтеза. Применение методов экстраполяции и обобщения позволило сформулировать соответствующие выводы из проведенного исследования.

Результаты. В результате проведенного исследования сформулированы предложения по идентификации энергии развития, которая обеспечивает спиральный характер развития организационной системы на основе инноватизации и расширенного воспроизводства знаний.

Научная новизна. В отличие от существующих подходов представления характера развития организационных систем предложено рассматривать развитие как непрерывный процесс трансформации знаний и преобразования энергии, в комплексе обеспечивающих спиральность характера развития организационных систем.

Практическая значимость. Полученные теоретические результаты в виде расчетного материала позволят на практике оценить уровень прогрессивности развития отдельной организационной системы.

Ключевые слова: организационное развитие, энергия развития, инноватизация, творческая энергия, организационные знания.

Haliuk I.B.

ENERGY OF DEVELOPMENT THE ORGANIZATIONAL SYSTEMS

Purpose. It is determination the essence of the process of development organizational systems from the standpoint innovatization and essence of an energy that provides organizational development.

Methodology of fesearch. This paper uses a number of theoretical methods of scientific research. In particular, in a review of research on nonlinear nature of organizational systems and analyze the evolution of views on the spiral nature of organizational systems used the historical method of research. In the study of the nature of energy, which provides progressive development of organizational systems, decomposition is applied as part of a systematic approach. In determining the specific components of the power of development used the method of analogy. In the process of filling the content of mathematical formulas that define the components of energy development, the method of analogies and method of formalization are used. The method of analogies used in presenting the parallel process of converting the creative energy of the individual and process of creation the organizational knowledge. Study of systemic functioning organizational system is provided using the methods of analysis and synthesis. Application of extrapolation and generalization allowed to formulate appropriate conclusions from the study.

Findings. As a result of this research we formulated proposal to identify energy development, which provides a coiled nature of organizational system based on innovatization and expanded reproduction of knowledge.

Originality. Unlike existing approaches represent the nature of organizational systems we proposed to consider development as a continuous process of transformation of knowledge and power conversion that provides spiral nature of organizational systems.

Practical value. The theoretical results can use in practice to assess the level of progressivity of separate organizational system.

Key words: organizational development, energy development, innovatization, creative energy, organizational knowledge.

Кошель А.О.

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ РОЗРОБКИ РОБОЧИХ ПРОЕКТІВ ЗЕМЛЕУСТРОЮ, ЩОДО ЗНЯТТЯ, ПЕРЕНЕСЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ РОДЮЧОГО ШАРУ ҐРУНТУ

Мета. Висвітлення методологічних основ щодо розробки робочих проектів землеустрою, щодо зняття, перенесення та використання ґрунтового покриву.

Методика дослідження. Методологічну основу для написання статті складають праці зарубіжних та вітчизняних вчених економістів-природників, їх наукові розробки, нормативно-правові документи, дані науково-практичних конференцій, періодичні публікації. Стаття написана на основі

діалектичного методу пізнання екологічних та економічних явищ, системного підходу до аналізу процесу раціонального використання та охорони земель. При вирішенні поставлених завдань у роботі використовувалися такі методи: ретроспективний (для аналізу існуючого стану проблеми); монографічний (при опрацюванні наукових публікацій з питань еколого-економічної природи використання та охорони земель, аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду розробки робочих проектів землеустрою, природи та функціонування сучасної сфери земельних відносин, нормативних документів з питань раціонального використання та охорони земель, енциклопедій); економіко-статистичний (при аналізі стану використання земель в Україні).

Результати. Результатами дослідження є методологічні основи щодо розробки проектів землеустрою щодо зняття, перенесення та використання родючого шару ґрунту. Сформовані структурні елементи робочого проекту землеустрою з їх змістовним описом.

Наукова новизна. Запропоновані методологічні основи, на відміну від існуючих базуються на умовах ринкової економіки, що дозволяє перейти на якісно новий рівень розробки землевпорядної документації.

Практична значущість. Результати дослідження можуть бути використанні територіальними органами Держземагенства та суб'єктами підприємницької діяльності для розробки землевпорядної документації та створення еталонну.

Ключові слова. Земельна ділянка, землеустрій, робочий проект землеустрою, раціональне використання, охорона земель, родючий шар ґрунту.

Кошель А.А.

МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ РАЗРАБОТКИ РАБОЧИХ ПРОЕКТОВ ЗЕМЛЕУСТРОЙСТВА ПО СНЯТИЮ, ПЕРЕНОСУ И ИСПОЛЬЗОВАНИЮ ПЛОДОРОДНОГО СЛОЯ ПОЧВЫ

Цель. Освещение методологических основ по разработке рабочих проектов землеустройства по снятию, переносу и использованию почвенного покрова .

Методика исследования. Методологическую основу для написания статьи составляют труды зарубежных и отечественных ученых экономистов - естественников, их научные разработки, нормативно - правовые документы, данные научно - практичных конференций, периодические публикации. Статья написана на основе диалектического метода познания экологических и экономических явлений, системного подхода к анализу процесса рационального использования и охраны земель. При решении поставленных задач в работе использовались следующие методы: ретроспективный (для анализа существующего состояния проблемы); монографический (при обработке научных публикаций по вопросам эколого - экономической природы использования и охраны земель, анализа отечественного и зарубежного опыта разработки рабочих проектов землеустройства, природы и функционирования современной сферы земельных отношений, нормативных документов по вопросам рационального использования и охраны земель, энциклопедий), экономико-статистический (при анализе состояния использования земель в Украине) .

Результаты. Результатами исследования являются методологические основы по разработке проектов землеустройства по снятию, переноски и использования плодородного слоя почвы. Сформированные структурные элементы рабочего проекта землеустройства по их содержательным описанием.

Научная новизна. Предложенные методологические основы, в отличие от существующих базируются на условиях рыночной экономики, позволяет перейти на качественно новый уровень разработки землеустроительной документации .

Практическая значимость. Результаты исследования могут быть использованы территориальными органами Госземагентства и субъектами предпринимательской деятельности для разработки землеустроительной документации и создание эталонной.

Ключевые слова. Земельный участок, землеустройство, рабочий проект землеустройства, рациональное использование, охрана земель, плодородный слой почвы.

Koshel A.O.

THE METHODOLOGICAL BASIS OF THE DEVELOPMENT OF THE WORKING DRAFT LAND ON REMOVAL, TRANSFER AND USE OF TOPSOIL

Purpose. The aim of the article is elucidation of methodological foundations according to the development of working draft of land management, on removal, transfer and use of soil.

Methodology of research. The works of foreign and domestic scientists, economists and naturalists, their scientific development, legal documents, scientific and practical conferences, periodical publications constitute the methodological basis of the article. The article has been written on the basis of the dialectical method of cognition of environmental and economic effects, systematic approach to the analysis of the process of rational use and protection of land. In solving the tasks we used the following methods in the article: retrospective (to analyze the current state of the problem); monographic (to process the scientific publications on environmental and economic nature of land use and protection of land), analysis of domestic

and foreign work experience in developing of land management projects, the nature and functioning of the sphere of land relations, regulations on the rational use and protection of land, encyclopedias), economics and statistics (in the analysis of land use in Ukraine).

Findings. The methodological basis for the development of land management projects on the removal, transfer and use of topsoil are the results of research. The structural elements of the working draft land with their meaningful description have been formed.

Originality. The methodological bases, unlike existing based on a market economy, allowing access to a new level of development of land documents have been proposed.

Practical value. The results can be used by The State Agency for Land Resources of Ukraine territorial authorities and entrepreneurs to develop land documents and creating a reference.

Key words. Stead, land management, work project of land management, rational use, land protection, topsoil.

Плотнікова М.Ф.

БАГАТОФУНКЦІОНАЛЬНИЙ РОЗВИТОК СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Метою дослідження є обґрунтування сутності та організаційно-господарських умов розвитку сільських територій.

Методика дослідження. Методологічну основу дослідження становлять діалектичний метод пізнання, методологія системного аналізу, інжинірингова парадигма. У роботі використано сучасні загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, зокрема логічний та аналізу і синтезу – для розробки концептуальної моделі формування ключових засад сільського розвитку; вивчення структури його управління та моніторингу, обґрунтування принципів функціонування; логічний та історичний – для систематизації даних з процесів економічних змін національного господарства, що дозволило визначити специфічні тенденції розвитку сільських територій України та запропонувати підходи до їх оптимізації.

Вирішення поставленого завдання здійснювалося на основі аналізу теоретико-методологічних засад розвитку вітчизняної та міжнародної соціально-політичної, організаційно-економічної та історико-культурної систем, багатоаспектного вивчення масових явищ функціонування та розвитку сільських територій в Україні та світі, застосування широкого спектру загальнотеоретичних методів пізнання (монографічного, графічного, аналізу, синтезу, індукції, дедукції, аналогії, абстрагування, конкретизації, формалізації, спостереження, експерименту і т.п.); прикладних способів аналізу (системного аналізу, економіко-статистичного, нормативного, статистичного, балансового, розрахунково-конструктивного, абстрактно-логічного, експериментального і т.п.).

Результати. Досліджено пріоритети очікування жителів сільських поселень. Визначено рівень соціально-економічної привабливості сільського способу життя. Проведено оцінку перспектив органічного розвитку та відродження сільських територій на основі багатофункціонального підходу. Запропоновано Проект «Родова садиба», який сприятиме оптимізації управління сільськими територіями на основі активізації діяльності сільської громади, врегулюванню земельних відносин шляхом підвищення відповідальності власників та користувачів, посиленню соціальної захищеності селян, підвищення рівня їх добробуту. Обґрунтовано методику визначення потенційної продуктивності сільських територій на основі виміру валового продукту та забезпечення якості життя поселенців.

Наукова новизна. Визначено цілі та складові механізму реалізації цілей розвитку сільських територій, обґрунтовано засади розподілу повноважень щодо управління сільськими територіями.

Практична значущість. Отримані результати дослідження можуть бути використані для розробки програми соціально-економічного розвитку сільських населених пунктів. Вони сприятимуть багатофункціональному підходу в управлінні, системному вирішенню проблем сільських територій, виявленню виявленню резервів їх подальшого розвитку.

Ключові слова: сільські території, системні зрушення, багатофункціональність, сільський розвиток, органічне виробництво, екологізація.

Плотникова М.Ф.

МНОГОФУНКЦИОНАЛЬНОЕ РАЗВИТИЕ СЕЛЬСКИХ ТЕРРИТОРИЙ

Целью исследования является обоснование сущности и организационно-хозяйственных условий развития сельских территорий.

Методика исследования. Методологическую основу исследования составляют диалектический метод познания, методология системного анализа, инжиниринговая парадигма. В работе использованы современные общенаучные и специальные методы исследования, в частности логический и анализа и синтеза – для разработки концептуальной модели формирования ключевых основ сельского развития, изучение структуры его управления и мониторинга, обоснование

принципов функціонування; логічний і історичний – для систематизації даних по процесам економічних змін національного господарства, що дозволило визначити специфічні тенденції розвитку сільських територій України і запропонувати підходи к їх оптимізації.

Рішення поставленої задачі здійснювалось на основі аналізу теоретико-методологічних основ розвитку вітчизняної і міжнародної соціально-політичної, організаційно-економічної і історико-культурної систем, багатогранного вивчення масових явищ функціонування і розвитку сільських територій в Україні і світі, застосування широкого спектра загальнотеоретичних методів пізнання (монографічного, графічного, аналізу, синтезу, індукції, дедукції, аналогії, абстрагування, конкретизації, формалізації, спостереження, експерименту і т.п.); прикладних способів аналізу (системного аналізу, економіко-статистичного, нормативного, статистичного, балансового, розрахунково-конструктивного, абстрактно-логічного, експериментального і т.п.).

Результати. Вивчено пріоритети очікування жителів сільських поселень. Визначено рівень соціально - економічної привабливості сільського образу життя. Проведено оцінку перспектив органічного розвитку і відродження сільських територій на основі багатфункціонального підходу. Запропоновано Проєкт «Родова усадьба», який буде сприяти оптимізації управління сільськими територіями на основі активізації діяльності сільської громади, врегулюванню земельних відносин шляхом підвищення відповідальності власників і користувачів, посиленню соціальної захищеності крістьян, підвищення рівня їх благополуччя. Обґрунтовано методика визначення потенційної продуктивності сільських територій на основі вимірювання валового продукту і якості життя поселенців.

Наукова новизна. Визначено цілі і складові механізми реалізації цілей розвитку сільських територій, обґрунтовано принципи розподілу повноважень по управлінню сільськими територіями.

Практична значимість. Отримані результати дослідження можуть бути використані для розробки програми соціально - економічного розвитку сільських населених пунктів. Вони будуть сприяти багатфункціональному підходу в управлінні, системному вирішенню проблем сільських територій, виявленню резервів їх подальшого розвитку.

Ключові слова: системні змісти, багатфункціональність, сільське розвиток, сільські території, органічне виробництво, екологізація.

Plotnikova M.F.

MULTIFUNCTIONAL RURAL DEVELOPMENT

Purpose. The purpose of the research is to justify the nature and organizational and economic conditions of rural development.

Methodology of research. The methodological basis of research is the dialectical method of cognition, methodology of systems analysis, інжинірингова engineering paradigm.

The modern special and general scientific research methods have been used in the article. Among them are: logical method and analysis and synthesis – for the development of conceptual model of the basic components of rural development, the study of the structure of its management and monitoring, justification principles of functioning; logical and historical methods - to systematize data on the processes of economic change of the national economy, which allowed to identify specific tendencies of the rural territories development in Ukraine and propose approaches to their optimization.

Solution of the problem was carried out by analyzing the theoretical and methodological foundations of the development of national and international social and political, organizational and economical, historical and cultural systems, multidimensional study of mass phenomena of functioning and development of rural areas in Ukraine and abroad, the use of a wide range of general theoretical methods of cognition (monograph, graphic, analysis, synthesis, induction, deduction, analogy, abstraction, concretization, formalization, observation, experiment, etc.), applied methods of analysis (system analysis, economical and statistical, regulatory, statistical, balance analysis, settlement and constructive, abstract and logical, experimental, etc.).

Findings. Priorities of expectations of residents of rural settlements have been investigated. It has been determined the level of social and economic attractiveness of rural life. An assessment of the prospects for organic growth and revival of rural territories based on multifunction approach has been conducted.

It has been proposed a project "The generic farmstead" which will optimize the management of rural areas based on the revitalization of rural communities, regulation of land relations by increasing the liability of owners and users, enhancing of social protection of farmers, improving their welfare. It has been substantiated methods of determination potential productivity of rural territories based on the measurement of gross domestic product and quality assurance of settlers' life.

Originality. Purposes and components of the mechanism of realization of aims of rural development have been defined; principles of division of powers regarding the management of rural areas have been substantiated.

Practical value. Obtained findings can be used to develop the program of social and economic development of rural settlements. The results will contribute to the multifunctional approach in management, system solving the problems of rural areas, identifying reserves for their further development.

Key words: rural territories, system shifts, multifunctionality, rural development, organic production, ecologization.

Ковтуненко К.В., Гутарева Ю.В.

КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЯ ЯК ПРОЦЕС ВПРОВАДЖЕННЯ І ПІДТРИМКИ ІННОВАЦІЙНИХ РОЗРОБОК

Мета. Теоретичне осмислення поняття комерціалізація як процесу і результату, її загальних аспектів та етапів здійснення на світовому ринку інноваційних розробок. Проаналізувати зміст та особливості способів комерціалізації інновацій.

Методика дослідження. В процесі дослідження проблеми використано загальні наукові методи: аналіз (для розуміння сутності поняття «комерціалізація», проаналізовані його етапи та учасники) синтез, дедукція (проаналізовано поняття «комерціалізації», та конкретні аспекти комерціалізації), порівняння (знаходження спільних і відмінних ознак поняття та порівняння висловлювань науковців щодо термінологічного апарату поняття «комерціалізація»), класифікація (поділ і групування учасників та способів процесу комерціалізації за певною ознакою) та метод узагальнення, за допомогою якого зроблено загальні висновки.

Результати. Обґрунтовано сутність поняття «комерціалізація». Визначено основні етапи процесу комерціалізації. Сформовано загальні способи комерціалізації інновацій.

Наукова новизна. Встановлено, що для ефективної комерціалізації слід приділяти велику увагу вибору способу комерціалізації, оскільки від нього залежить розмір прибутку, одержуваний розробником в перспективі.

Практична значущість. Полягає у тому, що результати наукового дослідження ґрунтовно розкривають основний зміст поняття комерціалізація; обґрунтовані практичні рекомендації щодо раціонального використання способів комерціалізації інновацій.

Ключові слова. Інноваційний процес, комерціалізація, етапи комерціалізації, способи комерціалізації інновацій.

Ковтуненко К.В., Гутарева Ю.В.

КОММЕРЦИАЛИЗАЦИЯ КАК ПРОЦЕСС ВНЕДРЕНИЯ И ПОДДЕРЖКИ ИННОВАЦИОННЫХ РАЗРАБОТОК

Цель. Теоретическое осмысление понятия коммерциализация как процесса и результата, ее общих аспектов и этапов осуществления на мировом рынке инновационных разработок. Проанализировать содержание и особенности способов коммерциализации инноваций.

Методика исследования. В процессе исследования проблемы использованы общие научные методы: анализ (для понимания сущности понятия «коммерциализация», проанализированы его этапы и участники) синтез, дедукция (проанализированы понятия «коммерциализации», и конкретные аспекты коммерциализации), сравнение (нахождение общих и отличительных признаков понятия и сравнения высказываний ученых о терминологического аппарата понятия «коммерциализация»), классификация (деление и группировка участников и способов процесса коммерциализации по определенному признаку) и метод обобщения, с помощью которого сделаны общие выводы.

Результаты. Обоснована сущность понятия «коммерциализация». Определены основные этапы процесса коммерциализации. Сформированы общие способы коммерциализации инноваций.

Научная новизна. Установлено, что для эффективной коммерциализации следует уделять большое внимание выбору способа коммерциализации, поскольку от него зависит размер прибыли, получаемый разработчиком в перспективе.

Практическая значимость. Заключается в том, что результаты научного исследования основательно раскрывают основное содержание понятия коммерциализация; обоснованы практические рекомендации по рациональному использованию способов коммерциализации инноваций.

Ключевые слова. Инновационный процесс, коммерциализация, этапы коммерциализации, способы коммерциализации инноваций.

Kovtunen K.V., Hutareva Yu.V.

COMMERCIALIZATION AS A PROCESS OF IMPLEMENTATION AND SUPPORT INNOVATIONS

Purpose. A theoretical understanding of the concept of commercialisation as a process and as a result, its common aspects and implementation phases on the world market of innovative developments. To analyze the content and particular properties of innovation commercialization methods.

Methodology of research. General scientific methods are used in the problem investigation process: analysis (in order to understand the nature of the concept of «commercialization», its participants and the steps involved are analyzed), synthesis, deduction (the concepts of «commercialization» are analyzed, as well as the concrete aspects of commercialization), comparison (pinpointing common and distinguishing features of comparison of scientists' statements about the nomenclature of the concept of «commercialization»), classification (division and grouping of participants and commercialization process methods according to a particular feature) and a generalization method used to arrive at general conclusions.

Findings. The nature of the concept of «commercialization» is substantiated. The basal phases of the commercialization process are established. General innovation commercialization methods are formed.

Originality. It has been established that more attention needs to be paid to the selection of a commercialization method in order to have effective commercialization, because this determines the profits received by the developer in the long term.

Practical value. The main point is that the results of scientific research substantially reveal the base content of the concept of commercialization; practical recommendations regarding rational use of innovation commercialization methods are established.

Key words. Innovation process, commercialization, commercialization phases, innovation commercialization methods.

Давлетбаєва Н.Б.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ КОМПЛЕКСНОЇ ОЦІНКИ ПРОЕКТІВ СТВОРЕННЯ ІНТЕГРОВАНІХ КОРПОРАТИВНИХ СТРУКТУР

Мета. Метою статті є обґрунтування теоретико-методологічних основ комплексної оцінки проектів створення інтегрованих корпоративних структур.

Методика дослідження. Для досягнення поставленої мети у роботі використано наступні наукові прийоми і методи дослідження: аналізу і синтезу (при обґрунтуванні рішень про економічну доцільність створення інтегрованих корпоративних структур), наукової абстракції (для уточнення змісту поняття «інтегровані корпоративні структури» з врахуванням поглядів сучасних вчених-економістів); системно-структурний метод (для визначення варіантів організації внутрішньо групових взаєморозрахунків між учасниками вертикально-інтегрованих корпорацій).

Результати дослідження. Обґрунтована економічна доцільність створення інтегрованих корпоративних структур, яка заснована на комплексній оцінці різних варіантів інтеграції, на основі якісних і кількісних характеристик проекту і його учасників. Визначені варіанти організації внутрішньогрупових взаєморозрахунків між учасниками вертикально-інтегрованих корпорацій.

Наукова новизна результатів дослідження полягає в обґрунтуванні теоретико-методологічних основ комплексної оцінки проектів створення інтегрованих корпоративних структур.

Практична значущість. Отримані результати дослідження є основою для розробки проектів науково обґрунтованого розвитку інтегрованих корпоративних структур.

Ключові слова: корпорація, проекти, інтеграція, корпоративна структура, інтегрована структура, соціально-економічна ефективність, системний підхід.

Давлетбаєва Н.Б.

ТЕОРЕТИКО - МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ КОМПЛЕКСНОЙ ОЦЕНКИ ПРОЕКТОВ СОЗДАНИЯ ИНТЕГРИРОВАННЫХ КОРПОРАТИВНЫХ СТРУКТУР

Цель. Целью статьи является обоснование теоретико - методологических основ комплексной оценки проектов создания интегрированных корпоративных структур .

Методика исследования. Для достижения поставленной цели в работе использованы следующие научные приемы и методы исследования: анализа и синтеза (при обосновании решений об экономической целесообразности создания интегрированных корпоративных структур); научной абстракции (для уточнения содержания понятия «интегрированные корпоративные структуры» с учетом взглядов современных ученых - экономистов); системно - структурный метод (для определения вариантов организации внутригрупповых взаиморасчетов между участниками вертикально-интегрированных корпорацій).

Результаты исследования. Обоснована экономическая целесообразность создания интегрированных корпоративных структур, основанная на комплексной оценке различных вариантов интеграции, на основе качественных и количественных характеристик проекта и его участников. Определены варианты организации внутригрупповых взаиморасчетов между участниками вертикально-интегрированных корпораций.

Научная новизна исследования заключается в обосновании теоретико-методологических основ комплексной оценки проектов создания интегрированных корпоративных структур.

Практическая значимость. Полученные результаты исследования являются основой для разработки проектов научно обоснованного развития интегрированных корпоративных структур.

Ключевые слова: корпорация, проекты, интеграция, корпоративная структура, интегрированная структура, социально-экономическая эффективность, системный подход.

Davletbayeva N.B.

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL BASIS OF COMPREHENSIVE EVALUATION OF PROJECTS OF CREATING INTEGRATED CORPORATE STRUCTURE

Purpose. The purpose of the paper is to study the theoretical and methodological basis of comprehensive evaluation of projects creating integrated corporate structures.

Methodology of research. To achieve the purpose of work the following research techniques and methods are used: analysis and synthesis (in substantiating decisions about the economic feasibility of creating integrated corporate structures), scientific abstraction (for clarification of what constitutes "integrated corporate structure", taking into account the views of modern scientists and economists), systemic-structural method (to determine options of organization of inner group mutual settlements between participants of vertically integrated corporations).

Findings. The economic feasibility of creating integrated corporate structure, which is based on a comprehensive evaluation of various options of integration, based on qualitative and quantitative characteristics of the project and its participants is substantiated.

Options for the organization of inner group settlements between the parties of vertically integrated corporations are identified.

Originality. Scientific novelty of the results of the study is in substantiation of the theoretical and methodological basis of comprehensive evaluation of projects creating integrated corporate structures.

Practical value. These results of the research are the basis for project designs of science-based development of integrated corporate structures.

Key words: corporation, projects, integration, corporate structure, integrated structure, socio-economic efficiency, systematic approach.

Лаврів Л.А.

БІЗНЕС-ПЛАНУВАННЯ У ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ: БАЗОВІ ПРОЦЕДУРИ ТА ОСНОВНІ МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ

Мета. Розкриття методики формування структурних елементів бізнес-плану у рамках процедур планування.

Методика дослідження. У процесі дослідження використано інструментарій: аналізу та синтезу – при розкритті призначення бізнес-плану; монографічного методу – у ході трактування дефініції бізнес-плану; абстрактно-логічного аналізу, аналогій і ін. – для розкриття процедури із вивчення інтересів сторін, зацікавлених у бізнес-проекті, та їх узгодження; аналізу документів – при висвітленні необхідності розроблення бізнес-плану на замовлення органів влади, а також у рамках розкриття основних вітчизняних і міжнародних стандартів з розроблення бізнес-планів; графічного методу – у ході наочного представлення орієнтовної структури розділів бізнес-планів, призначених для різних замовників тощо.

Результати. Висвітлено необхідність здійснення бізнес-планування, розкрито призначення бізнес-плану у діяльності організації та узагальнене трактування його дефініції.

Уточнено основні етапи процесу бізнес-планування. Представлено структуру бізнес-плану, уніфіковану відповідно до міжнародних стандартів (TACIS; ЄБРР; UNIDO) і вітчизняних методик.

Охарактеризовано систему процедур, які повинні лежати в основі процесу розроблення бізнес-плану для його раціоналізації. Це, зокрема: організаційні процедури, процедури та технології планування, процедури зі збору й оброблення інформації; процедури з написання проекту бізнес-плану; процедури із вивчення інтересів сторін, зацікавлених у бізнес-проекті, та їх узгодження із інтересами організації. Окреслено основні вимоги до оформлення бізнес-плану і форм його презентації.

Наукова новизна полягає у розвитку теоретичних положень та виробленні концептуального підходу щодо раціоналізації бізнес-планування крізь призму процедур з розроблення бізнес-плану.

Практична значущість. В умовах різноманітності методик бізнес-планування, які об'єктивно не можуть стати єдиними та уніфікованими для організацій усіх типів та видів, запропонована система процедур складання бізнес-плану може посприяти раціоналізації праці відповідних суб'єктів та забезпеченню результативності усього процесу.

Ключові слова: бізнес-план, методика бізнес-планування, процедури з розроблення бізнес-плану.

Лаврив Л. А.

БИЗНЕС-ПЛАНИРОВАНИЕ В ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ОРГАНИЗАЦИИ: БАЗИСНЫЕ ПРОЦЕДУРЫ И ОСНОВНЫЕ МЕТОДИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ

Цель - раскрытие методики формирования структурных элементов бизнес-плана в рамках процедур планирования.

Методика исследования. В процессе исследования использован инструментарий: анализа и синтеза – при раскрытии назначение бизнес-плана; монографического метода – в ходе трактовки дефиниции бизнес-плана; абстрактно-логического анализа, аналогий и др. – для раскрытия процедуры по изучению интересов сторон, заинтересованных в бизнес - проекте, и их согласования; анализа документов – при освещении необходимости разработки бизнес-плана по заказу органов власти, а также в рамках раскрытия основных отечественных и международных стандартов по разработке бизнес-планов; графического метода – в ходе наглядного представления ориентировочной структуры разделов бизнес-планов, предназначенных для различных заказчиков и т.д.

Результаты. Освещена необходимость осуществления бизнес - планирования, раскрыты назначение бизнес-плана в деятельности организации и обобщена трактовка его дефиниции.

Уточнены основные этапы процесса бизнес - планирования. Представлена структура бизнес-плана, унифицированная в соответствии с международными стандартами (TACIS; ЕБРР; UNIDO) и отечественными методиками.

Охарактеризована система процедур, которые должны лежать в основе процесса разработки бизнес-плана для его рационализации. Это, в частности: организационные процедуры, процедуры и технологии планирования, процедуры по сбору и обработке информации, процедуры по написанию проекта бизнес-плана, процедуры по изучению интересов сторон, заинтересованных в бизнес - проекте, и их согласования с интересами организации. Определены основные требования к оформлению бизнес-плана и формам его презентации.

Научная новизна заключается в развитии теоретических положений и выработке концептуального подхода к рационализации бизнес - планирования сквозь призму процедур по разработке бизнес-плана.

Практическая значимость. В условиях разнообразия методик бизнес-планирования, которые объективно не могут стать единственными и унифицированными для организаций всех типов и видов, предложенная система процедур составления бизнес-плана может помочь рационализации труда соответствующих субъектов и обеспечению результативности всего процесса.

Ключевые слова: бизнес-план, методика бизнес - планирования, процедуры по разработке бизнес-плана.

Lavriv L.A.

THE BUSINESS PLANNING IN THE ACTIVITIES OF ORGANIZATION: THE BASIC PROCEDURES AND METHODOLOGICAL APPROACHES

Purpose. The purpose of the article is to disclosure of methodical approaches of forming structural elements of a Business Plan as a part of planning procedures.

Methodology of research. The study used instruments: analysis and synthesis - the disclosure purpose Business Plan, monographic method - in the course of treatment definition Business Plan; abstract and logical analysis, analogies and others - Procedures for the disclosure of the learning interests of the parties interested in the business project and coordination; analysis of documents - highlighting the need for developing a Business Plan to order authorities, as well as part of the disclosure of major national and international standards for the development of Business Plans; graphical method - during a visual representation of the approximate structure sections of Business Plans designed for different customers and so on.

Findings. The need for business planning described the appointment of a Business Plan for the organizations are highlights and interpretations of its definition are generalized.

The basic stages of business planning are specifies. The structure of a business plan, a unified according to international standards (TACIS; EBRD; UNIDO) and native methods are given.

The system of procedures that should underlie the process of developing a Business Plan for its rationalization is characterized. These include: organizational procedures, processes and technology planning, procedures for collecting and processing information, procedures for drafting a Business Plan, procedures for the study of the parties interested in the business project and coordination of the interests of the organization. The basic requirements to the Business Plan and the forms of its presentation are outlined.

Originality. Scientific novelty lies in the development of theoretical propositions and developing a conceptual approach to streamlining business planning procedures in the light of the development of a Business Plan.

Practical value. With a variety of business planning techniques that objective can't be united and unified for organizations of all types and kinds, practical application during the business planning of the proposed procedures can contribute to the rationalization of work relevant actors and ensuring the effectiveness of the process.

Key words: business plan, business planning methods, procedures to develop a business plan.

Драбаніч А.В., Немировський В.Д. ЯКІСТЬ ПРОДУКЦІЇ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ЦІНУ

Метою дослідження є обґрунтування показників впливу якості продукції на її ціну в сучасних умовах інтеграційних процесів та трансформації економіки.

Методика дослідження. Методологічною основою досліджень слугували загально філософські принципи і методи пізнання, зокрема: прийоми дедукції та індукції, історико-логічний метод для розкриття поняття якості та ціни, методи аналізу статистично-економічної інформації та графоаналітичного аналізу при дослідженні тенденцій впливу якості продукції на її ціну; аналізу та синтезу при обґрунтуванні пропозицій покращення системи ціноутворення.

Результати дослідження. В роботі сформовані критерії вибору ціни і надані пропозиції, які дають змогу з об'єктивних позицій підійти до процесу формування ціни в умовах маркетингової діяльності підприємства. Також обґрунтовано, що конкретне рішення при встановленні ціни повинно формуватися як єдина інтегрована система з урахуванням існуючого взаємозв'язку цін на товари і якості, співвідношення цін підприємства і цін конкурентів та інших особливостей діяльності.

Наукова новизна. Дане дослідження обґрунтовує показники впливу якості продукції на ціну і дають змогу з об'єктивних позицій підійти до процесу її формування в умовах маркетингової діяльності підприємств.

Практична цінність. Результати дослідження дадуть змогу підприємству залежно від ринкової ситуації встановити ціну на продукцію, зважаючи на можливі наслідки кожного з варіантів цінового рішення.

Ключові слова: ціна, ціноутворення, конкурентоспроможність, інтегральна оцінка якості, технічні параметри продукції.

Драбаніч А.В., Немировский В.Д. КАЧЕСТВО ПРОДУКЦИИ И ЕЁ ВЛИЯНИЕ НА ЦЕНУ

Целью исследования является обоснование показателей влияния качества продукции на ее цену в современных условиях интеграционных процессов и трансформации экономики.

Методика исследования. Методологической основой исследований послужили общие философские принципы и методы познания, в частности : приемы дедукции и индукции, историко - логический метод для раскрытия понятия качества и цены, методы анализа статистически-экономической информации и графоаналитического анализа при исследовании тенденций влияния качества продукции на ее цену; анализа и синтеза при обосновании предложений улучшения системы ценообразования.

Результаты исследования. В работе сформированы критерии выбора цены и предоставлены предложения, позволяющие с объективных позиций подойти к процессу формирования цены в условиях маркетинговой деятельности предприятия. Также обосновано, что конкретное решение при установлении цены должно формироваться как единая интегрированная система на базе существующей взаимосвязи цен на товары и качества, соотношение цен предприятия и цен конкурентов и других особенностей деятельности.

Научная новизна. Данное исследование обосновывает показатели влияния качества продукции на цену и позволяют по объективным позиций подойти к процессу ее формирования в условиях маркетинговой деятельности предприятий.

Практическая ценность. Результаты исследования позволят предприятию в зависимости от рыночной ситуации установить цену на продукцию, несмотря на возможные последствия каждого из вариантов ценового решения.

Ключевые слова: цена, ценообразование, конкурентоспособность, интегральная оценка качества, технические параметры продукции .

Drabanich A.V., Nemirovsky V.D.

PRODUCT QUALITY AND ITS INFLUENCE ON THE PRICE

Purpose. The study aims to study the impact of product quality performance at its price in today's integration process and economic transformation.

Methodology of research. The methodological basis of research served as a general philosophical principles and methods of learning, such as: methods of deduction and induction, historic and logical method to disclose the concept of quality and price, methods of analysis of statistical and economic information and graphic-analytical analysis of trends in the study of the impact of product quality on its price, analysis and synthesis in justifying offers for better pricing.

Findings. In the work formed the selection criteria for price are available that allow for objective position to approach the process of pricing in the marketing of the company. It was also proved that a particular solution in setting a price should be formed as a single integrated system, taking into account the existing correlation of prices of goods and quality, price ratio of enterprise and competitors' prices and other characteristics of activities.

Originality. This study substantiates the performance impact of quality on price and allow for objective position to approach the process of its formation in marketing activity.

Practical value. The results will enable the company in accordance with market conditions set the price for the products, taking into account the possible consequences of each option pricing decisions.

Key words: price, pricing, competitive, integrated quality assessment, technical specifications of products.

Кульчицька Н.Є.

ОЦІНКА РІВНЯ ПОДАТКОВОГО НАВАНТАЖЕННЯ: ВІТЧИЗНЯНІ РЕАЛІЇ ТА ЗАРУБІЖНА ПРАКТИКА

Мета. Метою статті є проведення комплексної оцінки рівня податкового навантаження в Україні протягом 2009-2011 років та визначення його впливу на економіку країни; розробка розрахунку загального показника податкового навантаження та здійснення порівняння з податковими системами інших країн світу.

Методика дослідження. Методологічною основою статті є розробка системи показників податкового навантаження в Україні протягом 2009-2011 років. При вирішенні окремих завдань застосовувались певні загальноприйняті методологічні прийоми, а саме: економічного аналізу – за допомогою якого було здійснено оцінку податкового навантаження; статистичний – для опрацювання цифрового матеріалу щодо проведення розрахунків податкового навантаження; порівняння – для проведення порівняльної динаміки податкового навантаження України з країнами Європейського Союзу та на основі цього було застосовано метод узагальнення результатів дослідження даної проблеми; конкретизації – для накреслення шляхів зменшення податкового навантаження в Україні.

Результати. Проведено комплексну оцінку податкового навантаження в Україні та на цій основі накреслено шляхи щодо підвищення рейтингу України у світовому масштабі. Визначено заходи позитивного впливу в системі вдосконалення податкового контролю.

Обґрунтовано умови щодо зниження рівня ухилення від сплати податкових зобов'язань, обмеження використання податкових пільг.

Охарактеризовано основні процедури забезпечення оптимального розподілу вилучених коштів, що потребує проведення подальших досліджень та розробки теоретико-прикладних основ механізму їх реалізації.

Окреслено напрями зниження рівня податкового навантаження, що є рішучим кроком у подоланні економічної кризи, та в цілому створить сприятливі умови реформування економічної і податкової сфери.

Розраховано пропорційність між рівнем перерозподілу ВВП через бюджет і податковим навантаженням за останні роки. Запропоновано основні тенденції реформування вітчизняної податкової системи та зменшення реального податкового навантаження, що дозволить Україні стати важливим суб'єктом податкової конкуренції на світовому просторі.

Наукова новизна. Дано визначення як загального показника податкового навантаження, так і його значення в розрізі окремих податків, здійснено встановлення рівня сприятливості вітчизняної податкової системи в порівнянні із зарубіжними країнами.

Практична значущість. Обраний вектор аналізу дасть можливість оцінити пріоритети вдосконалення оподаткування в Україні та розвитку вітчизняної податкової політики.

Ключові слова: податкова політика, податкова система, рівень податкового навантаження.

Кульчицкая Н.Е.

ОЦЕНКА УРОВНЯ НАЛОГОВОЙ НАГРУЗКИ: ОТЕЧЕСТВЕННЫЕ РЕАЛИИ И ЗАРУБЕЖНАЯ ПРАКТИКА

Цель. Целью статьи является проведение комплексной оценки уровня налоговой нагрузки в Украине в течение 2009-2011 годов и определение его влияния на экономику страны, разработка расчета общего показателя налоговой нагрузки и осуществления сравнения с налоговыми системами других стран мира.

Методика исследования. Методологической основой статьи является разработка системы показателей налоговой нагрузки в Украине в течение 2009-2011 годов. При решении отдельных задач применялись определенные общепринятые методологические приемы, а именно: экономического анализа – с помощью которого была проведена оценка налоговой нагрузки; статистический – для обработки цифрового материала по проведению расчетов налоговой нагрузки; сравнения – для проведения сравнительной динамики налоговой нагрузки Украины со странами Европейского Союза и на основе этого был применен метод обобщения результатов исследования данной проблемы; конкретизации – для начертания путей уменьшения налоговой нагрузки в Украине.

Результаты. Проведена комплексная оценка налоговой нагрузки в Украине и на этой основе намечены пути по повышению рейтинга Украины в мировом масштабе. Определены меры положительного воздействия в системе совершенствования налогового контроля.

Обоснованы условия по снижению уровня уклонения от уплаты налоговых обязательств, ограничения использования налоговых льгот.

Охарактеризованы основные процедуры обеспечения оптимального распределения полученных средств, что требует проведения дальнейших исследований и разработки теоретико – прикладных основ механизма их реализации.

Определены направления снижения уровня налоговой нагрузки, что является решительным шагом в преодолении экономического кризиса, и в целом создаст благоприятные условия реформирования экономической и налоговой сферы.

Рассчитано пропорциональность между уровнем перераспределения ВВП через бюджет и налоговой нагрузкой за последние годы. Предложены основные тенденции реформирования отечественной налоговой системы и уменьшение реального налогового бремени, что позволит Украине стать важным субъектом налоговой конкуренции на мировом пространстве.

Научная новизна. Дано определение как общего показателя налоговой нагрузки, так и его значение в разрезе отдельных налогов, осуществлена установка уровня благоприятности отечественной налоговой системы по сравнению с зарубежными странами.

Практическая значимость. Выбранный вектор анализа позволит оценить приоритеты совершенствования налогообложения в Украине и развития отечественной налоговой политики.

Ключевые слова: налоговая политика, налоговая система, уровень налоговой нагрузки.

Kulchytska N.Ye.

ASSESSMENT TAX BURDEN: DOMESTIC AND FOREIGN REALITY PRACTICE

Purpose. Conduct a comprehensive assessment of the tax burden in Ukraine during 2009-2011 and its influence on the economy. Compute the total tax burden indicator and make comparison with the tax systems of other countries.

Methodology of research. It is analyzed the tax burden in Ukraine during 2009-2011, justified and generalized trend in the growth of the tax burden while lowering tax rates. It is made the comparative dynamics of the tax burden Ukraine with the European Union and implemented on the basis of summarizing the results of the study of this problem and specified ways to reduce the tax burden.

Findings. On the basis of the assessment of the tax burden in Ukraine we concluded to increase Ukraine's rating in world space. The positive impact will have the introduction of measures to improve the system of tax control, creating the conditions for the reduction of evasion of tax liabilities, limited use of tax incentives, and to ensure optimal distribution withdrawn funds that require further research and development of theoretical and methodological foundations of mechanism implementation. Reducing the tax burden is the decisive step in overcoming the economic crisis, which in general will create favorable conditions for economic reform and tax areas. And that's excessive tax burden in Ukraine will negatively affect the economy, causing its considerable shadow. Reform of the national tax system and reduce the actual tax burden will allow Ukraine to become an important player in the global tax competition area.

Originality. It is given the definition as a general indicator of the tax burden, and its importance in the context of individual taxes by establishing the level of favorable domestic tax system in comparison with other countries.

Practical value. Selected vector analysis will provide an opportunity to assess priorities for improving the tax in Ukraine and the development of national tax policy.

Key words: tax policy, tax system, tax burden.

Колач С.М.

ГРОШІ ЯК ЕКОНОМІЧНИЙ ТА ПСИХОЛОГІЧНИЙ ФЕНОМЕН СУСПІЛЬСТВА

Мета. Метою дослідження є розробка теоретичних, методологічних положень і практичних рекомендацій щодо вивчення зв'язків сучасної людини з її життєвим світом, які реалізуються через медіум грошей.

Методика дослідження. У процесі дослідження використано методи економічних досліджень, які сприяли досягненню якнайповніших і достовірних результатів: системно-структурний аналіз (дослідження та виявлення закономірностей, тенденцій та особливостей сприйняття грошей у психологічному та економічному аспекті); історичний (дослідження явищ і процесів в їх динамічному розвитку, становленні й у зв'язку з конкретними етапами історії суспільства); кореляційно-регресійний аналіз (виявлення впливу відібраних чинників на сприйняття суспільством сутності грошей).

Результати. Встановлено, що гроші за походженням це товар, але не просто товар, а носій певних суспільних відносин, формування яких зумовило виділення із широкого ряду звичайних товарів одного грошового; як результат тривалого еволюційного розвитку товарного виробництва і ринку гроші самі не можуть бути застиглим, раз і назавжди даним явищем, а повинні постійно розвиватися як по суті, так і за формами існування; гроші не можуть бути відмінені чи змінені угодою людей або рішенням держави до тих пір, поки існують адекватні грошам суспільні відносини, так само, як і не можуть бути "введені" там, де не існує товарно-грошових відносин.

Наукова новизна. Обґрунтовано, що окрім чисто економічних функцій (міра вартості, засіб обігу, платежу, нагромадження, функція світових грошей), гроші є також фактором формування психіки людини у виживанні, існуванні, самозадоволенні, посіданні певного статусу в суспільстві.

Практична значущість. Результати проведеного дослідження формують наукову основу для розуміння економічних та психологічних чинників впливу грошей на індивідуума та суспільство в цілому.

Ключові слова. Гроші, монетарна політика, товарно-грошові відносини, специфічний товар.

Колач С.М.

ДЕНЬГИ КАК ЭКОНОМИЧЕСКИЙ И ПСИХОЛОГИЧЕСКИЙ ФЕНОМЕН ОБЩЕСТВА

Цель. Целью исследования является разработка теоретических, методологических положений и практических рекомендаций относительно изучения связей современного человека с его жизненным миром, которые реализуются через медиум денег.

Методика исследования. В процессе исследования использованы методы экономических исследований, которые способствовали достижению наиболее полных и достоверных результатов: системно структурный анализ (исследование и выявление закономерностей, тенденций и особенностей восприятия денег, в психологическом и экономическом аспекте); исторический (исследование явлений и процессов в их динамическом развитии, становлении, и в связи с конкретными этапами истории общества); корреляционно регрессионный анализ (выявление влияния отобранных факторов на восприятие обществом сущности денег).

Результаты. Установлено, что деньги по происхождению это товар, но не просто товар, а носитель определенных общественных отношений, формирование которых обусловило выделение из широкого ряда обычных товаров одного денежного; как результат длительного эволюционного развития товарного производства и рынка деньги сами не могут быть застывшим, раз и навсегда данным, явлением, а должны постоянно развиваться как в сущности, так и за формами существования; деньги не могут быть отменены или изменены соглашением людей или решением государства до тех пор, пока существуют адекватные деньгам общественные отношения, так же, как и не могут быть "введены" там, где не существует товарно-денежных отношений.

Научная новизна. Обоснованно, что кроме чисто экономических функций (мера стоимости, средство обращения, платежа, нагромождение, функция мировых денег), деньги являются также фактором формирования психики человека в выживании, существовании, самоудовлетворении, занятии определенного статуса в обществе.

Практическая значимость. Результаты проведенного исследования формируют научную основу для понимания экономических и психологических факторов влияния денег на индивидуум и общество в целом.

Ключевые слова. Деньги, монетарная политика, товарно-денежные отношения, специфический товар.

Kolach S.

MONEY AS ECONOMIC AND PSYCHOLOGICAL PHENOMENON OF SOCIETY

Purpose. A purpose of research is development of theoretical, methodological positions and practical recommendations to the study of connections of modern man with her vital world that realized through money.

Methodology of research. Methods of economic researches, that assist achievement of the most complete and reliable results, used In the process of research: system-structural analysis (of research and exposure of conformities law, tendencies and features of perception of money in a psychological and economical aspect); historical (research of the phenomena and processes in their dynamic development, becoming and in connection with the concrete stages of history of society); a cross-correlation-regressive analysis (of exposure of influence of the selected factors is on perception of essence society)

Findings. Found that by origin the money is a commodity, but not simply commodity, but transmitter of certain public relations forming of that stipulated a selection from the wide row of ordinary commodities one money; as a result of the protracted evolutional development of commodity production and market money cannot be the hardening, once for all this phenomenon, but must constantly develop both essentially and after the forms of existence; money cannot be anniented or changed by the agreement of people or decision of the state until there are adequate to money public relations, the same as cannot be "entered" wherein there is not commodity-money

Originality. Reasonably, that except cleanly economic functions (measure of cost, means of turnover, payment, piling up, function of world money), money is also the factor of forming of psyche of man in a survival, existence, complacency, occupying of certain status in society.

Practical value Results undertaken a study form scientific basis for understanding of economic and psychological factors of influence of money on an individual and society on the whole.

Key words: money, monetary politics, commodity-money relations, specific commodity.

Манухіна М.Ю.

ОСОБЛИВОСТІ АУДИТУ ОПЕРАЦІЙ З ОСНОВНИМИ ЗАСОБАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Мета. Метою статті є розгляд методичних основ проведення аудиту основних засобів та обґрунтування пропозицій щодо організації аудиту операцій з основними засобами на підприємстві.

Методика дослідження: У процесі дослідження застосовано загальнонаукові методи для розкриття сутності аудиту основних засобів та специфічні методи: фактична перевірка, порівняння, документальна перевірка, вибіркове дослідження, аналіз причинно-наслідкових зв'язків. Зокрема, при обґрунтуванні пропозицій щодо організації аудиту операцій з основними засобами на підприємстві використано абстрактно-логічний, порівняння, систематизації, узагальнення, аналізу, спостереження, історичний, монографічний, синтезу та специфічні (індукції й дедукції). Інформаційною базою дослідження є наукові праці вітчизняних вчених із проблем організації та методики аудиту основних засобів, законодавчі та нормативно-правові документи, які регламентують облік і аудит основних засобів, національні та міжнародні стандарти обліку й звітності.

Результати: сформовано загальну методику проведення аудиту основних засобів, узагальнено мету, завдання та об'єкти аудиту основних засобів, Визначено аудиторські процедури з перевірки основних засобів та надані пропозиції щодо підвищення їх ефективності. Обґрунтовано пропозиції щодо організації аудиту операцій з основними засобами на підприємстві.

Наукова новизна: розроблено рекомендації щодо підвищення ефективності аудиторських процедур з основними засобами.

Практична значущість: розроблені науково-обґрунтовані методичні рекомендації з удосконалення аудиту основних засобів дозволяють покращити якість роботи аудитора з питань перевірки, оцінки та аналізу основних засобів.

Ключові слова: аудит, методика аудиту, аудиторські процедури, основні засоби, контроль, аудит основних засобів, бухгалтерський облік, податковий облік.

Манухина М.Ю.

ОСОБЕННОСТИ АУДИТА ОПЕРАЦИЙ С ОСНОВНЫМИ СРЕДСТВАМИ НА ПРЕДПРИЯТИИ

Цель: Целью статьи является рассмотрение методических основ проведения аудита основных средств и обоснования предложений относительно организации аудита операций с основными средствами на предприятии.

Методика исследования: В процессе исследования применены общенаучные методы для раскрытия сущности аудита основных средств и специфические методы: фактическая проверка, сравнение, документальная проверка, выборочное исследование, анализ причинно-следственных связей. В частности, при обосновании предложений относительно организации аудита операций с

основными средствами на предприятии использован абстрактно-логический метод, методы сравнения, систематизации, обобщения, анализа, наблюдения, исторический, монографический, синтез и специфические методы (индукция и дедукция). Информационной базой исследования являются научные труды отечественных ученых по проблемам организации и методики аудита основных средств, законодательные и нормативно-правовые документы, которые регламентируют учет и аудит основных средств, национальные и международные стандарты учета и отчетности.

Результаты: сформирована общая методика проведения аудита основных средств, обобщена цель, задачи и объекты аудита основных средств, определены аудиторские процедуры по проверке основных средств и представлены предложения относительно повышения их эффективности. Обоснованы предложения относительно организации аудита операций с основными средствами на предприятии.

Научная новизна: разработаны рекомендации относительно повышения эффективности аудиторских процедур с основными средствами.

Практическая значимость: разработанные научно-обоснованные методические рекомендации по усовершенствованию аудита основных средств позволяют улучшить качество работы аудитора по вопросам проверки, оценки и анализа основных средств.

Ключевые слова: аудит, методика аудита, аудиторские процедуры, основные средства, контроль, аудит основных средств, бухгалтерский учет, налоговый учет.

Manukhina M.Yu.

FEATURES OF AUDIT OF OPERATIONS WITH THE FIXED ASSETS ON ENTERPRISE

Purpose: Purpose of the article is consideration of methodical bases of realization of audit of the fixed assets and ground of suggestions in relation to organization of audit of operations with the fixed assets on an enterprise.

Methodology of research. In the process of research scientific methods for opening of essence of audit of the fixed assets and specific methods are applied: actual verification, comparison, documentary verification, selective research, analysis of connections. In particular, at the ground of suggestions in relation to organization of audit of operations with the fixed assets on an enterprise the abstractly-logical method, comparison, systematization, generalization, analysis, supervision, historical method, monographic method, inductions and deductions were used. Scientific editions of domestic scientists from the problems of organization and methods of audit of the fixed assets, legislative and normatively-legal documents, which regulate an accounting and audit of the fixed assets, national and international standards of accounting and financial statements are the informative base of research.

Findings: the general methods of realization of audit of the fixed assets are formed, sweep generalized, task and objects of audit of the fixed assets, audit procedures from verification of the fixed assets and given suggestions are certain in relation to the increase of their efficiency. Suggestions are reasonable in relation to organization of audit of operations with the fixed assets on an enterprise.

Originality: recommendations are worked out in relation to the increase of efficiency of audit procedures with the fixed assets.

Practical value. scientifically-reasonable methodical recommendations are worked out from the improvement of audit of the fixed assets allow improving of quality of auditor' work on questions a check, estimation and analysis of the fixed assets.

Key words: audit, methods of audit, audit procedures, fixed assets, control, audit of the fixed assets, record-keeping, fiscal accounting.

Сп'як Г.І., Сас Б.Б.

РЕВІЗІЯ ЯК ФОРМА ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ В УСТАНОВАХ БАНКІВ УКРАЇНИ (НА ПРИКЛАДІ АТ "ОЩАДБАНК")

Мета. Метою дослідження є розробка теоретичних положень і практичних рекомендацій щодо вдосконалення систем внутрішнього контролю в банках.

Методика дослідження. Логіка дослідження базується на виокремленні певного елементу в системі внутрішнього контролю банків та вивченні його особливостей, переваг та недоліків. Дослідження здійснюється від загального (система внутрішнього контролю банків України) до конкретного (ревізія як форма контролю в установах Ощадного банку) та ґрунтується на використанні емпіричного методу пізнання.

В процесі дослідження використано метод аналізу та синтезу в частині аналізу окремих складових елементів ревізійної роботи установ Ощадного банку і узагальнення отриманих результатів у формі висновків щодо формування базових підходів до організації та методики проведення ревізій як форми внутрішнього контролю в банках.

Результати. В роботі визначені базові засади організації та методики проведення ревізій в установах Ощадного банку, дана оцінка відповідності даної форми контролю чинним вимогам Національного банку, визначено її особливості, переваги та недоліки.

Наукова новизна. Набуло подальшого розвитку визначення економічної сутності ревізії як форми внутрішнього контролю банку; дана аналітична оцінка організаційних та методичних аспектів проведення ревізій.

Практичне значення. Наведені в статті висновки та рекомендації можуть бути використані в процесі організації наступного контролю в установах вітчизняних банків, зокрема в аспекті планування, структурування та методичного забезпечення здійснюваних перевірок.

Ключові слова. Внутрішній контроль, бухгалтерський контроль, ревізія, ревізійний процес, порядок проведення ревізій

Спьяк Г.И., Сас Б.Б.

РЕВИЗИЯ КАК ФОРМА ВНУТРЕННЕГО КОНТРОЛЯ В УЧРЕЖДЕНИЯХ БАНКОВ УКРАИНЫ (НА ПРИМЕРЕ АО "СБЕРБАНК")

Цель. Целью исследования является разработка теоретических положений и практических рекомендаций по совершенствованию систем внутреннего контроля в банках.

Методика исследования. Логика исследования базируется на выделении определенного элемента в системе внутреннего контроля банков и изучении его особенностей, преимуществ и недостатков. Исследование осуществляется от общего (система внутреннего контроля банков Украины) к конкретному (ревизия как форма контроля в учреждениях Сберегательного банка) и основывается на использовании эмпирического метода познания.

В процессе исследования использован метод анализа и синтеза в части анализа отдельных составляющих элементов ревизионной работы учреждений Сберегательного банка и обобщения полученных результатов в форме выводов по формированию базовых подходов к организации и методике проведения ревидий как формы внутреннего контроля в банках.

Результаты. В работе определены базовые принципы организации и методики проведения ревидий в учреждениях Сберегательного банка, дана оценка соответствия данной формы контроля действующим требованиям Национального банка, определены ее особенности, преимущества и недостатки.

Научная новизна. Получило дальнейшего развитие определение экономической сущности ревидии как формы внутреннего контроля банка; дана аналитическая оценка организационных и методических аспектов проведения ревидий.

Практическое значение. Приведенные в статье выводы и рекомендации могут быть использованы в процессе организации последующего контроля в учреждениях отечественных банков, в частности в аспекте планирования, структурирования и методического обеспечения осуществляемых проверок.

Ключевые слова. Внутренний контроль, бухгалтерский контроль, ревидия, ревизионный процесс, порядок проведения ревидий.

Spyak G.I., Sass B.B.

AUDIT AS A FORM OF INTERNAL CONTROL IN BANKS OF UKRAINE (ON THE EXAMPLE OF JSC "SAVINGS BANK")

Purpose. The aim of the study is to develop a theoretical principles and practical recommendations for improving internal control systems in banks.

Methodology of research. The logic of the study is based on the distinguishing certain element in the system of internal controls of banks and study of its features, advantages and disadvantages. The research is carried out from general (the internal controls system of banks in Ukraine) to specific (audit as a form of control in the institutions of the Savings Bank) and is based on the use of empirical learning method.

During the research the method of analysis and synthesis in the part of the analysis of separate components of audit institutions of the Savings Bank and generalization of the obtained results in the form of conclusions regarding the formation of the basic approaches to the arrangement and methods of conducting audits as a form of internal control in banks have been used.

Findings. The paper has defined the basic principles of organization and methodology of conducting the audit in the institutions of the Savings Bank, an assessment of conformity of this form of control to current requirements of the National Bank has been given, its features, advantages and disadvantages have been determined.

Originality. Determining the economic essence of the audit as a form of internal control of the bank has been further developed; the analytical assessment of organizational and methodological aspects of audit has been given.

Practical value. Presented conclusions and recommendations in the paper can be used in the process of arranging the following control in the institutions of domestic banks, particularly in terms of planning, structuring and methodological support of conducted inspections.

Key words. Internal control, accounting control, auditing, auditing process, order of conducting audits

Романків І.Я.

ОСОБЛИВОСТІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ І ЕКОНОМІЧНОГО КОНТРОЛЮ ВИТРАТ ВИРОБНИЦТВА

Мета. Обґрунтування теоретичних підходів і практичних пропозицій щодо удосконалення бухгалтерського обліку і економічного контролю витрат виробництва продукції.

Методика дослідження: У процесі дослідження використано монографічний, абстрактно-логічний підхід до вивчення теоретичних і практичних проблем бухгалтерського обліку і економічного контролю витрат виробництва продукції. порівняння, аналізу та синтезу – при вивченні думок вчених стосовно визначення суті та змісту бухгалтерського обліку і економічного контролю виробничих витрат; структурний і системний методи – для розробки системи управління витратами виробництва і собівартістю продукції; діалектичний – при узагальненні матеріалів та обґрунтуванні теоретичних результатів дослідження.

Результати: узагальнено трактування економічної сутності бухгалтерського обліку і економічного контролю витрат виробництва продукції. Дана структурна характеристика процесу здійснення бухгалтерського обліку і економічного контролю виробничих витрат. Обґрунтована система управління витратами виробництва і собівартістю продукції.

Наукова новизна полягає в застосуванні комплексного підходу при обґрунтуванні системи управління витратами виробництва і собівартістю продукції

Практична значущість: Отримані результати дослідження забезпечують системне управління витратами виробництва і собівартістю продукції. Вони можуть бути використані у практичній діяльності підприємств.

Ключові слова: підприємство, виробничі витрати, собівартість продукції, бухгалтерський облік, економічний контроль.

Романків І.Я.

ОСОБЕННОСТИ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА И ЭКОНОМИЧЕСКОГО КОНТРОЛЯ ЗАТРАТ ПРОИЗВОДСТВА

Цель. Обоснование теоретических подходов и практических предложений по совершенствованию бухгалтерского учета и экономического контроля издержек производства продукции.

Методика исследования: В процессе исследования использованы монографический, абстрактно - логический подход к изучению теоретических и практических проблем бухгалтерского учета и экономического контроля издержек производства продукции. сравнения, анализа и синтеза - при изучении мнений ученых относительно определения сущности и содержания бухгалтерского учета и экономического контроля производственных затрат; структурный и системный методы - для разработки системы управления издержками производства и себестоимостью продукции; диалектический - при обобщении материалов и обосновании теоретических результатов исследования.

Результаты. Обобщены толкования экономической сущности бухгалтерского учета и экономического контроля издержек производства продукции. Подана структурная характеристика процесса осуществления бухгалтерского учета и экономического контроля производственных затрат. Обоснована система управления издержками производства и себестоимостью продукции.

Научная новизна заключается в применении комплексного подхода при обосновании системы управления издержками производства и себестоимостью продукции.

Практическая значимость. Полученные результаты исследования обеспечивают системное управление издержками производства и себестоимостью продукции. Они могут быть использованы в практической деятельности предприятий.

Ключевые слова: предприятие, производственные затраты, себестоимость продукции, бухгалтерский учет, экономический контроль.

Romankiv I.Ya.

PECULIARITIES OF ACCOUNTING AND ECONOMICAL CONTROL OF PRODUCTION COSTS

Purpose. The purpose of the article is substantiation of theoretical approaches and practical suggestions for improving of accounting and economical control of production costs.

Methodology of research. During the research we used monographic, abstract and logical approach to the study of the theoretical and practical problems of accounting and economical control of production costs; comparison, analysis and synthesis – for study the scientific opinions concerning the definition of essence and content of accounting and economical control of production costs; structural and systematic methods – to develop a system of production expenses management and cost of production; dialectical – to generalize the materials and substantiate the theoretical findings.

Findings. It has been generalized the interpretation of the economical substance of accounting and economical control costs of production. The structural characteristic of the implementation of accounting and economical control of production costs has been conducted. Management system of production costs and cost of production has been substantiated.

Originality. Scientific novelty consists in applying of integrated approach in substantiation of management system of production cost and cost of production.

Practical value. Obtained results of research provide the systemic management of production costs and cost of production. These results can be used in practical activity of enterprises.

Key words: enterprise, production costs, cost of production, accounting, economical control.

Юрчишена Л.В., Цимбал Н.В.

ЗАСТОСУВАННЯ МАТРИЧНОГО ПІДХОДУ ДО ОЦІНКИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Мета. Побудова і практичне використання матричних балансів для оцінки фінансової стійкості підприємства.

Методика дослідження. З метою вирішення визначеної вище мети використовувалися теоретичні положення та практичні розробки представлені в сучасній економічній літературі в галузі економічного та фінансового аналізу. Під час дослідження використовувалися такі методи, як абстрактно-логічний метод для формування мети та завдань дослідження; аналіз, синтез, поєднання теорії та практики, порівняння та групування (для побудови матричного балансу підприємства та обґрунтування джерел формування активів); горизонтальний аналіз, аналітичний та метод абсолютних відхилень (для побудови змінного матричного балансу).

Результати дослідження. Побудовано матричний баланс ТОВ «КМТ БЛІЦ», що дало можливість визначити взаємозв'язок статей активів і пасивів балансу, визначити джерела формування та фінансування активів підприємства, їх зміну та оцінити якість. Обґрунтовано механізм практичного використання матричного методу в динаміці, що дає можливість визначити не лише якість активів, але й особливості їх фінансування на конкретному підприємстві.

Наукова новизна. В статті обґрунтовано використання матричного підходу, який дає можливість достовірно визначити джерела фінансування активів, а також виявити позитивні та негативні зміни фінансового стану підприємства.

Практична значущість. Результати дослідження можуть бути використані в практичній діяльності ТОВ «КМТ БЛІЦ» та інших суб'єктів господарювання, зокрема, для оцінки фінансової стійкості підприємства та оптимізації джерел формування активів підприємства.

Ключові слова: підприємство, фінансова стійкість, матричний баланс, активи, оптимізація.

Юрчишена Л.В., Цимбал Н.В.

ПРИМЕНЕНИЕ МАТРИЧНОЙ ПОДХОДА К ОЦЕНКЕ ФИНАНСОВОЙ УСТОЙЧИВОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ

Цель. Построение и практическое использование матричных балансов для оценки финансовой устойчивости предприятия.

Методика исследования. С целью решения определенной выше цели использовались теоретические положения и практические разработки представлены в современной экономической литературе в области экономического и финансового анализа. В ходе исследования использовались такие методы, как абстрактно-логический метод для формирования целей и задач исследования, анализ, синтез, сочетание теории и практики, сравнения и группировки (для построения матричного баланса предприятия и обоснование источников формирования активов) горизонтальный анализ, аналитический и метод абсолютных отклонений (для построения переменного матричного баланса).

Результаты исследования. Построен матричный баланс ООО «КМТ БЛИЦ», что позволило определить взаимосвязь статей активов и пассивов баланса, определить источники формирования и

фінансування активів підприємства, їх змінення і оцінити якість. Обоснован механізм практичного використання матричного методу в динаміці, що дає можливість визначити не тільки якість активів, але і особливості їх фінансування на конкретному підприємстві.

Наукова новизна. В статті обосновано використання матричного підходу, який дозволяє достовірно визначити джерела фінансування активів, а також виявити позитивні і негативні змінення фінансового стану підприємства.

Практична значимість. Результати дослідження можуть бути використані в практичній діяльності ООО «КМТ БЛИЦ» і інших суб'єктів господарювання, в частині, для оцінки фінансової стійкості підприємства і оптимізації джерел формування активів підприємства.

Ключові слова: підприємство, фінансова стійкість, матричний баланс, активи, оптимізація.

Yurchyshena L.V., Tsybal N.V.

USAGE OF MATRIX APPROACH TO EVALUATION OF FINANCIAL STABILITY OF ENTERPRISE

Purpose. The aim of the article is to construct and practical use of matrix balances for evaluation of financial stability of enterprise.

Methodology of research. To solve the above defined target we used theoretical concepts and practical design, presented in modern economic literature in the field of economic and financial analysis. During the study it was used the following methods as abstract and logical – to form the aim and tasks of the study; analysis, synthesis, a combination of theory and practice, comparison and grouping (for constructing the matrix balance of enterprise and argumentation sources of forming of assets) horizontal analysis, analytical method and absolute deviations (for the construction of the matrix variable balance).

Findings. The matrix balance has been constructed of the limited liability company “KMT BLITS”, what making it possible to determine the interconnection of assets and liabilities, identify sources of forming and funding of assets, their changes and assess the quality. The mechanism of the practical use of the matrix method in dynamics has been justified, which makes it possible to determine not only the quality of assets, but also the characteristics of their funding on a particular enterprise.

Originality. It has been substantiated the use of a matrix approach that allows reliably to determine sources of financing assets and identify positive and negative changes in the financial condition of the enterprise.

Practical value. The results can be used in practice of the limited liability company “KMT BLITS” and other companies, in particular, to assess the financial viability and optimization of sources of enterprises assets.

Key words: enterprise, financial stability, matrix balance, assets, optimization.

Неміш Ю.В.

МЕТОДИ ТА ПІДХОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ ОСНОВНИМИ ЗАСОБАМИ

Мета : обґрунтування методів та підходів управління основними засобами на підприємствах із переробки сільськогосподарської продукції.

Методика дослідження: В результаті обґрунтування методів та підходів управління основними засобами на підприємствах із переробки сільськогосподарської продукції використано наступні методи дослідження, зокрема: при обґрунтуванні комплексного, системного, структурного, процесного, функціонального, інтеграційного та синергічного використано абстрактно-логічний, порівняння, систематизації, узагальнення, опитування, аналіз, графічний, групування, спостереження, історичний, монографічний, синтезу та специфічні (індукції й дедукції, економіко-математичні, кореляційного аналізу, прогнозування, динамічного програмування), що в комплексі дало можливість більш детально дослідити їх вплив на процес управління.

Результати: систематизовано та згруповано методи і підходи управління основними засобами підприємств із переробки сільськогосподарської продукції; розглянуто вплив кожного значення методу при прийнятті управлінських рішень, що дає змогу розробити заходи розвитку конкурентних переваг на ринку й підвищення рівня якості продукції.

Наукова новизна: сформовано комплексний підхід до обґрунтування методів управління основними засобами з використанням графічного процесу висвітлення їх ефективності.

Практична значущість: використання обґрунтованих методів та підходів управління основними засобами дає змогу підприємству сформулювати управлінські завдання, прийняти ефективні рішення, а також адаптувати його до нестабільних умов господарювання.

Ключові слова: методи, індукція, дедукція, кореляційний аналіз, амортизація, індексація, підходи, синергічний підхід.

Немиш Ю.В.

МЕТОДЫ И ПОДХОДЫ ИССЛЕДОВАНИЯ ПРОЦЕССА УПРАВЛЕНИЯ ОСНОВНЫМИ СРЕДСТВАМИ

Цель: изучение методов и подходов управления основными средствами на предприятиях по переработке сельскохозяйственной продукции .

Методика исследования: в данной статье рассмотрено понятие “метод” и “подход”, изучено утверждение определенных авторов, а также трактовки, которые подаются в различных орфографических и экономических словарях. В результате обоснования методов и подходов управления основными средствами на предприятиях из переработки сельскохозяйственной продукции использованы следующие методы исследования, в частности: при обосновании комплексного, системного, структурного, процессного, функционального, интеграционный и синергический использован абстрактно-логический, сравнение, систематизации, обобщения, опросы, анализ, графический, группирование, наблюдение, исторический, монографический, синтезу и специфические(индукции и дедукции, экономико-математические, корреляционного анализа, прогнозирования, динамического программирования), что в комплексе дало возможность более детально исследовать их влияние на процесс управления.

Результаты: систематизировано, сгруппированы методы и подходы управления основными средствами, рассмотрено влияние каждого значения метода для предприятия при принятии управленческих решений, что позволит разработать меры развития конкурентных преимуществ на рынке и увеличить качество продукции.

Научная новизна: в статье графически представлены методы исследования процесса управления основными средствами .

Практическая значимость: анализ методов и подходов управления основными средствами позволяет предприятию сформировать управленческие задачи, принять эффективные решения, а также адаптировать его к изменяющимся условиям хозяйствования.

Ключевые слова: методы, индукция, дедукция, корреляционный анализ, амортизация, индексация, подходы, синергический подход.

Nemish Yu.V.

METHODS AND APPROACHES OF INVESTIGATION FOR THE PROCESS OF FIXED ASSETS MANAGEMENT

Purpose. The aim of the article is to substantiate the methods and approaches of fixed assets management at enterprises for processing of agricultural products.

Methodology of research. As a result of scientific research of assets management at enterprises for processing of agricultural products the following methods of management were used: abstract and logical, comparison, organizing, summarizing, questioning, analysis, graphing, grouping, monitoring, historical, monographic, synthesis and specific methods were used to substantiate the complex, systematic, structural, process, functional, integration and synergistic approaches (induction and deduction, economical and mathematical, correlation analysis, forecasting, dynamic programming) , which allows a more detailed to study of their impact on the management process.

Findings. Methods and approaches of assets management have been systematized and grouped, importance of each of them for an enterprise in management decisions making has been examined, that will help to establish measures of the development of competitive advantage on the market and increase quality of products.

Originality. The complex approach to substantiation of management methods by the main means of using graphical process of coverage of their effectiveness has been formed.

Practical value. The use of substantiated methods and approaches of assets management allows the company to formulate management tasks, make effective decisions and adapt it to unstable economic conditions.

Key words: methods, induction, deduction, correlation analysis, depreciation, indexation, approaches, synergistic approach.

Ляхович Л.А.

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИМИ ПРОЕКТАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Мета. Висвітлення сутності і призначення системи інформаційного забезпечення процесу прийняття інвестиційних рішень на підприємстві.

Методика дослідження. Для досягнення поставленої в дослідженні мети були використано такі загальнонаукові методи дослідження: групування, порівняння і теоретичного узагальнення – для

дослідження сукупності наукових праць з проблематики інформаційного забезпечення інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання та впровадження системи інвестиційного контролінгу на підприємствах, для розкриття сутності категорій «інформаційне забезпечення інвестиційної діяльності» підприємства, «інвестиційний контролінг»; індукції та дедукції – для вивчення факторів зовнішнього і внутрішнього середовища інвестиційного проекту підприємства, які впливають на ефективність його розробки і реалізації; аналіз, синтез, системний і ситуаційний підходи – для дослідження суті та структури процесу інформаційного забезпечення інвестиційної діяльності підприємств та для формування принципів побудови системи інформаційного забезпечення інвестиційної діяльності на підприємстві; абстрактно-логічний – для теоретичного узагальнення і формулювання висновків. Для наочного зображення теоретичних положень дослідження використовувався графічний метод.

Результати. Обґрунтовано доцільність впровадження на підприємстві системи інформаційного забезпечення інвестиційного проекту, що дає змогу на всіх етапах його підготовки та реалізації поліпшити якість усіх технологічних, організаційних, економічних, управлінських тощо рішень та відповідно підвищить ефективність інвестиційної діяльності підприємства.

Наукова новизна. Визначено економічний зміст, роль та значення інформаційного забезпечення системи управління інвестиційними проектами підприємств.

Практична значущість. Доведені до рівня методичних рекомендацій результати дослідження сприяють формуванню на підприємствах системи управління інвестиційними проектами.

Ключові слова. Інвестиційний проект, інформаційне забезпечення, інвестиційний контролінг, зовнішнє і внутрішнє середовище проекту.

Ляхович Л.А.

ИНФОРМАЦИОННОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ СИСТЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ ИНВЕСТИЦИОННЫМИ ПРОЕКТАМИ ПРЕДПРИЯТИЯ

Цель. Освещение сущности и назначения системы информационного обеспечения процесса принятия инвестиционных решений на предприятии.

Методика исследования. Для достижения поставленной в исследовании цели были использованы такие общенаучные методы исследования: группирования, сравнения и теоретического обобщения - для исследования совокупности научных работ по проблематике информационного обеспечения инвестиционной деятельности субъектов хозяйствования и внедрения системы инвестиционного контроллинга на предприятиях, для раскрытия сущности категорий «информационное обеспечение инвестиционной деятельности» предприятия, «инвестиционный контроллинг»; индукции и дедукции - для изучения факторов внешней и внутренней среды инвестиционного проекта предприятия, которые влияют на эффективность его разработки и реализации; анализ, синтез, системный и ситуационный подходы - для исследования сущности и структуры процесса информационного обеспечения инвестиционной деятельности предприятий и для формирования принципов построения системы информационного обеспечения инвестиционной деятельности на предприятии; абстрактно-логический - для теоретического обобщения и формулировки выводов. Для наглядного изображения теоретических положений исследования использовался графический метод.

Результаты. Внедрение на предприятии системы информационного обеспечения инвестиционного проекта даст возможность на всех этапах его подготовки и реализации повысить качество всех технологических, организационных, экономических, управленческих и т.д. решений, что значительно повысит эффективность инвестиционной деятельности предприятия.

Научная новизна. Обобщены теоретико-методологические исследования ученых из определения экономического содержания, роли и значения информационного обеспечения системы управления инвестиционными проектами предприятий.

Практическая значимость. Доведены до уровня методических рекомендаций результаты исследования способствуют формированию на предприятиях системы управления инвестиционными проектами.

Ключевые слова. Инвестиционный проект, информационное обеспечение, инвестиционный контроллинг, внешняя и внутренняя среда проекта.

Liakhovich L.A.

MANAGEMENT SYSTEM INFORMATIONAL SUPPORT THE OF ENTERPRISE INVESTMENT PROJECTS

Purpose. In the article highlights the essence and purpose of system informational support of the process of acceptance the investment decisions in the enterprise.

Research Methodology. In order to achieve the study goals were used such general scientific research methods: grouping, comparison and theoretical generalization – to study the scientific papers on the issues of informational support of the investment activity of entities and implementation of the system of

enterprise investment controlling and to disclose the nature of such categories as 'informational support of investment' of the enterprise, 'investment controlling', induction and deduction – to explore the factors of internal and external environment of the project, that influence on the efficiency of its development and implementation, analysis, synthesis, systemic and situational approaches – to study the nature and structure of the process of informational support of the investment activity of enterprises and to form the principles of constructing the informational support system of the enterprise investment activity; abstract and logical – approach to theoretically generalize and draw conclusions. For a visual representation the theoretical principles of the study a graphical method was used.

Results. In the article proved that the implementation the system of informational support of enterprise investment project is appropriate. This allows improving the quality of all technological, organizational, economical, management and other decisions at all stages of the preparation and implementation of the investment project, improving the efficiency of investment activities at the enterprise.

Scientific novelty. Economic sense, the role and importance of management system informational support of investment projects of the enterprises were defined.

Practical significance. Research results have been proved to the level of methodical recommendations. This promotes the formation of managing investment projects in the enterprises

Key words. The investment project, informational support, investment controlling, external and internal environment of the project.

Ільєнко О.В.

МОДЕЛЮВАННЯ ПРОСТОРУ МІЖНАРОДНОЇ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ БЕЗПЕКИ

Мета. Сформувати модель простору міжнародної маркетингової підприємницької безпеки та надати характеристику граничних значень параметрів, які формують простір маркетингової міжнародної підприємницької безпеки суб'єкту міжнародного підприємництва.

Методика дослідження. При формуванні моделі простору маркетингової міжнародної підприємницької безпеки використовувались методи оптимізації та детерміновані економічні моделі, а також теорії опуклих множин.

Математично охарактеризовані сформовані площі, які обмежують простір маркетингової міжнародної економічної безпеки, шляхом використання математичних підходів будування рівняння площини, яка проходить через три основні точки.

Результати. На основі проведеного дослідження сформовано модель простору міжнародної маркетингової підприємницької безпеки, під якою слід розуміти ту частку простору міжнародної підприємницької діяльності, де товар суб'єкту міжнародного бізнес-процесу буде реалізовано з забезпеченням максимальної вигідності для підприємства і задоволеності споживачів.

Наукова новизна. Сформована модель простору маркетингової міжнародної підприємницької безпеки. Розкриті характеристика граничних значень параметрів, які формують простір маркетингової міжнародної підприємницької безпеки суб'єкту міжнародного підприємництва.

Практична значущість. Необхідність сформувати частку простору міжнародної підприємницької діяльності, де товар суб'єкту міжнародного бізнес-процесу буде реалізовано з забезпеченням максимальної вигідності для підприємства і задоволеності споживачів при підтримці оптимального ступеню маркетингової безпеки.

Ключові слова. модель; простір; маркетингова міжнародна підприємницька безпека.

Ильенко О.В.

МОДЕЛИРОВАНИЕ ПРОСТРАНСТВА МЕЖДУНАРОДНОЙ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

Цель. Сформировать модель пространства международной маркетинговой предпринимательской деятельности и дать характеристики граничных значений параметров, которые формируют пространство маркетинговой международной предпринимательской безопасности субъекта международного предпринимательства.

Методика исследования. При формировании модели пространства маркетинговой международной предпринимательской безопасности использовался метод оптимизации и детерминированные экономические модели, также использованы теории опуклых множеств.

Математически охарактеризованы сформированные площади, которые ограничивают пространство маркетинговой международной экономической безопасности, путем использования математических подходов построения уравнения площади, которая проходит через три основные точки.

Результаты. На основе проведённого исследования сформирована модель пространства маркетинговой международной предпринимательской безопасности, под которой надо понимать ту

часть международной предпринимательской деятельности, где товар субъекта международного бизнес-процесса будет реализован с обеспечением максимальной выгоды и для предприятий и для удовлетворения потребителей.

Научная новизна. Сформирована модель пространства маркетинговой международной предпринимательской безопасности. Раскрыты характеристики граничных значений параметров, которые формируют пространство маркетинговой международной предпринимательской безопасности субъекта международного предпринимательства.

Практическая значимость. Необходимость сформировать часть пространства международной предпринимательской деятельности, где товар субъекта бизнес-процесса будет реализован с обеспечением максимальной выгоды для предприятия и удовлетворения потребителя при поддержке оптимальной степени маркетинговой безопасности.

Ключевые слова. модель; пространство; маркетинговая международная предпринимательская безопасность.

Iliencko O.V.

SIMULATION OF INTERNATIONAL BUSINESS SECURITY SPACE

Purpose. Establishes the model of international marketing business security space and describes boundary values of parameters that shape marketing international business security space of international business entity.

Methodology of research. During the formation of model of marketing international business security need to use methods of optimization and deterministic economic models and the most obvious and effective is to use the theory of convex sets.

Mathematical characterized a dimensional space, formed square that limit space marketing international economic security, through the use of mathematical approaches to building the plane's equation, which passes through three main points.

Findings. Based on the conducted research there formed a model of international marketing business security space, which is understood as a part of international business activity space, where a product of international business process entity will be sold with ensuring maximum profitability for an enterprise and satisfaction of consumers

Originalit. Formed model of marketing international business security space. Disclosed Characteristics of parameters boundary values that establish the international business entity marketing international business security space.

Practical value. There is a need to form part of space of international business activity, where the product of international business process entity will be sold with ensuring maximum profitability for an enterprise and consumers satisfaction, while maintaining an optimal level of marketing security.

Key words: model; space; marketing international business security.

Гладчук О.О.

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ СУЧАСНИХ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ЕКОНОМІЧНОМУ АНАЛІЗІ

Мета. Дослідження особливостей застосування сучасних комп'ютерних технологій в економічному аналізі та обґрунтування удосконалення організації і технології проведення аналітичних робіт.

Методика дослідження. Теоретико-методологічною основою дослідження є організаційно-методичні аспекти автоматизації аналітичних процедур, розробки вітчизняних і зарубіжних учених щодо вказаної проблематики. Як основні методи дослідження, були використані принципи системного підходу, зокрема цілісності і структурності (при вивченні процесу автоматизації економічного аналізу діяльності підприємства), методи теоретичного дослідження, зокрема логічні та історичні методи (дослідження виникнення, формування та розвитку процесів автоматизації аналітичних процедур у хронологічній послідовності з метою виявлення закономірностей та суперечностей), а також загальнонаукові методи аналізу та синтезу (для виокремлення у процесі застосування сучасних комп'ютерних технологій в економічному аналізі таких елементів, які мають вирішальний вплив на всі інші сторони, зокрема власне комп'ютерних аналітичних програм; при дослідженні вітчизняного і закордонного ринків комп'ютерних програм та практики застосування комп'ютерних технологій в аналітичній роботі), індукції та дедукції (при визначенні можливостей комп'ютеризації економічного аналізу діяльності підприємства на основі сучасних програмних продуктів та вивченні факторів впливу на підходи до процесу комп'ютеризації економічного аналізу), узагальнення (для визначення основних вимог, яким повинні відповідати комп'ютерні аналітичні програми, виокремлення пріоритетних

напрямів розширення функціональних можливостей програмного забезпечення аналітичних досліджень та найбільш перспективних напрямів досліджень в даній сфері).

Результати. У результаті дослідження було проаналізовано можливості сучасних засобів комп'ютеризації економічного аналізу, обґрунтовано необхідність удосконалення організації і технології проведення аналітичних робіт за допомогою інформаційно-комп'ютерних технологій шляхом використання сучасних програмних продуктів економічного аналізу, визначено перспективи подальших досліджень в даній сфері.

Наукова новизна. Визначення факторів впливу на підходи до процесу комп'ютеризації економічного аналізу та їх врахування при удосконаленні організації і технології проведення аналітичних робіт за допомогою комп'ютерних технологій шляхом використання сучасних програмних продуктів.

Практична значущість отриманих результатів дослідження полягає в обґрунтуванні необхідності розробки спеціалізованого програмного забезпечення для комп'ютеризації економічного аналізу господарської діяльності, яке буде характеризуватись високою адаптивністю до бухгалтерських програм та мети і завдань аналізу.

Ключові слова: економічний аналіз, аналітичні процедури, комп'ютерні технології, комп'ютеризована система, програмні продукти, комп'ютерні аналітичні програми.

Гладчук Е.А.

ОСОБЕННОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ СОВРЕМЕННЫХ КОМПЬЮТЕРНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ЭКОНОМИЧЕСКОМ АНАЛИЗЕ

Цель – исследования особенностей применения современных компьютерных технологий в экономическом анализе и обоснование совершенствования организации и технологии проведения аналитических работ.

Методика исследования. Теоретико-методологической основой исследования являются организационно-методические аспекты автоматизации аналитических процедур, разработки отечественных и зарубежных ученых по указанной проблематике. Как основные методы исследования, были использованы принципы системного подхода, в частности целостности и структурности (при изучении процесса автоматизации экономического анализа деятельности предприятия), методы теоретического исследования, в частности логические и исторические методы (исследование возникновения, формирования и развития процессов автоматизации аналитических процедур в хронологической последовательности с целью выявления закономерностей и противоречий), а также общенаучные методы анализа и синтеза (для выделения в процессе применения современных компьютерных технологий в экономическом анализе таких элементов, которые оказывают решающее влияние на все другие стороны, в частности собственно компьютерных аналитических программ, при исследовании отечественного и зарубежного рынков компьютерных программ и практики применения компьютерных технологий в аналитической работе), индукции и дедукции (при определении возможностей компьютеризации экономического анализа деятельности предприятия на основе современных программных продуктов и изучении факторов влияния на подходы к процессу компьютеризации экономического анализа), обобщения (для определения основных требований, которым должны отвечать компьютерные аналитические программы, выделение приоритетных направлений расширения функциональных возможностей программного обеспечения аналитических исследований и наиболее перспективных направлений исследований в этой области).

Результаты. В результате исследования были проанализированы возможности современных средств компьютеризации экономического анализа, обоснована необходимость совершенствования организации и технологии проведения аналитических работ с помощью информационно-компьютерных технологий путем использования современных программных продуктов экономического анализа, определены перспективы дальнейших исследований в данной сфере.

Научная новизна проведенного исследования – определение факторов влияния на подходы к процессу компьютеризации экономического анализа и их учета при совершенствовании организации и технологии проведения аналитических работ с помощью компьютерных технологий путем использования современных программных продуктов.

Практическая значимость полученных результатов исследования заключается в обосновании необходимости разработки специализированного программного обеспечения для компьютеризации экономического анализа хозяйственной деятельности, которое будет характеризоваться высокой адаптивностью к бухгалтерским программам и целей, и задач анализа.

Ключевые слова: экономический анализ, аналитические процедуры, компьютерные технологии, компьютеризированная система, программные продукты, компьютерные аналитические программы.

Hladchuk O.O.

PECULIARITIES OF IMPLEMENTATION OF MODERN COMPUTER TECHNOLOGIES IN ECONOMIC ANALYSIS

Purpose. The purpose of the article is a research of peculiarities of implementation of modern computer technologies in economic analysis and substantiation improving the organization and technology of analytical works.

Methodology of research. Organizational and methodological aspects of automation of analytical procedures, the development of domestic and foreign scholars according to the specified problems are the comments regarding the theoretical and methodological basis of research.

As the main methods of research the principles of a systematic approach were used in this article. Among them are: integrity and structuring (to study the process of automation of economic analysis of the enterprise), methods of theoretical research, including logical and historical methods (research of emergence, formation and development of processes of automation of analytical procedures in chronological order to identify patterns and contradictions), and also general scientific methods of analysis and synthesis (for the separation in the process of applying of modern computer technologies in the economic analysis of such elements that have a decisive influence on all other parties, including its own computer analysis programs in the research of domestic and foreign markets of computer software and the application of computer technologies in analytical work), induction and deduction (in determining the opportunities of computerization of economic analysis on the basis of modern software products and study factors influencing on the approaches to the process of computerization of economic analysis), generalization (to determine the basic requirements for the computer analysis programs, identification of priority directions of expanding functionality of the software of analytical researches and the most promising directions researches in this sphere).

Findings. Possibilities of modern facilities of computerization of economic analysis have been analyzed in the result of research; necessity of improvement of organization and technology of analytical works with the help of information and computer technologies through the use of modern software products of economic analysis has been substantiated; perspectives for further researches in this sphere have been determined.

Originality. Scientific novelty of this research is determining the factors influencing the approaches to the computerization process of economic analysis and their and their taking into account the improvement of organization and technology analytical works with the help of computer technologies through the use of modern software products.

Practical value. The practical significance of obtained results of the research is to substantiate the development of specialized software for the computerization of the economic analysis of economic activity, which will be characterized by high adaptability to accounting software and the aim and objectives of the analysis.

Key words: economic analysis, analytical procedures, computer technologies, computerized systems, software products, computer analysis programs.

